

היכל הקודש ברסלב

הלימוד היומי

בי"ת נצחי,
שנים מקרא ואחד תרגום,
נ"ך, רמב"ם

לעתיד בעולם הבא
מזכירין אותו כל מה שלמד
בעולם הזה
(שיחת הר"ן כח)

עַל יְהוָה
לִי מוֹד
שִׁיעוּרִים אֱלוֹ
אֲנִי נוֹתֵן
אֶת הַחֹמֶשׁ
וְאֶת הַזְּמֵשׁ
לְהַקְדֹּשׁ
בְּרוּךְ הוּא
(עצתו אמונה)

סוכות-שמחת תורה תשפ"ד
(בחול"ל שמיני עצרת)

היכל הקודש ברסלב

181 Huschke Road, Liberty NY 12747

היכל הקודש

כארא פארק

**4801 11th Ave,
Brooklyn NY 11219
347.760.5924**

היכל הקודש

קרית יואל

**8 Premishlan Way.
Monroe NY 10950
845.243.0563**

היכל הקודש

מאנסי

**32 Dolson Road
Monsey NY 10952
347.733.7551**

היכל הקודש

כני ברק

**רחוב ירושלים 2
052.760.5715**

היכל הקודש

וויליאמסבורג

**27 Skillman Street
Brooklyn NY 11205
718.384.1652**

היכל הקודש

קרית יואל

**8 Hayes Ct.
Monroe NY 10950
845.467.5299**

היכל הקודש

בלומינגראוו

**24 Merriewold LN S
Monroe NY 10950
845.238.0804**

היכל הקודש

ירושלים

**רחוב רבי נחמן מברסלב 15
054.845.6150**

צו הערן די

הערליכע שיעורים
פונעם ראש ישיבה שליט"א
רופט:

קול ברסלב

212.444.9191

חיזוק פאר די אידישע שטוב

212.444.9169

ג'רפס ע"י

**קון הדפסה
היכל הקודש**

**2623 State Route 52
Liberty, NY 12754**

718.387.2691

www.BreslevCenter.com

תוספות

שיבול לעשותו פשוט - פירש בקונטרס: אי משום שיש איר בין שיטה לשיטה כשפשוט - אין לחוש, שיש סופרים הרבה שאינם אומנים לסדר כתיבתו, ומניח איר בין השיטות. ונראה דאפילו יש חלק הרבה אין לחוש. ואף על גב דגט קרח פסול - לא מיקרי קרח אלא כבשש שיטות של חלק טפן כן העידם התנאים. אבל אם יש עדים המתירים בו כשיטות של חלק - לא מיקרי קרח. **מאי** מנדלת גזלת - פירש הקונטרס: חשובה. ומתוך שהיא חשובה בעיני האנשים דבריה מקובלים ורובני חשבה פירש: מנדלת שער. כמו מנדלים שער נשייא (חיגיה ד.ב.) ומתוך שהולכת מבית לבית לקלוע - מספק כל הדברים ממנה.

המתרגם פסוק בצורתו - פירשו: במשמעותו. כגון "לא תענה על ריב" - מתרגם "לא תסחיד על דינא". הרי זה בדיא - אדברכה, מנזה הוא להוציא הדין לאורה. אלא הכי מתרגם: לא תתנעם על אלפא למאן דמתבעי מינך בדיא. והדמוסיו עליו - פירש בקונטרס. שבא לומר: הואיל וניתן רשות להוסיף - אוסיף אני בכל מקום שארצה. הרי זה מרף - פירושו: מנזה את השם, משנה את דבריו. ואנתקלוס והוסיף - לא מדעתו הוסיף, שהרי בסני ניתן התרגום. שנשתבח חזור ויסוד. דיברא במגילה, (ג.א.) ורבינו חננאל פירש: המתרגם פסוק בצורתו - כגון "ויראו את אלהי ישראל" (שמות כד) דמתרגם: וזווי ת אלהא ישראל - מרף - פירושו: משנה את ראו, דכתיב (שם לג.) "כי לא ראינו האדם וחי". והמוסיו עליו - דאמר "וזווי ת מלאבא דאלתא" - הרי זה מרף. שתולה שבח המקום במלאך. אלא הכי מתרגמן: וזווי ית דקאל דאלתא דישאלא.

לבנות

רבי שמעון, מתקיה לה מר בר רב אשי: אלא דקתני "על מנת שיש לי בת או שפחה מגודלת" ואין לו, על מנת שאין לו ויש לו, דשבח ממון הוא - הכי נמי דלא פליגי? אלא: פליגי ברישא והוא הדין לסיפא. הקא נמי - פליגי ברישא, והוא הדין לסיפא. - הכי השתא?! התם אידי ואידי דשבח ממון - פליגי ברישא והוא הדין לסיפא. הקא - דשבח יחסים הוא, אם איקא דפליגי - נתניו איבעית אימא: הקא נמי שבח יחסים; מי סברת מאי מגודלת - גדולה ממי? מאי מגודלת - גדלת. דאמרה היא: לא ניתא לי דשקלה מילי מינאי ואולא נדיא קמי שיבבותיי. תנו רבנן: "על מנת שאני קריונא", פיון שקרא שלשה פסוקים בבית הפנסת - הרי זו מגודלת. רבי יהודה אומר: עד שקרא ויתרגם. - יתרגם מדעתיה?! והתניא, רבי יהודה אומר: המתרגם פסוק בצורתו - הרי זה בדיא, והמוסיו עליו - הרי זה מרף ומגדף! - אלא מאי תרגום תרגום הדין והני מילי - דאמר לה "קריונא", אבל אמר לה "קרא אגא" - עד דקרי אורייתא נביאי וכתובי בדיוקא. "על מנת שאני שונה", חזקיה אמר: הלכות, ורבי יוחנן אמר: תורה. מיתביב: איזו היא משנה? רבי מאיר אומר: הלכות, רבי יהודה אומר: מדרש!

גט פשוט - העשו כעין שלנו. קדיו מתוכו - תחת הכתב. מקושר - התם מפרש לה בבבא בתרא. שתקדוהו לכתובם שאן יוכלין להחזיר ודרשוניהן, וכשהו כועסין הולכין אל הסופר, דממחר לכתוב גט, ונתנו לה, ומתרתא לאחר זמן. תקנו להו מקושר, שיש בו טרחה לעשותו. וכתובי וכתוב דעתיה. מניח בראשו שיטה חלק, וכתוב שיטה.

גט פשוט - עדין מתוכו, מקושר - עדין מאחוריו. **פשוט שכתבו עדין מאחוריו**, ומקושר שכתבו עדין מתוכו - שניהם פסולים. **רבי הונא בן גמליאל אומר: מקושר שכתבו עדין מתוכו - כשר, שיבול לעשותו פשוט. רבן שמעון בן גמליאל אומר: הפל כמנהג המדינה. והיונן בה: ויתנא קמא לית ליה מנהג המדינה? ואמר רב אשי: באחרת דנהיגי בפשוט, ועבר ליה מקושר, אי נמי: באחרת דנהיגי במקושר ועבר ליה פשוט - פולי עקמא לא פליגי, דודאי קפידא. כי פליגי - באחרת דנהיגי בין בפשוט בין במקושר. מר סבר: קפידא, ומר סבר: מראה מקום הוא לו. רבי אלעזר - דתנן: האשה שאמרה "התקבל לי גיפי ממקום פלוני" וקבל לה גיפה ממקום אחר פסול, ורבי אלעזר מכשיר. אלמא קסבר: מראה מקום היא לו. אמר עולא: מהלוקת בשבח ממון, אבל בשבח יחסין - דברי הפל אינה מקודשת, מאי מעמא - "מסאנא דרב מפרעאי לא פעינא". תניא נמי הכי: מודה רבי שמעון, אם המעה לשבח יחסים אינה מקודשת. אמר רב אשי: מתניתין נמי דיקא, דקתני: "על מנת שאני בתן" ונמצא לוי, "לוי" ונמצא בתן, "נתין" ונמצא ממון, "ממון" ונמצא נתין, ולא פליגי רבי שמעון. מתקיה לה מר בר רב אשי: אלא דקתני "על מנת שיש לי בת או שפחה מגודלת" ואין לו, על מנת שאין לו ויש לו, דשבח ממון הוא - הכי נמי דלא פליגי? אלא: פליגי ברישא, והוא הדין לסיפא. - הכי השתא?! התם אידי ואידי דשבח ממון - פליגי ברישא והוא הדין לסיפא. הקא - דשבח יחסים הוא, אם איקא דפליגי - נתניו איבעית אימא: הקא נמי שבח יחסים; מי סברת מאי מגודלת - גדולה ממי? מאי מגודלת - גדלת. דאמרה היא: לא ניתא לי דשקלה מילי מינאי ואולא נדיא קמי שיבבותיי. תנו רבנן: "על מנת שאני קריונא", פיון שקרא שלשה פסוקים בבית הפנסת - הרי זו מגודלת. רבי יהודה אומר: עד שקרא ויתרגם. - יתרגם מדעתיה?! והתניא, רבי יהודה אומר: המתרגם פסוק בצורתו - הרי זה בדיא, והמוסיו עליו - הרי זה מרף ומגדף! - אלא מאי תרגום תרגום הדין והני מילי - דאמר לה "קריונא", אבל אמר לה "קרא אגא" - עד דקרי אורייתא נביאי וכתובי בדיוקא. "על מנת שאני שונה", חזקיה אמר: הלכות, ורבי יוחנן אמר: תורה. מיתביב: איזו היא משנה? רבי מאיר אומר: הלכות, רבי יהודה אומר: מדרש!**

עטותא היא - לא איצטרך למהדר אפלוגי בסיפא. הכי נמי גבי שבח יחסין, לא איצטרך אפלוגי, דפליגי ברישא בשבח ממון, והוא הדין דפליגי בסיפא לשבח יחסין. התם - גבי בת או שפחה מנדלת. **מאי וארי** - רישא דעני ונמצא עשיר, וסיפא דאין לו שפחה ויש לו - רתויהו לשבח ממון הוא. כיון דגלי רבי שמעון פלוגתא ברישא - לא איצטרך למהדר אפלוגי בסיפא. **מאי** - גבי לו ונמצא כהן. דשבח יחסין הוא - ואיכא למימר דמדמה רבי שמעון בהא, משום דמסאנא דרב מברעאי הוא, אם איתא דפליגי רבי שמעון עליה - נתניהו גילת - חשובה. **לא ניתא** - ל שתתא שפחה חשובה לי, דשקלה מילי מינאי ואולא נדיא גבי שבבתאי: משום שהיא חשובה - מצויה לספר עם שבכניהה ותשמע ממני דבריה ותסדר אותם לפני שבכניה ותתן אותי בפיהם ללעג וקלס. **יתרגם אפילו מדעתיה** - בתמימה. שלא כתרגום שלנו? **המתרגם פסוק בצורתו** - שבא לחסר תוספת התרגום שלנו לומר: לא אתרגם פסוק זה אחרתם פסוק זה אחרתם חשובה לי, שתתא שפחה חשובה לי, דשקלה מילי מינאי ואולא נדיא גבי שבבתאי: משום שהיא חשובה - מצויה לספר עם שבכניהה ותשמע ממני דבריה ותסדר אותם לפני שבכניה ותתן אותי בפיהם ללעג וקלס. **יתרגם אפילו מדעתיה** - בתמימה. שלא כתרגום שלנו? **המתרגם פסוק בצורתו** - שבא לחסר תוספת התרגום שלנו גבי בכל מקום שארצה. הרי זה מרף - מבזה את המקום, משנה את דבריו. ואנתקלוס כשהוסיף - לא מדעתו הוסיף, שהרי בסני ניתן, אלא שנשתבח, חזור ויסוד. דיברא במגילה (ג.א.) "זושו שכל" - זה התרגום. והני מילי - דסני בשרא פסוקים, דאמר לה "קריונא", לכות - להספיק מוספי. תורה - קא סלקא דעתך תורה שכתב - מדרש - במגילה (ג.א.) "זושו שכל" - זה התרגום.

לבנות לה בית - פירש בקונטרס: לבנות לה ולא בנו, כמו "ואי יבנה שלמה במה לבנוש" ואמרין (שבת נ"ג): כיון שלבנות ולא בנו, ויש מפרשים: מדכתיב "לה" ולא כתיב "להך", משמע דלכא אהת, חדינו תנופה. ולא נודיא, דהא בכל הפרשה קורא איהו לשון חיה, ועל זה שייך שפיר "לבנות לה" ויש מפרשים: מדכתיב "לד" כלא מפיק היא, דכל "לה" שבמקרא מפיק היא ר"ב במשלה, וזה אחד מהם - הוי כמו "לא" באלף, ואשמועין דלא תנקים לה שם: לו וכן פירש רש"י גבי "ויקרא לה נובח בשמו" (במדבר כ'): שחזר רעהו, לפי שלא תנקים לה (שם): וכן **דברים** שבכל שבא בדברים - משמע: דוקא משום שלא פירש דבריו, אבל אם פירש דבריו להדיא, ואמר בשעת הנכר שהוא מוכרש לפי שהוא רשע, ורעה ללכת לארץ ישראל - הוה הנכר כולו, וקשה: מאי? דהא בעינן תנאי כפול, והרי לא התנה שאם לא ילך לא תנקים המתקן ורבינו שמואל בן מאיר פירש (סוכה מא"ג) גבי אתרוג: על מנת להחזיר, אבל החזיר, דאן לא החזירו - לא יצא, ואף על גב דבעינן תנאי כפול - הני מילי באיסור, כגון "התקדשי לי על מנת שתחני לי מאתיים זוז", וכן בגט אתקן שמואל גניטא דשכיב מרע, אבל במתן - לא בעינן תנאי כפול, ולא נודיא, דהא כל תנאי ילפינן מבני דר ובני ראובן, והתם דבר שבמקומו ואומר רבינו יעקב: דברך לחלק ולומר דיש דברים שאינם צריכין תנאי כפול אלא גלי מלתא, דאן סהדי דארתא דהכי עבדי, ונגם די דברים דאפילו גילוי מילתא לא בעי, כגון ההיא דהכותב כל נכסיו לאחריים ושבע שיש לו בן - שהמתנה בטלה, וכן הוכותב כל נכסיו לאשתו - לא עשאוה אלא אפטרופא, לפי שאנו אמרין שלכן היה בדעתו, וכמו כן אגן סהדי דלא וכן אלא אדעתא למסך לארעא וירשאל, היה

הכי גרסינן: מאי תורה - מדרש תורה, בן עזאי וכן **זוהר** - התלמידים היו, ובחורים, ולא באו לכלל סמיכה, ולא היו בימיהם כמותם בתורה, דרתנן (סוטה מט"א): משמת בן עזאי בטלו השקדנים, ככל מקום - מאחד מן המקומות, ואפילו **במסכת בלח** - שאין עומק בה, וברייחא היא, וכך דאי שניה: כלה בלא כרכה אפילו לבלעה בנדה, **הריב"ח** - מילתא דחליא בסברא, רבי אלקעזר בן חריסום - אמרין במסכת יומא (לה"ג) שהניח לו אביו אלף ספניות ביים ובגנין אלף עיריות ביבשה, רבי אלקעזר בן עזריה - תריסר אלפי עגלים היה מעשר מעדרו כל שנת (שבת נ"ג), **הנבב** - תורה ודרך ארץ, **האיפה** - לעיל מיניה כתיב "זאת הישעה ושילך אותה אל תוך הריב"ח" יצר הרע שנמסר בידם, ושלחני בתוכה, כדאמרין בסנהדרין (ס"ט"א): שהיה ברורא דאברא, ואלו שתי נשים נשאו יצר הרע על תנופה וגסות הרוח, כדכתיב "רווח בכנפיהם" - היא גסות הרוח, ותנופה - נראה בעיני דייק ליה מ"כנפי הסוהר", שעשה חסדות עם חברותיה, כדאמר ב"אלו טריפות" (חולק ס"ג), **להבא** - לבלל, להחם - לעולם, דייקא נמי כדכתיב לבנות לה בית - גבי הולכה כתיב "להך" - שתי נכסיה, דמתוך סנהדין, שבאנו לבנות בית לקבוע בבבל כתב "לה", ודיינו תנופה לחודה, לשון אחר: לבנות ולא בנו, **מאי עניות** - דהיה ליה סימנא לגסות, עניות תורה - דאינה נוחה על גסי הרוח, דמתוך סנהדין איה משמש כל צרכו, ואין מחזר על שמועתו, כדכתיב אחות לנו קטנה - אלמא עניות דתורה בעולם הוא, שהיה בה הבינה אשר בעולם המינה", וכן מרדכי, ולא היו דורם עוסקים בתורה, ולא זכו אלו החכמים ללמוד, כאילו לא היה להם שרים להניק, אבל בבל וכתה ללמוד, כדכתיב בעורא "כי הכין לבבו להבין בורות", וללמוד לישראל חק ומשפט", עניות - ממורות, תשעה נפלה מישן - רובן ממוזים, כדאמר לקמן (נ"א), גבי יוחסין: מישן מיתה, וביבמות אמרין נמי: פסולי הדריפתי משום פסולי דמישן, ובעירתי פרק קמא (י"א), **משנה** בן עזר ונמצא בן כרד - ישיבת רכבים קשה, שהכרך הוא מקום שווקים, ודיוקן מעיר בו, דחוק עורבים ושבים, בן כרד ונמצא בן עזר על פי שחטעה לשבח - טעות הוא, להתקדש לו - אף על פי שהדבר כן כמו שהוא עכשיו, שאין תנאו אמת, **גמרא** - הנכסיה - מקרקעי, אדעתא למסך ונאנס ולא עלת, ובעירתי הובין לא אפר - אדעתא למסך מובניא, דאילו פירש בשעת מבייה אדעתא למסך מובניא - לא היה זבינא, אדעתא דהכי לא זבין שהיא דר כאן, בלא קרקע.

- 1 - **מאי תורה** - מדרש תורה, והני מילי - דאמר לה
- 2 - **"תנינא"**, אכל אמר לה **"תנא אנא"** - עד דתני
- 3 - **הילכתא ספרא וספרי ותוספתא**, **"על מנת שאני**
- 4 - **תלמוד"** - אין אמורים קשמעון בן עזאי וקשמעון בן זומא, אלא: כל ששואלין אותו בכל מקום דבר אחד בתלמודו ואומר, ואפילו **במסכתא דבלח**, **"על מנת שאני חכם"** - אין אמורים פחכמי יבנה, פרבי עקיבא ובריו, אלא: כל ששואלים אותו דבר חכמה בכל מקום ואומרה, **"על מנת שאני גבוה"** - אין אמורים פאכבר בן נר, וכיוצא בן צרויה, אלא כל שתבירין מתיראים מ'פגנו שפני בבורתו", **"על מנת שאני עשיר"**
- 12 - **אין אמורים פגני אלקעזר** ויכרי בן אלקעזר בן עזריה, אלא כל ששפני עירז מכבדים אותו מפני עושרו, **"על מנת שאני צדיק"** - אפילו רשע גמור **מקודשת**, שפוא רהרו תשובה בדתו, **"על מנת שאני רשע"** - אפילו צדיק גמור **מקודשת**, שפוא רהרו תשובה בדתו, **"על מנת שאני עבודה זרה בדתו"**, עשרה קבים חכמה ירדו לעולם, תשעה נפלה ארץ ישראל, ואחד כל העולם כולו, עשרה קבים יופי ירדו לעולם, תשעה נפלה ירושלים, ואחד כל העולם כולו, עשרה קבים עשירות ירדו לעולם, תשעה נפלה רומי, ואחד כל העולם כולו, עשרה קבים עניות ירדו לעולם, תשעה נפלה בכל, ואחד כל העולם כולו, עשרה קבים נפשות ירדו לעולם, תשעה נפלה עולם, ואחד כל העולם כולו, ונפשות לבלל לא נחית? והתני: **"ואשא עיני וארא והנה שמים נשים ויצאות רוח כנפיהם ולהנה כנפים ככנפי החסידה ותשנה את האיפה בין הארץ ובין השמים"**, ואמר אל המלאך הדבר כי אנה המה מולכות את האיפה, ואמר אלי לבנות לה בית בארץ שנגער" ואמר רבי יוחנן: זו תנופה ונפשות הרוח שיצרו לבלל - אין, להקא נחית, ואשתרבוכי הוא דאשתרבוכי להתם, דיקא נמי, דתני: **"לבנות לה בית"**, שמע מינה - איני? והאמר קר: סימן לנפשות - עניות, ועניות בגבל הוא דאיפא! - מאי עניות - עניות דתורה, דכתיב **"אחות לנו קטנה ושדים אין לה"**, ואמר רבי יוחנן: זו עולם, שזכתה ללמוד ולא זכתה ללמוד, עשרה קבים גבורה ירדו לעולם, תשעה נפלה פרסיים וכו', עשרה קבים פנים ירדו לעולם, תשעה נפלה מדי כו', עשרה קבים כשפים ירדו לעולם, תשעה נפלה מצרים כו', עשרה קבים נגעים ירדו לעולם, תשעה נפלה חזירים כו', עשרה קבים גנות ירדו לעולם, תשעה נפלה עבראי כו', עשרה קבים עזות ירדו לעולם, תשעה נפלה מישן כו', עשרה קבים שיחה ירדו לעולם, תשעה נפלה נשים כו', עשרה קבים שכרות ירדו לעולם, תשעה נפלה פושים כו', עשרה קבים שינה ירדו לעולם, תשעה נפלה עקבים, ואחד נפלו כל העולם כולו, **משנה** **"על מנת שאני כהן"** ונמצא לוי, **"לוי"** ונמצא כהן, **"תתין"** ונמצא ממזר, **"ממזר"** ונמצא תתין, **"בן עזר"** ונמצא בן כרד, **"בן כרד"** ונמצא בן עיר, **"על מנת שבייתי קרוב למרחץ"** ונמצא רחוק, **"רחוק"** ונמצא קרוב, על מנת שיש לו בת או שפחה מגודלת ואין לו, או על מנת שאין לו ויש לו, על מנת שאין לו בנים ויש לו, או על מנת שיש לו ואין לו, ובכולם אף על פי שאמרה: בלבי היה להתקדש לו - אף על פי כן אינה מקודשת, וכן היא שהמתנה **גמרא** ההוא נכרא דזבין לנכסיה אדעתא למיסך לארץ ישראל, ובעירתי דזבין לא אמר ולא מדי, אמר רבא: הוי דברים שבלב, ודברים שבלב - אינם דברים, מנא ליה לרבא הא? אילמא מהא דתני:

י קריב

יקריב אותו - קרא יתרא הוא, דהא כתיב ברישא דקרא "זכר תמים יקריבו", שבושין אותו - לקיים דברי נדרו. דמצוה לשמוע דברי חכמים - ואית לן לאחזוקיה בחוקת מקיים מצוה, וגמר בבלו לקיים דברי בית דין. שאני התם ולחזותי - כלומר, איבא למימר דהא דתני מקודשת - לחזותי קאמר, שאינה מותרת לאחר בלא גט. אטא קידושין גמורין לא הוו, הבלט

ה"ה לו לומר מודר הייתי - הנידו דאין אנו מאמינים אותו לומר "בלבי היה כך", מכל מקום "מודר הייתי" הוי טענה מקובלת יותר, ואין נראה כל כך רמאות. והרב רבינו משה פירש: דהאי "מודר הייתי" אנו מאמינים לו יותר, כי הא דאמרין בפרק קמא דבבא מציעא (גב), גבי אמרו לו שנים "אבלת חלב" הוא אמר "לא אבלתי", דחכמים פטרין, מטעם דאם ירצה לומר "מודר הייתי" - דאיתיליד ליה אונסא באורחא - ולעיל שהוצרך לומר דברים שבלב מינן דברים - צריך לומר דלשטנא דאי בעי לא סליק' דאיתיליד ליה אונסא באורחא, וללשטנא ד'אי בעי סליק' צריך לומר - דאיתיליד אונס, שאפילו על ידי תווד לא היה יכול לעלות.

קידושין אחרים שלא יתפס בה. שאם בא אחר וקדשה - צריכה גט אף משני. אינה מקודשת והיינו קולא. אמר דאתניה - שפרש תנא בפני - לאו כל כמינה למיעקר גמור דברים שבלב, הואיל ושמעה ולא מיחתה, לומר: אף על פי כן אין חפיצה בך, קדש אותי בלא גמאי. ורב חסדא היה בי רב הונא - כלומר, הלא לבי מדרשו של רב הונא לעיני דבר. הלא לי מן החלון - מעות, והיו שם מעות של הקדוש, ושגב בעל הבית, סכסור שהן וחלין, דלוסקטא = "סוקא". והיא לו - מאותו חלון לא היה קיים - מכסה זה אלמא מכסה זה. הבית מעל - שהרי עשה שליח שליחותו, ותנן (מעילה כ"א) השליח עשה שליחותו - הבעל הבית מעל. והא לא היה בלבי קאמר - והיה לו על עשה שליחותו למיפטר בפניה מקרבן קאמר - ושקדרי קא משקר. אבל האי גברא חזינן טרודה לעלות לארץ ישראל, ובגס. לא עבד איניש ב"י - משהו הוא, כלומר: דלמנא אטו דלא מפיטר - קדושין לאו כלומר: הוא. ודקאמרת: היה לו לפטור עצמו בענין אחר, ולומר "מודר הייתי" - הא לא ניתא ליה למימר, דמשווי נפשיה רשע נוברתי - לאחר (שהלכתו) לזרוזינא בשוק בשליחותי, נוכרתי שהם של הקדש קודם שהוצאת. שליח מעל - ובעל הבית פטור. וכיון שנובר - לא שגגה היא גביה. ושליח חייב - שהוציא מעות הקדש לחולין, ואילו לא נובר בעל הבית - היה רמאי מעילה עליה, דאיתרביה שליח למעול שולחו על ידי בריש פירקן (ולעיל כ"ב). אבל השתא, דאיפטר בעל הבית - רמאי מעילה אשליח, ככל התורה כולה אית, רמאי שליח דרב עבידה, ודעשה הוא מתחייב. דובין לניכסיא אדעתא למיפק - ופרשי ליה, דאדעתא דהבי עביד, ולא איתרד - ולא יכול לדור, או משום חסור מוזנת או לא מוצא חירה. והא לא פיתרדי ליה הוה היה כמנא דלא נמי למיפק, וחדר ובני. אי בעי הוה סליק - ובדידה קימנא מילתא, ולא בטלה ובניה. אי בעי לא סליק בתהימא מי אנסו? דאיתיליד ליה אונסא באורחא - שמוע שהיו ליטסיס בדרך. ללשטנא קמא לא הדרנין ובני, דהבי קאמר: דאי בעי למיטרד ולאחזורי בתר שירתא - הוה סליק, וללשטנא בתרא דאם תמנא אהיה, ומשמע שלא היה לו שום עובד, אבל אם היה לו צד עיוב - חדרי ובני. משנה אינה מקודשת שם אודיקא קאמר ליה מקום פלוני, שיש לי שם אודיקא ואם בא אדם לומר דברים עלי בפניהם - ימדח בידו. חרי. הם שם תמנאנה, ואין זו פקדא. גמרא לא מפלי מילי עלי

- 1 קידושין אחרים שלא יתפס בה. שאם בא אחר
- 2 וקדשה - צריכה גט אף משני. אינה מקודשת
- 3 והיינו קולא. אמר דאתניה - שפרש תנא
- 4 בפני - לאו כל כמינה למיעקר גמור דברים
- 5 שבלב, הואיל ושמעה ולא מיחתה, לומר: אף
- 6 על פי כן אין חפיצה בך, קדש אותי בלא גמאי.
- 7 ורב חסדא היה בי רב הונא - כלומר, הלא
- 8 לבי מדרשו של רב הונא לעיני דבר. הלא
- 9 לי מן החלון - מעות, והיו שם מעות של
- 10 הקדוש, ושגב בעל הבית, סכסור שהן וחלין,
- 11 דלוסקטא = "סוקא". והיא לו - מאותו חלון
- 12 לא היה קיים - מכסה זה אלמא מכסה זה.
- 13 הבית מעל - שהרי עשה שליח שליחותו,
- 14 ותנן (מעילה כ"א) השליח עשה שליחותו -
- 15 הבעל הבית מעל. והא לא היה בלבי קאמר -
- 16 והיה לו על עשה שליחותו למיפטר בפניה
- 17 מקרבן קאמר - ושקדרי קא משקר. אבל האי
- 18 גברא חזינן טרודה לעלות לארץ ישראל, ובגס.
- 19 לא עבד איניש ב"י - משהו הוא, כלומר:
- 20 דלמנא אטו דלא מפיטר - קדושין לאו כלומר:
- 21 הוא. ודקאמרת: היה לו לפטור עצמו בענין
- 22 אחר, ולומר "מודר הייתי" - הא לא ניתא ליה
- 23 למימר, דמשווי נפשיה רשע נוברתי - לאחר
- 24 (שהלכתו) לזרוזינא בשוק בשליחותי, נוכרתי
- 25 שהם של הקדש קודם שהוצאת. שליח מעל -
- 26 ובעל הבית פטור. וכיון שנובר - לא שגגה
- 27 היא גביה. ושליח חייב - שהוציא מעות הקדש
- 28 לחולין, ואילו לא נובר בעל הבית - היה רמאי
- 29 מעילה עליה, דאיתרביה שליח למעול שולחו
- 30 על ידי בריש פירקן (ולעיל כ"ב). אבל השתא,
- 31 דאיפטר בעל הבית - רמאי מעילה אשליח,
- 32 ככל התורה כולה אית, רמאי שליח דרב עבידה,
- 33 ודעשה הוא מתחייב. דובין לניכסיא אדעתא
- 34 למיפק - ופרשי ליה, דאדעתא דהבי עביד,
- 35 ולא איתרד - ולא יכול לדור, או משום חסור
- 36 מוזנת או לא מוצא חירה. והא לא פיתרדי ליה
- 37 הוה היה כמנא דלא נמי למיפק, וחדר
- 38 ובני. אי בעי הוה סליק - ובדידה קימנא
- 39 מילתא, ולא בטלה ובניה. אי בעי לא סליק
- 40 בתהימא מי אנסו? דאיתיליד ליה אונסא
- 41 באורחא - שמוע שהיו ליטסיס בדרך. ללשטנא
- 42 קמא לא הדרנין ובני, דהבי קאמר: דאי בעי
- 43 למיטרד ולאחזורי בתר שירתא - הוה סליק,
- 44 וללשטנא בתרא דאם תמנא אהיה, ומשמע
- 45 שלא היה לו שום עובד, אבל אם היה לו צד
- 46 עיוב - חדרי ובני. משנה אינה מקודשת
- 47 שם אודיקא קאמר ליה מקום פלוני, שיש לי
- 48 שם אודיקא ואם בא אדם לומר דברים עלי
- 49 בפניהם - ימדח בידו. חרי. הם שם תמנאנה,
- 50 ואין זו פקדא. גמרא לא מפלי מילי עלי
- 51 - לא אימרו לה דבר גמאי עלי. לא ניתא ליה
- 52 אבא גיטא בעמי דמבריהם ומספיק. כיון דלא פירש - דלמנא דעתיה נמי אנדרתי. הפוסלין כבתנים - מפורשים בברכות (פרק 'מומין אלו), גמרא כהא' נוטם
- 53 משנה שניה שם 'במדר' - וכן לאשמעינן קידושין איצטריבא ליה - גמא דין כתובה אטו דין קידושין. והתם - דקאי בדיני כתובה, איצטריבא ליה שמום
- 54 כתובה. ותנא "המדקש אינה מקודשת" אטו כתובה, דבעי למיתני בסיפא: כנסה סתם - תנא בלא כתובה. משנה פלגות - דרוונת שדרך חתן לשלוח לארוסתו.

איה

חוששין לסבלנות - פירש בקונטרס: שידוך האשה ונתרצית, וקדם קודם הקידושין ושלה סבלנות בעדים - חוששין שזמא לשם קידושין שלה, משמע מתוך פירושו דחיישין שזמא מתרומם קידושין הם, ולכן נקט בלשון שידוך, דאם לא כן לא הוה קידושין, ומנא דידעה דחיישין בפרק קמא (קידושין 10א) גבי נתן לה קידושין ולא פירש, וקשה לרוב רבני משה: וכי שידוך מאי הווי' ודא בעינן

אינה מקודשת - ולא אמרין: יודע היה שאין קידושין קידושין, וגמר ושלה סבלנות לשם קידושין, אלא אמרין: מחמת קידושין הראשונים שלה, וכן קמן שקדש - ושלה סבלנות משהגורל: **גמרא** וצריכא למיתני שתי נשים בפרוסה, ולמיתני לא אחת בפרות משה פרוטה, וקטן שקדש, לאשמועינן בכללותו דסבלנות דברת לה לאו קמייק אדעתה, וסבר דקידושין גנייה, ולא מסיק אדעתה

דסבלנות לשם קידושין, חוששין לסבלנות - מי שידוך באשה, ונתרצה, וקדם ושלה סבלנות בעדים - חוששין שזמא קידושין הן, ואם נתקדשה לאחר - צריכה גט מן הראשון, וכן אמר רבה גרס, ופוחזבנין אשמעתך - יש לו לחשיב על דברי, תהם ברקתני טעמא דרעי כו' - בקידוש קמא, וסמך עליהו, אבל האי, לא הכא - איכא למיזח לחכי, כעלמא - הכא דשלח בלא קידושין, דלא נתיח למורת קידושין בלא - ולא העלה קידושין על לבו, אבל הכא דנחת וליב - ומתוך שעלה על לבו וזכר שאן קידושין כלום, ושלה סבלנות - אימא לשם קידושין, חיישין - דכיון דאורחיהו לקדש ברשא, חיישין דשדר הניו לשם קידושין, הוחוק שטר כתובה בשוק - שראו שטר כתובה, מהו - אם נתקדשה לאחר, מהו לחזוקה מקדשות לראשון? דלא שכיח ספרא - אין הסופר מצד בעני תמיד, ספרא הוא דאיתניי' ליה - וקדם לכתוב קדם קידושין, **משנה** כאתח - אמר דרי שתיכס מקדשות לו, אינן סלקא דעתא ואין אחת מהן צריכה גט, ובגמרא מפרש טעמא, ושל שבועית היתה - בגמרא מפרש מאי אחא לאשמועינן, **גמרא** כשעה שנעשו צרות זו לזו - כגון שקדשן כאחת, אין סלקא דעתך דקרא בחכי כתבי, וקאמר "לא תקח" - אין לך בתן לקוח, אי הכי - וקרא בבת אחת כתבי, הכי מייחיד כרת את באב עליה? הרי אין כאן איסור אחת אשתו אלא בזה אחר זה - שבקידושין הראשונה היא אשתו, וקאמר: אין קידושין תופסין באחותה, ואם בא עליה - ענש כרת, ומתניתין - כי הו נמי בבת אחת - מהא קרא נפקי, ודבריה, וסברא בעלמא הוא: כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו, הלכך כיון בדאחות אשה לא תפסי קידושין, כי קדשינהו בבת אחת - נמי לא הוו קידושין, המרבה

- 1 אינה מקודשת, שפחמת קידושין הראשונים שלה.
- 2 וכן קמן שקדש גמרא וצריכא, דאי אשמעינן
- 3 שזה פרוטה - אידי דקא נפיק קמונא מיניה טעי,
- 4 אבל פחות משה פרוטה אימא: יודע שאין קידושין
- 5 תופסין בפחות משה פרוטה, וכי קא משרד סבלנות
- 6 אדעתא דקידושין קא משרד, ויא אשמעינן הני
- 7 תרתי - משום דבין פרוטה לפחות משה פרוטה
- 8 לא קים להו לאיניש, אבל קמן שקדש - הכל
- 9 יודעין שאין קידושין קמן כלום, אימא: כי קא
- 10 משרד סבלנות - אדעתא דקידושין קא משרד,
- 11 כה משמע לן, איחבא, רב הונא אמר: חוששין
- 12 לסבלנות, וכן אמר רבה: אימא לסבלנות, אמר
- 13 רבה: ומותבינן אשמעתין: אף על פי ששלה סבלנות
- 14 לאחר מכן - אינה מקודשת, אמר ליה אבוי,
- 15 תהם ברקתני טעמא - שפחמת קידושין הראשונים
- 16 שלה, איכא דאמרי, אמר רבה: מנא אמיןא לה -
- 17 ברקתני טעמא: שפחמת קידושין הראשונים שלה;
- 18 הכא הוא - דטעי, הא בעלמא - הוו קידושין,
- 19 ואבוי: לא מביעיא קאמרי, לא מביעיא בעלמא דלא
- 20 נתיח לתורת קידושין בלא, אלא אפילו תהא, דנתיח
- 21 לתורת קידושין, אימא הוו קידושין - קא משמע
- 22 לן, מאי הוי עליה? אמר רב פפא: באתרא דמקדשי
- 23 והדר מסבלי - חיישין, מסבלי והדר מקדשי - לא
- 24 צריכא, דרובא מקדשי והדר מסבלי למיעוטא מסבלי
- 25 והדר מקדשי, מהו דתימא: ניהוש למיעוטא, קא
- 26 משמע לן, בעא מיניה רב אחא בר רב הונא מרבא:
- 27 הוחוק שטר כתובה בשוק מהו? - אמר ליה: וכו
- 28 מפני שמחוק שטר כתובה בשוק נחוק בה פאשת
- 29 איש? מאי הוי עליה? אמר רב אשי: באתרא דמקדשי
- 30 ויהדר מקדשי - לא חיישין, - מקדשי והדר פתבי פשיטא! - לא צריכא דלא
- 31 שכיח ספרא, מהו דתימא: ספרא הוא דאתרמי, קא משמע לן, משנה המקדש אשה
- 32 ובהא, או אשה ואחותה פאחת - אינו מקודשות, ומעשה פתמיש הוה ובהן שתי אחיות,
- 33 ולקטא אדם אחד פלגלה שלי תאנים, ושלקה היתה, ושל שבועית היתה, ואמרי: "הרי
- 34 פולקם מקודשות לך בכלגלה זו", וקבילה אחת מהן על ידי פולין, ואמרו חכמים: אין
- 35 אחיות מקודשות, **גמרא** מנהיה מילי? אמר רבי רבא: דאמר קרא "אשה אל אחותה
- 36 לא תקח לצרור" - התורה אמרה: בשעה שנעשו צרות זו לזו - לא יהא לו לקוחים
- 37 אפילו פאחת מהם, אמר ליה רבא: אין הכי, היינו דכתבי "ונקרתו הנפשות העשת
- 38 מקרב עםם", אי קידושין לא תפסי בה - קרת מי מחיבי? אלא אמר רבא: קרא בזה
- 39 אחר זה, ומתניתין פדרבה, דאמר רבה: כל שאינו בזה אחר זה - אפילו בבת אחת
- 40 אינו, גופא, אמר רבה: כל שאינו בזה אחר זה - אפילו בבת אחת אינו, איתביה אבוי:
- 41 המרבה

אחות, דרבי שמעון פטר בשתיקן מן החליצה וכן הדיבום, שנאמר "אשה אל אחותה לא תקח לצרור" - בשעה שנעשו צרות זו לזו, אלאמא משמע אף על גב דקידושין לא תפסי - ש' כדם כרת, כיון שפטר אותם מן החליצה וכן הדיבום יש לומר: דשאני ההם, דליכא למיפריך בדיפריך הכא "כרת מי מחיבי", דבלא הקידושין נמי איכא כרת, דקא פגע באשת אחיו שלא במקום מצוה.

לא תקח - פירוש: לא יתא לך לקוחין בה. תמיה: אם לא תקח משמע שאין לקוחים תופסים זה, אם כן אמאי תפסי קידושין בחיבי לאלוין, כגון אלמנה לכחן גדול, וגורשה וילוצה לכות הייתי? אל כתיב בהן "לא תקח" יש לומר: דלא משמענות דלא תקח" דרשנן, אלא לקוחים ליה הכי פירושא דקרא "ואשה אל אחותה לא תקח" - בבת אחת, פירוש: לכל אחת אותה ש דין אחת אשה, ואסורה, ואחותה דהא נפקא לן בפרק "האומר" (קידושין 10א) דאין קידושין תופסין בה, ודיחיי כריתיה היא.

המרה במעשרות - המפריש אחד מחמשה, שמנה ארבע לחולין בצד זה, ומדר חמישי למעשר. מעשרותיו מקולקלין - טעם ומעשר מעורבין זה בזה. שהביי כולו טבל היה, וכשמנה ארבעה לחולין - לא היה לו ליטול מן הכרי למעשר אלא חצי מדה חמישית והוא הפריש מדה שלמה. ושם מעשר לא חל עליו אלא כפי חשבון, ונמצא השאר טבל ואסור לכל אדם עד שיתקנה. ואם איתא דכל

קידושין שאין מסורין לביאה רבא אמר לא הוו קידושין - פירש בקונטרס: דכתבי ”ובעלה“ - דבעינן ראוין לביאה. וקשה: דהא חיבי לראין אינם ראין לביאה ותפסי בהו קידושין? לכך נראה לפרש: קידושין שאין מסורין לביאה - כלומר, שאסור הביאה על ידי קידושין. והיינו היבא קדיש אחת משתי אחיות בסתם, שמקודם הקידושין הייתה כל אחת מן מותרת ועכשיו על ידי הקידושין נאסרו שתיהן. אבל חיבי לראין אסור הביאה לא באה על ידי קידושין. שרבי מקדם לכן נאסרו לביאה כמו אחר הקידושין. (שעך)

המקדש במעשר - פירותיו מתוקנים ומעשרות מקולקלין. ואמאי? נימא: כל שאינו בזה אחר זה - אפילו בבת אחת אינו! - אמר ליה: שאני מעשר. דאיתיה לחצאים. דאי אמר תתקדש פלגא דהיתומא“ - קדשה. - והרי מעשר בהמה, דליפא לחצאין, וליפא בזה אחר זה, ואמר רבא: יצאו שנים בעשירי וקראן ”עשירי“ - עשירי ואחר עשר מעורבים זה בזה! - שאני מעשר בהמה דאיתיה בבעות. דתנן: קרא לתשיעי ”עשירי“ ולעשירי ”תשיעי“ ולאהר עשר ”עשירי“ - שלשתן מקודשין. - הרי תודה דליתא בבעות, וליתא נמי בזה אחר זה, ואיתמר: תודה שנשחטה על שמונים חלות, הוקדה אמר: קדשי לה ארבעים מתוך שמונים, ורבי יוחנן אמר: לא קדשי לה ארבעים מתוך שמונים! - לאו איתמר עלה: אמר רבי יהושע בן לוי: הכל מודים, כל היבא דאמר ”קדשי לה ארבעים מתוך שמונים“ - קדשי, ”לא יקדשו ארבעים אלא אם בן קדשי שמונים“ - לא קדשי. לא נחלקו אלא בסתם; מר סבר: לאחירות קא מיפונו, ומר סבר: לקרבן גדול קא מיפונו. - ורבא, למה ליה לשנויי פרבא? תיפוק ליה: קידושין שאין מסורין לביאה ניהו! - דלכריוו דרמי בר חמא קאמר. איתמר, קידושין שאין מסורין לביאה, אפני אמר: הוו קידושין, רבא אמר: לא הוו קידושין. אמר רבא: בר אהינא אסברא לי: ”כי יקח איש אישה ובגלה“, קידושין המסורין לביאה - הוו קידושין, קידושין שאין מסורין לביאה - לא הוו קידושין. תנן: המקדש אישה ובתה, או אישה ואחותה בבתה - אינן מקודשות. הא אחת מאישה ובתה או מאישה ואחותה - מקודשת. ואמאי? קידושין שאין מסורין לביאה ניהו! תיובתא דרבא! - אמר לך רבא: ולתעמיד, אימא סופא: מעשה בחמש נשים ובהן שתי אחיות, ולקט אחד פלגלה של תאנים, ושלחן היתה, ושל שביעית היתה, ואמר: הרי בולגם מקודשות לי בכלגלה זו, ואמרו חכמים: אין אחיות מקודשות. אחיות הוא דאינן מקודשות, הא נכריות - מקודשות. היכי דמי? אלימא דאמר ”בולגם“ - ”קני את ותמור“ הוא, ו”את ותמור“ לא קנה! אלא

- 1 אשניו בזה אחר זה אינו בבת אחת ככל - אמאי
- 2 פירותיו מתוקנים - ולמה לו ליטול מן הכרי מעשר אפילו
- 3 לפי חשבון? הרי אינו בזה אחר זה, שאם הפריש
- 4 פעם אחת חזרו והפרישו - לא היה שם מעשר
- 5 חל על האחרון? דאם אמר תתקדש פלגא פלגא
- 6 דהיתומא קדשה - הלכך כשהתפרש בבת אחת
- 7 יותר מבשעיר - יש לו למעשר לחול על כל
- 8 חטה וחטה לפי חשבון, ואיכא למימר דהתפשו
- 9 כלולו לפי חשבון. אבל גבי אחיות ליבא לוימר
- 10 נתפשו קצת קידושין ככל דהא וחדא. דליבא
- 11 לחצאין - כשמנה מעשר אינו יכול להוציא
- 12 שנים ולומר: חצי כל אחד היא מעשר, ויקרב
- 13 לחצאין. וליתא נמי בזה אחר זה, שאחר עשר
- 14 לעשירי ”עשירי“ וחזר וקדש לאחד עשר
- 15 ”עשירי“ - אינו קדש. ואחד עשר מעורבין -
- 16 אחד מן מעשר גבוה, אבל אינו יודע איזה הוא.
- 17 והשני שם שלמים עליו כדון אחד עשר שקרא
- 18 ל”עשירי“ אחר ששלם וקרא לעשירי ”תשיעי“
- 19 דקימא לן שהוא שלמים. ברבא, הלכך, האי הוי נמי
- 20 שלמים. שהרי אחד עשר זה אף הוא אחר
- 21 קריאת תשיעי נקרא עשירי. והרי הן מעורבים,
- 22 ורעה עד שסתאבו ריבא בהמתו וליקו, ואמר
- 23 כל מקום שהן שלמים - היא מחולל על בהמה
- 24 זו, ויקרב זו שלמים. והשנים נאכלין לבעלים.
- 25 שניהם ספק מעשר. והא תבא ברמא נאכל
- 26 בממו לבעלים. והא אמר דאינו בזה אחר זה,
- 27 דאילו קרא לעשירי עשירי - לא קדש אחד
- 28 עשר כלל, וכי קראו בהדי - חשיב חד
- 29 מניהו מעשר לפטור את התשעה שאני מעשר
- 30 דאיתיה בבעות - אם טעה מלקרות העשירי
- 31 בשמו - הוי מעשר. דתנן [קרא] לתשיעי
- 32 ”עשירי“, ולעשירי ”תשיעי“, ולאחד עשר שבא אחריו של זה קרא ”עשירי“ - (עד שלשתן מקדושין. וסוף המשנה: תשיעי נאכל בממו, והעשירי מעשר, ואחד עשר קרב שלמים.
- 33 וליף לה מקראי. הלכך, כי הכי דחל שמו על תשעת - חל נמי כי נפיק אחד עשר בהדיה, ולא הפסיד העשירי את שמו בכך. אבל קידושין דליגהו בטעות - אינו בבת אחת בכל
- 34 מקום שאינו בזה אחר זה. והרי תודה - לתמי תודה. דליתנהו בבעות - שאם שחח תודה על ארבעים חלות, ותנחון לשחורות ונמצאו לבנות, שאינן אותן שבעתו - לא קדשו.
- 35 דתנן [קרא ל.א.] הקדש טעות, בית שמואי אומר: הקדש, ובית הלל - אומרים: אינו הקדש. וליתנהו בזה אחר זה - שאם שחט על ארבעים חלות, וחזר ואמר על ארבעים אחרות
- 36 קדשו גם אם עלו אלו - לא קדשו. שהתודה טעונה ארבעים חלות, כדאמרין במנחות (ע.א.), ושחטת הובח מקדשתן קודשת הגוף, כדאמרין התם (ע.א.) ”קרבנו על ובח“ - מלמד
- 37 שאי חלהם קדוש אלא בביחיה. דהאי ”קרבנו“ בלחם משתעי, דכתיב ”על חלות לחם חמץ יקריב קרבנו“ וגו'. על שמונים חלות - הביא אצלה לעורה שמונים. קדשו ארבעים מתוך
- 38 שמונים - ויצא ידי תורתו. והתם מפרש הכי משתאבס, לא קדשו - קא סלקא דעתך בררבה פליגי, דאמר: כל שאינו בזה אחר זה אינו בבת אחת. ומקסי על מרחוקיה, שהיה רבו
- 39 של רבי יוחנן, כדאמרין בעירובין (ב.א.) גבי סנדל שנספקא אחת מותרסיתו. ”היבא דאמר וכו“ - כלומר, דכתיב דלא איתא לקדשו? קידושין לדבריו דרמי בר חמא קאמר. ואת השאר הביא לאחיות, שאם
- 40 יאבדו או יטמאו אלו - יהו אלו תחתיהן. לא קדשו - כלומר, לא נתחון שיקדשו ארבעים בלא שמונים, שבדקוהו ואמר (לכולם) ותבותני. לא קדשו - כדריבא, דכל שאינו בזה
- 41 אחר זה אינו בבת אחת. כסתמא - ששחט אתם והלך לו. לאחיות מתבנין - ולא היה בלבן אלא על ארבעים. קרבן גדול - ועל כולם היה לבן. ורבא לפה ליה לשנויי - לעיל.
- 42 טעמא דמתניתין דקתני אינה מקודשת - כדריבא? תיפוק ליה - דאפילו לא קדש אלא אחת מןן, אלא שלא פירש איזו היא - אית ליה לרבא דאינה מקודשת, דקידושין שאין
- 43 מסורין לביאה הן, שאין יודע איזה מןן אחת אשה. ושמענן ליה לרבא דאמר לקמן: קידושין שאין ראויין לביאה, אינן קידושין! לדבריו דרמי בר חמא קאמר לה - לדידך דילפת
- 44 ליה מהאי קרא - לא תוקמא לקרא בבת אחת, דקשיא ”ונברתי“, אלא אוקמי בזה אחר זה, והדר תיפוק לך בבת אחת דמתניתין מניה וביה, משום דרבה. איתמר גרס. קידושין שאין
- 45 מסורין לביאה - קדש אחת משתי אחיות, ולא פירש איחוד מהם. דאין יכול לישא אחת מןן, דשמא זו היא אחות אשתו. בר אהינא אסברא לי - להיניג דבר זה, שיכולני להביא
- 46 לו ראייה מן התורה. כי יקח איש - דהיינו קידושי כסף, דגמרין לה (קדושין ב.א.) ”קידה“ ”קידה“, וכתביב ”ובעלה“, דבעינן ראויה לביאה. באתה - הוא דאין מקודשות, משום דכל
- 47 שאינו בזה אחר זה - לא אפילו בבת אחת אינה. הא אחת מאשה ובתה - ולא פירש - מקודשות. הא נכריות - שעמחם מקודשות. קני את וחזור הוא - נותן מנתן לגולד ולעובר
- 48 שבמני אמו שאינו קונה כולם - גם הגולד אינו קונה, שהרי לא הקנה לזה בלא זה. והבא נמי איכא חרא דלא חויה לא כלל.

(שייך לרף נבא) האחד חולץ לשתיהן - פירוש: האחד יחידי, השנים - אחד חולץ ואחד מייבם. ודווקא מיהלץ הדרר יבומי. פירוש: שהלץ היחידי תחילה, והדר יבומי אחד מן השנים אחר חליצת אחריו. נדמה נפטר מותר, דאי הלץ אחיו לזקוקו - אם כן מותר זה ליקח אותה, כיון החלץ אחיו פגע הזיקה. ואי לא חלץ לזקוקו - אם כן זה

1 לאחר חליצת אחריו, שאין כאן אחות זקוקתו
2 כדפירשתי - לא מישתרי, דכיון דלא חלץ
3 היחידי לשתיהן, איכא למיחש בכו משמתיבמת
4 שמא אז יבמת לו שני יחיד, ונמצא כונסה כפגע
5 ביבמה לשוק בלא חליצה, ולא מיצניו לפרש
6 דווקא מיהלץ הדרר יבומי קאי אשנים, אבל
7 איפכא לא, משום דשמן פגע באחות זקוקתו -
8 דהא מרישא שמעינן.
9 והדלכתא

9 **אחד כלפלה של תאנים, ואמר:** "הראויה לי מכם התקדש לי", **ואמרו חכמים:** אין אהיות
10 מקדשות. **ורבא מותרין לטעמיה:** המקדש אחת מאשה ובתה או אחת מאשה ואחותה
11 **בעשה כמי שקדש אשה ובתה או אשה ואחותה פאחת,** ואינו מקדשות. **ומעשה נמי**
12 **במשם נשים ובתם שתי אהיות,** וליקט אחד כלפלה של תאנים. **ואמר "חרי פולכס ואחת**
13 **משתי אהיות מקדשות לי בכלפלה זו,"** אהיה חכמים: **אין מקדשות.** **קידושין שאין**
14 **המקדש את בתו סתם - אין בהגזרות בכלל - אין קמנות בכלל. ואמאי?** קידושין שאין
15 מסורין לביאה ניהו, והייובקא דרבא? - **אמר לך רבא:** **הקא במאי עסקינן - בפשאי שם**
16 **אלא גדולה וקטנה - הא בגזרות קתני! - מאי בגזרות - בגזרות דעלמא. אי הכי מאי**
17 **למימרא? - הקא במאי עסקינן דישויתיה שלה.** מהו דתימא: **כי מקבל קידושי - אדעתה**
18 **דידה קא מקבל קא משמע לן דלא שביק איניש מידי דאית ליה הנאה מיניה. - מי לא**
19 **עסקינן דאמרן ליה "קידושי לדידך!" - אפילו הכי, לא שביק איניש מצוה דרמיא עליה**
20 **ועבד מצוה דלא רמיא עליה. תא שמע:** **מי שיש לו שתי בתי גנות משתי נשים, ואמר:**
21 **קידשתי את בתי הגדולה, ואינו יודע אם גדולה שבגדולות, ואם גדולה שבקטנות, אם**
22 **קטנה שבגדולות שהיא גדולה מן הגדולה שבקטנות - בולן אסורות, חוץ מקטנה שבקטנות,**
23 **דברי רבי מאיר! - הקא במאי עסקינן - פשהופרו ולבסוף נתערבו. דיקא נמי, דקתני: "איני**
24 **יודע" ולא קתני "אין יודע", שמע מינה. - אי הכי, מאי למימרא? - לאפוקי מדרבי יוסי**
25 **דאמר: לא מחית איניש נפשיה לספיקא, קא משמע לן דמחית איניש נפשיה לספיקא. תא**
26 **שמע: מי שקידש אחת משתי אהיות ואינו יודע איזו קידש - נתן גט לזו וגט לזו! - הקא**
27 **במאי עסקינן - פשהופרו ולבסוף נתערבו. דיקא נמי, דקתני "איני יודע" ולא קתני "איני**
28 **יודע". - אי הכי מאי למימרא? - סיפא איצטרביא ליה: מת ולו אח אחר - חולץ לשתיהן.**
29 **היו לו שנים - אחר חולץ ואחר מייבם, אם קדמו וכנסו - אין מוציאין אותם מידם. דיקא**
30 **מיחליז והדר יבומי, אבל יבומי והדר מיחליז - לא, דקא פגע באחות זקוקתו. תא שמע:**
31 **שנים שקדשו שתי אהיות, זה אינו יודע איזו קידש, וזה אינו יודע איזו קידש - זה נתן**
32 **שני גפוי, וזה נתן שני גפוי! - הקא נמי - שהופרו ולבסוף נתערבו. דיקא נמי, דקתני**
33 **"איני יודע" ולא קתני "אין יודע", שמע מינה. - אי הכי מאי למימרא? - סיפא איצטרביא**
34 **ליה: מת ולזה אח ולזה אח - זה חולץ לשתיהן, וזה חולץ לשתיהן. לזה אחר ולזה שנים,**
האחד

אלא לאו אחת מכם - דלאו "את והמור" הוא, דאם קידש זו או קידש זו רבא מותרין - מתניתין לטעמיה, הא דקתני כאחת - לאו למידק, הא אחת מאשה ובתה מקדשת, אלא הכי קאמר. המקדש אחת מאשה ובתה - הרי הוא כמו שקדש כאחת, ואינו מקדשות, דקדושין שאין מסורין לביאה חן. הרי **כולכם ואחת משתי אהיות כו' -** דהשתא לאו

1 משום ספיקא הוא, דלא ידע הי קדיש. הא אי
2 ידע - תב ובייה היא. הלכך נבירות מקדשות.
3 והא דלא אוקמא כגון דאמר "אחת מכם" -
4 משום דקתני במתניתין "כלכם", ואין לשבש
5 הספרים ולומר ד"אחת מכלכם" גרס, וכגון שלא
6 קדש אלא דהא - דאם כן לא מותרצא את
7 דאשמועינן לקמן (גבא) ממתניתין: **אשה נעשית**
8 **שלה לאחותה בביתו כשנעשית לו צרה.**
9 המקדש את בתו סתם - "אחת מבתיו" אה
10 מקדשת ליה, אין הנבירות בכלל - אם שם
11 בגזרות הרבה - אין אחת מהן בספק קידושין
12 הלכה להצטרף גט, לפי שחשש בשרותו לקבל
13 להו קדושין. הא קטנת בכלל - וצריכות גט,
14 ואפילו הרבה, כשאין שם אלא נזירת אחת
15 וקטנה אחת - וכיון שאין הגדולה בספק - אין
16 קידושין קטנה בבטנה, וקדושין ודאי הן. והוא
17 הדין אם היו שם גדולות הרבה, כיון דאין בכלל
18 - הוו להו קדושין בטנה, ולהכי איצטרך
19 לשנוי כשאין שם אלא גדולה אחת - דעל
20 כרוך קטנת דומיא גדולות דייקתן, ומתשתא
21 דייק הכי הא קטנה בכלל, והא נזירות קתני -
22 בכלל, דאיכא תרתין נזירות דעלמא - כל איש
23 שיש לו בנות - אין אחת מהן מקדשת בכלל
24 קידושין שקבל אביה. אי הכי מאי למימרא - אי
25 אמרת בשבטא דאיכא טובא - איצטרך
26 למתני משום דיוקא דידה, למידק: שאין קטנות
27 בכלל, לאשמועינן קידושין שאין מסורין
28 לביאה הוי קדושין, אלא השעת - לא אידו
29 איצטרך ולא דיוקא דידה איצטרך, דפשיטא
30 דבגזרות אין לו רשות, ואין כאן עור אלא קטנה
31 וקדושין מסורין לביאה חן, ופשטיא דהו
32 קדושין רשותיה שלה - לקדשה לכל הבא.
33 דאית ליה הנאה מינה - דכסף קדושה שלו.
34 **מי לא עסקינן - קפישא הוא:** וכי לא שמעינן
מינה ממתניתין דאפילו לאביו, "קידושי
לדידך", קתני נמי דאינה בכלל? דרמיא עליה -
בבתי (ירמיה כט) "זאת נותיכם תנו לאנשים",
גדולות - אהנה הראשונה. קטנות - בנות
השניה. אם קטנת שבגדולות - וכל שכן
אמצעית שבגדולות בספק, הן ולגבי בנות שניה
מקרי כולוה בנות גדולות. בולן אסורות -
לאחרים עד שיתן גט, ואפילו אמצעית
שבקטנות. דלגבי קטנות אותה הבת גדולה היא.
ושמעין דהמקדש אחת משתי אהיות סתם -

שתיהן צריכות גט. שהוכחו - בשעת קידושין פרש לו. ולכפוף נתערבו - שכח איזו גדולה פירש לו. לאפוקי מדרבי יוסי - דפליגי באידך פירקא (קדושין טו.ג), ואמר: כולן מותרות
לנשא לאחרים בלא גט. חוץ מן הגדולה שבגדולות. ולא מחית איניש נפשיה לספיקא - להוכיח שם גדולה אם לא גדולה שבכולן, שאם ישתבח הדרב - שלא היה בספק. אין
מוציאין אותם מירם - אפילו לא כנס הארשון את ביתו, ופגע באחות זקוקתו, מאחר שכנסה השני - פגע זיקה, והותרה לראשון לקיימה. דאזוקתו אחת דרבנן היא, ולא קפסי ליה
לדוריא. אין ידוע - משמע לעולם. סיפא איצטרביא ליה - דקתני: היו שנים - אחד חולץ ואחד מייבם. ולאשמועינן דוקא הכי מיהלץ חד מיהלץ דלארד ברישא, הדרר מייבם שניה
לשניה. ממה נפשך: אם זו ארוסת אחרו - שפיר מייבם, ואם לאו - נכרית בעלמא היא, ואינה אחות יבמתו הזיקה לו, דתיהי דמיא לאחות אשתו, שהרי נפטרה זיקת אחותה הימנה
בחליצת אחריו. ולא גזר על אחת חלוצה משחלצה אלא על החלוץ לבדו, דקא פגע באחות זקוקה. וכל זמן שלא חלץ אחד מן האחרין - אסורה אותה על כולן מדבריהם, משום
דרמיא לאחות אשתו. הכי גרסין: דיקא נמי דקתני "זאין יודע" ולא קתני "זאין יודע".

והוא לא אמר. כלומר, רבי ויחנן לא אמרו כן? והא איהו דאמר אינו יכול להקדיש לפי שאינו שלל, ואפילו איטורא ידבנן לית הוה בזמן כן בקידושין נמי לא נחמיר להצריכה וטו והשתא מייתי שפיר גמרא מרבי יוחנן. אם נמצאו יפות מזה תרומתו תרומה - זהם (בבבא מציעא בבא, א) וכלוקי אינה מקודשת - ואם תאמר: לומר: דהכי קאמר: מה שתרומם לה היפה - שלא ברשות היה. ואם כן צריך לומר גבי פרומא -

והוא מתניתין בגול דידה - דקתני: שלחן היתה. ודיקי רב מינה דאינה מקודשת, אי לאו דשביעית הואיא את - דקתני מקודשת. ברשריך - ממקי הבי (תורה) להקדיש לו. דכי קבלתיה לגול דידה בשם קידושין - אחלהתי. משכילא - ספול. דרבי שמעון - בסדר טהרות (כלים פרק כו משנה וז). ויחנן קרי ד"התול" (בבא קמא ק"ד). עורות של

1 והוא מתניתין דגול דידה, וקאמר רב: אינה
2 מקודשת! - לא קשיא! הא - דשרידי, הא -
3 דלא שרידי. והיא איתתא דהנה קא משיא פקרא
4 במשיכלא דמיא, אתא ההוא גברא חטף וזיו מחבריה
5 ושדא לה, אמר לה: מקודשת לי. אתא ההוא גברא
6 לקמיה דרבא. אמר: לית דחש להא דרבי שמעון,
7 דאמר: כהם גזילה יאוש בעלים הוי. ההוא אריסא
8 דקדיש במזוא דשמכי, אתא לקמיה דרבא. אמר ליה:
9 אמר אחלק? והני מילי - במזוא, אבל בישא - מיאי
10 אמר ליה: אגא שקלי בישא, שקיל את בישא, בישא
11 כי בישא. ההוא סורקיא דקדיש בפרומא דשריכא.
12 אתא כרייה דשריכא אשכחיה, אמר ליה: אמאי לא
13 התייב מהאי חריפא? אתא לקמיה דרבא. אמר: לא
14 אמרו "פלך אצל יפות" - אלא לענין תרומה בלבד.
15 דתניא: כיצד אמרו תורם שלא מדעת תרומתו
16 תרומה? הרי שירד לתוך שדה חבירו וליקט ותרם
17 שלא ברשות, אם חישש משום גזל - אין תרומתו
18 תרומה, ואם לאו - תרומתו תרומה. וגזינן היה יודע
19 אם חישש משום גזל אם לאו? הרי שבא בעל הבית
20 ומצאו, ואמר לו "פלך אצל יפות", אם נמצאו יפות
21 מהם - תרומתו תרומה, ואם לאו - אין תרומתו
22 תרומה. היו הבעלים מלקטים ומוסיפים - בין קדש
23 ובין קדש תרומתו תרומה. אבל הכא - משום פיסופא
24 הוא דעבר, ואינה מקודשת. משנה המקדש בחלקו,
25 בין קדש קדשים בין קדשים קלים - אינה מקודשת.
26 במעשר שני; בין שוגג בין מויד - לא קדיש, דברי
27 רבי מאיר. רבי יהודה אומר: בשוגג - לא קדיש,
28 במויד - קדיש. ובהקדש; במויד - קדיש, ובשוגג -
29 לא קדיש, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: בשוגג - קדיש, במויד - לא קדיש. גמרא
30 גמרא מתניתין דלא קדשי יוסי הגלילי, דתניא: "ומעלה מעל בה" - לרבות קדשים קלים
31 שהן ממונו, דברי רבי יוסי הגלילי. - אפילו תימא רבי יוסי הגלילי, פי קאמר רבי יוסי.
32 הגלילי - מחיים, אבל לאחר שחיטה - לא. מאי מעמא? פי קא וכו' - משלחן גזוה רבי וכו'.
33 דיקא נמי, דתני: המקדש בחלקו, בין קדש קדשים ובין קדשים קלים לא קדיש, שמע
34 מיה. תנו רבנן: לאחר פטירתו של רבי מאיר אמר להם רבי יהודה לתלמידיו: אל יפגסו
35 לתלמידי רבי מאיר לכאן, מפני שקנתרנים הם, ולא ללמוד תורה הם באים, אלא לקפחני
36 בהלכות הם באים. דחק סומכוס ונכנס. אמר להם: קדשנה לי רבי מאיר: המקדש בחלקו,
37 בין קדש קדשים ובין קדשים קלים - לא קדיש. פעם רבי יהודה עליהם, אמר להם: לא
38 קדש אמרתי לכם: אל יפגסו מתלמידי רבי מאיר לכאן, מפני שקנתרנים הם, ולא ללמוד
39 תורה הם באים, אלא לקפחני בהלכות הם באים? וכי אשה פגורה מניין? אמר רבי יוסי:
40 ואמרו: מאיר שכב, יהודה פעם, יוסי שתק, דברי תורה מה תהא עליה? וכי אין אדם
41 עשוי לקבל קידושין לבתו פגורה? ואין אשה עשויה לעשות לה שליח לקבל קידושה
42 פגורה? ועוד: דחקה ונכנסה מאי? תניא, רבי יהודה אומר: מקודשת, רבי יוסי אומר:
43 אינה מקודשת. אמר רבי יוחנן: שניהם מקרא אחד דרשו, "זה יהיה לך מקדש הקדשים
44 מן האש". רבי יהודה סבר: "לך" - ולכל צרכיך, ורבי יוסי סבר: פאש, מה אש לאכילה -

10 בלום אלא שעשה לה הנאה? ורבי יוחנן: לא דמי, דמי
11 דההא: יכול לילטו אינה מקודשת, ורבי אבא: כולי דמי
12 לה פרטה. אבל הכא - השבות הנאה אינה
13 משלה, דהא ממון גבוה הוא. ואינו יכול לילקח ממון
14 מנהוגא שעשה לה. ואם לאו, גב דאית ביה שוה
15 פרטה. שיכול לילקח ממון, ורבי אבא: כולי דמי
16 שהוא ממון גבוה אינה מקודשת. ולא דמי ל"על
17 מנת שאדבר עליו לשלשין. תוספות רשב"ם.
18 וכו' אשה בעורה מנין - פירש רוקח: סורקיא דאין
19 אשה נכנסת מינה; דהא כדתנין פירש רבא
20 דכלים. ולא דק, דלא אשכחן בשום דוכתא
21 דנשים אסורות ליכנסו בעורה, שהרי בפרק קמא
22 דכלים גז. חזן החול מקדש הימנו שאין מנא מת
23 נכנס לשם. הלכא מלעלה הימנו עורת ישראל שאין
24 מחוסר פסורים נכנס לשם. וחריפיה עליה חטאת.
25 למעלה הימנו עורת כהנים שאין ישראלים
26 נכנסים לשם אלא בשבת צריכה, לסמיכה
27 שחיטה תנופה, ולא קתני נשים שאין נכנסות להם
28 ועוד, חזן בפרק "כל הפסולין" (נודם ס"א, א).
29 שהשחיטה כשרה בנשים - אם כן יכולה ליכנס
30 בעורה ועוד: הרי סוטה ויורה נכנסת בעורה
31 להקניף לכך נראה לי. וכי אשה בעורה להתקדש
32 מניין? והיא קר רגילות שתכנס לשם כן להתקדש
33 שהרי בויון הוא, ומלתא דלא שביחא היא, ולא
34 איירי תנא מיה.
35 וזה יהיה לך מקדש כו' - קשה דלשתוק
36 מ"לך דמשמע כל צרכיך, ולא אצטרך
37 לכתוב "אש" ותוספת ישנים.
38 וסמך

אף הוא נמי לאכילה. אמר רבי יוחנן:
נבנו

נבנו

וּסְמוּךְ ליה אם על תודה — ואם תאמר: והא מוקמינן לה כרבי יהודה, ורבי יהודה לא דריש סמוכים אלא במשנה תורה, כדאיתא בריש יבמות (דא) ושם לומר: דלא סמוכים משל דרשה, אלא ורבי מוסיק על ענין ראשון, דכתיב (ויקרא ז) "האת תורת זבח הצלמים".

איש חולק ואפילו בעל מום — לאו מהבא נפקא, אלא מקרא אחרינא, דכתיב (ויקרא ז) "כל זכר — לרבות בעל מום, ולא אצטרך לך דרשא והבא אלא לומר לך שאין כהן קטן חולק, ואפילו תם.

וקאמר דלית בה דין חלוקה כלל — פירושו: שאינו יכול לטול ממון אחר על חבירו, כדמפרש בבבא בתרא, אבל אין לפרשי אין דין חלוקה כלל, אפילו מניה וביה — דהא אשכחן בבבא דובתין חלוקה גבי קדשים, כדתנן פרק "שואל" (שבת קמ"ג); מטיילין חלשים בקדשים, ופריק אמר דסדסיים (ג.ב.) נהני המגיע כפול, וכיון דלית בה דין חלוקה — אינו יכול לקדש בו אשה, דהא בהא תליא.

מאי חולקין חטופין — כלומר, לעולם אין בו דין חלוקה, והאי חולקין — חלקו המגיע קאמר, וכבשאי מגיע לו כי אם מעט — חוטף חלק חבירו ואוכלו, כדקתני סיפא: מעשה באחד שחטף חלק חבירו, ואם תאמר: כיון שדרבן לחטוף אמאי קוד לתוואי חמינן טפי מאחרים? ויש לומר: לפי שחטף חלק הגורגן כמותו, אבל האחרים לא היו חטופין אלא מחלק הצנועין, כמשוםכין ידיהם, אידו

והו מעשיהם קשים, אבל חלקו מנהיב נהיב ומרחהשת נהיב מרחהשת, שהללו והללו מעשיהם קשים, אי נמי מעשיהם רפים — תלמוד לומר "ויתרבה לכל בני אהרן תהיה", וכול לא חלקו בקדש הקדשים, אבל חלקו בקדשים קלים — תלמוד לומר "איש פאהיו" וסמיך ליה "אם על תודה"; כשם שאין חילקין בקדשי קדשים — קד אין חולקים בקדשים קלים. "איש" — איש חולק אפילו בעל מום, ואין תקפון חולק ואפילו תם. סתם ספרא מני — רבי יהודה, והוא קאמר דלית בה דין חלוקה קלל, שמע מויה. אמר רבא: וכרב מי לא תניא? והתניא: המגועים מושכין את ידיהם, והגורגנים חולקים. — מאי חולקים — חומפים. בקדשני סיפא: מעשה באחד שחטף חלק חבירו, ואם תאמר: כיון שדרבן לחטוף אמאי קוד לתוואי חמינן טפי מאחרים? ויש לומר: לפי שחטף חלק הגורגן כמותו, אבל האחרים לא היו חטופין אלא מחלק הצנועין, כמשוםכין ידיהם, אידו

יבול — לא הוציא הכהן אלא שלא חלקו מנחות כנגד זבחים. וזהו נותן, שהרי לא קמו בכל מקום מנחות תחת זבחים ברלות, דבקרנן עולה ויורד מביא עני עופות תחת בהמה, וזבחים — היינו בהמה, השענה ובינה בסכין, אבל חלקו מנחות — כנגד חטאת העוף, שהרי קמו תחתין ברלות — דכתיב במנחתא מקדש ובשמיעת קול (ויקרא ה) "זאם לא תשיג ידו לשתי תרים ודיבא את קרנא אשר חטא לשרית האפיפה", וכל ענישה במרחשת לכל בני אהרן תהיה — וכלוהו קראי יתיביה דמני למיכתב "כל מנחה לכל בני אהרן תהיה" — ועל מחבת גוי — אם אינו ענין למנחות כנגד תלמה ליה לפרושי כל מיני מנחות? תלמוד לומר מחבת גוי — אם אינו ענין למנחות כנגד יבול — לא מיעט הכהן אלא שלא חלקו עופות כנגד זבחים, והדין נותן; שהעופות מעשיהן ביד, וזבחים בצפורן, והזבחים מעשיהן בכלל, בסכין, מחבת ומרחשת — כלים היו במקדש, וכל המנחות הנקמצות טעונות לוג שמן, ומחבת צפה ואינה ענוקה, ומתוך שהיא רחבה ורצה — הסולת מתפשט כבולו, והאור שורף את שמה, ואין האור שורף את השמן, לפי שכלל בעובי החלות, לפיכך מעשיהן רבין, אבל חלקו מחבת כנגד מחבת — טול אתה חלקי מנחת חומר, ואני אטול חלקי מנחת שמעון, יבול לא יחלקו — קרבן כנגד חבירו בקדשי קדשים, כמו מנחה, אבל חלקו קרבן כנגד חבירו בקדשים קלים, דאית להו זבייה בנייהו, ויכול למכור חלקו בקרבן זה בשביל זה, איש באיזו — למעוטי קטן, אפילו בעל מום — שאף הם היו מתלעים בעצים, ומפשטים, ומנחמים, ושוחטים. ספרא — תורת הכהנים, הוא בתורת הכהנים איתא — אלאמא לית בה דין שאר חלוקות בעליה זמים, ולשמעין מינה; דלא ממונו הוא, אלא משלחן גבוה הוא דוכו, הצנועין מושכין ידיהם ממנו — גבי זבחים תניא: ארבעים שנה ששמש שמעון הצדיק נשתלחה בריכה בלחם הפנים, וכל כהן המגיע כותי — יש אוכל ושבע, יש אוכל ומותיר, כמאן ואילך נשתלחה אמרה בלחם הפנים, וכל כהן המגיע כפול — הצנועין מושכין ידיהם ממנו, דלא מהני להו חיה, והגורגנין חולקין, וסלקא דעתך דהאי חולקין — לאו לטול חלקו המגיע קאמר, כיון דנשתלחה בו מאירה — כפול למאי חזי? אלא חולקין דרך עלויה; מנח

חלקו לחבירו ונטול כנגדו מניקוס אורי, אלאמא: אית בהו דין חלוקה, ועל כרחיך הא — רבי יהודה היא דאמר ממונו הוא, ומשני לעולם אין בו דין חלוקה, ומאי חולקין — חלקו המגיע קאמר, וכבשאינו שוה לו — חוטף חלק חבירו ואוכלו, וכל דתנן במסכת סוכה (נ"א); הנכנסים חולקין בצפון — חלקו המגיע קאמר, ובעוד שהיה בו ברכה, מאי קרא — דחמינן לשון חסות, אשורי חומין — החזיקו יד הנגול להצילו מיד עשוק, ולא אשורי חומין לא גריסין אבא, אלא בבבא קמא (מ"ג) בני מנין שבזוקק לתובע תחלה, שמיפיה דגמרא — כך נקבעה בגמרא, ושגורה בפי בית המדרש, דלא כתיב לה" — מלמד שתהא שלה, אבל תרומת ה' שצוה עליה הוא, והרי חלה בו' ותנן המקדש בתרומות — כל תרומות במשמע, וחלה נמי תרומה היא; דכתיב (במדבר טו) "מראשית עיסותיכם נתתו לה' תרומה", ותנן המקדש בפירות שביעית מקודשת — דקתני (דקדושין כ"ג) "שלא שביעית היתה, ואמרו הכהנים אין אחרות מקודשות, הא נכריות — מקודשות, הוא בישראל כתיב — והם קרוים "קדש לה'".

נמנו וגמרו — למנין, ורבו האומרים אינה מקודשת, ונטלו המועטים, וחזרו בהם, וגמרו לומר: אינה מקודשת, עינין היא מחלוקת — לא עמדו למנין, ולא חזר בו רבי יהודה, כוונתו רבי יוחנן סתם בראיה — דחזר בו רבי יהודה, שאין חולקין מנחות כנגד זבחים — כפי דמים, לומר: לך אתה מנחה וזהו חובי יהודה, או בשר חטאת ואשם, כל מנחה — משמע שבמנחה עצמה יחלקו כל בני אהרן.

יבול — לא הוציא הכהן אלא שלא חלקו מנחות כנגד זבחים. וזהו נותן, שהרי לא קמו בכל מקום מנחות תחת זבחים ברלות, דבקרנן עולה ויורד מביא עני עופות תחת בהמה, וזבחים — היינו בהמה, השענה ובינה בסכין, אבל חלקו מנחות — כנגד חטאת העוף, שהרי קמו תחתין ברלות — דכתיב במנחתא מקדש ובשמיעת קול (ויקרא ה) "זאם לא תשיג ידו לשתי תרים ודיבא את קרנא אשר חטא לשרית האפיפה", וכל ענישה במרחשת לכל בני אהרן תהיה — וכלוהו קראי יתיביה דמני למיכתב "כל מנחה לכל בני אהרן תהיה" — ועל מחבת גוי — אם אינו ענין למנחות כנגד תלמה ליה לפרושי כל מיני מנחות? תלמוד לומר מחבת גוי — אם אינו ענין למנחות כנגד יבול — לא מיעט הכהן אלא שלא חלקו עופות כנגד זבחים, והדין נותן; שהעופות מעשיהן ביד, וזבחים בצפורן, והזבחים מעשיהן בכלל, בסכין, מחבת ומרחשת — כלים היו במקדש, וכל המנחות הנקמצות טעונות לוג שמן, ומחבת צפה ואינה ענוקה, ומתוך שהיא רחבה ורצה — הסולת מתפשט כבולו, והאור שורף את שמה, ואין האור שורף את השמן, לפי שכלל בעובי החלות, לפיכך מעשיהן רבין, אבל חלקו מחבת כנגד מחבת — טול אתה חלקי מנחת חומר, ואני אטול חלקי מנחת שמעון, יבול לא יחלקו — קרבן כנגד חבירו בקדשי קדשים, כמו מנחה, אבל חלקו קרבן כנגד חבירו בקדשים קלים, דאית להו זבייה בנייהו, ויכול למכור חלקו בקרבן זה בשביל זה, איש באיזו — למעוטי קטן, אפילו בעל מום — שאף הם היו מתלעים בעצים, ומפשטים, ומנחמים, ושוחטים. ספרא — תורת הכהנים, הוא בתורת הכהנים איתא — אלאמא לית בה דין שאר חלוקות בעליה זמים, ולשמעין מינה; דלא ממונו הוא, אלא משלחן גבוה הוא דוכו, הצנועין מושכין ידיהם ממנו — גבי זבחים תניא: ארבעים שנה ששמש שמעון הצדיק נשתלחה בריכה בלחם הפנים, וכל כהן המגיע כותי — יש אוכל ושבע, יש אוכל ומותיר, כמאן ואילך נשתלחה אמרה בלחם הפנים, וכל כהן המגיע כפול — הצנועין מושכין ידיהם ממנו, דלא מהני להו חיה, והגורגנין חולקין, וסלקא דעתך דהאי חולקין — לאו לטול חלקו המגיע קאמר, כיון דנשתלחה בו מאירה — כפול למאי חזי? אלא חולקין דרך עלויה; מנח

חלקו לחבירו ונטול כנגדו מניקוס אורי, אלאמא: אית בהו דין חלוקה, ועל כרחיך הא — רבי יהודה היא דאמר ממונו הוא, ומשני לעולם אין בו דין חלוקה, ומאי חולקין — חלקו המגיע קאמר, וכבשאינו שוה לו — חוטף חלק חבירו ואוכלו, וכל דתנן במסכת סוכה (נ"א); הנכנסים חולקין בצפון — חלקו המגיע קאמר, ובעוד שהיה בו ברכה, מאי קרא — דחמינן לשון חסות, אשורי חומין — החזיקו יד הנגול להצילו מיד עשוק, ולא אשורי חומין לא גריסין אבא, אלא בבבא קמא (מ"ג) בני מנין שבזוקק לתובע תחלה, שמיפיה דגמרא — כך נקבעה בגמרא, ושגורה בפי בית המדרש, דלא כתיב לה" — מלמד שתהא שלה, אבל תרומת ה' שצוה עליה הוא, והרי חלה בו' ותנן המקדש בתרומות — כל תרומות במשמע, וחלה נמי תרומה היא; דכתיב (במדבר טו) "מראשית עיסותיכם נתתו לה' תרומה", ותנן המקדש בפירות שביעית מקודשת — דקתני (דקדושין כ"ג) "שלא שביעית היתה, ואמרו הכהנים אין אחרות מקודשות, הא נכריות — מקודשות, הוא בישראל כתיב — והם קרוים "קדש לה'".

איהו לא נחא ליה משום אונסא דארוחא — פירש בקונטרס: דעל כרחך אונסא דארוחא עליה דיהיה רמיא, שהמעשר אין כאן בו שזה פרוטה, שלא ניתן להוציאו אלא בירושלים, שאפילו ומכרנו — דמינו נספס בקדושתו. וקידושין צריכין שיהו שזה פרוטה. הלכך, אי הוה דאי נמקרא דמעשר הוי, הוה תיבין לקבולי עליה אונסא דארוחא — לא

ולא מפילא שמעת מינה — בתמיה: מדכתיב "קדש ישראל לה" ראשית תבואתו" כתרומה הם לו, ושמע מינה: תרומה נמי הויא קדש לה! **אמר קרא** — גבי מעשר "לה" הוא" — בהוייתו ידא לה. שמעית מיניה דרבי יוחנן תרי"ג — טעמא דמרתתי בו דמתניתין דקתינו בה בשוגג לא קידש — שגגת מעשר לרבי יהודה. והיאל ואת לא מעשר ממונ דקדש הוא, אמאי בשוגג לא קידש. ושגגת הקדש לרבי מאיר — כיון דאית ליה במזיד קידש, שוגג מאי שגג? ומרבי און אשה מתקדשת בהן — כלומר, ששעלית מינה יוחנן טעמא דמרתתי בה דמתניתין אשה דאידיד בשגגות, ותני תנא דידן בתרייהו "אין אשה מקדשת בהן", הויא לפי שאין אשה רוצה — בהדא ומיניהו פירוש לפי שאין אשה רוצה אם היתה יודעת עשה כן — לא קידשו לשם שניהם רוצים — דנפקא מינה דבהדיא דפרשי רבי רבי יוחנן לפי שאין אשה רוצה, אם כדקדוה ואמרה "רוצה אני", איהה מקפדת — אין אנו צריכין לבדוק אוחו, דמסתמא מינח נחא ליה. ולא ידענא תלי מיעיניהו — באזה מהן תלה באשה, ואינו תלה בשניהם. משום שיריחא דארוחא — להצריכה להעלותו לירושלים. מפילא — בחבנם, בלא טורח. והתחיל הקדש על ידיהו — שהוא דבר איסור, וקראן הכתוב מועלי מעל, ואם קידושין הן — הרי נתחלל, שזו היא החטאת, כשהוציאו מרשות גבה ונתנו לה. ורבי יעקב — דאמר לו ידענין הי מינייהו, אמר לך אטו איפכא נמי מי ליכא לפרושי, לממרה במעשר — לפי שאין שניהן רוצים, ובהקדש — לפי שאין אשה רוצה? משום אונסא דארוחא — דעל כרחך אונסא דארוחא עליה רמיא. שהמעשר אין בו כאן שזה פרוטה, שלא ניתן להוציאו אלא בירושלים, שאפילו תמכרנו — דמינו נספס בקדושתו. וקידושיה צריכין שיהו שזה פרוטה, הלכך אי הוה דאי נמקרא דמעשר הוא, כיון דבעי לקבולי עליה אונסא דארוחא — לא הוה מקדשה לה ביה, דשכיב לאיתנוס טפי גבי איתתא מנגרוא, אי נמי: לא רמי איתתא עליה — לא נחא ליה דליתנוס מינה פן תיעצב, ותאמר לה: קדשתיני בדבר שלא נתניתו בו, כשלאמא איהו לא נחא לה דנתחיל הקדש על ידה — דמה הנאה שי לה בחילוקיה? אם לא תקבלו — יצטרך זה לקדשה בהיתר משלו. דתיקני איתתא מפילא — ואף על פי שעליו לשלם להקדש, השתא מיחא נחא ליה, שמוא אין לו משלו בעלום. אשה — הא

ולאו מפילא שמעת מינה? — תרגמה רבן ספא קמיה דרב: **אמר קרא** "הוא" — בהוייתו יתא. ובהקדשו, במזיד — קידש, בשוגג — לא קידש, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: בשוגג — קידש, במזיד — לא קידש". **אמר רבי יעקב: שמעית מינה דרבי יוחנן תרתי: שגגת מעשר דרבי יהודה, שגגת הקדש דרבי מאיר — שניהם אין אשה מתקדשת בהם, קרא — לפי שאין אשה רוצה, ותרא — לפי שאין שניהם רוצים, ולא ידענא הי מינייהו. אמר רבי ירמיה: ניהו אנן; מעשר איהו לא נחא לה — משום מרְחָא דארוחא, איהו נחא ליה — דינקיני איתתא מפילא. אלא הקדש — תרוייהו לא נחא להו דנתחיל הקדש על ידיהו. ורבי יעקב אומר: איפכא מסתברא; מי לא איפא למימר: מעשר, איהו לא נחא לה — משום מרְחָא דארוחא, איהו לא נחא ליה — משום אונסא דארוחא. אלא הקדש, בשלמא איהו לא נחא לה דנתחיל הקדש על ידה, אלא איהו מי לא נחא ליה דינקיני איתתא מפילא? בעא מיניה רבא מרב חסדא: אשה אין מתקדשת, מעות מהו שיצאו לחולין? — אמר ליה: אשה אין מתקדשת, מעות מהו שיצאו לחולין? בעא מיניה רב חייה רב אבין מרב חסדא: במקר מאי? — אמר ליה: אף במקר לא קנה. איתביה: תגוני כבעל הבית, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר תגוני כשולחני. עד כאן לא קא מפיילני אלא דמר סבר: תגוני כשולחני, ומר סבר תגוני כבעל הבית, אכל דכולי עלמא אם הוציא — מעל! — רבי מאיר לדבריו דרבי יהודה קאמר: לדידי, אם הוציא — נמי לא מעל, אלא לדידי, אודי לי מיהא תגוני כבעל הבית! — ואמר ליה: לא, כשולחני. **אמר רב:** חורג**

טפי מנגרוא. משמע מרן פירושו שלא יחולו קידושין במזיד עד יהיו בירושלים. וקשה: דפרין בבכורות (ט"ב), הרי מעשר שקפדיה תורה בכסף צורה, פירוש כשפרה אותו צריך לפרותו בכסף שיש בו צורה, וקאמר רבי יהודה: במזיד קידש? ומאי פירין? הוא איהו לא אמר שגמרו עד שיהיה המעשר בירושלים, ואירושלים לא הקפדיה תורה בכסף צורה, דכתיב (דברים יד) "ונתת הכסף בכל אשר אתאז נפשך" אלא שמע מינה מקדשת אפילו בגבולין, אם קבלה את המעשה לכן נראה לא בפירוש הקונטרס שני, דפרשי: אי נמי, אפילו דאין אחריו מוטל עליו — לא נחא ליה דתחיהו לה תרעומת עליה, לומר לה: קדשתיני בדבר שלא הועיל לי. מיהו קשה: דמשמע האב שנתחיל איירי בגבולין, ואפילו הכי קאמר רבי יהודה בבית קידש, דמעשר שנהו הדיוט הוא. וכן משמע לקמן (ה"ב) דקאמר: הפרה מעשר שני שלו מסיף חובש, ומקיף לה כרבי יהודה. והדאי על כרחך בגבולין איירי. דאי בירושלים — אין פריך בו מעשר שני. אלמא משמע דמעשר שני ממונ הדיוט הוא לרבי יהודה, אפילו בגבולין. והם מפרין "חלק" (סנהדרין ק"ב), דמשמע הים דגבולין כולי עלמא לא פליגי במזיד במנה. גבי דעבט מעשר שני, רבי מאיר פוטר מן החלה, וחכמים מחייבין. ואמר רב חסדא: מחולקת במעשר שני בירושלים, דרבי מאיר סבר: ממונ גבוה הוא, ורבנן סברי: ממונ הדיוט הוא. אבל בגבולין — דרבנן סברי פטורין, ויש לומר: דאף על גב דלרבי יהודה ממונ הדיוט הוא אפילו בגבולין, מכל מקום קאמר רב חסדא דלאו עישה הדיא לתחייב בחלה, והיא ואלא קרא ראהה שם לאכול.

אף במכר לא קנה — ולא יצאו מעות לחולין. ואלו מעילה לרבי מאיר אלא באוכל הקדש, אבל במוציא מקדש — אין לו מעילה, דכל מקום שהוא — שם הקדש תל עליו, דכל האכל איתא — בי גוז דרחמנא איתיה, כיון דאי הוה ידע על זה הוה מפיך. אבל במזיד קידש, דרבי מאיר טעמיה דאמר: הקדש במזיד מתחלל, ומפיך לא מקרא "וא מעילה עליו". אלא מעילה איהו מעילא מעילא, וראיה ד"מעילה מעיל" הוי במזיד — דכתיב (במדבר ה) גבי טוטה גבי "איש כי השטה אשתו ומעלה בו מעל" והתם על כרחך במזיד קאמר, ודאי כשמונה מזויה היא. וקרא ד"נותן הכסף וסוף לו" — למצהו בעלמא, ודבלאו כסף הוא מתחלל, אם ירצה לגזלו. ומיהו, דמכשף איהו מעילא, דבעמלה הוא דגלי קרא דבמזיד מתחלל, אבל מעשר דכל היכא איתא — שם מעשר עליו. ורבי יהודה סבר: ממונ פעלים הוא, ולכך במזיד קידש — דממונא הוא, אבל בשוגג לא משום שיריחא דארוחא.

קאמרין דאיהה מקדושת בשגגת הקדש לרבי מאיר. מעות מהו שיצאו לחולין? — להנות מוק עתה, וזה יתייבך בהן קרבן מעילה? הויא יצאו לחולין — במה יצאו מרשות הקדש, אחריו שאין דבריהם קיימין. ככפר מאי — לקח החפץ במעות הקדש בשוגג, לרבי מאיר קנה או לא קנה? לא קנה — ולא יצאו מעות לחולין. ואין מעילה לרבי מאיר בהקדשות קנה אלא באוכל אובלי הקדש. אבל המוציא מעות הקדש — אין מעילה לרבי מאיר בכל מקום שן שם הקדש עליהם. חנוני כבעל הבית — משנה היא במעילה: גובר המפקיד מעות אצל שולחני, אם צרויין — לא ישתמש בהם, לפיכך אם הוציא — לא מעל הגובר, אלא שולחני. ואם מותרים — ישתמש בהם, לפיכך אם הוציא — מעל הגובר, דברשותיה עבד, ומידע ידע שדולחני צריך לעלות תדיר. אבל בעל הבית — בין רבן לא בין לא ישתמש בהן, דלאו אדעתא דהכי אפקדינהו גביה. דסתם בעל הבית אינו משתמש תמיד במעות, לפיכך אם הוציא — מעל בעל הבית ולא הגובר שהפקידו. חנוני כבעל הבית — שאינו צריך תמיד למעות, שנותנים לו פירות, וכל מבר נותנם באשראי. ודי לו במינעת מעות שבידו. רבי יהודה אומר: חנוני כשולחני. אבל רבולי עלמא — המוציא מעות הקדש מעל אחד מהם, אלמא בימא לרבי מאיר קנה. דאם לא קנה — הויא יצאו מעות לחולין? לדידי — אם הוציא לא מעל זה או לא זה, שאין מעילה במעות אלא באוכלין. לדיך — דיש מעילה במעות. אורי לי תמיה דתניי כבעל הבית — והוא מעל, ולא גובר, דלאו חלוקתיה עבד. ואמר לו רבי יהודה לא מוטיא לך בהא. אלא כשולחני הוא, ומעל גובר. ומידע ידע צריך תמיד למעות לקנות חסודרה.

משום שיריחא דארוחא.

בבכנות

קאמרין דאיהה מקדושת בשגגת הקדש לרבי מאיר. מעות מהו שיצאו לחולין? — להנות מוק עתה, וזה יתייבך בהן קרבן מעילה? הויא יצאו לחולין — במה יצאו מרשות הקדש, אחריו שאין דבריהם קיימין. ככפר מאי — לקח החפץ במעות הקדש בשוגג, לרבי מאיר קנה או לא קנה? לא קנה — ולא יצאו מעות לחולין. ואין מעילה לרבי מאיר בהקדשות קנה אלא באוכל אובלי הקדש. אבל המוציא מעות הקדש — אין מעילה לרבי מאיר בכל מקום שן שם הקדש עליהם. חנוני כבעל הבית — משנה היא במעילה: גובר המפקיד מעות אצל שולחני, אם צרויין — לא ישתמש בהם, לפיכך אם הוציא — לא מעל הגובר, אלא שולחני. ואם מותרים — ישתמש בהם, לפיכך אם הוציא — מעל הגובר, דברשותיה עבד, ומידע ידע שדולחני צריך לעלות תדיר. אבל בעל הבית — בין רבן לא בין לא ישתמש בהן, דלאו אדעתא דהכי אפקדינהו גביה. דסתם בעל הבית אינו משתמש תמיד במעות, לפיכך אם הוציא — מעל בעל הבית ולא הגובר שהפקידו. חנוני כבעל הבית — שאינו צריך תמיד למעות, שנותנים לו פירות, וכל מבר נותנם באשראי. ודי לו במינעת מעות שבידו. רבי יהודה אומר: חנוני כשולחני. אבל רבולי עלמא — המוציא מעות הקדש מעל אחד מהם, אלמא בימא לרבי מאיר קנה. דאם לא קנה — הויא יצאו מעות לחולין? לדידי — אם הוציא לא מעל זה או לא זה, שאין מעילה במעות אלא באוכלין. לדיך — דיש מעילה במעות. אורי לי תמיה דתניי כבעל הבית — והוא מעל, ולא גובר, דלאו חלוקתיה עבד. ואמר לו רבי יהודה לא מוטיא לך בהא. אלא כשולחני הוא, ומעל גובר. ומידע ידע צריך תמיד למעות לקנות חסודרה.

חורג

חרונו על כל צדיקו של של רבי מאיר בו' - כלומר, אף על פי ששנינו לרבי מאיר בשוגג לא קדש - לא משום דסבירא ליה הקדש בשוגג אין מתחלל, שחרונו בכל מקום ששנה רבי מאיר בהלכות הקדש, וכל מצינו מקום שאמר בו הקדש מתחלל במיזד ובין ואין מתחלל בשוגג, אלא, כי בשוגג בין במיזד מתחלל, וליתנהו להני טעמא דרבי יוחנן, דלרבי מאיר יש מעילה במעות הקדש, וכיון דמעל - נפק

בכתנות כהונה - פירש הקונטרס: משנתנו דקתני לא קידש, אלמא לא מתחלל במקדש - בכתנות כהונה שלא בלו, וראיין לעבודה, וכל זמן שראיין לעבודה - אין מעילה בשגגתן, שלכך הוקדש בתחילה, ליהנות בשגגתן בכל עת שלא יתכן לחללם, שלא ניתנה תורה למלאכי השרת, שהיו בתחלה, וזוים במלאכי השרת לחפשיטן בגמר העבודה, ולא ישוהם עליהם אחר עבודה כדרך עין, ואם תאמר: אם כן ודבי קאמר רבי יהודה דבשוגג קידש, ולא במיזד אליבא דרבי מאיר? הרי לא התחלל, דחא כלי שרת הן, וכלי שרת אמרנן דיש מועל אחר מועל, ואין יוצאין לחולקין ויש לומר: דאידיד דאדנות כהנות לא נתחבו עדיין לעבודה, דאו אין קודשת כלי שרת עליהם אלא קודשת בוד קודש הבית, כדאמר פוק קמא דסנהדרין (טו,ב). עבודתן מחנכת.

מועלין בחרתין ואין מועלין בעתיקין בו' - כך היה הענין של הבאת שקלים: באחד באדר משמיעין על השקלים להביא, וכל אותו חודש היו מביאין שקלים בלשכה עד פרוס זה הפסח - היינו אחד בניסן, ותרומין מתוך תרומה ראשונה. בשלשה פרקים בשנה תורמין: בפרס הפסח, ובפרס סדר, ובפרס החג. כלומר, כל השקלים הבאים מאחד באדר עד אחד בניסן - כל נתנין אותן תוך הלשכה, ותרומין מתוך תרומה ראשונה בשלש קופות של שלשה, ומתן היו לוקחין כל קרבנות צבור עד פרס סדר, וכל היו הצורך. וכן המתור של אותן קופות פליגי: ותנאי (הם) בשקלים פרק ד משנה ד, חד אמר שנושעין מתוך קרועי פתין צפוי למנחה, וחד אמר שנושעין מתוך קיץ למנחה. והנשאר מן הלשכה שאחר שנתמלאו הקופות - נעשו שריים. לחומת העיר ומגדלותיה. ומנסין ואילך המביא שקלו נתנו ב'תקלין חרתין'. פירוש: שפורות התקלין כרובים משמיעין על השקלים, ועל שם שנושעין לחותכן שקלים חדשים מלשה, וזו נקראים "תקלין חרתין". ומשמגיע אחד בניסן, היינו פרס עצרת תורמין תרומה צבירה. שנתנין שקלים שהובאו

כדי להקריב קרבנות צבור עד פרס החג. ומפרס עצרת המביא שקלו כון כן נתנו עד ב'תקלין חרתין' עד אחד בתשרי, היינו עד פרס החג. ואו תורמין תרומה שלישית להקריב קרבנות צבור עד אחד בניסן. ואם לא מספקא תרומה שלישית עד ניסן - ברא פליגי החם (שם א,א). אנא קמא סבר: יחזור ויתרום, פירוש: מחרתין שבאו בין סוכות לפסח. אבל מן השריים שנתשירי לאור שנתמלאו הקופות - אין תורמין לעולם, ורבי מאיר: ליקח מן השריים, ומאותר שבאו אחר שכלו שלשה פרקי התרומה, היינו בין סוכות לניסן, ולא משמע מתוך פירוש רש"י אם מועלין בין לא. אמנם רבי יצחק בן אברהם פירש המועלין בחדתי לרבי יהודה אף לאחור כל התרומה, שמוא יצטרכו לחן לבסוף להקריב קרבנות. והכי נמי במסכת

הַחֲרוּנוֹ עַל כָּל צַדִּיקוֹ שֶׁל רַבִּי מֵאִיר וְלֹא מִצִּינוֹ הַקֹּדֶשׁ בְּשׂוּגָג אִין מִתְחַלֵּל, בְּמִזְדּוּד מִתְחַלֵּל. וּמִשְׁנַתְּנוּ בְּכַתְּנוֹת כְּהוֹנָה שְׁלֹא בְּלוּ, הוּאִיל וְנִיתְּנוּ לִיהוֹנָה בְּהָן, לְפִי שְׁלֹא נִיתְּנָה תּוֹרָה לְמַלְאכֵי הַשְּׂרָת. הָא שְׁמַעוּ: כְּתוּבוֹת כְּהוֹנָה שְׁבָלוּ - מוֹעֲלִין בָּהֶם, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. מֵאִיר לֹא - אִפְּלוּ לֹא בְּלוּ? לֹא, כְּלוּ דְקָא. - הָא שְׁמַעוּ, מוֹעֲלִים בְּחֲרָתִין וְאִין מוֹעֲלִים בְּעֵתִיקִים, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוֹדָה, רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר: מוֹעֲלִין בְּשִׁירֵי אֶף בְּעֵתִיקִים. שְׁהָהוּ רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר: מוֹעֲלִין בְּשִׁירֵי הַלְשָׁכָה, וְאִמָּא? נִימָא הוּאִיל וְנִיתְּנוּ לִיהוֹנָה, לְפִי שְׁלֹא נִיתְּנָה תּוֹרָה לְמַלְאכֵי הַשְּׂרָת, דִּינָה חוֹמַת הָעִיר וּמַגְדְּלוֹתֶיהָ מוֹשְׁרֵי הַלְשָׁכָה אֲתוּ. דִּתְּנִן: חוֹמַת הָעִיר וּמַגְדְּלוֹתֶיהָ, וְכָל צַרְכֵי הָעִיר בְּאִין מוֹשְׁרֵי הַלְשָׁכָה! לֹא תִימָא רַבִּי מֵאִיר, אֲלֵא אִמָּא: רַבִּי יְהוֹדָה. הָא שְׁמַעוּ, דִּתְּנִינָא, אִמֵּר רַבִּי יִשְׁמַעְיֵאל בְּרַ רַבִּי יִצְחָק: אֲנִי וְיִרְשָׁלַיִם שְׁנֹשְׂרוּ - מוֹעֲלִים בָּהֶם, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. - לֹא תִימָא רַבִּי מֵאִיר, אֲלֵא אִמָּא רַבִּי יְהוֹדָה. - אִי רַבִּי יְהוֹדָה - יִרְשָׁלַיִם מִי מוֹקְדָשָׁא? וְהֲתַנֵּן: בְּאִמְרָא, פְּדִירִים, פְּעִיצִים, פְּאִשִׁים, פְּהִיבִל, פְּמִנְבָה, פִּירוּשָׁלַיִם. רַבִּי יְהוֹדָה אֹמֵר: כָּל הָאוּמִר "יִרְשָׁלַיִם" - לֹא אִמֵּר כְּלוֹם. וְכִי תִימָא: מִשׁוּם דְּלֹא אִמֵּר "פִּירוּשָׁלַיִם" - וְהֲתַנֵּינָא, רַבִּי יְהוֹדָה אֹמֵר: כָּל הָאוּמִר "פִּירוּשָׁלַיִם" - לֹא אִמֵּר כְּלוֹם, עַד שְׂדִיר בְּדָרְבַּר הַקְּרֵב פִּירוּשָׁלַיִם! תרי

בתקלין חרתין לתוך אותו שלש קופות, כדי להקריב קרבנות צבור עד פרס החג. ומפרס עצרת המביא שקלו כון כן נתנו עד ב'תקלין חרתין' עד אחד בתשרי, היינו עד פרס החג. ואו תורמין תרומה שלישית להקריב קרבנות צבור עד אחד בניסן. ואם לא מספקא תרומה שלישית עד ניסן - ברא פליגי החם (שם א,א). אנא קמא סבר: יחזור ויתרום, פירוש: מחרתין שבאו בין סוכות לפסח. אבל מן השריים שנתשירי לאור שנתמלאו הקופות - אין תורמין לעולם, ורבי מאיר: ליקח מן השריים, ומאותר שבאו אחר שכלו שלשה פרקי התרומה, היינו בין סוכות לניסן, ולא משמע מתוך פירוש רש"י אם מועלין בין לא. אמנם רבי יצחק בן אברהם פירש המועלין בחדתי לרבי יהודה אף לאחור כל התרומה, שמוא יצטרכו לחן לבסוף להקריב קרבנות. והכי נמי במסכת

שקלים (שם) גבי קופות, דקאמר תתם: שקלמה שלישית, כלומר שכלתה כל הקופה השלישית - חזור לשליטה, שלמה שניה - חזר לאשונה, שלמה שלשתן - חזור ויתרום. פירוש: מועלין חרתין שהובאו אחר החג, ואל יתרום משירי הלשכה. רבי מאיר אומר: יחזור לשריים, שהיה רבי מאיר אומר: מועלין בשריים, שמוא יצטרכו לחם לבסוף. והשתא סבר כמאן דאמר יחזור ויתרום, ולכך מועלין בחרתין - שמוא יצטרכו לחם. אבל לא בעתיקין, פירוש: היינו שפורות אחרים, וכחוח עליהם "תקלין עתיקין", דמי שלא שקל אשתדך - מביאו לשנה הבאה, ונתנו לתוך שופר זה, ואין מועלין בהן - לפי שתרורת שירי הלשכה עליהן, ועשיין מתן חומות העיר ומגדלותיה. רבי מאיר אומר: מועלין אף בעתיקין, שהיה רבי מאיר אומר מועלין בשירי הלשכה. ורבי מאיר מועלין בכלם - חזר לשריים, ודומין זה לזה, דכי הכי דחורים לשריים הכי נמי דחורים לעתיקין אם יצטרכו, ואם תאמר: והכי מצי לתרום בעתיקין לקרבנות צביר? הא בעינן תרומה חדשה, כדדרשינן בראש השנה (א,א): הָבָא מִתְּרוּמָה חֲדָשָׁה מִעוֹלַת חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁ! ויש לומר: היינו למצוה, אבל היכא דלא אפשר - עבריינן, אי נמי יש לומר בין שבאו בשנה זו, כלומר שלא היה שנה תמימה מן ההבאה - שפיר קרינא ביה תרומה חדשה. ומתוך כך נידח קשיא אחרת שמקשיין העולם, בדמסכת שקלים (א,ו). אמר: אבני מנחה ועזרות ההיכל - מועלין בהם. ופרקי תתם: וכי יש מעלה בשריים? הרי משריים נעשיין וכי תימא רבי מאיר היא, דאמר מועלין בשריים - כלום אמר רבי מאיר אלא בתוך שנתו, ואנו חזין לשנתו קיימין, שהיי מנחה היכל כמה שנים יש שנעשו. וקשה: הרי רבי מאיר אמר הכא מועלין בעתיקין, אף על גב דעברו שנתן, ואם כן מצינו לאוקמי מוחיה הריא דמסכת שקלים, ומאי פריך תתם "כלום אמר רבי מאיר"? ולפי מה דמתרצינן הכא, דקרינן ביה תרומה חדשה, מאחר שהובא בשנה זו - נידח שפיר הא דלא מצינו לאוקמי הריא דתתם כרבי מאיר. **אימא** רבי יהודה - מביא משמע ולא גרסינן לעל גבי אין מועלין בעתיקין "דברי רבי יהודה". דאי גרס ליה היה ליה לומר איפוך, אלא דאי סתמא נגשיה, וגם רבינו תם מקם מספור.

הרי

הרי זה עלי ירושלים.

הרי

הרי זה עלי ירושלים.

תרי תנאי ואליבא דרבי יהודה - פירש הקונטרס: איכא למאן דאמר ירושלמי מקדשא, שאם טיול מאבני החומה לבנונם בביתו - מעל, ואיכא למאן דאמר לא מקדשא. מיהו קשה: דברכך "פרק דייני גזירות" (בתבוצת קרב): תני: אבני מובח ההיכל העוורה באין מנדק הבית. חוץ לחומת העוורה, כגון חומת העיר - באין משירי לשכה. ובמסכת שקלים (ו,א) תנאי: אבני מובח, ההיכל, העוורת - משירי הלשכה. חוץ לחומת העוורה. כגון חומת העיר - באים מלשכת בדיק הבית! ויש לומר, דבדא פליגי: דהדיא דרבינו גיורא "מירוח" סבירא ליה אין מועלין בשירים, וכמאן דאמר ירושלמי אינה קודשה. והכי קאמר דאבני מובח ההיכל העוורת דקודשים - באין מנדק הבית. דקודש כמו כן. וחומת העיר דאינו מנדק - בא משירי הלשכה. והדיא דמסכת שקלים, דקאמר: אבני מובח השירי העוורה באין משירי לשכה - סבר דמועלין בהיכל הלשכה, ולכך עושין כפי דבר קודשה. וכל שכן מנדק הבית דקודש מיהו. לחומת העוורה, כגון חומות העיר ומגדלותיה - באין מנדק הבית. כלומר, אף מנדק הבית דקודש קודשה גדולה, דקסבר: ירושלמי קודשה.

תרי תנאי ואלביא דרבי יהודה - איכא למאן דאמר ירושלמי מקדשא בהקדש, שאם טיול מאבני החומה לבנונם בביתו - מעל, ואיכא למאן דאמר לא מקדשא. בר פרא פליגי אדרב, וסבירא ליה כרבי יוחנן, דעעמא דרבי מאיר במיתוין משום דקסבר אין הקדש מתחלל בשוגג, דמקח טעות הוא. דלא ניתא ליה בתתחלל הקדש על ידיה. ולא אמרו בשוגג מתחלל - כלומר, לא כתיבי בתורה מתחלל, אלא שצריך קרבן מעילה. אבל המעט הכל כמקום שהולכות הקדש הם. לענין אביהא הויבט כמר על שצריך קרבן מעילה. ודאול ליה הקדש. והוא הדין להדלקת נר, ולכל הנאה. אבל ההצאת מנת הקדש - אין בהם מעילה, דלא נפק מרשות הקדש. כמעשר - דממון גבוה הוא. כרבי יהודה בהקדש - דשוגג מתחלל, ולא מיהו. אין לו חומש - המחלל פירותיו העלעות הדמים לירושלים - אין צריך להוסיף חומש, ואפילו בעליז. אין לו כיעור - בשנה שלישית וששית לו כמימטה, שמשמעותו מתערים מן הבית, שאסור להשהותו יותר, כדכתיב "כי תכלה לעשר וגו'". יש לו - כדלפיך לקמן. יש לו דין פרט ויש לו דין עוללות - ד"דברמך" קרינא ביה. והרעיהו אולכין אותו בירושלים, אף פרין אותו ומעלין דמיהו. כולו לגת - דקסבר: כולו ממון גבוה הוא. כמעשר שני דלפיך מניה, כדמפרש ואזיל, ולא קרינא ביה "כמימך" - פרש - גבושר בשעת צביעה, (וכתיב ויקרא י"ז "ופרט כרמך לא תלקט". עוללות - אשכול שאין לו דמיונו כרבי רעבי למעשר, כמאן סבירא ליה במעשר, לענין ממון גבוה או ממון הדייט? אלא לאו כרבי מאיר - ובית הלל כסחם משנה חשיב ליה, והלכה כמותן. וכרבי יהודה בהקדש מאי היא - היכן נתן בשוגג מתחלל במידוי אין מתחלל? שילח ביד פיקח. ורשאי היה נתן שילח ביד חרש שטות אפק. עשו שליחותו - גזבר מעל, לא עשו שליחותו - לא מעל. שילח ביד פיקח, וזכור עד שלא הגיע אצל חנוני ואוקמיהו דתם כשהדוכרוו שניהם, וזכור שליח. חנוני מקלע בשיטא - דשגגתו איתיה. אבל חני - מודרין ניהו, ולא מחייבי מעילה. אלמא: שוגג - מתחלל, מודר - אין מתחלל. ששלו - שהפריש מכרו. ויש שניתן לו במתנה - קא סלקא דעתך לארש שהפריש ניתן לו, וקתיב מוסף חומש, דשלו הוא, וקרינן ביה "אם גאל יגאל איש ממעשרו" (ויקרא כז). ממון גבוה הוא - ולא מצי דידי ליה, והיה ליה זה שניתן לו באילו ימי שלו, ולא אין מוסף חומש אלא בעלים. דלא קרינא ביה "ממעשר". וקסבר כו' - דאיכא למאן דאמר בעלמא מימי שהדומה דמין, ואיהו סבירא ליה. דאן כן מן של הורם - לאו ממון גבוה הוא, דאין שם מעשר עליו לכלום. והא גמר קדש קדש - האי תנא גמר ממעשר, דאי לא גמיר - הוהש בטעם רבינו מנא ליה? אלמא מעשר נמי נותן במתנה, ורבי יהודה היא. כשהוא גמיר - כשהגבויים נירחים לאחר שנפל הפרו. וקא משמע לן דכל זמן שהוא סגור - יכול לתתו במתנה, שאין שם רבעי עליו. והלא כרבי יוסי, דאמר במסכת ערלה סגור ערלה אסור מפני שהוא פרי, וקרינא ביה "וערלה את פריה". משך דימני - איש מחבירו.

תני תנאי ואלביא דרבי יהודה. **אמר עולא** **במשמיה דבר פדא**: **אומר היה רבי מאיר: הקדש, במיזוג - מתחלל, בשוגג - אין מתחלל. ולא אמרו בשוגג מתחלל - אלא לענין קרבן בלבד. וכי מאחר דאין מתחלל - קרבן במאי מתייבב? - אלא, פי אתא רבין פריש משמיה דבר פדא: אומר היה רבי מאיר: הקדש, במיזוג - מתחלל, בשוגג - אין מתחלל. ולא אמרו בשוגג מתחלל - אלא לענין אביהא בלבד. אמר רב נתן אמר רב אדא בר אהבה: הלכה כרבי מאיר במעשר - הואיל וסתם לן תנא כותיה, והלכה כרבי יהודה בהקדש - הואיל וסתם לן תנא כותיה. כרבי מאיר במעשר מאי היא - דתני: פרם רבעי, בית שמואי אומרים: אין לו חומש, ואין לו ביעור. ובית הלל אומרים: יש לו. בית שמואי אומרים: יש לו פרט ויש לו עוללות, ובית הלל אומרים: כולו ממשמא דבית הלל - גמרי "קדש", "קדש" ממעשר; מה מעשר יש לו חומש ויש לו ביעור - אף פרם רבעי יש לו חומש ויש לו ביעור. ובית שמואי לא גמרי "קדש" "קדש" ממעשר. - ובית הלל אומרים: כמאן סבירא להו? אי כרבי יהודה - אמאי פולא לנת? האמר: מעשר ממון הדייט הוא! אלא לאו כרבי מאיר. כרבי יהודה בהקדש מאי היא - דתני: שילח ביד פיקח, וזכור עד שלא הגיע אצל חנוני. חנוני מעל לכשיציא. - וכרבי יהודה במעשר מי לא נתנו? והתני: הפודה מעשר שני שלו - מוסף עליו המישיטו, בין משלו בין שניתן לו במתנה. מני? אילימא רבי מאיר היא - מי מצי ריב ליה במתנה? והאמר: מעשר ממון גבוה הוא! אלא לאו רבי יהודה. - ליעולם רבי מאיר, והכא במאי עסקינן? בגון דרביי ניהליה במיבליה. וקסבר: מתנתו שלא הורמו - כמי שלא הורמו דמין. תא שמע: הפודה נטע רבעי שלו - מוסף עליו המישיטו, בין משלו, בין שניתן לו במתנה. מני? אילימא רבי מאיר - מי מצי ריב ליה? והא גמרי "קדש" "קדש" ממעשר! אלא לאו - רבי יהודה. - ליעולם רבי מאיר, והכא במאי עסקינן? בגון דרביי כשהוא סגור. ודלא כרבי יוסי, דאמר: סגור אסור כשהוא פרי. תא שמע: משך דימני מעשר בסקלע, ולא הספיק לפדותו עד שצמד בשתים - נותן סלע, ומשפתר בסקלע, ומעשר שני שלו. מני? אילימא רבי מאיר - אמאי משפתר בסקלע? "נתן את הפסף וקם לו" אמר רבמנא! אלא לאו - רבי יהודה. - ליעולם רבי יהודה, והכא חד סתמא, והכא תרי סתמי. - ואי סתמא דוקא - מה לי חד סתמא מה לי תרי סתמי?! - אמר רב נתן בר יצחק: הלכה כרבי מאיר הואיל ותנן בבחירתא כותיה.**

קרבן פי מתיב - דלא היה חיוב בהוצאה, אלא באביהו. אמרו אלא לענין אביהו - הא דנקט אביהו - לאו דנקט, דהוא הדין אם היה שמן דהקדש והדליק לו נר, דמעל, שהרי כלה אותם כן העולם. ואם תאמר: כן אמאי מועלין בתרדין? ויש לומר: דהתם נמי איירי ששקל כגודן משקולות, שנהנה מגוף השקלים, והיו כמו אביהו. ולא אתא אלא למענט הוצאה. גמר קדש קדש ממעשר - ואם תאמר: אם כן למה לי הלולים לרש? מניה בפרק "ביעד מריכין" (ברכות ל"א) חדל הורר אבליה? תפיס ליה מתך גיריה שוהו ויש לומר: דאי מגוניה שיה לא היה דיעבדן דפרדיו רבעי נוהא אל בזמן שמעשר שני נוהא, ולא בשנה שלישית. אי נמי, היה אמנאי: מאי חיות דגמר ממעשר, נילף משביעית שתופס דמיו ואינו יוצא לחולין? (אבל מאחר דגמרי מהלולים" איש תופס דמיו - גמר ממעשר).

שילח ביד פיקח וזכור כו' - ואם תאמר: אמאי לא מצינו מעשר, משמיה דרבי יהודה. שילח ביד חרש שטות אפק, עשו שליחותו - גזבר מעל, לא עשו שליחותו - חנוני מעל, אלמא היבא דהוי שוגג דיבי קרבן מעילתו ויש לומר: דמהייתא לא מובח אלא דבבוגג מתחלל, אבל דבמודר לא מתחלל - לא שמעינן. ומדך דמעל שמעינן תרי: מדקאמר: זכור עד שלא הגיע אצל חנוני, חנוני מעל ולא בעל הבית - אלמא משמע דבמודר אינו מתחלל, ומדקאמר: חנוני מעל לכשיצא - מכלל דבשוגג מתחלל.

אמר

דאמר: סגור אסור מפני שהוא פרי. **תא שמע: משך דימני מעשר בסקלע, ולא הספיק לפדותו עד שצמד בשתים** - נותן סלע, ומשפתר בסקלע, ומעשר שני שלו. מני? אילימא רבי מאיר - אמאי משפתר בסקלע? "נתן את הפסף וקם לו" אמר רבמנא! אלא לאו - רבי יהודה. - ליעולם רבי יהודה, והכא חד סתמא, והכא תרי סתמי. - ואי סתמא דוקא - מה לי חד סתמא מה לי תרי סתמי?! - אמר רב נתן בר יצחק: הלכה כרבי מאיר הואיל ותנן בבחירתא כותיה.

נתן סלע - וקם את המעשר, משמעה שמטכו כגמא. ולא אילימא תמישתי עיקר, וצריך לחללו בשנים. מפני שמעשר שני שלו - משמעה שמון הדיוט, ונקבה במשיכה. ונתן סלע לו - אין הקדש נקבה במשיכה, דכתיב: "וישך ערובך כסף ערובך קולן ודחוקה קולן קריתוהו, ולא הספיק לפדותו עד שצמד בשתים" (ויקרא כ"ג). כרבי מאיר סתם לו חרש זמני. כשהוא מקומות ונא רבי משנה זו דרברם רבעי, הוא סגור אסור מפני שפרק מן שגגה (ז' ט"ז) עולות (פרק ד משנה ה'). הכי גרסינן: ואי סתמא דוקא מה לי חד סתמא ב'! הואיל ותנן בבחירתא כותיה - מסכת עדיות קרי "בחירתא", שכל דבריהם העידו מפי הגדולים, והלכה כמותן. הכי

קידושין. האיש מקדש - פרק שני דף נה עמוד א - מתוך מהדרות "אבן ישראל - (שטיינזלץ)
תוספות

הכי רסנין; תנן התם בהמה שנמצאת מירושם למגדל ערך בו זכרים עולות - משום דחיישין שטא מירושלים יצאת, ורוב בהמות היוצאות ממנה זבחים הם, ואיבא לסופקי בבל וזבחה שהיא ארייה להם. וזכר רחוי לעולה - מספקא לעולה. ולמקנ פרך עלה. נקבות זבחי שלמים - דאילו בעולה ליבא לסופקי. שלמים לא הוו - בתמיהא. דלמא שלמיא היא. והיכי מקריב לה עולה!?

אמר רב אשעיא בבא לחוב בדמיהן - פירש בקונטרס: אידי דאי לא מקריב, ומיירי בבא לחותיבי בדמיהם. פירושו: ארם זו והמציאה קביל עלו לחוב לסיק הספק שעליה, ורובה להוציאה לחולין. והכי קאמר: חיישין שמא עולות, וצאי לביתו אם שני דמיים, ואמר: אם זו עולה - תנא מחוללת על זו, והאחרת תנא שלמי נדבה. ואם היתה זו שלמים - תנא מחוללת על זו, והאחרת תנא נדבת עולה. ורבי מאיר רבי יוחנן, דאמר הקדש בו, כשמע

- אמר רבי אישעיא בבא לחוב בדמיהן עסקינן -
- כלומר: אידי דאי לא רובי. וכן רב. והכי קאמר: אם
- בא ארם זה לעשות לה תקנה. ובא לקבל על עצמו חוב כל דמיה שהיו בספק, ולהוציאה לחולין; ולהקדש את דמייה - אם זכר הוא.
- תחליץ אף בדמי עולה, דחיישין שמא עולות חן. ורבי מאיר היא דאמר - במתניתין קדושין
- בבב. הקדש במוזד מתחלל, ויכול זה להוציאן לחולין מידיו, ויתפסו הדימים בקדושם. ועל ידי גנאי יביא שני דמים, אחד לעולה ואחד לשלמים.
- ויאמר: אם עולה היא - הרי היא מחוללת על זו, והשני היא שלמי נדבה. ואם שלמים היא - הרי היא מחוללת על של שלמים, והשני נדבת עולה. וקדושת הנוף -
- קדושה לזבח, ומתחללת בלא מום? אין מועל אחר מועל - אין שתי מעלות זו אחר זו בקרן אחד של הקדש. דכיון שמועל בו הראשון - יצא לחולין. אלא בהמה - על קדשי מזבח
- הדאריה לקרבו, לפי שאין יוצאה לחולין כשהיא תמימה, וכן כלי שרת. היא רבי יהודה היא - מקדתי: אין מועל אחר מועל, אלמא מקמא
- הוא דנפיק לחולין, אף על גב דעבד ויהא דדיא מוזד - ליבא מעולה. והאי סברא לרבי יהודה הוא דשמעת ליה. דאמר במתניתין (שם): הקדש בשוגג מתחלל. הא רבי מאיר היא - דך
- מתניתין קדשקלים דבהמה שנמצאת - כרבי מאיר קומינן לה. דאמר: הקדש מתחלל במזד ואפילו קדושת הנוף נמי מתחלל. ופרבינן: מרבי יהודה נשמע לרבי מאיר - בחילול מוזד. דהא פלוגתניהו וקדושת ארבע במוזד ושוגג. אבל קדושת מוזד וקדושת דמים - אין מחולקת ביניהם; באותו הקדש, שאין מתחלל לרבי יהודה בשוגג - אין מתחלל במוזד לרבי מאיר. לאו אמר רבי יהודה הקדש בשוגג מתחלל -

תנן התם: בהמה שנמצאת מירושלים למגדל עדה, ובמקדשה לכל רוח, וזכרים - עולות, נקבות - זבחי שלמים. אלא וזכרים, עולות הוא דהוה, וזבחי שלמים לא הוו?! - **אמר רבי אישעיא:** הכא בכא לחוב בדמיהן עסקינן, והכי קאמר: חיישין שמא עולות. ורבי מאיר היא, דאמר: הקדש במוזד מתחלל. וקדושת הנוף מי מתחלל? והתנן: אין מועל אחר מועל במקדשין, אלא בבמה ובכלי שרת בלבד. כיצד? היה רוכב על גבי בהמה, בא חבירו ורכב, בא חבירו ורכב - פולס מעלו. היה שותה כוס של יֶהֱב, בא חבירו ושתה, בא חבירו ושתה - פולס מעלו! - **ההיא רבי יהודה היא, הא - רבי מאיר.** - **מדרבי יהודה נשמע לרבי מאיר; לאו אמר רבי יהודה:** הקדש בשוגג מתחלל, וקדושת הנוף לא מתחלל. לרבי מאיר נמי, אף על גב דהקדש במוזד מתחלל - קדושת הנוף לא מתחלל! - **התם לא קא מכוין לאפקוניהו לחולין, הכא - קא מכוין לאפקוניהו לחולין.** - אמר דשמעת ליה לרבי מאיר בקדשי קדשים, בקדשים קלים מי שמעת ליה? - אמר ליה הווא מרבנן ורבי יעקב שמייה: קל וחומר, קדשי קדשים מתחללים - קדשים קלים לא קל שאנן?! אי תמר נמי, אמר רבי הקמא פרבי עקיבא אמר רבי יוסי פרבי חנינא: אמר היה רבי מאיר: הקדש במוזד - מתחלל, בשוגג - אין מתחלל, אחד קדשי קדשים ואחד קדשים קלים. קל וחומר, קדשי קדשים מתחללים - קדשים קלים לא קל שאנן!?

תרי

הוא עיקר חילול הקדש במוזד - קדושת גוף לא אמר דנתחלל. ומשני: התם לא מכוין לאפקוניהו לחולין בו - כלומר, חילול מוזד לרבי מאיר, משום דשוגג לחובי יהודה. דאילו שוגג לא מכוין לאפקוניהו לחולין, וגזירת הכתוב היא, ממדאורייתא רבנא קרבן מעילה. הילכך, קדושת הנוף לא מתחלל. אבל חילול מוזד לרבי מאיר - רבנא לאפקוניהו לחולין, הילכך קדושת הנוף נמי מתחלל. אמר דשמעת ליה לרבי מאיר בו - אדרבי אשעיא פרך, דאוקמא הדיא קדשקלים כרבי מאיר: אמר דשמעת ליה לרבי מאיר דאמר הקדש במוזד מתחלל, בקדשי קדשים כגון קדשי הבית היינו סתם קדשים והוא הדין לקדשי קדשים, וכלולו הוה לנבנה בקדשי בית גזית. בקדשים קלים לא שמעת ליה - והדיא דבהמה איבא לסופקי נמי בקדשי קלים, והדיא שמעת ליה לרבי מאיר דמתחללין במוזד?

תרי

הוא עיקר חילול הקדש במוזד - קדושת גוף לא אמר דנתחלל. ומשני: התם לא מכוין לאפקוניהו לחולין בו - כלומר, חילול מוזד לרבי מאיר, משום דשוגג לחובי יהודה. דאילו שוגג לא מכוין לאפקוניהו לחולין, וגזירת הכתוב היא, ממדאורייתא רבנא קרבן מעילה. הילכך, קדושת הנוף לא מתחלל. אבל חילול מוזד לרבי מאיר - רבנא לאפקוניהו לחולין, הילכך קדושת הנוף נמי מתחלל. אמר דשמעת ליה לרבי מאיר בו - אדרבי אשעיא פרך, דאוקמא הדיא קדשקלים כרבי מאיר: אמר דשמעת ליה לרבי מאיר דאמר הקדש במוזד מתחלל, בקדשי קדשים כגון קדשי הבית היינו סתם קדשים והוא הדין לקדשי קדשים, וכלולו הוה לנבנה בקדשי בית גזית. בקדשים קלים לא שמעת ליה - והדיא דבהמה איבא לסופקי נמי בקדשי קלים, והדיא שמעת ליה לרבי מאיר דמתחללין במוזד?

תרי

הוא עיקר חילול הקדש במוזד - קדושת גוף לא אמר דנתחלל. ומשני: התם לא מכוין לאפקוניהו לחולין בו - כלומר, חילול מוזד לרבי מאיר, משום דשוגג לחובי יהודה. דאילו שוגג לא מכוין לאפקוניהו לחולין, וגזירת הכתוב היא, ממדאורייתא רבנא קרבן מעילה. הילכך, קדושת הנוף לא מתחלל. אבל חילול מוזד לרבי מאיר - רבנא לאפקוניהו לחולין, הילכך קדושת הנוף נמי מתחלל. אמר דשמעת ליה לרבי מאיר בו - אדרבי אשעיא פרך, דאוקמא הדיא קדשקלים כרבי מאיר: אמר דשמעת ליה לרבי מאיר דאמר הקדש במוזד מתחלל, בקדשי קדשים כגון קדשי הבית היינו סתם קדשים והוא הדין לקדשי קדשים, וכלולו הוה לנבנה בקדשי בית גזית. בקדשים קלים לא שמעת ליה - והדיא דבהמה איבא לסופקי נמי בקדשי קלים, והדיא שמעת ליה לרבי מאיר דמתחללין במוזד?

הקדש, וגם הגזר לא נתחבון לגזולם אלא ליהנות מהם, וסבור שהם שלו. וסיפא דקנינו הוא שלו. וסיפא דקנינו הוא שלו. ועד ודיא מיהדיא דפרך "אלו נערות" (כתובות לדב) דקאמר התם: גזיה להם אביהם פרה שאולה, כסבורים הם דשל אביהם היא. טבוחה ואכלוה - משלמין דמי בשר בוויל. אבל כסבורים שהיא דפרקון וטבוחה ואכלוה - משלמים דמי בשר שלם. אם כן מצינו בילוק בין בשר שהוא שלו, לסבור שהוא של אחרים. קרשים קלים מי שמעת ליה - אם היא של קדשים קלים - מה תקנה נעשה לה? אפילו נתחבון לגזולם, לא תצא לחולין, כן וליבא מעילה בהון דבשלמא קדשים, כגון ברק הבית וזוטאת - קד היא שיצאו לחולין על ידי מעילה שמועל בהן. ואם תאמר: מאי קשה ליה? ולא יציאנה לחולין, אלא יביא בהמה אחרת, ויאמר: אם זו עולה - הרי אני גוזלה. הוה תנא עולה אחתה. ואם היא קדשה קלים, ואם היא קדשה קלים - היא עצמה תנא שלמים, ולא יקריב אלא היא ואחרת לעולת דרבנא. ודיא אפשר למיעבד הכי, שהרי יש לספק בדבונא דתנא המצאת משום שחש בכרך ומעשר, ללא התישו מתנותיהם

הדרן עלה לא יאמר אדם

פרק רביעי

מתני' המוליד פרות מעשר שני ממקום היקר למקום הזול, או ממקום הזול למקום היקר – פודהו בשער מקומו.

המביא פרות מן הגרן לעיר. בדי וין מן הגת לעיר – השבח לשני, ויציאה מביתו.

פודין מעשר שני בשער הזול, כמות שהתנוני לזקה, ולא כמות שהוא מוכר. כמות שהשלקני פורט, לא כמות שהוא מצרף.

אין פודין מעשר שני אכסרה. את שדמיו ידועין – נפדה על פי אחד. ואת שאין דמיו ידועין – נפדה על פי שלשה. בגזן: תיין שקרם, ופרות שהרקיבו, ומעות שהחליאו.

גמרא המוליד פירות בו'. אמר רבי יונה: לא אמרו אלא המוליד. הא בתחילה – אסור.

ובפירות מעשר שני. אכל בפירות שהן טבולין למעשר שני – אפילו לכתחילה מותר.

בהדא רבי, תני ליה פירין הקא, ופירין בבותננין, והנה קבע מעשרות דהכא תמן, ומפרק לון בשערא דתמן.

תני: בין ביוקר והזול, בין בזול והזול, בין ביוקר והזול, בין בזול והזול? שנייא היא שהוא יכול להערים עליו ולפוטרו מן החומש.

תני, אבא בר חילפיי בר קרייה אמר: בכה דברים אמורים? פודאי. אכל בדמאי, בין ביוקר והזול, בין בזול והזול – מוכרו בזול.

למה? משום שנראה להימכר בזול, או משום שהוא יכול להחזירו למקומו?

מה נפיק מביניהון? תורו והוקירו במקומו. אין תימר משום שהוא יכול להחזירו למקומו.

[דף כ"א ע"א]

תרי הוקירו. ואין תימר משום שנראה להימכר בזול, אפילו בן, נראה להימכר בזול. בהדא דרבי תייה בר ווא הנה ברומי, ותמתון מפרקין אילין ניקלוסיא דהכא תמן בשערה דהכא. אמר: מאן דהורי לון? חילפיי בר קרייה אורי לון.

תני: משתפר הוא אדם עד ששקל. משתפר הוא אדם עד רביעית. היאך עבידא? דינרא הכא בתרין אלפיין. ובארבאל, בתרין אלפיין ולקון. ובגעי מיתן חמישים ריבוא ומיסוק, דיהב ליה הכא בתרין אלפיין ותמשין רבוא.

תני: אין פודין מעשר שני לשם שני, אלא לשם הולין.

רבי שאול בעי: הגע עצמך! שהיו הכל יודעין בו שהוא שני! אפילו בן.

תני: אין פודין מעשר שני אלא במין על מינו. דלא בן, מה אנו אמרין פודין מן החיטים על השעורין ומן השעורין על החיטים! לכן צריכה, אפילו מן האגדו על השמתית, ומן השמתית על האגדו.

אמר רבי חנניא: רבי היה לוקח קישואין בפורות למלכות, וקובע מעשר שני שלהן על כל עוקץ ועוקץ. ראה אותן באלו הן התוכות. רבי יוחנן בעי: שלימות! ואת אמרת התוכות?

אמר רבי יונה: ויאות! אלו שנים שהיו שותפין בקישות אחת, לזה חלק אחד, ולזה תשעה חלקים, שפא הוא אומר לו: טול חלקך ואני חלקי? אלא על ידי זה ועל ידי זה נמכר ביוקר. והכא, על ידי זה ועל ידי זה נמכר ביוקר.

[דף כ"א ע"ב] בהדא רבי שמעון בר רבי תהו מפקיד על אילין דרומיא דהוון מוזליין בה, נסתון בר קפרא וקרמטה קומי. אמר להם: טב הוא בלום? עד דדון מילה מקרמטה, ולא טבא מילה מקרמטה ומבא.

רבי יהושע בן לוי אמר: אין פודין מעשר שני אלא בשווי. ואמר רבי חזקיה: זה שהוא מחלל, לא יהא מחלל על חצי פרוטה, שלא יהא במחלל על אסימון, אלא עד שנה פרוטה.

אמר רבי אימי: כמה זמנין עללי קומי רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש, ואינון אמרי: הוּק ואישלם! בהדין תנניה: פודין מעשר שני בשעת הזול, ולא בשעת היוקר. כמות שהתנוני לוקח, לא כמות שהוא מוכר. כמות שהשולחני פורט, לא כמות שהוא מצרף.

עד דדון דכר מרובה. היה דכר ממועט? אפילו בן, כמות שהתנוני לוקח, לא כמות שהוא מוכר. כמות שהשולחני פורט, לא כמות שהוא מצרף.

רב נחמן בר יעקב מהוי חותל לנגרא ומפרק על פומיה. רבי ינאי מהוי רובע היטין לחטיניא ומפרק על פומיה.

רבי סימון הווי פירין לרבי חלקיה. אמר ליה: בשווייתן? אמר ליה: הן. אמר רבי חלקיה בשם רבי סימון: אין פודין מעשר שני על פי השומים. רב פינחס הווי פירין

[דף כ"ב ע"א]

לגרוסה. אמר ליה: בשווייתן? אמר ליה: הכין. אמר רבי חלקיה בשם רבי סימון: אין פודין מעשר שני על פי השומין.

אמר רבי שמי: כִּמְהוּ דְּכַר נִשְׁ בְּעֵי בְּמִתְהַרְת מְהוּרָה בְּתַקִּיפַת תַּמּוּז, בְּתַר בְּלַגְי מַסִּיק לְזוּרְיָיָהּ, וּמִיָּתִיָּהּ פְּרִיטִין וּמִיִּפְרָקִינִיָּהּ. אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָהּ: כִּמְהוּ דְּכַר נִשְׁ בְּעֵי בְּעָרוּבְתָא בְּפִתִּי רַמְשָׂא מִנְשִׂיָּא קִלְעֹן, וּמַעְבִּיר עֲלֵיהּ, וּמִיָּתִי פְּרִיטִין וּמִיִּפְרָקִינִיָּהּ.

אמר רבי יודן בר גדיא, רבי יעקב בר בון: מניחין עליו עד שיכמושו, ופודה אותן מוצאי שבת מיד. רבי מנא תוה ליה משה, ואחתיה לעכו. אמר ליה רבי חיאי בר אדא: אין תהוא מישקה דבית מעקה קיים, היא ענתך דניפרקניה דלא טוב שיתא מני.

אמר רבי יוחנן: פודין מעשר שני על פי שלשה לקוחות, ואפילו אחד מהן גוי. אפילו אחד מהן בעל. רבי יונה בעי: שניהם גוים – לא. שניהם בעלים – לא. אחד גוי ואחד בעל – לא. אלא לצדדין איתאמרת.

הלכה ב'

מתני' בעל הבית אומר בסלע, ואחר אומר בסלע – בעל הבית קודם, מפני שהוא מוסיף חמש. בעל הבית אומר בסלע, ואחר אומר בסלע ואפר – את של סלע ואפר קודם, מפני שהוא מוסיף על הפרו.

הפודה מעשר שני שלו – מוסיף עליו חמישיתו, בין שהוא שלו, ובין שניתן לו מתנה. **גמרא** ואין חומשו של זה מרובה על תוספתו של זה? אמר רבי אבין: שנייא היא, שהוא יכול להערים עליו ולפוטרו מן החומש. של סלע ואפר קודם, מפני שהוא מוסיף על הפרו.

רבי יעקב בר אידא בשם רבי סימיי: כל מעשר שני שאין בקרנו שנה פרוטה – אינו מוסיף חומש. רבי יוסי בי רבי סימון בשם רבי יוחנן: כל מעשר שני שאין בחומשו שנה פרוטה – אינו מוסיף חומש. התיב רבי בא בר ממל

[דף כ"ב ע"ב]

והתנינן: חמש פרוטות הן! ונתני שש על דעתיה דרבי סימאי! וקרנו של מעשר שני – בשנה פרוטה. ושבע על דעתיה דרבי יוחנן! וחומשו של מעשר שני – שנה פרוטה!

ועוד מן הדא דאמר רבי יוסי בשם רבי מנא בר תנחום, רבי אבהו בשם רבי יוחנן: אין קרקע נקנה בפחות משנה פרוטה.

ועוד מן הדין: מעשר שני שאין דמיו ידועין – דיו שיאמר: הוא והומשו מהולל על הסלע הזה.

רבי יוסי בשם רבי קריספא, רבי יונה בשם רבי זעירא: בסלע של מעשר שני – היא מתניתא. אי אפשר שלא יהא שם חולין כל שהן.

אמר רבי יוחנן: הקדש שפדייו יותר על דמיו – תפס את הכל. מעשר שני שפדייו יותר על דמיו – לא תפס את הכל. מה בין הקדש, מה בין מעשר שני? אמר רבי אימי: שכן אדם מצוי להיות מרבה בהקדשו.

רבי זעירא בעי קומי רבי אימי: נבדק אותו האיש, ואמר: לא לך נתפונותי! אמר ליה: לכשיבדוק, רבי יונה בעי: כמאן דאמר בנכסיו. ברם כמאן דאמר אינו בנכסיו הוא, מה בין הקדש ומה בין מעשר שני?

אמר רבי יוסי: לא בן כפר אתמר טעמא, שכן אדם מצוי להיות מרבה בהקדשו.

אמר רבי יוחנן: הקדש, פדייו ולא הוסיף הוסיף – הרי זה פדוי. מעשר שני שפדייו ולא הוסיף הוסיף – הרי זה אינו פדוי. מה בין הקדש ומה בין מעשר שני? אמר רבי הילא: הקדש – יש לו תובעין, מעשר שני – אין לו תובעין.

רבי יונה בעי: כמאן דאמר אינו בנכסיו. ברם כמאן דאמר בנכסיו הוא, מה בין הקדש מה בין מעשר שני? אמר רבי יוסי: ולא כפר אתמר טעמא, הקדש – יש לו תובעין, מעשר שני – אין לו תובעין.

הפודה מעשר שני שלו – מוסיף עליו חמישיתו. בין שהוא שלו, בין שניתן לו במתנה.

מתניתא – דרבי מאיר היא! דרבי מאיר אומר: אין מתנה במקר.

אמר רבי יונה: דברי הכל היא! תיפתר בפירות שהן טבולין למעשר.

[דף כ"ג ע"א]

והתנינן: הפודה נטע רבעי שלו – מוסיף עליו חמישיתו! אית לך מימר: בפירות שהן טבולין למעשר שני?

והתנינן: לנטע רבעי, לא לנטע רבעי עצמו! ברם הכא, מעשר הוי סוף מימר.

הלכה ג'

מתני' מערימין על מעשר שני. ביצד? אומר אדם לחבירו, לבנו ולבתו הגדולים, לעבדו ולשפחתו העברים: "הילך מעות האלו ופדה לך את מעשר זה". אבל לא יאמר בן לבנו ולבתו הקטנים, ולעבדו ולשפחתו הקטנים, מפני שיזן - בידו.

היה עומד בגרן ואין בידו מעות, אומר לחברו: הרי הפרות הללו נתונים לך מתנה, והזור ואומר לו: הרי הן מחללין על מעות שבבית.

גמרא רבי אבון אמר: איתפלגון רבי לעזר ורבי יוסי בר הנינה. חד אמר: למה מערימין עליו? מפני שכתוב בו ברכה. והרנה אמר: למה פודין אותו בשער הזול? מפני שכתוב בו ברכה.

מה נן קיימין? אם בשאמר לו: "צא ופדה לי" - שלוחו הוא! "צא ופדה לך" - שלו הן! אלא פי נן קיימין: בשאמר לו: "פדה לי משלך, פדה לך משלך". ותני בן: "פדה לי משלך, פדה לך משלך" - אינו מוסף חומש.

אמר רבי יוחנן: כל מעשר שאינו הוא ופדיונו משלו - אינו מוסף חומש. רבי יוסי בי רבי בון בשם רבי הנינא: טעמא דרבי יוחנן, (ויקרא כו) **ואם גאל יגאל איש ממעשרו חמשתו יסף עליו**. פדי שיהא הוא ופדיונו משלו.

מה נן קיימין? אם בגדולה - זכת בסימנים. אם בקטנה, קטן זכה? אמר רבי יודן בר שלום קומי רבי יוסי: תפתר במאן דאמר: הקטן תורם.

אמר ליה: ואפילו במאן דאמר הקטן תורם, קטן זכה?

[דף כ"ג ע"ב] על דעתין דרבנן דתמן - ניהא. דתמן אמרין בשם רב נחמן בר יעקב: כל שנותרין לו אגוז ומשליכו, צרור והוא נוטלו - המוציא בידו כמוציא באשפה.

אגוז והוא נוטלו, צרור והוא משליכו - גזילו גזל, מפני דרכי שלום.

אגוז וצרור, והוא נוטלן ומצניען ומביאן לאחר זמן - גזילו גזל גמור.

זכה לעצמו, אבל לא לאחרים. רב הונא אמר: בשם שהוא זוכה לעצמו - פה הוא זוכה לאחרים. חבל מודים שאין מתנתו מתנה. דכתיב (שמות כב) **כי יתן איש**. מתנת איש - מתנה, ואין מתנת קטן מתנה.

דברי חכמים: רבי יודה בר פזי בשם רבי יוחנן, רבי יעקב בר אחא בשם רבי יוחנן: לעולם אין גזילו גזל גמור, עד שביא שתי שערות.

רבי אבהו בשם רבי יוחנן: הדיא דתימא - להוציא ממנו בדין. אבל לתביא קרבן שבועה - כל עמא מודיי עד שביא שתי שערות.

חברייא בשם רבי יוסי בעי: מעתה אפילו לעצמו לא יזכה! דכתיב: אל רעהו, עד שיהא פרהו!
 רבי יוסי בי רבי בון בשם רב שמואל בר רב יצחק, פתר לה בשיטת אפיומות. דתנינן תפון:
 אפיומות – מקחן מקח, וממכרן ממכר בממלמלין.

והתנינן: אבל אינו מוזכה לא על ידי בנו ובתו הקטנים ולא על ידי עבדו ושפחתו הקטנים, מפני
 שיזן בידו!

רבנן דמיסריין אמריין: באן – בקטן שיש בו דעת. באן – בקטן שאין בו דעת.

תפון תנינן: השואל את הפרה, ושילחה לו ביד בנו ביד עבדו ביד שליחו! לית הדיא אמרה שהעבד
 זכה מרבו לאהר? אמר רבי לעזר: תפטר בעבד עברי.

אמר רבי יוחנן: אפילו תיפתרינה בעבד פנעני, תיפטר באומר לו: "פתח לה והיא באה מאליה".
 ותני בן: הנהיגה, המשיכה, קרא לה ובאת אחריו – נתהייב לה לשלם בשואל.

רבי זעירא שמע לה מן הכא, אבל אינו מוזכה לא על ידי בנו ובתו הקטנים, ולא על ידי עבדו
 ושפחתו הקטנים, מפני שיזן בידו. לית הדיא אמרה: שאין העבד זכה מרבו לאהר!

תיפטר ברבי מאיר. דרבי מאיר עביד יד העבד ביד רבו. והתני: אשתו! רבי מאיר סבר: יד האשה
 ביד בעלה.

רבי חנניא בשם רבי פינחס: תיפטר בהדין תנייה. דתני: אשתו – אינה פודה לו מעשר שני. רבי
 שמעון בן אלעזר אומר משום רבי מאיר: אשתו – פודה לו מעשר שני.

והדין תניה, רבי מאיר עביד יד העבד ביד רבו, ולא יד האשה ביד בעלה.

בראשונה היו עושין בן במעות, היו נוטלין אותן ובורהין, התקינו שיהא עושין בפירות.

אף על פי בן היו נוטלין אותן ואוכלין אותן, התקינו שיהא מוזכה לו אחד מעשרה לקרקע.

רבי אינניא בר סיסי, סלק גביה רבי יונה. אמר ליה: אפרוק לך בהדיא סילעא. אמר: אי בעי מינס
 נסא, חזר ונקתה מיניה.

[דף כ"ד ע"א]

אמר רבי יונה: כד שערית דעמיה, דאלו נסתה לא תוה אמר לי בלום. לפום בן יתבית יתה ליה.

הלכה ד'

מתני' משך מפנו מעשר בסלע, ולא הספיק לפדותו עד שעמד בשתיים – נותן לו סלע, ומשתפר
 בסלע, ומעשר שני שלו.

משך ממונו מעשר בשתנים, ולא הספיק לפדותו עד שעמד בסלע – נתנו לו סלע מחוליו, וסלע של מעשר שני שלו.

אם היה עם הארץ – נתנו לו מדמיו.

הפודה מעשר שני ולא קרא שם. רבי יוסי אומר: דיי. רבי יהודה אומר: צריך לפרש.

היה מדבר עם האשה על עסקי גטה וקדושיה, ונתן לה גטה וקדושיה ולא פרש. רבי יוסי אומר: דיי. רבי יהודה אומר: צריך לפרש.

[דף כ"ד ע"ב]

גמרא מתניתין דלא ברבן שמעון בן גמליאל! דתנינן: רבן שמעון בן גמליאל אומר: לעולם משיכתו של מעשר שני – הוא פדיונו.

רבי יוסי בשם רבי לעזר: אין מוספין חומש על הסלע השנייה. והיה רבי לעזר מסתכל ביה. אומר ליה: מה את מסתכל ביה? אף רבי הילא מודי בה! ביי דאמר רבי יוחנן: כל מעשר שני שאין הוא ופדיונו משלו – אינו מוסף חומש.

מהו צריך לפרש? זה גיטוד וזה קידושיה. והכא, זה פדיון מעשר שני.

רבי זעירא, תייא בר בון, אבא בר תחליפא בשם רבי הושעיה: מה פליגינן? פשהפליגו דעתן לעניינות אחרים. אבל אם היו עסוקים באותו ענין – גט הוא.

רבי חגי בעי קומי רבי יוסי: רבי – ברבי יוסי, ורבי נתן – ברבי יודה?

דתנינן תמן: אי אפשי שתקבל לה, אלא הא לך ונתן לה, אם רצה לתחזיר – יחזיר.

מתניתא – דרבי. דתני: אמרה: התקבל לי גיטי, והלך ואמר לו: אשתך אמרה: "התקבל לי גיטי". הולכו לה, ונתנו לה, וכה לה, התקבל לה, אם רצה לתחזיר – לא יחזיר; דברי רבי.

רבי נתן אומר: הולכו לה, ונתנו לה, אם רצה לתחזיר – יחזיר. וכה לה, התקבל לה, אם רצה לתחזיר – לא יחזיר.

רבי אומר: בכולן לא יחזיר, עד שיאמר לו: אי אפשי שתקבלי, אלא שתולכי לה.

ומשיא על דרבי, הא לך

[דף כ"ה ע"א]

מדבורי, אם רצה לתחזיר – לא יחזיר! ומשיא על דרבי נתן. הא לך מדיבורא, אם רצה לתחזיר – לא יחזיר!

רבי הונא אומר: נעשה שלוחו ושלוחתו. איסה אומר: בולחן דתנינן: "שלוחו ושלוחתו" – מגורשת ואינה מגורשת.

אמר ליה: ומה בידך? ואמר רבי זעירא, חיייה בר בון, אבא בר תחליפא בשם רבי הושעיה: מה פליגינן? בשתפלינו דעתון לעניינים אחרים. אכל אם היו עסוקין באותו עניין – גט הוא. והכא, אפילו הן עסוקין באותו עניין – היא המחלוקת.

רבי עזרה בעי קומי רבי מנא: אף לעניין מתנה בן? אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו? אומר ליה: תמן התורה זיבת אותה בגיטה והיא עושה שליח לקבל דבר שהוא שלה! אית לך מימר במתנה אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו!

ועוד מן הדא, דאמר רבי יוסי, רבי יעקב בר זבדי, רבי אבהו בשם רבי יוחנן: אומר ליתן מתנה לחבירו, וביקש לחזור בו – חוזר בו. קם רבי יוסי עם רבי יעקב בר זבדי, אומר ליה: והיננו חין צדק (ויקרא יט, לו)? אמרין: בשעה שאמר חין, צדק הוה.

הלכה ה' מתני' המנחם אפר, ואכל עליו חציו, והלך למקום אחר ותרתי הוא יוצא בפנדיון – אוכל עליו עוד אפר.

המנחם פנדיון, ואכל עליו חציו, והלך למקום אחר ותרתי הוא יוצא באפר – אוכל עליו עוד פלג. המנחם אפר של מעשר שני – אוכל עליו אחד עשר.

[דף כ"ה ע"ב]

איסר ואחד מפאה באיסר.

בית שמואי אומרים: הכל עשרה. ובית הלל אומרים: בודאי – אחד עשר. ובדמאי – עשרה.

[דף כ"ו ע"א]

גמרא תני רבי תיא: שני איסרין – פנדיון. אומר רבי מתניא: מתניתא אמרה בן! המנחם איסר ואכל עליו חציו, והלך לו למקום אחר ותרתי הוא יוצא בפנדיון – אוכל עליו עוד איסר.

שמואל אומר: לא מצייא תנייה! אין יסב חד לעשרה – צריך למיסב תדא למאת. אין יסב תדא למאת – צריך למיסב תדא לאלף. אין יסב תדא לאלף – צריך למיסב תדא לעשרת אלפים. בית שמואי אומרים וכו', בית הלל אומרים: בודאי – אחד עשר, ובדמאי – עשרה. תני בר קפרא: בין בדמאי בין בודאי – אחד עשר הן. הורי רבי יודן בי רבי שלום, בהדא דתני בר קפרא.

מתניתין – ברבי ליעזר! ליעזר אמר: הנאמן על השני – נאמן על הראשון. אמר רבי יוסי: דברי הכל היא! עשו אותו בתוספות הביכורים. מה תוספות הביכורים – נאכלת במהרה ופמורה מדמאי. אף זה – נאכל משום שני ופמור מן הראשון. אתא רבי חנניה בשם רבי יוסי: דרבי ליעזר היא!

הלכה ו' מתני' כל המעות הנמצאין – הרי אלו חלין. ואפלו דיגרי זהב עם הכסף ועם המעות. מצא בתוכן חרש, וכתוב עליו:

[דף כ"ו ע"ב]

"מעשר" – הרי זה מעשר. המוצא פלי וכתוב עליו "קרבן", רבי יהודה אומר: אם היה של חרש – הוא חלין, ומה שבתוכו קרבן. ואם היה של מתכת – הוא קרבן, ומה שבתוכו חלין. אמרו לו: אין דרך בני אדם להיות כונסין חלין בקרבן.

המוצא פלי וכתוב עליו "קוף" – קרבן. "מם" – מעשר. "דלית" – דמאי. "טית" – טבל. "תיו" – תרומה. שבשעת סכנה היו כותבין "תיו" תחת תרומה.

רבי יוסי אומר: וכולן שמות אדם הן. אמר רבי יוסי: אפלו מצא חבית והיא מלאה פרות, וכתוב עליה "תרומה" – הרי אלו חלין, שאני אומר: אשתקד היתה מלאה פרות תרומה, ופנה.

האומר לבנו: "מעשר שני בזוית זו" ומצאו בזוית אחרת – הרי אלו חלין. "הרי שם מנה" ומצא מאתים – השאר חלין. "מאתים" ומצא מנה – הכל מעשר.

גמרא שלא תאמר: הואיל ואין דרך בני אדם לעשות כן – יהא שני, לפום כן צריך מימר: חלין. תני: אל"ף, דל"ת, חי"ת, טי"ת, רי"ש, תי"ו – תרומה.

אל"ף – קדמיותא. דל"ת – דמוע. חי"ת – חלבו. טי"ת – טובו. רי"ש – ראשית. מ"ם – מעשר. תי"ו – תרומה.

ביש"ן – שני. פי"שין – שני. יו"ד, מ"ם – מעשר.

"מעשר עיר". "פורקן". "לשם יוסי". "לשם שמעון". "לעלות לאוכלן בירושלים" – חלין. אני אומר: סיבוליה עשו ביניהן.

עד בדין ישנות. חדשות? אני אומר: אתמול היתה מליאה תרומה ופינה.

בהדא דרבי יונה ורבי יוסי הוון שותפין בגרביה, בד דמדו רבי יונה, אמר רבי מנא לרבי יוסי, כל גרב דכתיב ביה "רבי יונה" – דידי! אמר ליה: אשתקד הוה דידי. אישתדא – דידי. מצא במגופתו הרי הוא כתוב עליו "מעשר" – הרי זה מעשר.

נתחלפו לו?

[דף כ"ז ע"א]

תמן תנינן: זימן שחורים ומצא לבנים, לבנים ומצא שחורים. שנים ומצא שלשה – אסורין. שלשה ומצא שנים – מותרין.

רבי יעקב בר אחא בשם רבי יסא: דרבי היא. דתני: מאתים ומצא מנה – המנה ניטל; דברי רבי. וחכמים אומרים: חולין.

חזר ואמר: דברי הכל היא! שנייא היא בגזלין שדרבן לפרות. והתני רבי חלפתא בן שאול: היא הדבר בגזלין, היא הדבר בכצים! הוי: דרבי היא.

תמן – הוא הניח הוא מצא. ברם הכא – אביו הניח, בגו מצא.

רבי בון בר כהן אמר קומי רבי יסא בשם רבי אחא: הורי רבי בא בר זבדא במעשר שני – כהדא דרבי.

תרי שהיה מצטער על מעותיו של אביו, נראה לו בתלום: כך וכך הם, ובמקום פלוני הם. אתא עובדא קומי רבנין, אמרין: דברי חלומות – לא מעלין ולא מורדין.

רבי יונה בעי: מצטער וחקמי ואת אמרת הכין? אמר רבי יוסי: לא מסתברא דלא בההוא דלא מצטער וחקמי. ברם הכא כמה דבר נש הוי – הוא חלים. אמר רבי אבין: מאן דעבד, יאות עבד ברבי יוסי.

חד בר נש אתא לגבי דרבי יוסי בן חלפתא. אמר ליה: חמית בחילמאי, מיתמר לי: איזול לקפודקיא ואת משבח מידלא דאכוד! אמר ליה: אזל אבוי דתהוא גברא לקפודקיא מן יומאי? אמר ליה: לא. אמר ליה: איזול מני עשר שריין גו בייתך, ואת משבח מידלא דאכוד תחות קפא דקוריא.

חד בר נש אתא לגבי דרבי יוסי בר חלפתא. אמר ליה: חמית בחילמאי לבוש חד גליל דזית. אמר ליה: דאת מתרוממא. לבתר יומין אתא חד הורן, אמר ליה: חמית בחילמאי לבוש פליא דזית, אמר ליה: דאת מלקי. אמר ליה: לתהוא גברא אמרת דאת מתרוממא, ולי אמרת דאת מלקי? אמר ליה: תהוא הוה בנציא, ואת בחבטיא.

חד בר נש אתא לגבי דרבי ישמעאל ברבי יוסי. אמר ליה: חמית בחילמאי משקה זיתא משה. אמר ליה: תיפח רוחיה דתהוא גברא, לאימיה הוא חכים.

חד בר נש אתא לגבי דרבי ישמעאל בי רבי יוסי. אמר ליה: חמית בחילמאי עיני נשקה חכירתה. אמר ליה: תיפח רוחיה דתהוא גברא, לאתתיה הוא חכים.

חד בר נש אתא לגבי רבי ישמעאל בי רבי יוסי, אמר ליה: חמית בקילמאי אית לי תלתא עינין, אמר ליה:

[דה"כ"ז ע"ב]

תנורין את עביד, תרתיין עיניך ועיניה דתנורא.

חד בר נש אתא לגבי רבי ישמעאל בי רבי יוסי, אמר ליה: חמית בקילמאי אית לי ארבעה אודנין, אמר ליה: מלוי את תרתי אודניך ותרתי אודני דגרבא.

חד בר נש אתא לגבי רבי ישמעאל בי רבי יוסי, אמר ליה: חמית בקילמאי ברייתא ערקין מן קומי, אמר ליה: דאת מייתי איזיאי וכל עפוא ערקין מן קדמוד.

חד בר נש אתא לגבי רבי ישמעאל בי רבי יוסי, אמר ליה: חמית בקילמאי לביש חד פינקס דתרי עשר לוחין, אמר ליה: איסמווא דההוא גברא אית בה תרי עשר מרקעז.

חד בר נש אתא לגבי רבי ישמעאל בי רבי יוסי, אמר ליה: חמית בקילמאי בלע חד בוכב, אמר ליה: תיפח רוחיה דההוא גברא, יהודאי קטלי! דכתיב (במדבר כד): דרוך בוכב מיצקב.

חד בר נש אתא לקמיה דרבי ישמעאל בי רבי יוסי, אמר ליה: חמית בקילמאי פרמיה דההוא גברא מסיק חסין, אמר ליה: חמריה דההוא גברא מיפוק בסיס, ואת מינסב חסין וצבע גבסין.

חד בר נש אתא לגבי דרבי ישמעאל בי רבי יוסי, אמר ליה: חמית בקילמאי מיתפור לי חכין, זרק אצבעתך נחת, אמר ליה: הב לי אגראי ואנא אמר לך. אמר ליה: חמית בקילמאי מיתפור לי חכין, תיחוי נפח בפומך, אמר ליה: הב לי אגראי ואנא אמר לך. אמר ליה: חמית בקילמאי חכין זקוף אצבעך, אמר ליה: לא אמרית לך? הב לי אגרי ואנא אמר לך! בד דאיתמר לך חכין – נחת דילפא בחיטך, בד איתמר לך חכין – אינפקן, בד איתמר לך חכין – צמחין.

חד פותיי אמר: אנא איזול מפלי בהדין סבא דיהודאי, אתא לגביה, אמר ליה: חמית בקילמאי ארבעה ארזין וארבע שיקמין מקניתא, אדרא תורתא, ויהוא גברא יתיב מדרו, אמר ליה: תיפח רוחיה דההוא גברא! לית הדין חלם!

אפילו כן, לית את נפיק ריקן? ארבעתי ארזי – ארבעתי שיטתיה דערסא, ד' שיקמין – ארבעתי פורעתא דערסא, מקניתה – מרנלתא, אדרא – דרא דתיבנא, תורתא – אצבעתא, ויהוא גברא יתיב מדרו, ויהוא גברא רביע בגויה, לא חיי ולא מוית, וכן הוות ליה.

הדא איתא דאתא לגבי רבי ליעזר, אמרה ליה: חמית בקילמאי, תיניתא דביתא מיתברא, אמר ליה: דאת מולד בר דבר, אזלה וילדה בר דבר, בתר יומין אזלה בעיא ליה, אמרין לה תלמידוי לית

הוא הקא. אמרין לה: מה את בעיית מיניה? אמרה לון: תמית תהיא אתתא בקלמאי תינניתא דבייתא מיתברא. אמרין לה: דאת מוליד בר דכר, ובקלה דההיא איתתא מניית.

בד אתא רבי ליעזר, תנזן ליה עובדא. אמר לון: קטלתון נפש! למה? שאין תחלום הולך אלא אחר פתרונו. שנאמר (בראשית מא): **וַיְהִי בְּאִשֶּׁר פָּתַר לָנוּ בֶן הַיָּה.**

אמר רבי יוחנן: כל התלומות – הולכין אחר פתרוניהון. הוין מן תינן. יש שותה יין וטוב לו, יש שותה יין ורע לו. תלמיד חכם שותה – וטוב לו, עם הארץ שותה – ורע לו.

חד בר נש אתא לגבי רבי עקיבה, אמר ליה: תמית בקילמאי רגלי קמינא. אמר ליה: דמועדא מנייתי ולית מיכל קופד.

אתא חד הורן לגביה, אמר: תמית בקלמאי רגלי מסובלא. אמר ליה: מועדא מנייתי ואית לך קופד סגי.

חד תלמיד מן דרבי עקיבה הוה יתיב, ואפוי משניין. אמר ליה: מהו בן? אמר ליה: תמית בקילמאי תלת מילין קשיין. באדר את מניית. וניסן לית את חמי. ומה דאת ורע לית את בנש.

אמר ליה: תלתיהון טבין אינן! בהדרא דאורייתא את מתרוממא. וניסין לית את חמי, ומה דאת ורע לית את בנש, מה דאת מוליד לית את קבר.

הדרן עלך המוליד פירות

פרק המישי

[דף כ"ח ע"א]

מתני' גרם רבעי – מציינין אותו בקוזות של אדמה. ושל ערלה – בהרסית. ושל קברות – בסיד, וממחה ושופד. אמר רבן שמעון בן גמליאל: בפה דברים אמורים? בפשיעיות. אבל בשאר שני שבוע – הלעיטהו לרשע וימות.

והצנועין – מניחין את הפעות ואומרים: "כל הנלקט מזה – מחלל על הפעות האלו".

גמרא פָּרַם רְבַעִי בוי. זוגא שאל לרבי: מה ניתני: פָּרַם רְבַעִי או גָּטַע רְבַעִי? אמר לון: פוקון שאלון לרבי יצחק רובא, דבנתת ליה כל מתניתא. נפקון ושאלון ליה. אמר לון: קדמיא – פָּרַם רְבַעִי ותינינא – גָּטַע רְבַעִי.

רבי זעירא מקפל לסביא דהוון ביומוי דרבי יצחק רובא, דלא בהנזן כל מתניתא מיניה.

מַסְכַּת עֲקִיבָא פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. דגים טהורין וחגבים טהורין בכל מקום, דגים טמאין וחגבים טמאין בכפרין - צריכים הכשר ואין צריכים מחשבה. חלב מתה בכל מקום - צריכה הכשר ואין צריכה מחשבה, מפני שהיא מגופה. חלב שחוטטה בכפרים - צריכה מחשבה והכשר. אמר רבי יהודה: בתחלה היה רבי עקיבא שונה לחלב שחוטטה בכפרים צריכה מחשבה ואין צריכה הכשר, מפני שהכשר בשחיטה. אמרתי לפניו: רבי! למדתני עלשין שלקטן לבהמה ואחר כך חשב עליהן לאדם, שאין צריכין הכשר שני, אם יש עליהן משקה טופח - הכשרו, חזר רבי עקיבא להיות שונה כדברי רבי יהודה.

ב. חלב בהמה טמאה - הרי זה טמא. חלב חיה, בין טמאה בין טהורה הרי היא כגופה. חלב נבלה וחלב וטרפה - טהור, שנאמר (ויקרא ז, כד): "וחלב נבלה וחלב טרפה יעשה לכל מלאכה". החותך פזית בשר מאבר מן החי ואחר כך חשב עליו - צריך הכשר. חשב עליו ואחר כך חתכו - אינו צריך הכשר.

ג. אמר רבי יוסי: מפני מה אמרו נבלת העוף טהור אינה צריכה הכשר, מפני שהיא מטמאה טמאה חמורה, וכל המטמא טמאה חמורה - אינו צריך הכשר.

ד. ואלו הן, פריצי זיתים וענבים היוצאין מתחת הגפת ומתחת הזגין, חשב עליהן לאוכלין - אין מטמאין טמאת אוכלין, כנסן לאוכלין - מטמאין טמאת אוכלין. החרצנין והזגין, אף על פי שכנסן לאוכלין - בטלה דעתו. מודה רבי יוחנן בן נורי, בפגין ובסר ששלקן עד שלא באו לעונת המעשרות, שהן מטמאין טמאת אוכלין. פגי השיפות - מטמאין טמאת אוכלין. פגי האגסין, והקרוסטמלין, והפרישין, והעזרדין, בעונתן למעשר - מטמאין טמאת אוכלין. פחות מכאן או ששלקן - מטמאין טמאת

אוכלין. רבי נחמיה אומר: זיתים ובסר שפחטן עד שלא הגיע לעונת המעשרות - משקה היוצא מהן טהור, שאינו אלא שרף.

ה. לולבי הזרדין והחרובין עד שלא המתיקו - אין מטמאין טמאת אוכלין, משהמתיקו - מטמאין טמאת אוכלין. אבל הלוף והחרדל והתורמוסים ושאר כל הנכבשים, בין שהמתיקן בין עד שלא המתיקן - מטמאין טמאת אוכלין.

ו. קור נקח בכסף מעשר, ואינו מטמא טמאת אוכלין. כפניות נקחות בכסף מעשר, ומטמאין טמאת אוכלין. רבי יהודה אומר: בכלן. רבי יהודה אומר: קור הרי הוא כעץ לכל דבר, אלא שנקח בכסף מעשר. כפניות הרי הן כפרי לכל דבריהן, אלא שהן פטורות מן המעשר.

ז. ערלה, וכלאי הכרם, ושור הנסקל, ועגלה ערופה, וצפרי מצורע, ופטר חמור, ובשר בחלב - כלן הן מטמאין טמאת אוכלין. רבי שמעון אומר: כלן אין מטמאין טמאת אוכלין. ומודה רבי שמעון בבשר וחלב, ששטמא טמאת אוכלין. וכן היה רבי שמעון אומר: יש נותר ששטמא טמאת אוכלין. ויש נותר שאינו מטמא טמאת אוכלין, כיצד? לן לפני זריקת דמים - אין מטמא טמאת אוכלין. לן לאחר זריקת דמים - מטמא טמאת אוכלין. פגול מקדשי קדשים ומקדשי קלים - אינו מטמא טמאת אוכלין. פרישנין - מטמאין טמאת אוכלין; דברי רבי יהודה. ורבי שמעון אומר: אין מטמאין טמאת אוכלין. אמר לו רבי יהודה: יש לך דבר שהוא חייב במעשרות ואינו מטמא טמאת אוכלין? אמר לו רבי שמעון: יש לך דבר שאין מטמא טמאת אוכלין וחייב במעשרות? אמר לו רבי יהודה: אף אתה כפרת בהלכה.

ח. תלתן, הכל מודין שהוא מטמא טמאת אוכלין. בוקי - אינו מטמא טמאת אוכלין. קור ששלק - מטמא טמאת אוכלין. התמרים והגרוגרות שנתנן בקדרה לתבלין - מטמא

טמאת אוכלין, עד שיפסלו מלאכל אדם. רבי יהודה אומר: חגבים שנתנן בקדרה לתבלין - מטמאין טמאת אוכלין עד שיפסלו מלאכל לאדם.

ט. אמר רבי יהודה: לא נחלקו רבי אליעזר וחכמים על חלות דבש שאינן מקבלות טמאה באיביהן. ומימיהם של כהנים לא נמנעו מלהיות בודקין עליהן יין בטמאה ורודין אותן בטהרה, על מה נחלקו? על השבת ועל השביעית, שרבי אליעזר אומר: הרי היא כקרקע. וחכמים אומרים: הרי היא ככלי. ואם היא מחבר בטיט - הכל מודין שהוא כקרקע לכל דבר. היא נתון על גבי שתי יתדות - הכל מודין שהוא ככלי לכל דבר.

מִסְכַּת בְּרוֹת

פֶּרֶק ראשון

א. מאימתי קורין את שמע בערבית? משעה שבני אדם נכנסין לאכול פיתן בערבי שבתות; דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: משעה שהכהנים זכאין לאכול בתרומתן, סימן לדבר - צאת הכוכבים ואף על פי שאין ראיה לדבר, זכר לדבר (נחמיה ד, טו): ויחזים מחזיקים ברמחים מעלות השחר עד צאת הכוכבים:

ב. רבי שמעון אומר: פעמים שאדם קורא אותה שתי פעמים בלילה, אחת קדם שיעלה עמוד השחר ואחת משיעלה עמוד השחר, ונמצא יוצא בה ידי חובה של יום ושל לילה:

ג. רבי אומר: ארבע משמרות הוי הלילה. עונה - אחת מעשרים וארבע לשעה. והעת - אחת מעשרים וארבע לעונה. והרגע - אחת מעשרים וארבע בעת. רבי נתן אומר: שלש אשמורות בלילה, שנאמר (שופטים ז,

ט): "ראש האשמורת התיכונה", אין תיכונה אלא שיש לפניה ולאחריה:

ד. מאימתי קורין את שמע בשחרית? אחרים אומרים: כדי שיהא רואה חברו ברחוק ארבע אמות ומכירו. מצוטה עם הנץ החמה, כדי שיהא סומך גאולה לתפלה, ונמצא מתפלל ביום. אמר רבי יהודה: פעם אחת הייתי מהלך אחר רבי עקיבא ואחר רבי אלעזר בן עזריה, הגיע זמן קריאת שמע, כמדמה אני שנתאשו מלקרות, אלא שעוסקין בצרכי צבור. קריתי ושניתי, ואחר כך התחילו הן, וכבר נראתה חמה על ראשי ההרים:

ה. החתנים וכל העוסקין במצות - פטורין מקריאת שמע, ומן התפלה ומן התפלין, שנאמר: "בשבתך בביתך" - פרט לחתנים. "ובלכתך בדרך" - פרט לעסוקין במצות:

ו. מעשה ברבי ישמעאל וברבי אלעזר בן עזריה, שהיו שרוין במקום אחד, והיה רבי ישמעאל מטה ורבי אלעזר זקוף. והגיע זמן קריאת שמע, ונזקף רבי ישמעאל והטה רבי אלעזר. אמר לו רבי ישמעאל: "מה זה אלעזר?"! אמר לו: "ישמעאל אחי! אומרים לאחד: מפני מה זקנך מגדל? אמר להם: יהיה כנגד המשחיתים! אני שהייתי זקוף - הטייתי. אתה שהיית מטה - זקפת?"! אמר לו: "אתה הטייתה - לקים כדברי בית שמאי, אני נזקפתי - לקים דברי בית הלל". דבר אחר: שלא יראו התלמידים ויקבעו כדבריך הלכה לדרורות:

ז. למה אמרו אחת ארפה ואחת קצרה? מקום שאמרו להאריך - אינו רשאי לקצר, לקצר - אינו רשאי להאריך, לחתם - אינו רשאי שלא לחתם, שלא לחתם - אינו רשאי לקצר, לפתח בברוך - אינו רשאי שלא לפתח בברוך, שלא לפתח בברוך - אינו רשאי לפתח בברוך, לשוח - אינו רשאי שלא לשוח, שלא לשוח - אינו רשאי לשוח:

עקר, ויציאת מצרים טפלה. פיוצא בו (בראשית לה, ה): "לא יקרא שמך עוד יעקב וגו'; לא שתעקר שם יעקב ממנו, אלא שתהא שם יעקב מוסף על ישראל, ישראל עקר ויעקב טפלה:

יג. פיוצא בו (ישעיה מג, יח): "אל תזכרו ראשנות". "אל תזכרו ראשנות" - אלו על מלכיות. "וקדמניות אל תתבננו" - אלו על מצרים. "הנני עשה חדשה עתה תצמח הלא תדעוה" - אלו מלחמת גוג. משל למה הדבר דומה? לאחד שהיה מהלך בדרך, ופגע בו זאב ונצל ממנו, והיה מספר מעשה הזאב. חזר ופגע בו ארי ונצל ממנו, והיה מספר מעשה ארי. ופגע בו נחש ונצל ממנו. שכח מעשה שניהם והיה מספר מעשה נחש. כך ישראל - צרות אחרונות משפחות את הראשונות:

יד. פיוצא בו (בראשית יז, טו): "שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה"; בתחלה היא שרי לאמתה, עכשו היתה שרה לכל האמות, שנאמר: "כי שרה שמה". פיוצא בו (שם שם ה): "לא יקרא עוד שמך אברם והיה שמך אברהם"; בתחלה הרי אתה אב לכל ארם, ולבסוף הרי אתה אב לכל העולם, שנאמר (שם): "כי אב המון גוים נתתיך":

טו. אף על פי שחזור וקרא "אברהם" - 'אברם', אינו לגנאי אלא לשבח. ל"הושע" - 'הושע', אינו לגנאי אלא לשבח. הוא אברם עד שלא נדבר עמו הוא אברם משנדבר עמו, הוא הושע עד שלא נכנס לגדלה הוא הושע משנכנס לגדלה. משה משה, אברהם אברהם, יעקב יעקב, שמואל שמואל - כלן לשון חבה לשון זרוז. הן הן עד שלא נדבר עמהן והן הן משנדבר עמהן, הן הן עד שלא נכנסו לגדלה והן הן משנכנסו לגדלה:

טז. פיוצא בו (תהלים עו, ג): "ויהי בשלם סכו"; וכי מה ראה הקדוש ברוך הוא להחזיר לה שם הראשון? לפי שהוא אומר

ת. אלו ברכות שמקצרין בהן: המברך על הפרות ועל מצות ברפת הזמן וברכה אחרונה שבקריאת שמע ושבברפת המזון. אלו ברכות שמאריכין בהן: ברפת תענית וברכות של ראש השנה וברכות יום הכפורים, מברכות של אדם נכר אם בור הוא, אם תלמיד חכם הוא:

ט. אלו ברכות שאין חותמין בהן בברוך: המברך על הפרות ועל המצות ברפת הזמן וברכה אחרונה שבברפת המזון. רבי יוסי הגלילי היה חותם בברכה אחרונה שבברפת המזון ומאריך בה:

י. אלו ברכות שפותחין בהן בברוך: כל הברכות כלן פותחין בברוך, חוץ מן הברכה הסמוכה לשמע, וברכה הסמוכה לברכה אחרת, שאין פותחין בהן בברוך:

יא. אלו ברכות ששוחין בהן: ברכה ראשונה תחלה וסוף, ובמודים תחלה וסוף. והשוחה בכל ברכה וברכה - מלמדן אותו שלא ישחה. ואין עונים עם המברך; רבי יהודה היה עונה עם המברך (ישעיה ו, ג): "קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו"; (יחזקאל ג, יב): "ויברוך כבוד ה' ממקומו"; כל אלו היה רבי יהודה אומר עם המברך:

יב. מזכירין יציאת מצרים בלילות. אומר רבי אלעזר בן עזריה: הריני כבן שבעים שנה, ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות, עד שדרשה בן זומא, שנאמר (דברים טז, ג): "למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך"; "ימי חייך" - הימים. "כל ימי חייך" - הלילות; אלו דברי בן זומא. וחכמים אומרים: "ימי חייך" - העולם הזה. "כל ימי חייך" - להביא לימות המשיח. אומר להם בן זומא לחכמים: וכי מזכירים יציאת מצרים לימות המשיח? הרי הוא אומר (ירמיה כג, ז): "לכן הנה ימים באים נאם ה' וגו'?! אפרו לו: לא שתעקר יציאת מצרים ממקומה, אלא שתאמר יציאת מצרים מוסף על המלכיות, ומלכיות

(יְרַמְיָה לֵב, לֵא): "עַל אִפִּי וְעַל חֻמַּתִּי הִיִּתְּהָ לִי הַעִיר הַזֹּאת לְמַן הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּנוּ אוֹתָהּ עַד הַיּוֹם הַזֶּה, לְהַסִּירָהּ מֵעַל פְּנֵי"; יְכוּל אִף עַכְשָׁו הָרִי הִיא בְּחֻמָּה? תִּלְמוּד לומר (תְּהִלִּים סח, יז): "הִהָר חִמַּד אֱלֹהִים לְשִׁבְתּוֹ", הָרִי הִיא בְּחֻמְדָּה וּבִתְאַוָּה, מְלַמֵּד שֶׁכִּפּוּר לֵה חֻרְבָּתָהּ, שְׂאִין שְׁכִינָה חוֹזֶרֶת עַד שֶׁתַּעֲשֶׂה הָר, שְׁנֹאֲמַר (דְּבָרִים ג, כה): "הִהָר הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְּבָנוֹן". "וַיְהִי בַשָּׁלֶם סָכוּ"; מְצִינּוּ כִּשְׁהִיא שָׁלֶם קְרוּיָה הָר, שְׁנֹאֲמַר (בְּרֵאשִׁית כב, יד): "וַיִּקְרָא אַבְרָהָם שֵׁם הַמָּקוֹם הַזֶּה יְרֵאָה" וְגו'; וְאוֹמֵר (תְּהִלִּים קלז, ז): "זָכַר ה' לְבִנֵי אָדוֹם". מֵאִמְתִּי? מִשְׁנַעֲקֵרוּ? סוּדוּתִיָּהּ מִמְּנָה. "הָאוֹמְרִים עָרוּ עָרוּ עַד הַיְסוּד בָּהּ".

מִסְכַּת בְּרִכּוֹת פָּרָק שְׁנִי

א. הַקּוֹרָא אֶת שְׁמַע - צָרִיךְ לְהַזְכִּיר יְצִיאַת מִצְרַיִם בְּאֵמֶת וְיִצְיָב'. רַבִּי אוֹמֵר: צָרִיךְ לְהַזְכִּיר בָּהּ מַלְכוּת. אַחֲרִים אוֹמְרִים: צָרִיךְ לְהַזְכִּיר בָּהּ מִפְּתַח בְּכוֹרוֹת וְקָרִיעַת יַם סוּף:

ב. הַקּוֹרָא אֶת שְׁמַע - צָרִיךְ שֵׁיכּוֹן אֶת לְבוֹ. רַבִּי אַחָאֵי אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה: אִם כּוֹן לְבוֹ בַּפָּרָק רֵאשׁוֹן, אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא כּוֹן אֶת לְבוֹ בַּפָּרָק אַחֲרוֹן - יֵצֵא:

ג. הַקּוֹרָא אֶת שְׁמַע לְמַפְרַע - לֹא יֵצֵא. וְכֵן בְּהַלֵּל. וְכֵן בְּתַפְלָה. וְכֵן בְּמַגְלָה:

ד. הַקּוֹרָא אֶת שְׁמַע וְטַעְמָה, וְהַשְּׂמִיט בָּהּ פְּסוּק אַחַד - לֹא יְחוֹז וַיִּקְרָא אֶת הַפְּסוּק בְּפִנֵּי עַצְמוֹ, אֶלֶּא מִתְחִיל בְּאוֹתוֹ פְּסוּק, וְגוֹמֵר עַד סוּף. וְכֵן בְּהַלֵּל. וְכֵן בְּמַגְלָה. וְכֵן בְּתַפְלָה. הַנִּכְנָס לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וּמִצָּאֵן שֶׁקְרָאוּ חֻצִּיָּה, וְגַמֵּר עִמָּהֶן - לֹא יְחוֹז וַיִּקְרָא מֵרֵאשִׁי עַד אוֹתוֹ מְקוֹם, אֶלֶּא מִתְחִיל מֵרֵאשִׁי, וְגוֹמֵר עַד סוּף. וְכֵן בְּהַלֵּל. וְכֵן בְּתַפְלָה. וְכֵן בְּמַגְלָה:

ה. הַקּוֹרָא אֶת שְׁמַע וְטַעְמָה, וְאִינוּ יוֹדַע הֵיכָן טַעְמָה - חוֹזֵר לְרֵאשִׁיָּה. טַעְמָה בְּאֵמֶצֶע הַפָּרָק - חוֹזֵר לְרֵאשִׁי הַפָּרָק. טַעְמָה בֵּין כְּתִיבָהּ רֵאשׁוֹנָה לְאַחֲרוֹנָה - חוֹזֵר לְכְתִיבָהּ רֵאשׁוֹנָה:

ו. כּוֹתְבֵי סְפָרִים תַּפְלִין וּמְזוּזוֹת - מִפְּסִיקִין לְקִרּוֹת שְׁמַע, וְאִין מִפְּסִיקִין לְתַפְלָה. רַבִּי אוֹמֵר: כִּשֶׁם שְׂאִין מִפְּסִיקִין לְתַפְלָה - כִּךָּ אִין מִפְּסִיקִין לְקָרִיאַת שְׁמַע. רַבִּי חֲנִינָא בֶן עֲקִיבָה אוֹמֵר: כִּשֶׁם שֶׁמִּפְּסִיקִין לְקָרִיאַת שְׁמַע - כִּךָּ מִפְּסִיקִין לְתַפְלָה. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי צְדוּק: כִּשְׁהִיָּה רַבֵּן גַּמְלִיאֵל וּבֵית דִּינּוּ בִּיבְנָה, הֵינּוּ עֲסוּקִים בְּצָרְכֵי צְבוּר - לֹא הֵינּוּ מִפְּסִיקִין, שֶׁלֹּא לְהַסִּיעַ מַלְכוּן:

ז. הַכְּתָף, אִף עַל פִּי שֶׁמִּשְׂאוֹ עַל כְּתָפוֹ - הָרִי זֶה קוֹרָא. אֲבָל בְּשַׁעַת שְׁפוּרָק וְטוֹעֵן - לֹא יִקְרָא, לְפִי שְׂאִין לְבוֹ מִתְּכוּן. בֵּין כִּךָּ וּבֵין כִּךָּ לֹא יִתְפַּלֵּל עַד שֵׁיפָרֵק:

ח. פּוֹעֲלִין - קוֹרִין בְּרֵאשִׁי הָאֵילָן, וּמִתְפַּלְלִין בְּרֵאשִׁי הַזֵּית אוֹ בְּרֵאשִׁי הַתְּאֲנָה. וְשֶׁאֵר כָּל הָאֵילָנוֹת - יוֹרְדִין לְמִטָּה וּמִתְפַּלְלִין. בְּעַל הַבַּיִת - בֵּין כִּךָּ וּבֵין כִּךָּ יוֹרֵד לְמִטָּה וּמִתְפַּלֵּל. פּוֹעֲלִין - קוֹרִין אֶת שְׁמַע וּמְבָרְכִין לְפָנֶיהָ וְלֹאֲחֲרֶיהָ. אוֹכְלִין אֶת פֶּתֶן וּמְבָרְכִין לְפָנֶיהָ וְלֹאֲחֲרֶיהָ. וּמִתְפַּלְלִין שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה. אֲבָל אִין יוֹרְדִין לְפָנֶי הַתְּבָה:

ט. הַשּׁוֹשְׁבֵינִין וְכָל בְּנֵי הַחֲפָה - פְּטוּרִין מִן הַתַּפְלָה וּמִן הַתַּפְלִין כָּל שְׁבַעַת הַיָּמִים. וְחִיבִין בְּקָרִיאַת שְׁמַע. רַבִּי שִׁילָא אוֹמֵר: חֲתָן - פְּטוּר, וְכָל בְּנֵי הַחֲבוּרָה - חִיבִין:

י. קָבְרוּ אֶת הַמֵּת וְעָמְדוּ בַשּׁוּרָה, שׁוּרָה הַרְוָאָה אֶת הַפְּנִימִית - פְּטוּרָה. וְשֶׁאִינָהּ רוּאָה אֶת הַפְּנִימִית - חִיבָתָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם אִין שֵׁם אֶלֶּא שׁוּרָה אַחַת, הָעוֹמְדִים שֵׁם לְשֵׁם כְּבוֹד - חִיבִין. לְשֵׁם אֲבָל - פְּטוּרִין. יָרְדוּ לְהַסְפֵּד, הָרוֹאִין אֶת הַפְּנִימִית - פְּטוּרִין. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים: וּשְׁנִיִּים לָהֶם. וְשֶׁאִין רוֹאִין אֶת הַפְּנִימִית - חִיבִין. הַסּוֹפֵד וְכָל הָעוֹסְקִים בְּהַסְפֵּד - מִפְּסִיקִין לְקָרִיאַת שְׁמַע, וְאִין מִפְּסִיקִין לְתַפְלָה. מַעֲשֶׂה שֶׁהַפְּסִיקוּ רְבוּתֵינוּ לְקָרִיאַת שְׁמַע וְלְתַפְלָה:

יא. בְּעַל קָרִי חוֹלָה שֶׁנִּתֵּן עָלָיו תְּשׁוּעָה קְבִין מִים - הָרִי זֶה קוֹרָא. אֲבָל אִינוּ מוֹצִיא אֶת

הַרְבִּים יְדֵי חוֹבְתָן עַד שִׁיבָא בְּאַרְבַּעִים סָאָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַרְבַּעִים סָאָה מְכַל מְקוֹם:

יב. הַזְבִּין וְהַזְבּוֹת וְהַנְדוֹת וְהַיּוֹלְדוֹת - מִתְרִין לְקָרוֹת בַּתּוֹרָה, וְלִשְׁנוֹת בַּמִּשְׁנָה, בַּמִּדְרָשׁ, בַּהֲלָכוֹת וּבְאַגְדוֹת. וּבַעֲלֵי קְרִיין - אֲסוּרִין בְּכֻלָּן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שׁוֹנֵה הוּא בַּהֲלָכוֹת הַרְגִילוֹת, וּבִלְבַד שְׁלֵא יַצִּיעַ אֶת הַמִּשְׁנָה:

יג. בַּעַל קְרֵי שְׂאִין לוֹ מִים לְטַבֵּל - הֵרִי זֶה קוֹרָא אֶת שְׁמַע וְאִינוּ מִשְׁמִיעַ לְאֲזוֹנוֹ, וְאִינוּ מְבַרֵךְ לְפָנָיָהּ וְלֹא לְאַחֲרֶיהָ; דְּבַרֵּי רַבִּי מֵאִיר. וְחַכְמִים אוֹמְרִים: קוֹרָא אֶת שְׁמַע וּמִשְׁמִיעַ לְאֲזוֹנוֹ, וּמְבַרֵךְ לְפָנָיָהּ וְלְאַחֲרֶיהָ. אָמַר רַבִּי מֵאִיר: פַּעַם אַחַת הֵינּוּ יוֹשְׁבִין לְפָנָי רַבִּי עֲקִיבָה בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, וְהֵינּוּ קוֹרִין אֶת שְׁמַע, וְלֹא הֵינּוּ מִשְׁמִיעִים לְאֲזוֹנֵינוּ מִפְּנֵי קְסָדוֹר אֶחָד שֶׁהָיָה עוֹמֵד עַל הַפֶּתַח. אָמְרוּ לוֹ: אֵין שַׁעַת הַסְּכָנָה רְאִיָּה:

יד. הֵרִי שֶׁהָיָה עוֹמֵד בַּשְּׂדֵה עָרִם, אוֹ שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה מְלֹאכְתּוֹ עָרִם - הֵרִי זֶה מְכַסֶּה אֶת עֲצָמוֹ בַּתְּבֵן וּבְקֶשׁ וּבְכָל דְּבַר, וְקוֹרָא. אֵף עַל פִּי שְׂאֲמָרוֹ: אֵין שִׁבְחוֹ שֶׁל אָדָם לֵהִיּוֹת יוֹשֵׁב עָרִם, זֶה - מְכַסֶּה עֲצָמוֹ בַּתְּבֵן וּבְקֶשׁ וּבְכָל דְּבַר, וְקוֹרָא. אֵף עַל פִּי שְׂאֲמָרוֹ: כְּשִׁבְרָא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָאָדָם - לֹא בְרָאוֹ עָרִם, שְׁנֵאֲמַר (איוב לח, ט): "בְּשׂוֹמֵי עֲנָן לְבָשׁוּ וְעֲרַפֵּל חֲתַלְתּוּ". עֲנָן לְבָשׁוּ - זֶה הַשְּׁפִיר. וְעֲרַפֵּל חֲתַלְתּוּ - זֶה הַשְּׁלִיא. הֵרִי שֶׁהָיָה מְטַפַּחַת שֶׁל בְּגָד וְשֶׁל עוֹר חֲגוּרָה לוֹ עַל מְתַנְיּוֹ - הֵרִי זֶה קוֹרָא. בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף - לֹא יִתְפַּלֵּל עַד שִׁכְסָה לְבוֹ:

טו. לֹא יִכְנִס אָדָם אֶת רֵאשׁוֹ לְתוֹךְ קוּבוֹ וְיִקְרָא אֶת שְׁמַע. וְאִם הֵיטָה אֶפְרָקְסוֹתוֹ² חֲגוּרָה לוֹ מִבְּפָנָיִם³ - הֵרִי זֶה מִתָּר:

טז. שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִים בְּטִלְיַת אַחַת - אֵינָן רְשָׁאִין לְקָרוֹת אֶת שְׁמַע. אֲלֵא: זֶה - מִתְכַּסֶּה בְּכִסּוֹתוֹ וְקוֹרָא. וְזֶה - מִתְכַּסֶּה בְּכִסּוֹתוֹ וְקוֹרָא. וְאִם הָיוּ בְּנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ קְטָנִים - הֵרִי זֶה מִתָּר:

יז. קָטָן שֶׁיְכוֹל לְאָכוֹל כְּזֵית - פּוֹרְשִׁים מִצּוּאָתוֹ וּמִמֵּי רִגְלָיו אַרְבַּע אַמּוֹת. אֵין פּוֹרְשִׁין אֲלֵא מִשְׁלֵ אָדָם. וּמִשְׁלֵ כְּלָבִים - בְּזִמְן שְׁנַתָּן לְתוֹכָן עוֹרוֹת:

יח. גֵּרֶף שֶׁל רְעִי וְעַבִּיט שֶׁל מִי רִגְלִים עֲמוּ בְּבֵית - הֵרִי זֶה מְרַחֵק אַרְבַּע אַמּוֹת וְקוֹרָא. שְׁלִפְנֵי הַמְטָה - נוֹתֵן לְתוֹכוֹ מִים כֹּל שֶׁהוּא וְקוֹרָא. וְאִם לֹא - לֹא יִקְרָא. רַבִּי זְכַאי אוֹמֵר: אִם נָתַן לְתוֹכוֹ רְבִיעִית מִים - יִקְרָא. וְאִם לֹא - לֹא יִקְרָא. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: שְׁלִפְנֵי הַמְטָה - לֹא יִקְרָא. שְׁלֵאַחַר הַמְטָה - יִקְרָא. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אֶפְלוּ כֹל הַבֵּית כֹּל כְּעֶשֶׂר אַמּוֹת וּגְרֶף שֶׁל רְעִי מִנַּח לְתוֹכוֹ - לֹא יִקְרָא עַד שִׁיכְנִיסֵנוּ, אוֹ יִגִּיחֵנוּ תַּחַת הַמְטָה:

יט. לֹא יִכְנִס אָדָם בְּמִבּוֹאוֹת הַמְטָנְפוֹת וְיִקְרָא אֶת שְׁמַע. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא כְּשֶׁהוּא קוֹרָא - הֵרִי זֶה מִפְּסִיק עַד שִׁיצֵא מְרֻשּׁוֹת כֹּל אוֹתוֹ מְקוֹם וְיִקְרָא. לֹא יַעֲמֵד אָדָם וְיִתְפַּלֵּל וְצָרִיף לְנֻקְבָיו, שְׁנֵאֲמַר (עמוס ד, יב): "הַכּוֹן לְקִרְיַת אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל":

כ. לֹא יִטוֹל אֶת הַמַּיִם בְּמְקוֹם שֶׁמִּתְפַּלֵּל - אֲלֵא אִם בֶּן מְרַחֵק אַרְבַּע אַמּוֹת. יְבָשׁוּ אוֹ נִבְלָעוּ - הֵרִי זֶה מִתָּר:

³ הֵינּוּ שְׂאִין לְבוֹ וְעֵינָיו רוֹאִים אֶת הָעֲרוּהָ - מִתָּר.

¹ לְתוֹךְ הָאֲהֶל שְׁלוֹ.

² לְפִי רִשְׁי בְּבִרְכוֹת כַּד ע"ב, הַפְּרוּשׁ סוּדָר שְׁבַרְאֲשׁוּ. וְלְפִי רַב הָאֵי גָאֹן הֵינּוּ בְּגַד תַּחְתּוֹן שְׁלֹבֵשׁ תַּחַת חִלּוּקוֹ.

המוֹסָפִין, בֵּין מִשְׁקָרֵב תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר, בֵּין
עַד שֶׁלֹּא קָרֵב תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר - יָצָא.

ג. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם שָׁגוּרָה תִּפְּלְתוּ בְּפִיו
- סִימָן יָפֵה הוּא לוֹ. וְאִם לֹא - סִימָן רַע הוּא
לוֹ.

ד. הוּא אוֹמֵר: כָּל שְׂרוּחַ הַבְּרִיּוֹת נוֹחָה הֵימָנוּ
- רוּחַ הַמָּקוֹם נוֹחָה הֵימָנוּ. וְכָל שְׂאִין רוּחַ
הַבְּרִיּוֹת נוֹחָה הֵימָנוּ - אִין רוּחַ הַמָּקוֹם נוֹחָה
הֵימָנוּ. כָּל שְׂרוּחַ עֲצָמוּ נוֹחָה בְּשָׁלוֹ - סִימָן
יָפֵה לוֹ. אִין רוּחַ עֲצָמוּ נוֹחָה בְּשָׁלוֹ - סִימָן
רַע לוֹ.

ה. בֶּן עֲזַאי אוֹמֵר: כָּל שֶׁלָּקָה בְּגוּפוֹ מִפְּנֵי
חֻכְמָתוֹ - סִימָן יָפֵה לוֹ. כָּל שֶׁלָּקָה בְּחֻכְמָתוֹ
מִפְּנֵי גוּפוֹ - סִימָן רַע לוֹ. הוּא הִיָּה אוֹמֵר: כָּל
שֶׁנִּטְרָפָה דַּעְתּוֹ מִפְּנֵי חֻכְמָתוֹ - סִימָן יָפֵה לוֹ.
וְכָל שֶׁנִּטְרָפָה חֻכְמָתוֹ מִפְּנֵי דַּעְתּוֹ - סִימָן רַע
לוֹ:

ו. הַמֵּתַפְּלֵל - צָרִיךְ שִׁיכּוֹן אֶת לְבוֹ. אַבָּא
שָׁאוּל אוֹמֵר: סִימָן לְדַבֵּר (תְּהִלִּים י', יז):
"תְּכִין לְבָם תִּקְשִׁיב אֲזַנְךָ":

ז. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: כִּשְׁהֵיָה רַבִּי עֲקִיבָה
מִתְּפַלֵּל עִם הַצְּבוּר - הִיָּה מְקַצֵּר בְּפִנֵּי כָּלֵן.
כִּשְׁהֵיָה מִתְּפַלֵּל בֵּינוּ לְבֵין עֲצָמוּ - הִיָּה אָדָם
מֵנִיחוֹ בְּצַד זֶה וּבָא וּמִצָּאוּ בְּצַד אַחֵר, מִפְּנֵי
הַכְּרִיעוֹת וְהַשְּׁתַחֲוִיּוֹת שֶׁהִיָּה עוֹשֶׂה:

ח. יְכוּל יִתְּפַלֵּל כָּל הַיּוֹם כָּלוֹ? כִּכָּר פֶּרֶשׁ
דְּנִיָּאל (דְּנִיָּאל ו, יא): "וְזַמְנִין תִּלְתֵּה בְּיוֹמָא
הוּא בְּרַךְ עַל בְּרֻכּוֹהֵי". יְכוּל יִתְּפַלֵּל לְכָל רוּחַ
שִׁירְצָה? תִּלְמוּד לומר (שם): "וּכְוִינן פְּתִיחִין
לָהּ בְּעִלְתָּהּ נִגְד יְרוּשָׁלַם". יְכוּל מִשְׁבָּא
לְגוּלָה הוֹחֵל? תִּלְמוּד לומר (שם): "כָּל קָבֵל
דִּי הוּא עֵבֵד מִן קְדַמַּת דְּנָה":

ט. יְכוּל יִהְיֶה מִשְׁמִיעַ קוּלוֹ בְּתִפְּלוֹתוֹ? פֶּרֶשׁ
בְּחִנָּה (שְׁמוּאֵל-א, ג): "וְחִנָּה הִיא מְדַבֵּרַת
עַל לְבָהּ". יְכוּל יִהְיֶה כּוֹלֵלִין בְּכַת אַחַת? פֶּרֶשׁ
דְּוֵד (תְּהִלִּים נה, יח): "עָרֵב וּבִקֵּר וְצִהְרִים".
עָרֵב - זֹו תִּפְּלַת עָרְבִית. בִּקֵּר - זֹו תִּפְּלַת
שַׁחֲרִית. וְצִהְרִים - זֹו תִּפְּלַת מִנְחָה. יְכוּל

כא. הַנִּכְנָס לְבֵית הַמִּרְחָץ, בְּמָקוֹם שֶׁבְּנֵי אָדָם
עוֹמְדִין לְבוֹשִׁין - יֵשׁ שָׁם מְקַרָּא וּתְּפִלָּה, וְאִין
צָרִיךְ לומר שְׂאֵלַת שְׁלוֹם. נוֹתֵן אֶת תְּפִלְיוֹ,
וְאִינוֹ צָרִיךְ לומר שְׂאִינוֹ חוֹלֵץ אֶת תְּפִלְיוֹ.
מָקוֹם שֶׁבְּנֵי אָדָם עוֹמְדִין לְבוֹשִׁין וְעֶרְמִין -
יֵשׁ שָׁם שְׂאֵלַת שְׁלוֹם, וְאִין שָׁם מְקַרָּא
וּתְּפִלָּה, וְאִינוֹ חוֹלֵץ אֶת תְּפִלְיוֹ, וְאִינוֹ נוֹתֵן
לְכַתְּחִלָּה. מָקוֹם שֶׁבְּנֵי אָדָם עוֹמְדִין עֶרְמִין -
אִין שָׁם שְׂאֵלַת שְׁלוֹם, וְאִינוֹ צָרִיךְ לומר
מְקַרָּא וּתְּפִלָּה, וְחוֹלֵץ אֶת תְּפִלְיוֹ, וְאִינוֹ צָרִיךְ
לומר שְׂאִינוֹ נוֹתֵן:

כב. הַלֵּל הַזֶּקֶן אוֹמֵר: אַל תִּרְאֶה עָרִם. אַל
תִּרְאֶה לְבוּשׁ. אַל תִּרְאֶה עוֹמֵד. אַל תִּרְאֶה
יוֹשֵׁב. אַל תִּרְאֶה שׁוֹחֵק. אַל תִּרְאֶה בּוֹכֵה.
שְׁנַאָמַר (קֹהֶלֶת ג, ד): "עֵת לְבַכּוֹת וְעֵת
לְשַׁחַק":

מִסְכַּת בְּרֻכּוֹת פְּרָק שְׁלִישִׁי

א. כִּשְׁם שֶׁנִּתְּנָה תוֹרָה קִבְעָה לְקִרּוֹת שְׁמַע - כֶּךָ
נִתְּנוּ חֻכְמִים קִבְעָה לְתִפְּלָה. מִפְּנֵי מַה אָמְרוּ:
'תִּפְּלַת הַשַּׁחַר עַד חֲצוֹת'? שֶׁכֵּן תְּמִיד שֶׁל
שַׁחַר הִיָּה קָרֵב עַד חֲצוֹת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:
עַד אַרְבַּע שְׁעוֹת, שֶׁכֵּן תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר קָרֵב
וְהוֹלֵךְ עַד אַרְבַּע שְׁעוֹת. וּמִפְּנֵי מַה אָמְרוּ:
'תִּפְּלַת מִנְחָה עַד הָעֶרֶב'? שֶׁכֵּן תְּמִיד שֶׁל בֵּין
הָעֶרְבִים הִיָּה קָרֵב עַד הָעֶרֶב. רַבִּי יְהוּדָה
אוֹמֵר: עַד פְּלַג הַמִּנְחָה, שֶׁהִיָּה תְּמִיד שֶׁל בֵּין
הָעֶרְבִים קָרֵב וְהוֹלֵךְ עַד פְּלַג הַמִּנְחָה. וּמִפְּנֵי
מַה אָמְרוּ 'תִּפְּלַת הָעֶרֶב אִין לָהּ קִבְעָה'? שֶׁהִיָּה
אַבְרִין וּפְדָרִין קָרְבִין וְהוֹלְכִין כָּל הַלַּיְלָה.
וּמִפְּנֵי מַה אָמְרוּ 'תִּפְּלַת מוֹסָפִין כָּל הַיּוֹם'?
שֶׁהִיָּה קָרְבָן מוֹסָפִין קָרֵב וְהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם.
רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד שֶׁבַע שְׁעוֹת, שֶׁהִיָּה
קָרְבָן שֶׁל מוֹסֵף קָרֵב וְהוֹלֵךְ עַד שֶׁבַע שְׁעוֹת.

ב. וְאִיזָה הִיא מִנְחָה גְּדוּלָה? מִשֵּׁשׁ שְׁעוֹת
וּמִחֻצָּה וּלְמַעְלָה. וְכַמָּה הוּא פְּלַג הַמִּנְחָה?
אַחַת עֶשְׂרֵה שְׁעוֹת חֹסֵר רְבִיעַ. תִּפְּלַת הָעֶרֶב
- אִין לָהּ קִבְעָה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: עֵת נְעִילַת
שְׁעָרִים. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַי יוֹסִי: אַבָּא הִיָּה
מִתְּפַלֵּל עִם נְעִילַת שְׁעָרִים. הַמִּתְּפַלֵּל תִּפְּלַת

שׁוֹאֵל הוּא צְרִיכּוֹ וְאַחַר כֵּן מִתְפַּלֵּל וְיִסְתַּלֵּק? פֶּרַשׁ שְׁלֹמֹה (מְלָכִים-א ח, כח): "לְשֹׁמֵעַ אֵל הַרְנָה וְאֵל הַתְּפִלָּה". רְנָה - זוֹ רְנָה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (תְּהִלִּים לג, א): "רְנְנוּ צַדִּיקִים בַּה'".

תְּפִלָּה - זוֹ בְקָשָׁה:

י. אֵין אוֹמְרִין דְּבַר אַחַר 'אַמֶּת וְיָצִיב'. אָבֵל אוֹמְרִין דְּבַר אַחַר תְּפִלָּה אֶפְלוּ כְּסֻדְר וְדוּי יוֹם הַכְּפוּרִים:

יא. הִיָּה מְהֵלֵךְ בְּמָקוֹם סְכָנָה וְלִסְטִים - מִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה קְצָרָה. אֵיזוֹ הִיא תְּפִלָּה קְצָרָה? רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: 'עֲשֵׂה רְצוֹנָךְ בְּשָׂמִים, וְתֵן נַחַת לִירֵאִיךָ בְּאַרְץ, וְהַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ עֲשֵׂה; בְּרוּךְ שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה'. רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר צְדוּק אוֹמֵר: 'שֹׁמֵעַ צִעֲקַת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל, וְעֲשֵׂה מִהֵרָה בְּקִשְׁתֵּךְ; בְּרוּךְ שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה'. אַחֲרַיִם אוֹמְרִים: 'צְרִיכֵי עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל מֵרַבִּין וְדַעֲתָן קְצָרָה, יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ, שִׁתְּתֵן לְכָל אֶחָד וְאֶחָד צְרִיכּוֹ, וְלְכָל גּוֹיָה וְגּוֹיָה כְּדִי מַחְסוּרָה; בְּרוּךְ שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה'. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר צְדוּק: אָבָא הִיָּה מִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה קְצָרָה בְּעַרְבֵי שַׁבָּתוֹת, 'יִמְאַהֲבֶתְךָ ה' אֱלֹהֵינוּ. וְעַל הַכּוֹס אוֹמֵר: 'אֲשֶׁר קִדַּשׁ אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת', וְאֵינוֹ חוֹתֵם:

יב. כְּבוֹד יוֹם כְּבוֹד לֵילָה - כְּבוֹד יוֹם קִדְּם לְכְבוֹד לֵילָה. אִם אֵין לוֹ אֵלָא כּוֹס אֶחָד - קִדַּשְׁתָּ הַיּוֹם קוֹדֶמֶת לְכְבוֹד יוֹם וְלְכְבוֹד לֵילָה. לֵילֵי שַׁבָּתוֹת וְלֵילֵי יָמִים טוֹבִים - יֵשׁ לָהֶם קִדַּשְׁתָּ הַיּוֹם עַל הַכּוֹס, וְיֵשׁ לָהֶם הַזְכָּרַת הַיּוֹם בְּכַרְפַּת הַמְּזוּזָן. שַׁבָּת וְרֵאשִׁי חֲדָשִׁים וְחִלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד וְיוֹם טוֹב - יֵשׁ בָּהֶם הַזְכָּרַת הַיּוֹם בְּכַרְפַּת הַמְּזוּזָן, וְאֵין לָהֶם קִדַּשְׁתָּ הַיּוֹם עַל הַכּוֹס:

יג. לֹא הַזְכִּיר גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים בְּתַחֲתֵי הַמַּתִּים, וְלֹא שָׁאַלָה בְּכַרְפַּת הַשָּׁנִים - מִחְזִירִין אוֹתוֹ. לֹא אָמַר הַבְּדִלָּה ב'חֻוּנָן הַדַּעַת' - אוֹמְרָה עַל הַכּוֹס. וְאִם לֹא אָמַר - מִחְזִירִין אוֹתוֹ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֵף מִי שֶׁלֹּא הַזְכִּיר 'בְּרִית' בְּכַרְפַּת הָאָרֶץ - מִחְזִירִין אוֹתוֹ:

יד. כָּל שְׂאִין בּוֹ מוֹסָף, כְּגוֹן: חֲנֻכָּה וּפּוּרִים, עֲרֵבִית, שַׁחֲרִית וּמִנְחָה - מִתְפַּלֵּל שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה וְאוֹמֵר מֵעֵין הַמֶּאֲרַע בַּהוֹדָאָה. וְאִם לֹא אָמַר מֵעֵין הַמֶּאֲרַע - אֵין מִחְזִירִין אוֹתוֹ. וְכָל שֵׁישׁ בּוֹ מוֹסָף, כְּגוֹן: רֵאשִׁי חֲדָשִׁים וְחִלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, שַׁחֲרִית וּמִנְחָה - מִתְפַּלֵּל שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה, וְאוֹמֵר קִדַּשְׁתָּ הַיּוֹם בְּעִבּוּדָה. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: בַּהוֹדָאָה. וְאִם לֹא - מִחְזִירִין אוֹתוֹ. וּבְמוֹסָפִין - מִתְפַּלֵּל שְׁבַע, וְאוֹמֵר קִדַּשְׁתָּ הַיּוֹם בְּאַמְצֵעַ. שַׁבָּת וְיוֹם הַכְּפוּרִים - מִתְפַּלֵּל שְׁבַע, וְאוֹמֵר קִדַּשְׁתָּ הַיּוֹם בְּאַמְצֵעַ. רַבֵּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָא אוֹמְרִים: כָּל מָקוֹם שֶׁמִּתְפַּלֵּל שְׁבַע - אוֹמְרִים קִדַּשְׁתָּ הַיּוֹם בְּאַמְצֵעַ:

טו. וְיוֹם טוֹב שֶׁל רֵאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁחָל בַּשַּׁבָּת - בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: מִתְפַּלֵּל עֶשֶׂר. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: מִתְפַּלֵּל תְּשַׁע. יוֹם טוֹב שֶׁחָל לַהֲיוֹת בַּשַּׁבָּת - בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: מִתְפַּלֵּל שְׁמוֹנָה. וְאוֹמֵר שֶׁל שַׁבָּת בְּפָנֶי עֲצֻמוֹ, וְשֶׁל יוֹם טוֹב בְּפָנֶי עֲצֻמוֹ, וּמִתְחִיל בְּשֶׁל שַׁבָּת. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: מִתְפַּלֵּל שְׁבַע, מִתְחִיל בְּשֶׁל שַׁבָּת, וּמִסִּים בְּשֶׁל שַׁבָּת, וְאוֹמֵר קִדַּשְׁתָּ הַיּוֹם בְּאַמְצֵעַ. רַבִּי נִתָּן אוֹמֵר: אֵף חוֹתֵם - 'בְּרוּךְ מִקְדַּשׁ אֶת הַשַּׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל וְהַזְמִינִים':

טז. סוּמָא, וּמִי שְׂאִינוֹ יָכוֹל לְכוּן אֶת הַרוּחוֹת - מְכוּנִים לְכוּן לְפָנֶי הַמָּקוֹם וּמִתְפַּלְלִין, שְׁנֵאֲמַר (מְלָכִים א ח, מד): "וְהַתְּפַלְלוּ אֵל ה'". הִיָּה עוֹמֵד בַּחוּצָה לְאָרֶץ - יְכוּן אֶת לְבוֹ כְּנֶגֶד אָרֶץ יִשְׂרָאֵל, שְׁנֵאֲמַר (שָׁם פְּסוּק מו): "וְהַתְּפַלְלוּ אֵל ה' דֶּרֶךְ אֲרָצִים". הִיָּה עוֹמֵד בְּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל - יְכוּן אֶת לְבוֹ כְּנֶגֶד יְרוּשָׁלַיִם, שְׁנֵאֲמַר (שָׁם): "וְהַתְּפַלְלוּ אֵל הַעִיר הַזֹּאת". הָעוֹמְדִים בִּירוּשָׁלַיִם - מִתְפַּלְלִין כְּנֶגֶד בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שְׁנֵאֲמַר (שָׁם): "וְהַתְּפַלְלוּ אֵל הַבַּיִת הַזֶּה". הָעוֹמְדִים בְּמִקְדָּשׁ - יְכוּנוּ אֶת לְכוּן כְּנֶגֶד בֵּית קִדְּשֵׁי הַקְּדוֹשִׁים. שְׁנֵאֲמַר (שָׁם): "וְהַתְּפַלְלוּ אֵל הַמָּקוֹם הַזֶּה". נִמְצְאוּ: הָעוֹמְדִין לְצַפּוֹן - פְּנִיָּהֶם לְדָרוֹם. הָעוֹמְדִים בְּדָרוֹם - פְּנִיָּהֶם לְצַפּוֹן. הָעוֹמְדִים בְּמִזְרַח - פְּנִיָּהֶם לְמַעְרָב. הָעוֹמְדִים לְמַעְרָב - פְּנִיָּהֶם

למזרח. ונמצאו כל ישראל מתפללין למקום אחד:

יז. לא יעמוד אדם לא על גבי מטה, ולא על גבי כסא, ולא על גבי ספסל, ולא על גבי מקום גבוה ויתפלל, שאין גבהות לפני המקום, שנאמר (תהלים קל, א): "ממעמקים קראתיה ה'". אם היה זקן או חולה - הרי זה מתר:

יח. היה רוכב על גבי החמור, אם יש לו מי שיאחז את חמורו - ירד למטה ויתפלל. ואם לאו - ישב במקומו ויתפלל. רבי אומר: בין כך ובין כך - יתפלל במקומו, ובלבד שיהא לבו מכוון:

יט. היה משכים לצאת לדרך - נוטל שופר ותוקע. ולוב ומנענע. מגלה וקורא בהן. ומתפלל, ולכשיגיע זמן קריאת שמע - קורא. וכן מי שהיה משכים לישוב בקרון או בספינה - מביאין לו לולב ומנענע. מגלה וקורא בה. ולכשיגיע זמן קריאת שמע - קורא. רבי שמעון בן אלעזר אומר: בין כך ובין כך - קורא קריאת שמע ומתפלל:

כ. היה עומד בסרטא ובפלטיא⁴ - הרי זה עובר. פני חמור ופני חמר ופני קדר - אינו מפסיק. אמרו עליו על רבי חנינא בן דוסא: שהיה עומד ומתפלל, נשכו ערוד - ולא הפסיק. הלכו תלמידיו ומצאו מת על פי חורו. אמרו: אוי לו לאדם שנשכו ערוד, אוי לו לערוד שנשכו לבן דוסא:

כא. אין עומדין להתפלל לא מתוך שיחה, ולא מתוך שחוק, ולא מתוך קלות ראש, ולא מתוך דברים בטלים, אלא מתוך דבר של חכמה. וכן לא יפטר אדם מחברו, לא מתוך שיחה, ולא מתוך שחוק, ולא מתוך דברים בטלים, ולא מתוך קלות ראש, אלא מתוך דבור של חכמה. שכן מצינו בנביאים

הראשונים, שסימו את דבריהם בדברי שבח ותנחומין:

כב. הכותב את השם, אפלו המלך שואל בשלמו - לא ישיבנו. היה כותב חמשה שמות או ששה, כיון שגמר אחד מהם - משיב שאלת שלום:

כג. מקום שנהגו לומר ברכת אבלים בשלש - אומרים בשלש. בשתים - אומרים בשתים. אחת - אומרים אחת. מקום שנהגו לומר ברכת אבלים בשלש - כולל את הראשונה בתחית המתים, וחותרם בה: מחיה המתים. שניה - בתנחומי אבלים וחותרם בה: מנחם עמו בעירו. שלישית - בגמילות חסדים, ואינו חותרם:

כד. המפטיר בבית עולמים - אינו חותרם:

כה. שמונה עשרה שאמרו חכמים - כנגד שמונה עשרה אזכרות שביהבו לה' בני אלים'. וכולל של מינים בשל פרושין. ושל גרים בשל זקנים. ושל דוד בירושלים. ואם אמר אלו לעצמן ואלו לעצמן - יצא:

כו. עונין אמן אחר ישראל המברך, ואין עונין אמן אחר כותי המברך, עד שישמע כל הברכה בלה:

מסכת ברכות פָּרָק רביעי

א. לא יטעם אדם כלום עד שיברך, שנאמר (תהלים כד, א): "לה' הארץ ומלואה". הנהיגה מן העולם הזה בלא ברכה - מעל, עד שיתירו לו כל הברכות. לא ירחץ אדם פניו ידיו ורגליו - אלא לכבוד קונוהו, שנאמר (משלי טז, ד): "כל פעל ה' למענהו":

⁴ רחובות גדולים שהם רשות הרבים.

ב. דְּבַשׁ תְּמָרִים, וַיֵּיזַן תְּפוּחִים, וְחֻמְץ סַתְנִיּוֹת⁵ - מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם כְּדָרְךְ שֶׁמְבָרְכִין עַל הַמּוֹרִיס⁶:

ג. יֵיזַן חֵי - מְבָרְכִין עָלָיו: 'בּוֹרָא פְּרֵי הָעֵץ', וְנוֹטְלִין הֵימָנוּ לְיָדִים. נִתֵּן לְתוֹכוֹ מִים - מְבָרְכִין עָלָיו: 'בּוֹרָא פְּרֵי הַגָּפֶן', וְנוֹטְלִין הֵימָנוּ לְיָדִים; דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה - מְבָרְכִין עָלָיו: 'בּוֹרָא פְּרֵי הַגָּפֶן', וְאֵין נוֹטְלִין הֵימָנוּ לְיָדִים:

ד. הַבֵּיאוּ לִפְנֵי מִינֵי תְּרִגְמָא⁷ - מְבָרְךְ עֲלֵיהֶן: 'בּוֹרָא מִינֵי כִסְנִין':

ה. עַל הַזְּרַעִים הוּא אוֹמֵר: 'בּוֹרָא מִינֵי זְרַעִים'. עַל הַדְּשָׁאִים הוּא אוֹמֵר: 'בּוֹרָא מִינֵי דְשָׁאִים'. וְעַל הַיְרִקוֹת הוּא אוֹמֵר: 'בּוֹרָא פְּרֵי הָאֲדָמָה'. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: 'בְּרוּךְ מַצְמִיחַ הָאֲדָמָה בְּדָבְרוֹ'. רַבִּי מְאִיר אוֹמֵר: אֶפְלוּ רָאָה אֶת הַפֶּת, וְאָמַר: 'בְּרוּךְ שֶׁבְּרָא אֶת הַפֶּת זֶה, כִּמְהָ נֵאָה פֶת זֶה'! - הֲרֵי זֶה בְּרַכְתָּהּ. אֶפְלוּ רָאָה תְּאֲנִים, וְאָמַר: 'בְּרוּךְ מִי שֶׁבְּרָא תְּאֲנִים הֵלֵלוּ, כִּמְהָ נֵאֻת הֵן'! - זֶה הִיא בְּרַכְתָּן. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: כָּל הַמְּשֻׁנָּה מִמְטַבֵּעַ שֶׁשְּׂטָבְעוּ חֻכְמִים בְּבְרָכוֹת - לֹא יֵצֵא. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל שֶׁנִּשְׁתַּנָּה מִבְּרִיתוֹ וְלֹא שִׁנָּה בְּרַכְתּוֹ - לֹא יֵצֵא:

ו. הַכּוֹסֵס אֶת הַחֹטִים - מְבָרְךְ עֲלֵיהֶן: 'בּוֹרָא מִינֵי זְרַעִים'. אֶפְאָן וּבִשְׁלָן, בְּזִמְן שֶׁהַפְּרוּסוֹת קִימּוֹת - מְבָרְךְ עֲלֵיהֶן: 'הַמוֹצִיא לְחֶם מִן הָאָרֶץ' וְשֵׁלֶשׁ בְּרָכוֹת. אֵין הַפְּרוּסוֹת קִימּוֹת - מְבָרְךְ עֲלֵיהֶן: 'בּוֹרָא מִינֵי מְזוֹנוֹת', וּמְבָרְךְ בְּרַכָּה אַחַת מֵעֵין שֵׁלֶשׁ, אַחֲרֵיהֶן:

ז. הַכּוֹסֵס אֶת הָאֲרֵז - מְבָרְךְ עֲלֵיהֶן: 'בּוֹרָא פְּרֵי הָאֲדָמָה'. אֶפְאָן וּבִשְׁלָן, אֵף עַל פִּי

שֶׁהַפְּרוּסוֹת קִימּוֹת - מְבָרְךְ עֲלֵיהֶן: 'בּוֹרָא מִינֵי מְזוֹנוֹת'. וְאֵין מְבָרְךְ עֲלֵיהֶן כְּלוּם אַחֲרָיו. זֶה הַפֶּלֶל: כָּל שֶׁתְּחַלְתּוּ הַמוֹצִיא - מְבָרְךְ אַחֲרָיו שֵׁלֶשׁ בְּרָכוֹת:

ח. כִּיצַד סֵדֵר הַסְּעוּדָה? אוֹרְחִין נִכְנְסִין וַיּוֹשְׁבִין עַל גְּבֵי סַפְסָלִים וְעַל גְּבֵי קַתְדֵרָאוֹת, עַד שֶׁיִּכְנְסוּ כָּלָן. נִכְנְסוּ כָּלָן, וְנִתְּנָה לָהֶם לְיָדִים - כָּל אֶחָד וְאֶחָד נוֹטֵל יָדוֹ אַחַת. מְזוּגוּ לָהֶם אֶת הַכּוֹס - כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְבָרְךְ לְעַצְמוֹ. הַבֵּיאוּ לָהֶם פְּרָפְרִיּוֹת - כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְבָרְךְ לְעַצְמוֹ. עָלוּ וְהִסְבּוּ, נִתְּנוּ לָהֶם לְיָדִים, אֵף עַל פִּי שְׁנוּטֵל יָדוֹ אַחַת - נוֹתֵן לְשֵׁתֵי יָדָיו. מְזוּגוּ לָהֶם אֶת הַכּוֹס, אֵף עַל פִּי שְׁבָרְךְ עַל הָרָאוּשׁוֹנָה - מְבָרְךְ עַל הַשְּׁנִיָּה, וְאֶחָד מְבָרְךְ לְכֻלָּם. הַבֵּיאוּ לִפְנֵיהֶם פְּרָפְרִיּוֹת, אֵף עַל פִּי שְׁבָרְךְ עַל הָרָאוּשׁוֹנָה - מְבָרְךְ עַל הַשְּׁנִיָּה, וְאֶחָד מְבָרְךְ לְכֻלָּן. הַבֵּיאוּ לְאַחַר שֵׁלֶשׁ פְּרָפְרִיּוֹת - אֵין לְאוֹרְחִים רְשׁוּת לְכַנֵּס. רַבֵּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מִנְהֵג גְּדוֹל הִיָּה בִירוּשָׁלַיִם, פּוֹרְסִין מִטְּפָחוֹת עַל גְּבֵי פֶתַח, בְּזִמְן שֶׁהַמְּטַפְּחוֹת פְּרוּסִים - אוֹרְחִין נִכְנְסִין. נִסְתַּלְקוּ - אֵין רְשׁוּת לְאוֹרְחִין לְכַנֵּס. וְעוֹד מִנְהֵג אַחַר הִיָּה בִירוּשָׁלַיִם: מוֹסֵר סְעוּדָה לְטַבַּח, נִתְקַלְקַל דְּבַר בְּסְעוּדָה - עוֹנֵשִׁין אֶת הַטַּבַּח. הַכֹּל לִפִּי כְבוֹד בְּעַל הַבַּיִת, וְהַכֹּל לִפִּי הָאוֹרְחִין:

ט. הַלֵּכָה בְּסְעוּדָה: יוֹצֵא לְהִטִּיל מִים - נוֹטֵל יָדוֹ אַחַת. יֵצֵא לְרִצּוֹת אֶת חֻבְרוֹ וְהַפְּלִיג - נוֹטֵל שְׁתֵּי יָדָיו. לְהִיכֵן הוּא נוֹטֵל? בָּא וּמִסּוֹב בְּמִקְוָמוֹ וְנוֹטֵל הַמְּטַפַּח⁸, וּמַחֲזֵר עַל הָאוֹרְחִין:

י. שָׁאֵלוּ אֶת בֶּן זֹמָא: מַפְנֵי מָה, בָּא לְהֵן יֵיזַן בְּתוֹךְ הַמְּזוּז - כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְבָרְךְ לְעַצְמוֹ?

⁸ יש גורסים 'חטפוח', והוא הפך שיוצקים מפניו על הידים, ומחזירו על האורחים, ואומר: אולי יש בכסם אחד הראוי לטול הידים, ותפל כפדי להודיע שנטל זה ידיו.

⁵ שאין רגילות להגמר עד הסתיו, ורגילים לעשות מהם חמץ.
⁶ ציר דגים.
⁷ מאכל העשוי מחמשת המינים.

אמר להם: מפני שאין בית הבליעה פנוי. הביאו לו ארז וזין - מברך על הארז ופוטר את היין. צנון ונובלות - מברך על הצנון ופוטר את הנובלות. מליח ופרוסה - מברך על המליח ופוטר את הפרוסה. רבי חנינא בן גמליאל אומר: מליח הבא בתחלה לפני המזון, ופת הבא עם המליח לאחר המזון - טעונה ברכה לפניו ולאחריה. רבן שמעון בן גמליאל אומר: פרוסות - סימן גדול לאורחין, כל זמן שהאורחין רואין את הפרוסות - יודעין שדבר אחר בא לאחריה. כבר שלם - יודעין שאין דבר אחר בא לאחריה:

יא. דגן וקטניות - מברכין על הדגן שהוא מן המבחר. כיצד? שלמה של גלוסקין⁹ ושלמה של בעל הבית - מברך על שלמה של גלוסקין. פרוסה של גלוסקין ושלמה של בעל הבית - מברך על השלמה של בעל הבית. פת חטין ופת שעורין - מברך על של חטין. פרוסה של חטין ושלמה של שעורים - מברך על פרוסה של חטין. פת כסמין ופת שעורין - מברך על שעורים. והלא כסמין יפין מן השעורין? אלא שהשעורין ממין שבעה, והכסמין אינם ממין שבעה. זה הכלל: כל שהוא מין שבעה ומין דגן - רבן גמליאל אומר: מברך אחריו שלש ברכות. וחכמים אומרים: ברכה אחת מעין שלש:

יב. מעשה ברבן גמליאל וזקנים שהיו מסבין ביריחו, הביאו לפניהם פותבות ואכלום, ונתן רבן גמליאל רשות לברך, קפץ רבי עקיבה, וברך ברכה אחת מעין שלש. אמר לו רבן גמליאל: עקיבה! מה לך אתה מכניס ראשך בין המחלקת? אמר לו: למדתנו רבנו (שמות כג, ב): "אחרי רבים להטות", אף על פי שאתה אומר כך, וחבריך אומרים כך - הלכה כדברי המרבין:

יג. רבי יהודה אומר משום רבן גמליאל: כל שהוא מין שבעה ואינו מין דגן, או מין דגן ולא עשאו פת - רבן גמליאל אומר: מברך אחריו שלש ברכות. וחכמים אומרים: ברכה אחת מעין שלש. כל שאינו משבעת המינים ולא ממין דגן, כגון פת ארז ופת דחן - רבן גמליאל אומר: ברכה אחת מעין שלש. וחכמים אומרים: אין מברכין כלום:

יד. מעשה ברבי טרפון שהיה יושב בצלול של שוכך בשבת במנחה, הביאו לפניו דלי של צונן, אמר להן רבי טרפון לתלמידיו: השוטה מים לצמאו כיצד מברך? אמרו לו: למדתנו רבנו. אמר להם: 'בורא נפשות וחסרונן'. אמר להן: אשאל¹⁰? אמרו לו: למדנו רבנו. אמר להן: הרי הוא אומר (בראשית לו, כה): "וישבו לאכל לחם" וגו' - והלא אין דרכן לערביים להיות נושאין אלא עורות ריח רע ועטרן? אלא שנתנו את הצדיק שהוא בין דברים החביבין. והלא דברים קל וחמר, ומה אם בשעת כעסן של צדיקים - הקדוש ברוך הוא מרחם עליהן, בשעת הרחמים - על אחת כמה וכמה:

טו. כיוצא בו (ויקרא י, ה): "ויקרבו וישאם בכתנתם". והלא דברים קל וחמר, ומה בשעת כעס של צדיקים - מרחמין עליהן, בשעת הרחמים - על אחת כמה וכמה. כיוצא בו (מלכים א יג, כח): "לא אכל האריה את הנבלה ולא שבר את החמור". ומה אם בשעת כעסן וכו':

טז. אמר להם: אשאל? אמרו לו: למדנו רבנו. אמר להם: מפני מה זכה יהודה למלכות? אמרו לו: מפני שהודה בתמר. מעשה בארבעה זקנים שהיו יושבין בבית שער של רבי יהושע; אלעזר בן מתתאי, חנינא בן חכינאי, ושמעון בן עזאי, ושמעון התימני. והיו עסוקין במה ששנה להן רבי

¹⁰ אפתח עוד בדבר הלכה?

⁹ פת של נחתום שעושה למכור והיא חשובה משל בעל הבית.

טרפון. אָמַר לָהֶן רַבִּי עֲקִיבָא: מִפְּנֵי מַה זָכָה יְהוּדָה לְמַלְכוּת? מִפְּנֵי שֶׁהוּדָה בְּתִמְרָה. הוֹסִיפוּ הֵן מֵעֶצְמָן (אִיּוֹב טו, יח-ט): "אֲשֶׁר חֲכָמִים יִגִּידוּ וְלֹא כַחֲדוּ מֵאֲבוֹתָם; לָהֶם לְבָדָם נִתְּנָה הָאָרֶץ": אָמַר לָהֶם: וְכִי נִוְתַנִּין שָׂכָר עַל הָעֵבֶרָה? אָמְרוּ לוֹ: אֵלֹא מִפְּנֵי מַה זָכָה יְהוּדָה לְמַלְכוּת? מִפְּנֵי שֶׁהֲצִיל אֶת אַחֲיו מִן הַמִּיתָה, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית לז, כו): "וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל אַחֲיו מִה בָּצַע" וְגו'.

יח. בַּעַל הַבַּיִת שֶׁהָיָה מִסָּב וְאוֹכֵל, קָרָא חֲבָרוֹ לְדַבֵּר עִמוֹ - אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ לְמִפְּרַעַ. וְכִשְׁהוּא חוֹזֵר אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ לְכַתְּחֻלָּה. הַפְּלִיג - צָרִיךְ לְבָרֵךְ לְמִפְּרַעַ. וְכִשְׁהוּא חוֹזֵר - צָרִיךְ לְבָרֵךְ לְכַתְּחֻלָּה:

יט. פּוֹעֲלִין שֶׁהָיוּ עוֹדְרִין בְּתַאנִּים, וְגוֹדְרִין בְּתַמְרִים, וּמוֹסְקִין בְּזִיתִים, אָף עַל פִּי שֶׁמִּפְּסִיקִין וְאוֹכְלִין, מִפְּסִיקִין וְאוֹכְלִין - אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ לְמִפְּרַעַ. וְכִשְׁהֵן חוֹזְרִין - אֵין צָרִיכִין לְבָרֵךְ לְכַתְּחֻלָּה. הַפְּלִיגוּ - צָרִיכִין לְבָרֵךְ לְמִפְּרַעַ. וְכִשְׁהֵן חוֹזְרִין - צָרִיכִין לְבָרֵךְ לְכַתְּחֻלָּה:

מִסְּכַת בְּרָכוֹת פָּרָק חֲמִישִׁי

א. לֹא יֹאכַל אָדָם עֲרֹב שֶׁבַת מִן הַמְּנַחָה וְלִמְעַלָּה, כְּדִי שִׁיכְנֹס לְשַׁבַּת בְּתַאנְיָה; דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אָדָם אוֹכֵל וְהוֹלֵךְ עַד שֶׁתַּחֲשֹׁף. מִפְּסִיקִין לְשַׁבְּתוֹת; דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אֵין מִפְּסִיקִין:

ב. מַעֲשֵׂה בְּרַבָּן שֶׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, וְרַבִּי יְהוּדָה, וְרַבִּי יוֹסִי, שֶׁהָיוּ מְסִבִּין בְּעַכְפּוֹ, וְקָדְשׁ עֲלֵיהֶם הַיּוֹם. אָמַר לוֹ רַבָּן שֶׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל לְרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי: רְצוֹנְךָ וּנְפִסִיק לְשַׁבַּת? אָמַר לוֹ: 'בְּכָל יוֹם אֲתָה מְחַבֵּב דְּבָרֵי בְּפִנֵּי יְהוּדָה, עַכְשָׁו אֲתָה מְחַבֵּב דְּבָרֵי יְהוּדָה בְּפִנֵּי; (אֲסֹתָר ז, ח): "הִגַּם לְכַבּוֹשׁ אֶת הַמְּלָכָה עִמִּי בְּבֵית?" '! אָמַר לוֹ: 'אִם כֵּן, לֹא נִפְסַק, שְׂמָא תִקְבַּע הִלְכָה לְדוֹרוֹת'. אָמְרוּ: לֹא זָזוּ מִשָּׁם, עַד שֶׁקָּבְעוּ הִלְכָה כְּרַבִּי יוֹסִי:

ג. הָיוּ מְסִבִּין, וְקָדְשׁ עֲלֵיהֶם הַיּוֹם - עוֹקְרִין וּמְבִיאִין כּוֹס שֶׁל יַיִן, וְאוֹמְרִין עֲלָיו קְדֻשַׁת הַיּוֹם; דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אוֹכֵל וְהוֹלֵךְ עַד שֶׁתַּחֲשֹׁף:

ט. אָמַר לָהֶן רַבִּי עֲקִיבָא: מִפְּנֵי מַה זָכָה יְהוּדָה לְמַלְכוּת? מִפְּנֵי שֶׁהוּדָה בְּתִמְרָה. הוֹסִיפוּ הֵן מֵעֶצְמָן (אִיּוֹב טו, יח-ט): "אֲשֶׁר חֲכָמִים יִגִּידוּ וְלֹא כַחֲדוּ מֵאֲבוֹתָם; לָהֶם לְבָדָם נִתְּנָה הָאָרֶץ": אָמַר לָהֶם: וְכִי נִוְתַנִּין שָׂכָר עַל הָעֵבֶרָה? אָמְרוּ לוֹ: אֵלֹא מִפְּנֵי מַה זָכָה יְהוּדָה לְמַלְכוּת? מִפְּנֵי שֶׁהֲצִיל אֶת אַחֲיו מִן הַמִּיתָה, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית לז, כו): "וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל אַחֲיו מִה בָּצַע" וְגו'.

י. וְכַתִּיב (שָׁם שָׁם כו): "לָכוּ וּנְמַכְרוּנוּ לְיִשְׁמַעֲאֵלִים". אָמַר לָהֶן: דִּיָּה לְהַצִּילָה שֶׁתִּכְפַּר עַל הַמְּכִירָה. אֵלֹא מִפְּנֵי מַה זָכָה יְהוּדָה לְמַלְכוּת? מִפְּנֵי הָעֲנֻוָה, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית מד, לג): "וְעַתָּה יֹשֵׁב נָא עַבְדְּךָ". אָף שָׂאוֹל לֹא זָכָה לְמַלְכוּת אֵלֹא מִפְּנֵי הָעֲנֻוָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוּאֵל א-ט, ה): "פֶּן יִחְדַּל אָבִי מִן הָאֲתוֹנוֹת וְדָאָג לְנוּ" - שֶׁקָּל עַבְדּוֹ בּוּ. אֲבָל שְׁמוּאֵל אֵינּוּ כֵן, אֵלֹא (שְׁמוּאֵל א, י, ב):

"נִטַּשׁ אֲבִיךָ אֶת דְּבָרֵי הָאֲתוֹנוֹת וְדָאָג לְכֶם לֵאמֹר מַה אַעֲשֶׂה לְבָנָי" - שֶׁהוּא בּוֹרַח מִן הַשְּׂרָרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוּאֵל א, י, כב): "וַיִּשְׁאַלוּ עוֹד בַּה' הֲבָא עוֹד הַלֵּם אִישׁ, וַיֹּאמֶר ה' הִנֵּה הוּא נִחְבָּא אֶל הַכְּלָיִם", אָמַר לָהֶם: וְלֹא עָרַב הוּא? וְסוּפוֹ שֶׁל עָרַב לְצַאת יְדֵי עַרְבוּתוֹ. אֵלֹא מִפְּנֵי מַה זָכָה יְהוּדָה לְמַלְכוּת? אָמְרוּ לוֹ: לְמַדְנּוּ רַבְּנּוּ. אָמַר לָהֶם: מִפְּנֵי שֶׁקָּדְשׁ שְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁכְּשֶׁעָלוּ שְׁבָטִים וְעַמְדוֹ עַל הַיָּם, זֶה אוֹמֵר:

"אֵין אֲנִי יוֹרֵד. וְזֶה אוֹמֵר: 'אֵין אֲנִי יוֹרֵד וְתַחֲלָה, קָפֶץ שֶׁבְטוֹ שֶׁל יְהוּדָה וַיִּרְדּוּ בְּתַחֲלָה, וְקָדְשׁוֹ שְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְעַל אוֹתָהּ הִשְׁעָה הוּא אוֹמֵר (תְּהִלִּים סט, ב): "הוֹשִׁיעֵנִי אֱלֹהִים כִּי בָאוּ מֵיִם עַד נַפְשׁ" וְגו', וְכֵן הוּא אוֹמֵר (תְּהִלִּים קיד, א): "בְּצַאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וְגו' הִיתָה יְהוּדָה לְקָדְשׁוֹ", יְהוּדָה קָדְשׁוֹ שְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַיָּם - לְכַף זָכָה, וְנַעֲשׂוּ "יִשְׂרָאֵל מִמְשָׁלוֹתָיו":

יז. עָקְרוּ לְהַבִּיא אֶת הַחֶחֶן וְאֶת הַכְּלָה, הַנִּיחוּ שָׁם זָקָן אוֹ חוּלָה - אֵין צָרִיכִין לְבָרֵךְ לְמִפְּרַעַ. וְכִשְׁהֵן חוֹזְרִין - אֵין צָרִיכִין לְבָרֵךְ לְכַתְּחֻלָּה.

ד. גָּמְרוּ מְזוּגוּ לוֹ כּוֹס רֵאשׁוֹן - מְבָרֵךְ עֲלָיו בְּרַכַּת הַמְּזוּזָן, וּמְזַכֵּיר שֶׁל שֶׁבֶת בְּבִרְכַּת הַמְּזוּזָן. וּבִשְׁנֵי - אוֹמֵר עֲלָיו קִדְשַׁת הַיּוֹם:

ה. כִּיצַד סֵדֵר הַהֶסְבָּה? בְּזִמְן שֶׁהֵן שְׁתֵּי מִטּוֹת, גְּדוֹל - מִיִּסְבּ בְּרֵאשׁ שֶׁל רֵאשׁוֹנָה. וְשֵׁנִי לוֹ - לְמִטָּה הַיְמָנוּ. וּבְזִמְן שֶׁהֵן שְׁלֹשׁ מִטּוֹת, גְּדוֹל - מִסָּב בְּאַמְצָעִית. שְׁנִי לוֹ - לְמַעְלָה הַיְמָנוּ. שְׁלִישִׁי לוֹ - לְמִטָּה הַיְמָנוּ. כִּף הָיוּ מְסֻדְרִין וְהוֹלְכִין:

ו. כִּיצַד סֵדֵר נְטִילָה? עַד חֲמִשָּׁה - מִתְחִילִין מִן הַגְּדוֹל. מִחֲמִשָּׁה וְאֵילָף - מִתְחִילִין מִן הַקָּטָן, עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְחֲמִשָּׁה, וְחוֹזֵר וּמִתְחִיל מִן הַגְּדוֹל. וּלְמָקוֹם שְׁמַיִם אַחֲרוֹנִים חוֹזֵרִין - שֶׁם בְּרַכָּה חוֹזֵרֵת:

ז. סֵדֵר לְמִזְיַגַת הַכּוֹס: בְּתוֹךְ הַמְּזוּזָן - מִתְחִיל מִן הַגְּדוֹל. אַחֵר הַמְּזוּזָן - מִתְחִילִין מִן הַמְּבָרֵךְ. רְצָה לְחַלֵּק כְּבוֹד לְרֵבּוֹ, אוֹ לְמִי שֶׁגְּדוֹל מִמֶּנּוּ - הָרְשׁוֹת בְּיָדוֹ:

ח. שְׁנַיִם - מִמֵּתִינִין זֶה אֶת זֶה בַּקְּעֵרָה. שְׁלֹשָׁה - אֵין מִמֵּתִינִין. הַמְּבָרֵךְ - פּוֹשֵׁט יָדוֹ רֵאשׁוֹן. רְצָה לְחַלֵּק כְּבוֹד לְרֵבּוֹ, אוֹ לְמִי שֶׁגְּדוֹל מִמֶּנּוּ - הָרְשׁוֹת בְּיָדוֹ:

ט. לֹא יִשְׁף אָדָם מִן הַפְּרוּסָה וְיִחְזִירָנָה בַּקְּעֵרָה, מִפְּנֵי סִכַּת נִפְשׁוֹת:

י. לֹא יִשְׁתֶּה אָדָם מִן הַכּוֹס וְיִתְנַנוּ לְחִבְרוֹ, לְפִי שְׁאִין דַּעַת הַבְּרִיּוֹת שְׁווֹת:

יא. אַחַד מְשַׁמֵּשׂ אֶת הַשְּׁנַיִם - הָרִי זֶה אוֹכֵל עִמָּהֶן. שְׁלֹשָׁה - אֵינוֹ אוֹכֵל עִמָּהֶן עַד שְׁתֵּיתוּ לוֹ רְשׁוֹת:

יב. בָּא לָהֶם מִתִּיקָה בְּתוֹךְ הַמְּזוּזָן - מְבָרֵךְ עַל הַמְּזוּזָן וּפּוֹטֵר אֶת הַמִּתִּיקָה:

יג. רַבִּי מוֹנָא אוֹמֵר מִשׁוּם רַבִּי יְהוּדָה: פֶּת הַבָּאָה בְּכִסְנֵין אַחֵר הַמְּזוּזָן - טְעוּנָה בְּרַכָּה לְפָנֶיהָ וְלֹא אַחֲרֶיהָ:

יד. מֵיִם רֵאשׁוֹנִים - רְשׁוֹת. אַחֲרוֹנִים - חוֹבָה. מֵיִם רֵאשׁוֹנִים - מִפְּסִיק. אַחֲרוֹנִים - אֵינוֹ מִפְּסִיק:

טו. הַכֵּל חֵיבִין בְּבִרְכַּת הַמְּזוּזָן, כִּהְנִים לוֹיִם וְיִשְׂרָאֵלִים, וְגֵרִים וְעַבְדִּים מְשַׁחֲרִין, חֲלָלִין וּמְמַזְרִין, נְתִינִין, סְרִיס אָדָם, סְרִיס חֲמָה, פְּצוּעַ דָּפָא וְכָרוֹת שְׁפָכָה - בְּלֵן חֵיבִין, וּמוֹצִיאִין אֶת הַרְבִּים יְדֵי חוֹבְתָן. טוֹמְטוֹם וְאַנְדְּרוּגִינוֹס - חֵיבִין, וְאֵין מוֹצִיאִין אֶת הַרְבִּים יְדֵי חוֹבְתָן:

טז. אַנְדְּרוּגִינוֹס - מוֹצִיא אֶת מֵינוּ, וְאֵינוֹ מוֹצִיא שְׁאֵינוֹ מֵינוּ. טוֹמְטוֹם - אֵינוֹ מוֹצִיא, לֹא אֶת מֵינוּ וְלֹא אֶת שְׁאֵינוֹ מֵינוּ:

יז. מִי שֶׁחֲצִיו עַבְדֵּי וְחֲצִיו בֶּן חוּרִין - אֵינוֹ מוֹצִיא, לֹא אֶת מֵינוּ וְלֹא אֶת שְׁאֵינוֹ מֵינוּ:

יח. נָשִׁים וְעַבְדִּים וְקַטְנִים - פְּטוּרִין, וְאֵין מוֹצִיאִין אֶת הַרְבִּים יְדֵי חוֹבְתָן. בְּאַמְתֵּי אֶמְרוּ: אִשָּׁה - מְבָרַכַת לְבַעֲלָהּ. וּבֶן - מְבָרֵךְ לְאָבִיו. עַבְדֵּי - לְרֵבּוֹ:

יט. קָטָן שֶׁהֵבִיא שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת - מְזַמְנִים עֲלָיו. וְשֵׁלֵא הֵבִיא שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת, שֶׁיִּכּוֹל לְאָכַל כְּפִיֵּית - מְזַמְנִין עֲלָיו, וְשְׁאִין יְכוֹל לְאָכַל כְּפִיֵּית - אֵין מְזַמְנִין עֲלָיו. וְאֵין מְדַקְדְּקִין בְּקָטָן:

כ. בֵּין שְׁאֵמֵר: 'נְבָרֵךְ' בֵּין שְׁאֵמֵר: 'בְּרַכּוֹ' - אֵין תּוֹפְסִין אוֹתוֹ עַל כִּף. הַנִּקְדָּנִין - תּוֹפְסִין אוֹתוֹ עַל כִּף. בְּעֵשְׂרִים - נִחְלָקוּ, וּבְלֵבֵד שְׁלֹא יִהְיֶה בֵּהֶן אַחַד שֶׁמִּפְטִירִין אוֹתוֹ מִן הַזְּמָן:

כא. רֵבֵן שֶׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: עֲלוּ וְהִסְבּוּ, אִפְלוּ לֹא טָבֵל עִמָּהֶם אֶלֶּא בְצִיר - מְזַמְנִין עֲלָיו:

כב. עוֹבֵד כּוֹכְבִים הַמְּבָרֵךְ בְּשֵׁם - עוֹנִין אַחֲרָיו אָמֵן. כּוֹתֵי הַמְּבָרֵךְ בְּשֵׁם - אֵין עוֹנִין אַחֲרָיו אָמֵן, עַד שֶׁיִּשְׁמַע אֶת הַבְּרַכָּה כְּלָהּ:

כג. הִיָּה מְקָרִיב זְבָחִים בִּירוּשָׁלַיִם, אוֹמֵר: 'בְּרוּךְ שֶׁהִגִּיעֵנוּ לְזִמְן הַזֶּה'. כִּשֶׁהוּא מְקָרִיב, אוֹמֵר: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִקְרִיב זְבָחִים'. כִּשֶׁהוּא אוֹכֵל, אוֹמֵר: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְאָכַל זְבָחִים':

כד. עֲשֶׂרָה שְׁהִיו אוֹכְלִין, אִף עַל פִּי שְׂכָלָן אוֹכְלִין מִכֶּכֶּר אֶחָד - כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִבְּרֶךְ לְעֲצָמוֹ. יֵשְׁבוּ לְאַכֵּל, אִף עַל פִּי שְׂכָל אֶחָד וְאֶחָד אוֹכֵל מִכֶּכֶּר - אֶחָד מִבְּרֶךְ לְכָלָן:

כח. פּוֹעֲלִין שְׁהִיו עוֹשִׂין מְלָאכָה אֶצֶל בַּעַל הַבַּיִת - הָרִי אֵלּוּ מִבְּרִכִּין לְאַחֲרֵיהֶּ שְׂתִים. פִּיֶּצֶד? מִבְּרֶךְ בְּרָכָה רֵאשׁוֹנָה כְּתֻקָּנָה, כּוֹלֵל שְׁנֵיהֶ שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם בְּשֵׁל אֶרֶץ, וְחוֹתֵם בְּשֵׁל אֶרֶץ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּעוֹשִׂין בְּשִׂכְרָן. אֲבָל אִם הָיוּ עוֹשִׂין עִמּוֹ בְּסַעֲוֹדָה, אוֹ שְׁהָיָה בַּעַל הַבַּיִת מִיִּסָּב עִמָּהֶם - הָרִי אֵלּוּ מִבְּרִכִּין כְּתֻקָּנָן. אֲרַבְעָה דְּבָרִים שְׂבִין בֵּית שְׂמַאי וּבֵית הֵלֵל בְּסַעֲוֹדָה, בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים: מִבְּרֶךְ עַל הַיּוֹם וְאַחַר כֶּךָ מִבְּרֶךְ עַל הַיַּיִן, שְׁהִיוֹם גּוֹרֵם לַיַּיִן שְׂיִבָּא, וְכִבֵּר קֹדֶשׁ הַיּוֹם וְעִדִּין לֹא בָּא. וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים: מִבְּרֶךְ עַל הַיַּיִן וְאַחַר כֶּךָ מִבְּרֶךְ עַל הַיּוֹם, שְׁהַיַּיִן גּוֹרֵם לְקִדְשָׁה שְׂתֵאמֵר. דְּבָר אַחַר: בְּרַכַּת הַיַּיִן - תְּדִיר, וּבְרַכַּת הַיּוֹם - אֵינּוּ תְּדִיר, תְּדִיר וְשְׂאִינּוּ תְּדִיר - תְּדִיר קֹדֶם. וְהִלְכָה כְּבֵית הֵלֵל:

כו. בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים: נוֹטְלִין לְיָדִים וְאַחַר כֶּךָ מוֹזְגִין אֶת הַכּוֹס. שְׂאֵם אֶתָּה אוֹמֵר מוֹזְגִין תַּחֲלָה אֶת הַכּוֹס, שְׂמַא נְטֵמָאוּ מִשְׁקִין שְׂבֵאֲחוּרֵי הַכּוֹס מִחֻמַּת יָדָיו, וַיַּחֲזִרוּ וַיִּטְמְאוּ אֶת הַכּוֹס. וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים: אֲחוּרֵי הַכּוֹס לְעוֹלָם טְמֵאִין. דְּבָר אַחַר: אֵין נְטִילַת יָדִים אֶלָּא סְמוּךְ לְסַעֲוֹדָה:

כז. מוֹזְגִין אֶת הַכּוֹס וְאַחַר כֶּךָ נוֹטְלִין לְיָדִים. שְׂאֵם אֶתָּה אוֹמֵר נוֹטְלִין תַּחֲלָה, שְׂמַא יִטְמְאוּ מִשְׁקִין שֶׁל יָדִים מִחֻמַּת הַכּוֹס, וַיַּחֲזִרוּ וַיִּטְמְאוּ אֶת הַיָּדִים. אֶלָּא מוֹזְגִין אֶת הַכּוֹס וְאַחַר כֶּךָ נוֹטְלִין לְיָדִים:

כח. בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים: מְקַנְחֵ יָדוֹ בַּמַּפָּה וּמְנִיחָה עַל הַשֻּׁלְחָן. שְׂאֵם אֶתָּה אוֹמֵר עַל הַכֶּסֶת, שְׂמַא נְטֵמָאוּ מִשְׁקִין שְׂבַמְפָּה מִחֻמַּת הַכֶּסֶת, וַיַּחֲזִרוּ וַיִּטְמְאוּ אֶת הַיָּדִים. וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים: סִפֵּק מִשְׁקִים לְיָדִים - טְהוֹר. דְּבָר אַחַר: אֵין נְטִילָה לְחֻלִּין מִן הַתּוֹרָה, אֶלָּא מְקַנְחֵ יָדוֹ בַּמַּפָּה וּמְנִיחָה עַל הַכֶּסֶת, שְׂאֵם

אֶתָּה אוֹמֵר עַל הַשֻּׁלְחָן, שְׂמַא יִטְמְאוּ מִשְׁקִין שְׂבַמְפָּה מִחֻמַּת הַשֻּׁלְחָן, וַיַּחֲזִרוּ וַיִּטְמְאוּ אֶת הָאוֹכְלִין:

כט. בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים: מִכְּבָדִין אֶת הַבַּיִת מִפְּנֵי אֲבוֹד אוֹכְלִין, וְאַחַר כֶּךָ נוֹטְלִין לְיָדִים. וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים: הִיָּה שְׂמֵשׁ תְּלַמִּיד חֶכֶם וּמְלַקֵּט פְּרוּרִין שֵׁישׁ בְּהֵן כְּזִית - נוֹטְלִין לְיָדִים, וְאַחַר כֶּךָ מִכְּבָדִין אֶת הַבַּיִת:

ל. הִבִּיאוּ לְפָנָיו שְׂמֵן וַיַּיֵּן - בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים: כּוֹס יַיִן - בְּשִׂמְאָלוֹ. וְשְׂמֵן עָרַב - בִּימֵינוֹ. מִבְּרֶךְ עַל הַשְּׂמֵן, וְאַחַר כֶּךָ מִבְּרֶךְ עַל הַיַּיִן. וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים: אוֹחֲזוּ הַיַּיִן - בִּימֵינוֹ. וְהַשְּׂמֵן - בְּשִׂמְאָלוֹ. מִבְּרֶךְ עַל הַיַּיִן וְשׁוֹתְהוּ, וְחוֹזֵר וּמִבְּרֶךְ עַל הַשְּׂמֵן וְטוֹחָה בְּרֵאשׁ הַשְּׂמֵשׁ. אִם הִיָּה שְׂמֵשׁ תְּלַמִּיד חֶכֶם - טָחוּ בַּכֶּתֶל, לְפִי שְׂאִין שְׂבַח לְתַלְמִיד חֶכֶם שֵׁיצֵא לְשׁוֹק כְּשֶׁהוּא מְבַשֵּׂם:

לא. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: לֹא נִחְלְקוּ בֵּית שְׂמַאי וּבֵית הֵלֵל עַל בְּרַכַּת הַמְּזוּן שְׂבַתְחָלָה, וְעַל הַבְּדֵלָה שְׂבַסּוּף. וְעַל מָה נִחְלְקוּ? עַל הַמְּאוּר וְעַל הַבְּשָׂמִים, שְׂבֵית שְׂמַאי אוֹמְרִים: עַל הַמְּאוּר וְאַחַר כֶּךָ הַבְּשָׂמִים. וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים: בְּשָׂמִים וְאַחַר כֶּךָ מְאוּר:

לב. הַנִּכְנָס לְבֵיתוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת - מִבְּרֶךְ עַל הַיַּיִן וְעַל הַמְּאוּר וְעַל הַבְּשָׂמִים, וְאַחַר כֶּךָ אוֹמֵר הַבְּדֵלָה. וְאִם אֵין לוֹ אֶלָּא כּוֹס אֶחָד - מְנִיחוֹ אַחַר הַמְּזוּן וּמְשַׁלְּשֵׁן כֶּלֶן לְאַחֲרָיו. וְאוֹמֵר הַבְּדֵלָה: בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת, וּבְמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב, וּבְמוֹצָאֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים, וּבְמוֹצָאֵי שַׁבַּת לְיוֹם טוֹב, וּבְמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב לְחֻלוֹ שֶׁל מוֹעֵד. הַרְגִיל - אוֹמֵר הַבְּדֵלוֹת הַרְבֵּה. וְשְׂאִינּוּ רְגִיל - אוֹמֵר אַחַת אוֹ שְׂתִים:

לג. בֵּית הַמְּדַרְשׁ, בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים: אֶחָד מִבְּרֶךְ לְכָלָן. וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים: כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִבְּרֶךְ לְעֲצָמוֹ:

לד. הִיָּה לוֹ נֵר טְמוּן בְּחִיקוֹ אוֹ בַּפֶּנֶס, אוֹ שְׂרָאָה אֶת הַשֻּׁלְחָנָה וְלֹא נִשְׂתַּמֵּשׁ לְאוּרָה, אוֹ נִשְׂתַּמֵּשׁ לְאוּרָה וְלֹא רָאָה הַשֻּׁלְחָנָה -

אינו מברך עליה עד שיראה את השלהבת ומשתמש לאורה:

לה. עשית שלא ככתה - מברך עליה. נר של נכרי - אינו מברך עליה. ישראל שהדליק מנכרי, ונכרי שהדליק מישראל - מברך עליה. מאימתי מברך? משתחשך. לא ברוך משתחשך - יברך כל הלילה. לא ברוך כל הלילה - לא יברך מעתה:

לו. האש והכלאים - אינן מששת ימי בראשית, אבל עלו במחשבה מששת ימי בראשית. רבי יוסי אומר: אש גיהנם שנבראת ביום שני - אינה ככתה לעולם, שנאמר (ישעיהו סו, כד): "ואשם לא תכבה". האש והבשמים שבמרחץ - אינו מברך עליהן:

לז. היה עומד בחנות של בשמים כל היום - אינו מברך אלא פעם אחת. היה נכנס ויוצא נכנס ויוצא - מברך על כל פעם ופעם:

מסקת ברכות פרק ששי

א. ברכת הזמון¹¹ מן התורה, שנאמר (דברים ח, י): "ואכלת ושבעת וברכת - זו ברכת הזמון. וברכת את ה' אלהיך - זו ברכה ראשונה. על הארץ - זו ברכת הארץ. הטובה - זו ירושלים, וכן הוא אומר (דברים ג, כה): "הקהר הטוב הזה". אשר נתן לך - זה הטוב והמטיב:

ב. ומנין שכשם שאתה מברך לאחריו, כך אתה מברך לפניו? תלמוד לומר (דברים ח, י): "אשר נתן לך" - משעה שנתן לך. ומנין שאף על ההרים ועל הגבעות? תלמוד לומר: "על הארץ". ומנין שאף על התורה ועל המצוות? תלמוד לומר: אשר נתן לך, ולהלן הוא אומר (שמות כד, יב): "ואתנה לך את לוחות האבן":

ג. רבי אומר: מנין שכשם שאתה מברך על הטובה, כך אתה מברך על הרעה? תלמוד

לומר: "אשר נתן ה' אלהיך". אשר נתן לך - דינך, בכל דיני שדנך, בין במדת הטוב בין במדת הפרענות:

ד. הרואה עבודה זרה בארץ ישראל, אומר: 'ברוך ארץ אפים'. מקום שנעקרה ממנו עבודה זרה, אומר: 'ברוך שעקר עבודה זרה מארצנו, יהי רצון מלפני ה' שתעקר עבודה זרה בכל מקומות ישראל ותשיב לב עובדיה לעבדך'. ובחוצה לארץ - אין צריך לומר כן, מפני שרבה נכרים. רבי שמעון אומר: אף בחוצה לארץ - צריך לומר כן, מפני שעתידין להתגיר, שנאמר (צפניה ג, ט): "אז אהפך וגו'":

ה. הרואה אוכלוסין - אומר: 'ברוך חכם הרזים', שאין פרצופותיהן דומין זה לזה ואין דעתם שוות זה לזה. בן זמא ראה אוכלוסין בהר הבית, אמר: 'ברוך חכם הרזים, וברוך שברא כל אלו לשמאני'. כמה יגע אדם הראשון, ולא טעם מלוגמא אחת, עד שחרש, וזרע, וקצר, ועמר, ודש, וזרה, וברר, וטחן, והרקיד, ולש, ואפה, ואחר כך אכל. ואני, עומד שחרית ומוצא כל אלו לפני. כמה יגע אדם הראשון, ולא לבש חלוק אחד, עד שגזז, ולבן, ונפץ, וצבע, וטוה, וארג, ותפר, ואחר כך לבש. ואני, עומד שחרית ומוצא כל אלו לפני. כמה אמניות שוקדות ומשכימות. ואני, עומד שחרית ומוצא כל אלו לפני. וכן היה בן זמא אומר: אורח טוב מה הוא אומר? זכור בעל הבית לטוב, כמה מיני יינות הביא לפנינו, כמה מיני גלוסקאות הביא לפנינו, כמה מיני חשובות הביא לפנינו, כל מה שעשה - לא עשה אלא בשבילי. אורח רע מה הוא אומר? וכי מה אכלתי, לא פת אחת אכלתי? ולא חתיכה אחת אכלתי? לא כוס אחד שתיתי? כל מה שעשה - לא עשה אלא בשביל אשתו ובניו. על אורח טוב מהו

¹¹ נסח אחר: 'המזון'.

אומר? - "זכר כי תשגיא פעלו אשר שררו אנשים" (איוב לו, כד):

ו. הרואה את הכושי¹², ואת הגיחור¹³, ואת הלוקן¹⁴, ואת הקפח¹⁵, ואת הננס¹⁶, ואת הדרניקוס¹⁷ - אומר: 'ברוך משנה הבריות'. את החגר, ואת הקטע, ואת הסומא, ומכי שחין, ואת פתוי ראש¹⁸, ואת הבהקנין¹⁹ - אומר: 'ברוך דין האמת':

ז. ראה בני אדם נאין, ואילנות נאין - אומר: 'ברוך שפרא בריות נאות':

ח. הרואה את הקשת בענן, אומר: 'נאמן בכריתו ברוך זוכר הברית':

ט. הנה הולך בבית הקברות, אומר: 'ברוך יודע מספר פלכס, הוא יודע, הוא עתיד לדון, הוא עתיד להקימכם, ברוך מחיה מתים במאמרו':

י. את החמה ואת הלבנה ואת הפוככים ואת המזלות פסדרן, אומר: 'ברוך עושה בראשית'. רבי יהודה אומר: המברך על החמה - זו דרך אחרת. וכן הנה רבי יהודה אומר: הרואה את הים תדיר ונשתהא בו דבר²⁰ - צריך לברך:

יא. הנה רבי מאיר אומר: הרי הוא אומר (דברים ו, ה): 'ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך וגו' - בשני צריך ביצר טוב וביצר הרע. "בכל נפשך" - אפלו נוטל את נפשך. וכן הוא אומר (תהלים מד, כג): "עליך הרגנו כל היום". דבר אחר: "בכל נפשך" - בכל נפש ונפש שפרא בך, שנאמר (תהלים

קיט, קעה): "תחי נפשי ותהללך", ואומר (תהלים לה, י): "כל עצמותי תאמרנה". בן עזאי אומר: תן נפשך על מצותיו:

יב. יש דברים שהן תפלות שוא. כיצד? כונס מאה כורין - ואומר: 'יהי רצון שיהו מאתים'. כונס מאה חביות - ואומר: 'יהי רצון שיהיו מאתים' - הרי זו תפלת שוא. אבל מתפלל הוא שתכנס בהן ברכה, ולא שתכנס בהן מארה:

יג. דוסתאי ברבי ינאי אמר משום רבי מאיר: הרי הוא אומר ביצחק (בראשית כו, כד): "ויברכתיו והרבתי את זרעך". דרש יצחק: הואיל ואין ברכה שורה אלא במעשה ידי, עמד זרע, שנאמר (בראשית כו, יב): "ויזרע יצחק בארץ ההיא וימצא בשנה ההיא מאה שערים" וגו'. דבר אחר: "מאה שערים" - ששערוהו, ונמצא מאה פעמים כמו ששערוהו. [מאה מנין, מאה שערים - מאה דגנים. ומאה דגנים ששערום - מאה פעמים. ונמצא על אחת מאה במה ששערו]:

יד. העושה כל המצות צריך לברך. העושה סכה לעצמו, אומר: 'ברוך שהגיענו לזמן הזה'. נכנס לישב בה, אומר: 'ברוך לישב בסכה'. ומשברך עליה יום ראשון - שוב לא יברך:

טו. העושה לולב לעצמו, אומר: 'ברוך שהגיענו לזמן הזה'. וכשהוא נוטלו, אומר: 'על נטילת לולב', וצריך לברך עליו כל שבעה. העושה ציצית לעצמו, אומר: 'ברוך

16 נמך ביותר.

17 פיו עקם.

18 שערז דבוק ביהד. ויש מפרשים רחבי ראש.

19 בעלי בהרות לבנות בפניהם.

20 שעברו שלוששים יום ולא ראהו.

12 שחור ביותר.

13 אדם ביותר.

14 לכן ביותר.

15 בטנו עכה, ומתוך עביו נראית קומתו מקפחתה; ויש מפרשים ארוך הרבה ופרצופו שמוט וכולט דמכוער הרבה.

אחת. הִיָּה מִפְסִיק וְעוֹשֶׂה, מִפְסִיק וְעוֹשֶׂה - צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל כָּל אַחַת וְאַחַת:

כא. הַנִּכְנָס לְכַרְפֵּךְ - מִתְפַּלֵּל שְׁתִּים, אַחַת בְּכִנְיֹסְתוֹ וְאַחַת בִּיציאתו. בֶּן עוֹזִי אֹמֵר: אַרְבַּע, שְׁתִּים בְּכִנְיֹסְתוֹ וְשְׁתִּים בִּיציאתו. בְּכִנְיֹסְתוֹ מֵהוּ אֹמֵר? - 'יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי שְׂאֲכָנֶס בְּשָׁלוֹם'. נִכְנָס בְּשָׁלוֹם, אֹמֵר: 'מוֹדָה אָנִי לְפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי שְׁהַכְנַסְתָּנִי בְּשָׁלוֹם, כֵּן יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שְׁתוֹצִיאֵנִי לְשָׁלוֹם'. יֵצֵא לְשָׁלוֹם, אֹמֵר: 'מוֹדָה אָנִי לְפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי שְׁהוֹצֵאתָנִי לְשָׁלוֹם, כֵּךְ יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שְׁאֲגִיעַ לְמִקְוֵי לְשָׁלוֹם':

כב. הַנִּכְנָס לְבֵית הַמְּרֻחָץ, מִתְפַּלֵּל שְׁתִּים, אַחַת בְּכִנְיֹסְתוֹ וְאַחַת בִּיציאתו. בְּכִנְיֹסְתוֹ מֵהוּ אֹמֵר? 'יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי שְׁתַּכְנִיסֵנִי לְשָׁלוֹם וְתוֹצִיאֵנִי לְשָׁלוֹם, וְאַל יֵאָרֵעַ בִּי דָבָר קַלְקָלָה, וְאִם יֵאָרֵעַ בִּי דָבָר קַלְקָלָה, יִהְיֶה מִיתָתִי כְּפָרְתִי עָלַי. וְהִצִּילֵנִי מִזֶּה וּמִכִּיּוֹצֵא בָּזֶה לְעֵתִיד לְבוֹא'. יֵצֵא לְשָׁלוֹם, אֹמֵר: 'מוֹדָה אָנִי לְפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי שְׁיִצְאָתִי לְשָׁלוֹם, כֵּן יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי שְׁאֲגִיעַ לְבֵיתִי לְשָׁלוֹם':

כג. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: שְׁלֹשׁ בְּרֻכּוֹת צָרִיךְ לְבָרֵךְ בְּכָל יוֹם: 'בְּרוּךְ שֶׁלֹּא עָשִׂנִי גוֹי'. 'בְּרוּךְ שֶׁלֹּא עָשִׂנִי אִשָּׁה'. 'בְּרוּךְ שֶׁלֹּא עָשִׂנִי בּוֹר'. גוֹי, שְׁנֹאֲמֵר (יְשַׁעְיָה מ, יז): "כָּל הַגּוֹיִם כָּאִין נִגְדוּ". אִשָּׁה - אִין אִשָּׁה חִיבַת בְּמִצּוֹת. בּוֹר - שְׂאִין בּוֹר יֵרָא חֲטָא, וְלֹא עִם הָאָרֶץ חֲסִיד. מְשַׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֵה? לְמַלְךְ בֶּשֶׁר וְדָם שְׂאֵמֵר לְעַבְדּוֹ לְבִשָּׁל לוֹ תְּבַשִּׁיל, הוּא לֹא בִשָּׁל לוֹ תְּבַשִּׁיל מִמִּיּוֹ, סוֹף שְׁמַקְדִּיחַ אֶת הַתְּבַשִּׁיל וּמְקַנֵּיט אֶת רַבּוֹ. לְחַפּוֹת לוֹ חֲלוּק, וְהוּא לֹא חֲפַת לוֹ חֲלוּק מִמִּיּוֹ, סוֹף שְׁמַלְכָלְךָ אֶת הַחֲלוּק וּמְקַנֵּיט אֶת רַבּוֹ:

כד. לֹא יִכְנָס אָדָם בְּהַר הַבַּיִת - לֹא בְּמַנְעֵלוֹ וְלֹא בְּסַנְדְּלוֹ, וְלֹא בְּאֵבֶק שֶׁעַל גְּבִי רַגְלָיו, וּבְמַעוֹת הַצְּרוּרִים לוֹ בְּסַדִּינּוֹ, וּבְאִפְנֵדָתוֹ הַחֲגוּרָה לוֹ מִבְּחוּץ, שְׁנֹאֲמֵר (קֹהֶלֶת ד, יז): "שְׁמוֹר רַגְלְךָ כְּאִשֶׁר תִּלְךָ אֶל בַּיִת הָאֱלֹהִים":

שֶׁהִגִּיעֵנוּ. וְכִשְׁהוּא מִתְעַטֵּף, אֹמֵר: 'לְהִתְעַטֵּף בְּצִיצִית'. הַעוֹשֶׂה תְּפִלִּין לְעִצְמוֹ, אֹמֵר: 'בְּרוּךְ שֶׁהִגִּיעֵנוּ. וְכִשְׁהוּא מְנִיחָן, אֹמֵר: 'אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין. מֵאִמְתִּי מְנִיחָן? בְּשַׁחְרִית. לֹא הִנִּיחָן בְּשַׁחְרִית - מְנִיחָן כָּל הַיּוֹם:

טז. הַשּׁוֹחֵט, צָרִיךְ בְּרֻכָּה לְעִצְמוֹ: 'בְּרוּךְ עַל הַשְּׁחִיטָה'. הַמְּכַסֶּה דָם, צָרִיךְ בְּרֻכָּה לְעִצְמוֹ: 'עַל כִּסּוֹי הַדָּם':

יז. הַמֵּל, צָרִיךְ בְּרֻכָּה לְעִצְמוֹ: 'עַל הַמִּילָה'. אָבִי הַבֶּן - צָרִיךְ בְּרֻכָּה לְעִצְמוֹ: 'בְּרוּךְ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצוּנּוֹ לְהַכְנִיסוֹ בְּבְרִיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ. וְהַעוֹמְדִין אֹמְרִים: 'כַּשֵּׁם שֶׁנִּכְנַס לְבְרִית כֵּן יִכְנַס לְתוֹרָה לְחִפָּה וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים'. הַמְּבָרֵךְ אֹמֵר: 'אֲשֶׁר קִדְּשׁ יָדֶיךָ מִבְּטָן, וְחָק בְּשָׂאוֹ שֶׁם, וְצִאָצְאִיו חָתַם בְּאוֹת בְּרִית קִדְּשׁ, עַל כֵּן בְּשִׁכְרָה זֹאת אֵל חִי חֲלַקְנוֹ צוּרָנוּ, צוּרָה לְהִצִּיל יְדִידוֹת שְׂאֵרָנוּ מִשַּׁחַת לְמַעַן בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר שָׁם בְּבִשְׂרָנוּ, בְּרוּךְ בּוֹרֵת הַבְּרִית':

יח. הַמֵּל אֶת הַגְּרִים, אֹמֵר: 'בְּרוּךְ עַל הַמִּילָה'. הַמְּבָרֵךְ, אֹמֵר: 'אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצוּנּוֹ לְמוֹל אֶת הַגְּרִים לְהִטִּיף מֵהֵן דָּם בְּרִית, שְׂאֵלְמָלָא דָם בְּרִית לֹא נִתְקַיֵּם שָׁמַיִם וָאָרֶץ, שְׁנֹאֲמֵר (יִרְמִיָּה לָג, כה): אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמֵם וְלַיְלָה וְגו', בְּרוּךְ בּוֹרֵת הַבְּרִית'. הַמֵּל אֶת הַעֲבָדִים, אֹמֵר: 'בְּרוּךְ עַל הַמִּילָה'. הַמְּבָרֵךְ אֹמֵר: 'בְּרוּךְ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצוּנּוֹ לְמוֹל אֶת הַעֲבָדִים, וְלְהִטִּיף מֵהֵן דָּם בְּרִית' וְכו':

יט. הִיָּה הוֹלֵךְ לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת, אֹמֵר: 'בְּרוּךְ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׁר'. מֵאִמְתִּי מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן? מִשְׁעָה שְׁמַפְרִישָׁן:

כ. עֹשֶׂה שֶׁהִיו עוֹשִׂין עֶשֶׂר מִצְוֹת - כָּל אֶחָד וְאַחַד מְבָרֵךְ לְעִצְמוֹ. הִיו עוֹשִׂין כָּלן מִצְוָה אַחַת - אֶחָד מְבָרֵךְ לְכָלן. יַחִיד שֶׁהִיָּה עוֹשֶׂה עֶשֶׂר מִצְוֹת - מְבָרֵךְ עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. הִיָּה עוֹשֶׂה מִצְוָה כָּל הַיּוֹם - אִינוּ מְבָרֵךְ אֶלָּא

תּוֹרָה שְׁכוּחָה מִיִּשְׂרָאֵל וְאֵין הַכֹּל מִשְׁגִּיחִין בָּהּ - הָיָה אֶת מַכְנָס, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים קיט, קכו): "עַתָּה לַעֲשׂוֹת לֵה' הַפְּרוּ תוֹרַתְךָ":

לא. רַבֵּי מֵאִיר אֹמֵר: אֵין לָךְ אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה מְאֵה מִצְוֹת בְּכֹל יוֹם. קוֹרָא שְׁמַע - מְבַרֵךְ לַפְּנֵיָהּ וְלֹא חֲרִיָּה. אוֹכֵל אֶת פִּתּוֹ - מְבַרֵךְ לַפְּנֵיָהּ וְלֹא חֲרִיָּה. מִתְּפַלֵּל שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים שֶׁל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה. וְעוֹשֶׂה שְׁאָר מִצְוֹת - מְבַרֵךְ עֲלֵיהֶן. וְכֵן הֵיזָה רַבֵּי מֵאִיר אֹמֵר: אֵין לָךְ אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁאֵין שְׁבַע מִצְוֹת מְקִיפּוֹת אוֹתוֹ. תְּפִלִּין בְּרֹאשׁוֹ וְתְּפִלִּין בְּזְרוּעוֹ. מְזוּזָה בַּפֶּתַח. אֲרָבַע צִיצִיּוֹת מְקִיפּוֹת אוֹתוֹ. וְעַלֵּיהֶן אָמַר דָּוִד (תְּהִלִּים קיט, קסד): "שְׁבַע בַּיּוֹם הִלְלִיתִיךָ". נִכְנָס לְמַרְחָץ - מִילָה בְּבִשְׂרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים ח, א): "לְמַנְצַח עַל הַשְּׁמִינִית מְזֻמּוֹר לְדָוִד". וְאֹמֵר (תְּהִלִּים לד, ח): "חֲנֵה מִלְאָךְ ה' סָבִיב לִירְאָיו וַיַּחֲלֹצֵם":

כה. וְלֹא יַעֲשֶׂה קַפְנֵדְרֵיָא וְרִקִּיקָה מְקַל וְחֹמֶר, וּמֵה מְנַעֵל שְׁאֵין בּוֹ דְרָךְ בְּזִיּוֹן - אֲמַרְהָ תּוֹרָה כְּךָ, רִקִּיקָה שֶׁהוּא דְרָךְ בְּזִיּוֹן - עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. רַבֵּי יוֹסִי בְּרַבֵּי יְהוּדָה אֹמֵר: אֵינוֹ צָרִיךְ, הָרִי הוּא אֹמֵר (אֶסְתֵּר ד, ב): "כִּי אֵין לְבֵא אֶל שַׁעַר הַמֶּלֶךְ בְּלִבּוֹשׁ שֶׁק". בֵּא וְרֹאֵה, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה קִלִּין וְחִמּוּרִין בְּדָבָר, אִם לַפְּנֵי מֶלֶךְ בְּשַׁר וְדָם אֵין עוֹשִׂין כֵּן, לֹא כָּל שָׂכֵן לַפְּנֵי מֶלֶךְ מִלְכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא:

כו. הַפּוֹתַח בְּיוֹ"ד וְה"א, וְחוֹתֵם בְּיוֹ"ד וְה"א - הָרִי זֶה חֶכֶם. בְּאֵל"ף לְמ"ד, וְחוֹתֵם בְּיוֹ"ד וְה"א - הָרִי זֶה בִּינוּנִי. בְּאֵל"ף לְמ"ד, וְחוֹתֵם בְּאֵל"ף לְמ"ד - הָרִי זֶה בּוֹר. בְּיוֹ"ד וְה"א, וְחוֹתֵם בְּאֵל"ף לְמ"ד - הָרִי זֶה דְרָךְ אַחֲרָת:

כז. כָּל חוֹתְמֵי הַבְּרָכוֹת שֶׁבְּמִקְדָּשׁ - הָיוּ אוֹמְרִים: 'עַד הָעוֹלָם'. מִשְׁשַׁקְלָקְלוֹ הַמִּינִים וְאָמְרוּ אֵין עוֹלָם אֶלָּא אֶחָד - הַתְּקִינוֹ שֶׁיְהוּ אוֹמְרִים: 'מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם'. וּמוֹדִיעִין: שֶׁהָעוֹלָם הַזֶּה בְּפִנֵּי הָעוֹלָם הַבָּא - כְּפָרוּדָדוֹר לַפְּנֵי הַחֲדָר:

כח. אֵין עוֹנִין אָמֵן בְּמִקְדָּשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (נְחֻמָּה ט, ה): "קוֹמוּ בְּרַכּוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם, וַיְבָרְכוּ שֵׁם כְּבוֹדְךָ, וּמְרוֹמֵם עַל כָּל בְּרָכָה וְתִהְיֶה". מִנֵּיין עַל כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה? תְּלַמּוּד לּוֹמֵר: "וּמְרוֹמֵם עַל כָּל בְּרָכָה וְתִהְיֶה" - 'עַל כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה - תֵּן לוֹ תִּהְיֶה':

כט. בְּרֹאשׁוֹנָה הֵיטָה תּוֹרָה מִשְׁתַּכַּחַת מִיִּשְׂרָאֵל, וְזֻקְנִים הִחְזִירוּ אוֹתָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר (רוּת ב, ד): "וְהִנֵּה בַעַז בֵּא מִבֵּית לָחֵם וַיֵּאמֶר לְקוֹצְרִים ה' עִמָּכֶם וַיֵּאמְרוּ לוֹ יְבָרְכֶךָ ה'". וְאֹמֵר (שׁוֹפְטִים ו, יב): "ה' עִמָּךְ גִּבּוֹר הַחֵיל":

ל. הִלֵּל הַזֶּקֶן אֹמֵר: בְּשַׁעַת מַכְנִיסִין - פְּזָר. בְּשַׁעַת מְפֹזְרִין - כָּנַס. בְּעַת שְׁאֲתָהּ רוֹאֵה תּוֹרָה חִבִּיבָה עַל יִשְׂרָאֵל וְהַכֹּל שֶׁמַּחִין בָּהּ - הָיָה אֶת מְפֹזֵר, שֶׁנֶּאֱמַר (מְשָׁלִי יא, כד): "יֵשׁ מְפֹזֵר וְנוֹסֵף עוֹד". וּבְשַׁעַת שְׁאֲתָהּ רוֹאֵה

<p>וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בָּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֶל־לֵהִים אֶת־ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ:</p>	<p>וְדָא בִּרְכַתָּא דְּבָרִיד מֹשֶׁה נְבִיא דִּי ית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קִדְּם מוֹתִיהָ:</p>
--	---

וזאת הברכה. לפני מותו – סמוך למיתתו, שאם לא עכשיו אימתי.

<p>וַיֹּאמֶר יְיָ-הוֹי מַסִּינִי בְּאֵ זִנְרַח מִשְׁעִיר לְמוֹ הוֹפִיעַ מִהָר פָּאָרְן וְאַתָּה מְרַבֶּת קֻדֶשׁ מִימֵינוּ אַשׁ דַּת לָמוּ: קְדִישִׁין פִּתְב נְמִינִיה מְגוֹ אִישְׁתָּא אוֹרְיָתָא יְהַב לֵנָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ מַסִּינִי בְּאֵ זִנְרַח מִשְׁעִיר לְמוֹ הוֹפִיעַ מִהָר פָּאָרְן וְאַתָּה מְרַבֶּת קֻדֶשׁ מִימֵינוּ אַשׁ דַּת לָמוּ: קְדִישִׁין פִּתְב נְמִינִיה מְגוֹ אִישְׁתָּא אוֹרְיָתָא יְהַב לֵנָא:</p>
---	--

ויאמר ה' מסיני בא – פתח תחלה בשבחוי של מקום, ואחר כך פתח בצרכיהם של ישראל. ובשבח שפתח בו יש בו הזכרת זכות לישראל. וכל זה דרך רצוני הוא, כלומר: פדאי הם אלו שתחול עליהם ברכה. מסיני בא – יצא לקראתם כשבאו להתניצב בתחתית ההר, כחמן היוצא להקביל פני פלה, שנאמר: "לקראת האל-להים", למדנו שיצא פגגדם. וזרח משעיר למו – שפתח לבני עשו שיקבלו את התורה, ולא רצו. הופיע – להם. מהר פארן – שהלך שם ופתח לבני ישמעאל שיקבלוה, ולא רצו. ואתה – לישראל. מרבבת קדש – ועמו מקצת רבבות מלאכי קדש, ולא כלם ולא רבם; ולא כדרך בשר ודם, שמראה כל כבוד עשרו ותפארתו ביום חפתו. אש דת – שהיתה כתובה מאז לפניו באש שחורה על גבי אש לבנה, נמו להם בלוחות כתב נד מינו. דבר אחר: אש דת, כתר גומו, שנתנה להם מתוך האש.

<p>אַף חֲבַב עַמִּים כָּל־קֻדְשָׁיו בִּיגְדָה וְהֵם תְּכֹו לְרַגְלָהּ יִשָּׂא מַדְבְּרִיתָהּ:</p>	<p>אַף תְּכִיבֵנוּן לִשְׁבֻטֵיא כָּל קְדִישוּוְהי בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּגַבּוֹרָא אַפִּיק מִמְצָרִים וְאֲנוּן מַדְבְּרִין תְּחוֹת עַנְבָּדָה נָטְלִין עַל מַימְרָהּ:</p>
---	--

אף חבב עמים – גם חבה יתרה חבב את השבטים. כל אחד ואחד קרוי עם, שהרי בנזמין לבדו היה עמיד להולד כשאמר הקדוש ברוך הוא לייעקב: "גוי וקהל גוים יהיה ממך". כל קדשיו בנדד – נפשות הצדיקים גנוזות אמו, כענין שנאמר: "והיתה נפש אדוני צרוּרה בצרוּר התיים את ה' א-להיה". והם תכו לרגלה – והם ראויים לכך, שהרי תכו עצמן לתוך תחתית ההר לרגלה בסני. "תכו" לשון בעלו, התכו לתוך מרגלותיה. ישא מדברתיה – נשאו עליהם עול תורתה. מדברתיה – המ"ם בו קרוב לסיוד, כמו: "נישמע את הקול מדבר אלי", "נאשמע את מדבר אלי", כמו 'מתדבר אלי'. אף זה, מדברתיה, מה שהיית מדבר להשמיעני לאמר להם. ואונקלוס תרגם, שהיו נוסעים על פי דבריה, והמ"ם בו שמוש, משמשת לשון 'מן'. דבר אחר: אף חובב עמים – אף בשעת חבתן של אמות העולם, שהראית לאמות פנים שוחקות ומסרות את ישראל בנדם, כל קדושיו בנדד, כל צדיקיהם וטוביהם דבקו בה ולא משו מאחריה ואתה שומרם. והם תכו לרגלה – והם מתמצעים ומתכנסים לתחת צלה. ישא מדברתיה – מקבלין גזרותיה ונתותיה בשמחה. ואלה דבריהם:

<p>וְתוֹרָה צְוֶה-לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרְשָׁה קֹהֶלֶת יַעֲקֹב:</p>	<p>אוֹרְיָתָא יְהַב לֵנָא מֹשֶׁה מִסְרָה יְרוֹתָא לְכַנְשֵׁת יַעֲקֹב:</p>
---	---

תורה – אשר צוה לנו משה, מורשה היא לקהלת יעקב, אסתגויה ולא בעזובה.

<p>וַיְהִי בִישְׁרוּן מַלְךְ בְּהִתְאַסֵּף רְאִישֵׁי עַם יַחַד שְׁבֻטֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>וְהוּוּ בִישְׁרָאֵל מִלְכָּא בְּאַתְפֻּנְשׁוֹת רִישֵׁי עַמָּא כְּחֻדָּא שְׁבֻטֵיא דִּישְׂרָאֵל:</p>
---	--

ויהי – הקדוש ברוך הוא בישרון מלך, תמיד על מלכותו עליהם. בהתאסף – בכל התאסף ראשי השבון אספתם. ראשי – כמו "כי תשא את ראש"; ראויין אלו שאברכם. דבר אחר: בהתאסף – בהתאספם יחד באגדה אחת ושלוים ביניהם, הוא מלכם, ולא פשיש מחלקת ביניהם.

<p>יְחִי רְאוּבֵן וְאֶל־יַמֶּת וַיְהִי מְתִיו מְסָפֵר: וַיַּקְבְּלוּן בְּנוֹהֵי אַחְסְנָתְהוֹן בְּמַגְנֵהוֹן:</p>	<p>יְחִי רְאוּבֵן וְאֶל־יַמֶּת וַיְהִי מְתִיו מְסָפֵר: וַיַּקְבְּלוּן בְּנוֹהֵי אַחְסְנָתְהוֹן בְּמַגְנֵהוֹן:</p>
---	---

יחי ראובן – בעולם הזה. ואל ימת – לעולם הבא, שלא יזכר לו מעשה בלקה. ויהי מתיו מספר – נמנין במנן שאר אחיו. דוגמא היא זו, כענין שנאמר: "וישכב את בלקה, ויהיו בני יעקב שנים עשר", שלא יצא מן המנין.

<p>וְזֹאת לַיהוּדָה וַיֹּאמֶר שְׁמַע יְיָ-הוֹה קוֹל יְהוּדָה וְאֶל־ עַמּוֹ תְבַיַּאָּנוּ יָדָיו רַב לוֹ וְעִזָּר מִצָּרָיו תִּהְיֶה:</p>	<p>וְדָא לַיהוּדָה וַאֲמַר קַבִּיל יְיָ צְלוֹתִיה דִּיהוּדָה בְּמִפְקִיהָ לְקָרְבָּא וּלְעַמִּיהָ תַּתִּיבֵנְיָה בְּשַׁלְּם יְדוּהֵי יַעֲבָדוּן לִיהָ פּוֹרְעָנוּתָא מִשְׁנָאוּהֵי וְסָעִיד מִבְּעִיל דְּבַבָּא הוּי לִיהָ:</p>
--	---

וזאת ליהודה – סמוך יהודה לראובן, מפני ששניהם הודו על קלקול שבנדם, שנאמר: "אשר חכמים נגידו" וגומר, "להם לבדם" וגומר, "ולא עבר זר בתוכם". ועוד פרושו רבותינו, שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, היו עצמות יהודה מתגלגלין בארון מפני נדוי שקבל עליו, שנאמר: "וחטאתי לאבי כל הימים". אומר משה: מי גרם לראובן שיוזד יהודה וכוליה. שמע ה' קול יהודה – תפלת דוד ושלמה, ואסא מפני הפושעים, ויהושפט מפני העמונים, וחזקיה מפני סנחריב. ואל עמו תביאנו – לשלום מן המלחמה.

ידיו רב לו – קריבו ריבו וינקמו ונקמתו. ועזר מצריו תהיה – על יהושפט התפלל, על מלחמת רמות גלעד, "ויזעק יהושפט נה' עזרו". דבר אחר: שמע ה' קול יהודה – כאן רמז ברכה לשמעון מתוך ברכותיו של יהודה; ואף פשטקו ארץ ישראל, נטל שמעון מתוך גורלו של יהודה, שנאמר: "מחבל בני יהודה נחלת בני שמעון".

שני

וילוני אמר תמיה ואוריה לאיש חסידך אשר נסיתו במטה תריבהו על-מי מריבה:
וילוני אמר תומיא ואוריא אלבישתא לגבר דאשתכח חסיד קדמך דנסיתהי בנסיתא ונהה שלים בחנתהי על מי מצותא ואשתכח מהימו:

וילוני אמר – ועל לוי אמר: תמיה ואוריה; כלפי שכינה הוא מדבר. אשר נסיתו במטה – שלא נתלוננו עם שאר המליכים. תריבהו וגומר – בתרגומו. דבר אחר: תריבהו על מי מריבה, נסתקפת לו לבא בעליה; אם משה אמר: "שמעו נא המורים", אהרן ומרים מה עשו.

האמר לאביו ולאמו לא ראיתו ואת-אחיו לא הפיר ואת-בנו לא ידע פי שמרו אמרתך ובריתך ינצרו:
דעל אבוהי ועל אמיה לא רחם כד חבו מן דינא ואפי אחוהי ובנוהי לא נסיב ארי גטרו מטרת מימרך וקימך לא אשניאו:

האמר לאביו ולאמו לא ראיתו – פשטטאו בעגל ואמרת: "מי לה' אלי", נאספו אלי כל בני לוי, וצויתם להרג את אבי אמו והוא מישראל או את אחיו מאמו או בן בתו, וכן עשו. ואי אפשר לפרש אביו ממש, ואחיו מאביו, וכן בניו ממש; שהרי לויים הם, ומשפט לוי לא חטא אחד מהם, שנאמר: "כל בני לוי". פי שמרו אמרתך – "לא יהיה לה א-להים אחרים". ובריתך ינצרו – ברית מילה. שאותם שגולדו במדבר, של ישראל לא מלו את בניהם; והם היו מוליו, ומליו את בניהם.

יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל ישירו קטורה באפך וכליל על-מזבחך:
כשרין אליו דילפון דינך ליעקב ואוריתך לישראל ישוון קטרת בוסמין קדמך וגמיר לרענא על מדבחה:

יורו משפטיך – ראוינו אלו לך. וכליל – עולה.

ברך י-הנה חילו ופעל ידיו תרצה מחץ מתנים קמיו ומשנאיו מן-יקומו:
בריה יי נכסוהי וקורבו ידוהי קביל ברענא תבר חרצא דשנאוהי ודבעלי דבבוהי דלא יקומו:

מחץ מתנים קמיו – מחץ קמיו מפת מתנים, כענין שנאמר: "ומתניהם תמיד המעד". ועל המעוררין על הנהגה אמר בן. דבר אחר: ראה שעתידין חשמונאי ובניו להלחם עם היוונים, והתפלל עליהם; לפי שהיו מעטים, שנים עשר בני חשמונאי ואלעזר, כנגד כמה רבבות. לך נאמר: ברך ה' חילו ופעל ידיו תרצה. ומשנאיו מן יקומו – מחץ קמיו ומשנאיו מהיות להם תקומה.

לבנימן אמר ידיד י-הנה ישפן לבטח עליו חפה עליו כלה-היום ובין כתפיו שכון:
לבנימן אמר – לפי שברכת לוי בעבודת הקרבנות, ושל בנימן בבגדו בית המקדש בקלקו, סמכן זה לזה. וסמך יוסף אחריו, שאף הוא – משפן שילה היה בנוי בקלקו, שנאמר: "וימאס באהל יוסף" וגומר. ולפי שבית עולמים חביב משילה, לך הקדים בנימן ליוסף. חפה עליו – מכסה אותו ומגן עליו. כל היום – לעולם; משנבחרה ירושלים, לא שרתה שכינה במקום אחר. ובין כתפיו שכון – בגבה ארצו היה בית המקדש בנוי; אלא שנמוך עשרים ושלוש אמה מעין עיטם. ושם היה דעתו של דוד לבנותו, כדאיתא בשחיטת קדשים. אמרי: נתתי ביה פורתא, משום דכתיב: ובין כתפיו שכון, אין לה נאה בשור יותר מכתפיו.

שלישי

וילוסף אמר מברכת י-הנה ארצו ממגד שמימל מטל ומתהום רבצת תחת:
וילוסף אמר מברכא מן קדם יי ארעיה עבדא מגדנין מטלא דשמיא מלעילא וממבועי עינון ותהומין דנגדיו ממעמקי ארעא מלרע:

מברכת ה' ארצו – שלא היתה בנחלת השבטים ארץ מלאה כל טוב כארצו של יוסף. ממגד – לשון עדנים ומתק. ומתהום – שהתהום עולה ומלחלח אותה מלמטה. אתה מוצא בכל השבטים, ברכתו של משה מעין ברכתו של יעקב.

וממגד תבואת שמש וממגד גרש ירחים:
עבדא מגדנין ועללן מיבול שמשא עבדא מגדנין מריש ירח בירח:

וממגד תבואות שמש – שהיתה ארצו פתוחה לחמה וממתקת הפרות. גרש ירחים – לפי שיש פרות שהלבנה מבשלתן, ואלו הן:

קשוואין ודלויען. דבר אחר: גרש ירחים, שהארץ מגרשת ומוציאה מחדש לחדש.

ומראש הררי קדם וממגד גבעות עולם:

ומריש טוריא בפיריא ומטוב רמן דלא פסקון:

ומראש הררי קדם – ומברכת מראשית בשול הפרות, שהרריה מקדימין לבפר בשול פרותיהם. דבר אחר: מגיד שקדמה בריאתו לשאר הרים. גבעות עולם – גבעות העושות פרות לעולם, ואינן פוסקות מעצר הגשמים.

לראש יוסף ולקדקד גזיר אחיו:

ומטוב ארעא ומלאה רעי ליה דשכינתיה בשמיא ועל משה אתגלי באסנא ייתין כל אליו לרישא דיוסף גוברא פרישא דאחיה:

וממגד ארץ ומלאה ורצון שכני סנה תבואתה:

ורצון שכני סנה – כמו 'שוכן סנה': ותהא ארצו מברכת מרצונו ונחת רוחו של הקדוש ברוך הוא, הנגלה עלי תחלה בסנה. רצון – נחת רוח ופיוס; וכן כל 'רצון' שבמקרא. תבואתה – ברכה זו לראש יוסף. גזיר אחיו – שהפרש מאחיו במכירתו.

מנשה:

רבא דבנוהי זינא ליה וגבורן אתעבידא ליה מן קדם דתוקפא ורומא דיליה בגבורתיה עממיא יקטיל כחדא עד סיפי ארעא ואנון רבותא דבית אפרים ואנון אלפניא דבית מנשה:

בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו בהם עמים ינגח יתדו אפסי ארץ והם רבבות אפרים והם אלפי מנשה:

בכור שורו – יש בכור שהוא לשון גדלה ומלכות, שנאמר: "אף אני בכור אתנהו"; וכן: "בני בכרי ישראל". בכור – מלך היוצא ממנו, והוא יהושע. שורו – שפחו קשה כשור לכבש כמה מלכים. הדר לו – נתון לו, שנאמר: "ונתתה מהודך עליו". וקרני ראם קרניו – שור כחו קשה ואין קרניו נאות ואין כחו קשה; נתן ליהושע כחו של שור, ויפי קרניו ראם. אפסי ארץ – שלשים ואחד מלכים. אפשר שכלם מארץ ישראל היו אלא אין לה כל מלך ושלטון שלא קנה לו פלטרין ואחזה בארץ ישראל, שחשובה לכלם היא, שנאמר: "נחלת צבי צ-באות גוים". והם רבבות אפרים – אותם המגנחים, הם הרבבות שהרג יהושע שבא מאפרים. והם אלפי מנשה – הם האלפים שהרג גדעון במדן, שנאמר: "ונבח וצלמנע בקרקר" וגומר.

רביעי

ולזבולן אמר שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך:

ולזבולן אמר חדי זבולן במפקד לאגתא קרבא על בעלי דבכד ויששכר במהכד למעבד זמני מועדיא בירושלם:

ולזבולן אמר – אלו חמשה שבטים שברד באחרונה, זבולן גד וזן ונפתלי ואשר, ככל שמומיהם לתזקם ולהגבירם, לפי שהיו חלשים שבכל השבטים. הם הם שהוליד יוסף לפני פרעה, שנאמר: "ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים", לפי שגוראים חלשים ולא ישים אותם לו שרי מלחמתו. שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך – זבולן ויששכר עשו שתפות: "זבולן לחוף נמים ישפן", ויוצא לפרקמטיא בספינות ומשפכר, ונותן לתוך פיו של יששכר, והם יושבים ועוסקים בתורה. לפיכך הקדים זבולן ליששכר, שתורתו של יששכר על ידי זבולן היתה. שמח זבולן בצאתך – הצלח בצאתך לסחורה. ויששכר – הצלח בישיבת אהליך לתורה, לישב ולעבר שנים ולקבע חדשים, כמו שנאמר: "ומבני יששכר יודעי בינה לעתים ראשיהם מאתים", [מאתים] ראשי סנהדרין היו עוסקים בכך. ועל פי קביעת עמיהם ועבוריהם –

עמים הרריקראו שם יזבתו זבחי צדק פי שפע נמים יינקו ושפני טמוני חול:

שבטיא דישראל לטור בית מקדשא יתפנשון תמן יכסון נכסת קודשין לרענא ארי נכסי עממיא ייכלון וסימן דמטמרן בתלא מתגלין להון:

עמים – של שבטי ישראל, הר יקראו – להר המוריה נאספו; כל אסיפה על ידי קריאה היא. ושם יזבתו ברגלים זבחי צדק. פי שפע נמים יינקו – ויששכר וזבולן, ויהא להם פנאי לעסק בתורה. ושפני טמוני חול – פסווי טמוני חול, טרית וחלזון וזכוכית לבנה, היוצאים מן הים ומן החול. ובחלקו של יששכר וזבולן הנה, כמו שפיתוב במסכת מגילה: "זבולן עם חרף נפשו למות" משום ד'נפתלי על מרומי שדה'. הנה מתרעם זבולן על חלקו: לאחי נתת שדות וקרמים וכוליה. ושפני – לשון פסוי, כמו שנאמר: "ויספן את הבית"; "וספון בארז", ותרגומו: "ומטליל בכיורי ארזיא". דבר אחר: עמים הר יקראו – על ידי פרקמטיא של זבולן, תגרי האמות באים אל ארצו, והיא עומדת על הספר; והם אומרים: הואיל ונצטערנו עד כאן, גלף עד ירושלים ונראה מה יראתה של אמה זו ומה מעשיה והם רואים כל ישראל עובדים לא-לוה אחד ואוכלים מאכל אחד; לפי שהאמות, א-לוהו של זה לא בא-לוהו של זה ומאכלו של זה לא כמאכלו של זה. והם אומרים: אין אמה פשרה פזו, ומתגירין שם, שנאמר: שם יזבתו זבחי צדק. פי שפע נמים יינקו – זבולן ויששכר; הים נותן להם מזון בשפע.

ולגד אמר ברוך מרחיב גד פלביא שכו וטרף זרוע אף-קדקד:
ולגד אמר ברוך דאפתי לגד פליתא שרי ויקטיל שלטונין עם מלכין:

ברוך מרחיב גד – מלמד שהיה תחומו של גד מרחיב והולך כלפי מזרח. פלביא שכן – לפי שהיה סמוך לספר, לפיכך נמשל באריות; שפל הסמוכים לספר צריכים להיות גבורים. וטרף זרוע אף קדקד – הרוגייהו היו גפרין, חותכים הראש עם הזרוע במכה אחת.

וירא ראשית לו פי-שם חלקת מתקק ספון וינתא
ראשי עם צדקת י-הנה עשה ומשפטיו עם ישראל:
וינתא ראשית לו – ראה לטל לו חלק בארץ סיחון ועוג, שהיא ראשית פבוש הארץ. פי שם חלקת – פי ידע אשר שם בנחלתו חלקת שדה קבורת מחוקק, והוא משה. ספון – אותה חלקה ספונה וסמונה מכל בריה, שנאמר: "ולא ידע איש את קבורתו". וינתא – גד. ראשי עם – הם היו הולכים לפני החלוצים בכבוש הארץ, לפי שהיו גבורים; וכן הוא אומר: "חלוצים תעבדו לפני אחיכם" וגומר. צדקת ה' עשה – שהאמינו דבריהם ושמרו הבטחתם לעבר את הירדן עד שכבשו וחלקו. דבר אחר: וינתא משה ראשי עם. צדקת ה' עשה, על משה אמור.

חמישי

ולדן אמר דן גור אריה יונק מו-הבשו:
ולדן אמר דן תקיף כגור ארינון ארעיה שתניא מן נחליא דנגדיו מן מתנו:

דן גור אריה – אף הוא היה סמוך לספר; לפיכך מושלו באריות. יונק מן הבשו – פתרגומו, שהיה הירדן יוצא מחלקו, ממערת פמיאס. והיא 'לשם', שהיא בחלקו של דן, שנאמר: "ויקראו ללשם דן"; ונזקקו וקלוחו מן הבשו. דבר אחר: מה זנוק זה יוצא ממקום אחד, ונחלק לשני מקומות, כך שבוטו של דן נטלו חלק בשני מקומות. תחלה נטלו בצפונות מערבית, עקרון וסביבותיה; ולא ספקו להם, ובאו ונלחמו עם לשם, שהיא פמיאס. והיא בצפונות מזרחית; שהרי הירדן יוצא ממערת פמיאס, והוא במזרח של ארץ ישראל, ובא מהצפון לדרום, וכלה בקצה ים המלח, שהוא במזרח יהודה, שנטל בדרומה של ארץ ישראל, כמו שמפרש בספר יהושע. והוא שנאמר: "ויצא גבול בני דן מהם ויעלו בני דן וילחמו עם לשם" וגומר; יצא גבולם מכל אותו הרוח שהתחילו לנחל בו.

ולנפתלי אמר נפתלי שבע רצון ומלא ברפת י-הנה
ים ודרום ירשה:
שבע רצון – שהיתה ארצו שבעה^[5] כל רצון יושביה. ים ודרום ירשה – ים פגרת נפלה בחלקו, ונטל מלא חבל חרם בדרומה, לפרש חרמים ומכמורות.

ולאשר אמר ברוך מבנים אשר יהי רצויל אחיו וטבל
בשמן רגלו:
ברוך מבנים אשר – ראיתי בספרי: אין לה בכל השבטים שנתברך בבנים כאשר. ואינו יודע כיצד. יהי רצויל אחיו – שהנה מתרצה לאחיו בשמן אנפיקינון ובקפלאות, והם מרצין לו בתבואה. דבר אחר: יהי רצויל אחיו, שהיו בנותיו נאות, והוא שנאמר בדברי הימים: "הוא אבי ברנות", שהיו בנותיו נשואות לכהנים גדולים [ומלכים] הנמשחים בשמן זית. וטבל בשמן רגלו – שהיתה ארצו מושקת שמן כמעין. ומעשה שנצטרכו אנשי לודקנא לשמן, מנו להם פולמוסטוס אחד פוליה, כדאיתא במנחות.

ברנל ונחשת מנעלה וכימיה דבאה:
תקיף כברנלא וכנחשא בית מותבך וכיומי עולימותך תוקפך:

ברנל ונחשת מנעלה – עכשו הוא מדבר פנגד כל ישראל, שהיו גבוריהם יושבים בערי הספר, ונועלים אותה שלא יוכלו האויבים לפנס בה, כאלו היא סגורה במנעולים ובריחים של ברנל ונחשת. דבר אחר: ברנל ונחשת מנעלה – ארצכם נעולה בקרים שחוצבין מהם ברנל ונחשת; וארצו של אשר היתה מנעולה של ארץ ישראל. וכימיה דבאה – וכימיה שהם טובים לה, שהן ימי תחלתה, ימי נעוריה, כן יהיו ימי זקנתה, שהם דואבים, זבים ומתמוטטים. דבר אחר: וכימיה דבאה – כמנין ימיה, כל הימים אשר אתם עושים רצונו של מקום, יהיו דבאה, שפל הארצות יהיו דובאות כסף וזהב לארץ ישראל; שתהא מברכת בפרות, וכל הארצות מתפרנסות הימנה, וממשיכות לה כספם וזהבם. אישקורונ"ט, הפסח והזהב פלה מהם, שהם מזיבות אותו לארצכם.

אין פאל ישרון רכב שמלים בעזרה ובגאותו
לית אלה אלא אלהא דישראל דשכינתיה בשמיא
בסעדה ותוקפיה בשמי שמיא:

אין פאל ישרון – דע לה ישרון, שאין פאל בכל א-להי האמות, ולא כצורה צורם. רכב שמלים – הוא אותו א-לוה שבצורה, ובגאותו הוא רוכב שחקים.

אין פאל ישרון – דע לה ישרון, שאין פאל בכל א-להי האמות, ולא כצורה צורם. רכב שמלים – הוא אותו א-לוה שבצורה, ובגאותו הוא רוכב שחקים.

מענה א-להי קדם ומתחת זרעת עולם ויגרש מפניו
מזור אלהא דמלקדמין דבמימריה אתעביד עלמא
אויב ויאמר השמד:
ותריד מן קדמך שגאה ואמר שישי:

מענה א-להי קדם – למעון הם השחקים, לא-להי קדם, שקדם לכל א-להים, וברר לו שחקים לשבתו ומעונתו; ומתחת מעונתו כל בעלי זרוע שוקנים. זרעת עולם – סיחון ועוג ומלכי פנעו, שהיו תקפו וגבורתו של עולם. לפיכך על פרחם יחרדו ויזועו וכחם חלש מפניו, כי לעולם אימת הגבוה על הנמוך. והוא – שהלח והגבורה שלו – בעורה, ויגרש מפניו אויב ויאמר לה השמד אותם. מענה – כל תיבה שצריכה למ"ד בתחלתה, הטיל לה ה"א בסופה.

וישכו ישראל בטח בדד עין יעקב אל-ארץ דגו
ותירוש אף-שמיו יערפו טל:
וישראל ישראל לרוחצו בלחודיהו פעין ברכתא
דבריכוני יעקב אבוהוון בארע עבדא עביר ותמר אף
שמיא דעלניהוון ישמשונונון בטלא:

בטח בדד – כל יחיד ויחיד, איש תחת תחתו ומתחתו מפניו, ואין צריכין להתאסף ולישב יחד מפני האויב. עין יעקב – כמו: ועינו כעין הדלח; כעין הברכה שברכם יעקב. לא כבדד שאמר רמיה: "בדד ישבתי", אלא כעין הבטחה שהבטיחם יעקב: "והנה א-להים עמכם והשיב אתכם אל ארץ אבותיכם". יערפו – נטיפו. אף שמיו יערפו טל – אף ברכתו של יצחק נוספת על ברכתו של יעקב, "ויתן לה הא-להים מטל השמים" וגומר.

אשריה ישראל מי כמוך עם נושע בי-הוה מגו
עזרה ואשר-תרב גאותך ויפחשו איביך לה ואתה
על-במותימו תדרך:
טובה ישראל לית דכותך עמא דפורקניה מן קדם יי
תקוף בסעדה ודמן קדמוהי נצחו גבורתך ויתכדבון
סגאך לה ואת על פרכת צורי מלכיהוון תדרוך:

אשריה ישראל – לאחר שפרט להם הברכות, אמר להם: מה לי לפרט לכם כלל דבר, הכל שלכם. אשריה ישראל מי כמוך – תשועתך בה', אשר הוא מגן עזרה ותרב גאותך. ויפחשו איביך לה – כגון הגבעונים, שאמרו: "מארץ רחוקה [מאד] באו עבדיך" וגומר. ואתה על במותימו תדרך – כענין שנאמר: "שימו את רגליכם על צוארי המלכים האלה".

פרשת העליה להר נבו

שביעי

ולעל משה מערבת מואב אל-הר נבו ראש הפסגה
אשר על-פני ירחו ויראהו י-הוה את-פל-הארץ
את-הגלעד עד-דן:
וסליק משה ממישריא דמואב לטורא דנבו ריש
רמתא דעל אפי יריחו ואחזייה יי ית פל ארעא ית
גלעד עד דן:

מערבות מואב אל הר נבו – כמה מעלות היו, ופסעו משה בפסיעה אחת. את פל הארץ – הראהו את פל ארץ ישראל בשלונתה, והמציקו העתידין להיות מציקין לה. עד דן – הראהו בני דן עובדים עבודה זרה, שנאמר: "ויקומו להם בני דן את הפסל"; והראהו שמשון, שעתידי לצאת ממנו למושיע.

ואת פל-נפתלי ואת-ארץ אפרים ומנשה ואת פל-
ארץ יהודה עד הים האחרון:
וית פל נפתלי וית ארע אפרים ומנשה וית פל ארע
יהודה עד ימא מערבאה:

ואת פל נפתלי – הראהו ארצו בשלונתה וחרבנה; והראהו דבורה וברק מקדש נפתלי, גלחמים עם סיסרא וחילותיו. ואת ארץ אפרים ומנשה – הראהו ארצם בשלונתה ובחרבנה; והראהו יהושע גלחם עם מלכי פנעו, שבא מאפרים, וגדעון שבא ממנשה גלחם עם מדון ועמלק. ואת פל ארץ יהודה – בשלונתה ובחרבנה; והראהו מלכות בית דוד ונצחונם. עד הים האחרון – ארץ המערב בשלונתה ובחרבנה. דבר אחר: אל תקרי הים האחרון אלא 'הים האחרון'; הראהו הקדוש ברוך הוא כל המארעות שעתידין לארע לישראל עד שיחיו המתים.

ואת-הנגב ואת-הכפר בקעת ירחו עיר התמרים עד-
צער:
וית דרומא וית מישרא בקעת יריחו קרנית דקליא עד
צוער:

ואת הנגב – ארץ הדרום. דבר אחר: מערת המכפלה, שנאמר: "ויעלו בנגב ויבא עד חברון". ואת הכפר – הראהו שלמה יוצק פלי בית המקדש, שנאמר: "בכפר הירדן יצקם המלך במעבה האדמה".

ויאמר י-הוה אליו זאת הארץ אשר נשבעתי
לאברהם ליצחק וליעקב לאמר לזרעה אתננה
ואמר יי ליה דא ארעא דקנימית לאברהם ליצחק
וליעקב למימר לבנה אתננה אחזיתך בעינה ולתמן

הָרֵאִיתִיךָ בְּעֵינַיִךָ וְשָׁמָּה לֹא תֵעָבֵר:

לֹא תֵעָבֵר:

לאמר לזרעה אמתנה הראיתיך - כדי שתלך ותאמר לאברהם, ליצחק וליעקב: שבועה שנשבע לכם הקדוש ברוך הוא - קימה; וזהו לאמר, לכך הראיתיך לה. אבל גזרה היא מלפני ששמה לא מעבר, שאלולי פה, הייתי מקימה עד שתראה אותם נטועים וקבועים בה, ותלך ותגיד להם.

וַיָּמַת שֵׁם מֹשֶׁה עֶבְדִּי-הַנֶּה בְּאֶרֶץ מִזְרַח עַל-פִּי י-הוָה:

וּמִיַּת תַּמֹּן מֹשֶׁה עֶבְדָּא דִּי בְּאַרְעָא דְּמוֹאֵב עַל מִימְרָא דִּי-הוָה:

וימת שם משה - אפשר משה מת, וכתב: וימת שם משה אלא עד כאן כתב משה, מכאן ואילך כתב יהושע. רבי מאיר אומר: אפשר ספר התורה חסר כלום, והוא אומר: "לקח את ספר התורה הזו" אלא הקדוש ברוך הוא אומר, ומשה כותב בדמע. על פי ה' - בגשיקה.

וַיִּקְבְּר אֹתוֹ בְּגִל בְּאֶרֶץ מִזְרַח מוֹל בַּיַּת פְּעוֹר וְלֹא-יָדַע אִישׁ אֶת-קְבֻרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

וַיִּקְבֵר יְתִיה בְּחֶלְתָא בְּאַרְעָא דְּמוֹאֵב לְקַבִּיל בַּיַּת פְּעוֹר וְלֹא יָדַע אֲנָשׁ יַת קְבוּרָתִיה עַד יוֹמָא הַדִּין:

ויקבר אותו - הקדוש ברוך הוא בכבודו. רבי ישמעאל אומר: הוא קבר את עצמו; וזה הוא אחד משלשה אתין שהיה רבי ישמעאל דורש פן. פיוצא בו: "ביום מלאת ימי נזרו וביא אותו", הוא מביא את עצמו. פיוצא בו: "והשיאו אותם עון אשמה"; וכי אתרים משיאים אותם אלא הם משיאים את עצמם. מול בית פעור - קברו היה מוכן שם מששת ימי בראשית, לכפר על מעשה פעור; וזה אחד מן הדברים שנבראו בין השמשות בערב שבת.

וּמֹשֶׁה בֶן-מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בָּמָתוֹ לֹא-כִהְתָּה עֵינָיו וְלֹא-גָס לָחָה:

וּמֹשֶׁה בַר מֵאָה וְעֶשְׂרִין שָׁנִין כַּד מִית לֹא כִהְת עֵינֵיה וְלֹא שָׁנָא זִיו יִקְרָא דְּאִפּוּהִי:

לא כהתה עינו - אף משמת. ולא גס לחה - לחותית שבו; לא שלט בו רקבון, ולא נהפך תאר פניו.

וַיִּבְכּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-מֹשֶׁה בְּעָרְבַת מִזְרַח שְׁלֵשִׁים יוֹם וַיִּתְּמוּ יָמֵי בְּכִי אַבְל מֹשֶׁה:

וַיִּבְכוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל יַת מֹשֶׁה בְּמִישְׁרֵיא דְּמוֹאֵב תְּלַתִּין יוֹמִין וַיִּתְּמוּ יָמֵי בְּכִי אַבְלָא דְּמֹשֶׁה:

בני ישראל - הזכרים; אבל באהרון, מתוך שהיה רודף שלום ונותן שלום בין איש לרעהו ובין אשה לבעלה, נאמר: "פל בית ישראל", זכרים ונקבות.

וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נּוֹן מָלַא רוּחַ חֲכָמָה פִּי-סִמְךָ מֹשֶׁה אֶת-יָדָיו עָלָיו וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲשׂוּ כְּאֲשֶׁר צִוָּה י-הוָה אֶת-מֹשֶׁה:

וַיְהוֹשֻׁעַ בַּר נּוֹן אֶתְמַלִּי רוּחַ חֲכָמָה אַרְי סִמְךָ מֹשֶׁה יַת יָדָוְהִי עָלוּהִי וַקַּבִּילוּ מִנֵּיה בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַעֲבָדוּ כְּמֹא דְּפִקִּיד יִי יַת מֹשֶׁה:

ולא-קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו י-הוה פנים אל-פנים: ולא קם נביא עוד בישראל כמשה דאתגלי ליה יי אפין באפין:

אשר ידעו ה' פנים אל פנים - שהיה לבו גס בו ומדבר אליו בכל עת שרואה, כענון שנאמר: "ועתה אעלה אל ה'"; "עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם".

לְכָל-הָאֲתָת וְהַמוֹפְתִים אֲשֶׁר שָׁלַחוּ י-הוָה לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לַפְרָעָה וּלְכָל-עֲבָדָיו וּלְכָל-אַרְצוֹ:

לְכָל אֲתִיָּא וּמוֹפְתִיָּא דְּשִׁלְחִיה יִי לְמַעַבַּד בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם לַפְרָעָה וּלְכָל עֲבָדָוְהִי וּלְכָל אַרְעִיה:

ולכל היד הנתזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל-ישראל:

ולכל ידא תקיפתא ולכל חזונא רבא דעבד משה לעיני כל ישראל:

ולכל היד הנתזקה - שקבל את התורה בלוחות בנדיו. ולכל המורא הגדול - נסים וגבורות שבמדבר הגדול והנורא. לעיני כל ישראל - שנשארו לבו לשבר הלוחות לעיניהם, שנאמר: "ואשברם לעיניכם"; והספימה דעת הקדוש ברוך הוא לדעתו, שנאמר: "אשר שברת", יישר כחך ששברת.

תָּזַק תָּזַק תָּזַק וְנִתְחַזַּק!!!

אֲשֶׁרִינוּ שְׂזַכִּינוּ לְהִתְקַרֵב לְרַבֵּינוּ - וְלִסִּים מְקַרָּא וְתַרְגוּם עִם רַש"י!

לֵב הַדְּבַר אֲשֶׁר־הָיָה אֲלֵי־רַמְיָהוּ מֵאֵת יְיָ־הוֹה
בְּשָׁנָה בַשָּׁנָה הָעֲשָׂרִית לְצִדְקִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה
הִיא הַשָּׁנָה שְׁמֹנֶה־עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְנְבוּכַדְרֶאֱצַר
וְאִזְ חֵיל מֶלֶךְ בָּבֶל צָרִים עַל־יְרוּשָׁלַם וַיִּרְמְיָהוּ
הַנְּבִיא הָיָה כְּלוּא בַחֲצַר הַמְּטָרָה אֲשֶׁר בֵּית־מֶלֶךְ
יְהוּדָה אֲשֶׁר כָּלְאוּ צִדְקִיָּהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה לֵאמֹר
מִדּוּעַ אַתָּה נָבֵא לֵאמֹר כֹּה אָמַר יְיָ־הוֹה הַנְּנִי נִתַּן
אֶת־הָעִיר הַזֹּאת בְּיַד מֶלֶךְ־בָּבֶל וּלְכַדְדָה וַצִּדְקִיָּהוּ
מֶלֶךְ יְהוּדָה לֹא יִמְלֹט מִיַּד הַפְּשָׁ־דִים כִּי הִנֵּתָן
יָנֵתָן בְּיַד מֶלֶךְ־בָּבֶל וְדַבַּר־פִּי עִם־פִּי וְעֵינָיו
אֶת־עֵינָיו תִּרְאִינָה וּבָבֶל יוֹלֵךְ אֶת־צִדְקִיָּהוּ וְשָׁם
יְהִי עַד־פָּקְדֵי אֹתוֹ נְאֻם־יְיָ־הוֹה כִּי תִלְחַמוּ אֶת־
הַפְּשָׁ־דִים לֹא תִצְלִיחוּ וַיֹּאמֶר וַיִּרְמְיָהוּ הָיָה דְבַר־
יְיָ־הוֹה אֲלֵי לֵאמֹר הִנֵּה חֲנַמְאֵל בֶּן־שַׁלְּמֵם דָּדָךְ בָּא
אֵלֶיךָ לֵאמֹר קִנְיָה לְךָ אֶת־שְׁדֵי אֲשֶׁר בַּעֲנָתוֹת כִּי
לְךָ מִשְׁפָּט הַגְּאֹלָה לְקַנּוֹת וַיָּבֵא אֵלַי חֲנַמְאֵל בֶּן־
דָּדִי כַדְבַר יְיָ־הוֹה אֲלֵי־חֲצַר הַמְּטָרָה וַיֹּאמֶר אֲלֵי
קִנְיָה נָא אֶת־שְׁדֵי אֲשֶׁר־בַּעֲנָתוֹת אֲשֶׁר בְּאַרְצֵי
בְּנֵי־מִין כִּי־לְךָ מִשְׁפָּט הִירְשָׁה וְלְךָ הַגְּאֹלָה קִנְיָה־
לְךָ וְאָדַע כִּי דְבַר־יְיָ־הוֹה הוּא וַאֲקַנְנָה אֶת־הַשְּׂדֵה
מֵאֵת חֲנַמְאֵל בֶּן־דָּדִי אֲשֶׁר בַּעֲנָתוֹת וְאֲשַׁקְלָה־לוֹ
אֶת־הַכֶּסֶף שִׁבְעָה שְׁקָלִים וְעֲשֶׂרָה הַכֶּסֶף
וְאֲכַתֵּב בְּסֵפֶר וְאֲחַתֵּם וְאָעֵד עֲדִים וְאֲשַׁקֵּל
הַכֶּסֶף בְּמֵאזְנַיִם וְאֲקַח אֶת־סֵפֶר הַמִּקְנָה אֶת־
הַחֲתוּמִים הַמְצֹוּה וְהַחֲקִים וְאֶת־הַגְּלוּי וְאֶתָּן אֶת־
הַסֵּפֶר הַמִּקְנָה אֲלֵי־בְרוּךְ בֶּן־נְרִיָּה בֶּן־מַחְסִיָּה
לְעֵינַי חֲנַמְאֵל דָּדִי וְלְעֵינַי הָעֲדִים הַכְּתָבִים בְּסֵפֶר
הַמִּקְנָה לְעֵינַי כָּל־יְהוּדִים הַיֹּשְׁבִים בַּחֲצַר
הַמְּטָרָה וְאַצְוָה אֶת־בְּרוּךְ לְעֵינַיָּהֵם לֵאמֹר כֹּה־
אָמַר יְיָ־הוֹה צִ־בָּאוֹת אֶ־לְהִי יִשְׂרָאֵל לְקוֹחַ אֶת־
הַסְּפָרִים הָאֵלֶּה אֵת סֵפֶר הַמִּקְנָה הַזֶּה וְאֵת
הַחֲתוּמִים וְאֵת סֵפֶר הַגְּלוּי הַזֶּה וְנָתַתֶּם בְּכָל־יְהוּדִים
לְמַעַן יַעֲמְדוּ יָמִים רַבִּים כִּי כֹה אָמַר יְיָ־הוֹה
צִ־בָּאוֹת אֶ־לְהִי יִשְׂרָאֵל עוֹד יִקְנוּ בָתִּים וְשָׂדוֹת

וְכַרְמִים בְּאַרְצֵי הַזֹּאת וְאֶת־פְּלֹל אֲלֵי־הוֹה אַחֲרֵי
תָּתִי אֶת־סֵפֶר הַמִּקְנָה אֲלֵי־בְרוּךְ בֶּן־נְרִיָּה לֵאמֹר
יְיָ־הוֹה אֶ־דָּנִי יְיָ־הוֹה הִנֵּה אַתָּה עָשִׂיתָ אֶת־
הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ בְּכַחַךְ הַגָּדוֹל וּבְזַרְעֶךָ
הַנְּטוּיָה לֹא־יִפְלֹא מִמֶּךָ כָּל־דְּבַר הָעֲשִׂיָה חֶסֶד
לְאֲלֹפִים וּמִשְׁלָם עֵוֹן אָבוֹת אֲלֵי־חֵיק בְּנֵיהֶם
אַחֲרֵיהֶם הָאֵל הַגָּדוֹל הַגְּבוּר יְיָ־הוֹה צִ־בָּאוֹת שְׁמוֹ
גָּדֹל הָעֲצָה וְרַב הָעֲלִילָה אֲשֶׁר־עִינִיךָ פָּקַחְתָּ
עַל־כָּל־דְּרָכַי בְּנֵי אָדָם לָתֵת לְאִישׁ כְּדָרְכּוֹ
וּכְפָרִי מֵעַלְלָיו אֲשֶׁר־שָׁמַת אֹתוֹת וּמִפְתִּים
בְּאַרְצֵי־מִצְרַיִם עַד־הַיּוֹם הַזֶּה וּבִישְׂרָאֵל וּבְאָדָם
וְתַעֲשֶׂה־לְךָ שֵׁם כַּיּוֹם הַזֶּה וְתֵצֵא אֶת־עַמְּךָ אֶת־
יִשְׂרָאֵל מֵאַרְצֵי מִצְרַיִם בָּאוֹתוֹת וּבְמוֹפְתִים וּבִיד
חֲזָקָה וּבְאֲזֻרוֹעַ נְטוּיָה וּבְמוֹרָא גָּדוֹל כְּבוֹתֶתָן
לָהֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לְאָבוֹתֶם
לָתֵת לָהֶם אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ וַיָּבֵאוּ וַיִּרְשׁוּ
אֹתָהּ וְלֹא־שָׁמְעוּ בְּקוֹלְךָ וּבַתְרוּתְךָ
לֹא־הִלְכוּ אֵת כָּל־אֲשֶׁר צִוִּיתָה לָהֶם לַעֲשׂוֹת לֹא
עָשׂוּ וְתִקְרָא אֹתָם אֵת כָּל־הָרַעָה הַזֹּאת הִנֵּה
הַסְּלָלוֹת בָּאוּ הָעִיר לְלַכְדָּה וְהָעִיר נִתְּנָה בְּיַד
הַפְּשָׁ־דִים הַנִּלְחָמִים עֲלֶיהָ מִפְּנֵי הַחֶרֶב וְהָרַעַב
וְהַדְּבַר וְאֲשֶׁר דְּבַרְתָּ הָיָה וְהִנֵּה רָאָה וְאֹתָהּ
אָמַרְתָּ אֲלֵי אֶ־דָּנִי יְיָ־הוֹה קִנְיָה־לְךָ הַשְּׂדֵה בְּכֶסֶף
וְהָעֵד עֲדִים וְהָעִיר נִתְּנָה בְּיַד הַפְּשָׁ־דִים וַיְהִי
דְבַר־יְיָ־הוֹה אֲלֵי־רַמְיָהוּ לֵאמֹר הִנֵּה אֲנִי יְיָ־הוֹה
אֶ־לְהִי כָּל־בֶּשֶׂר הַמִּמְנִי יִפְלֹא כָּל־דְּבַר כֹּה
אָמַר יְיָ־הוֹה הַנְּנִי נִתַּן אֶת־הָעִיר הַזֹּאת בְּיַד
הַפְּשָׁ־דִים וּבִיד נְבוּכַדְרֶאֱצַר מֶלֶךְ־בָּבֶל וּלְכַדְדָה
וּבָאוּ הַפְּשָׁ־דִים הַנִּלְחָמִים עַל־הָעִיר הַזֹּאת
וְהִצִּיתוּ אֶת־הָעִיר הַזֹּאת בָּאֵשׁ וְשָׂרְפוּהָ וְאֵת
הַבָּתִּים אֲשֶׁר קָטְרוּ עַל־זְנוּתֵיהֶם לַבַּעַל וְהִסְכוּ
נְסָכִים לֹא־לַהִים אַחֲרַיִם לְמַעַן הַכְּעִסְנִי כִּי־הָיוּ
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יְהוּדָה אֲךָ עֹשִׂים הָרַע בְּעֵינַי
מִנְעַרְתֵּיהֶם כִּי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲךָ מְכַעֲסִים אֹתִי

במעשה ידיהם נאם-י-הוה כפי על-אפי ועל-
חמתי היתה לי העיר הזאת למן-היום אשר בנו
אותה ועד היום הזה להסירה מעל פני על כל-
רעת בני-ישראל ובני יהודה אשר עשו
להכעסני המה מלכיהם שריהם פהניהם
ונביאיהם ואיש יהודה וישבי ירושלים ויפנו
אלי ערף ולא פנים ולמד אתם השכם ולמד
ואינם שמעים לקחת מוסר וישימו שקוציהם
בבית אשר-נקרא-שמי עליו לטמאו ויבנו את-
במות הבעל אשר בגיא בן-הנם להעביר את-
בניהם ואת-בנותיהם למלך אשר לא-צויתים
ולא עלתה על-לבי לעשות התועבה הזאת
למען החטי את-יהודה ועתה לכן כה-אמר
י-הוה א-להי ישראל אל-העיר הזאת אשר
אתם אמרים נתנה ביד מלך-בבל בחרב וברעב
ובדבר הנני מקבצם מכל-הארצות אשר
הרחתים שם באפי ובחמתי ובקצף גדול
והשבתים אל-המקום הזה והשבתים לבטח
והיו לי לעם ואני אהיה להם לא-להים ונתתי
להם לב אחד ודרך אחד ליראה אותי כל-הימים
לטוב להם ולבניהם אחריהם וכרתי להם ברית
עולם אשר לא-אשוב מאחריהם להיטיבי אותם
ואת-יראתי אתן בלבבם לבלתי סור מעלי
וששתי עליהם להטיב אותם ונטעתים בארץ
הזאת באמת בכל-לבי ובכל-נפשי כפי-כה אמר
י-הוה כאשר הבאתי אל-העם הזה את כל-
הרעה הגדולה הזאת כן אנכי מביא עליהם את-
כל-הטובה אשר אנכי דבר עליהם ונקנה
השדה בארץ הזאת אשר אתם אמרים שממה
היא מאין אדם ובהמה נתנה ביד הפש-דים
שדות בפספס יקנו וכתוב בפספס וחתום והעד
עדים בארץ בנימן ובסביבי ירושלים ובערי
יהודה ובערי החר ובערי השפלה ובערי הנגב
כי-אשיב את-שבותם נאם-י-הוה:

לג ויהי דבר-י-הוה אל-ירמיהו שנית והוא
עודנו עצור בחצר המטרה לאמר כה-אמר
י-הוה עשה י-הוה יוצר אותה להכינה י-הוה
שמו קרא אלי ואענה ואנידה לך גדלות ובצרות
לא ידעתם כפי כה אמר י-הוה א-להי ישראל
על-בתי העיר הזאת ועל-בתי מלכי יהודה
הנתצים אל-הסללות ואל-החרב באים להלחם
את-הפש-דים ולמלאם את-פגרי האדם אשר-
הפיתי באפי ובחמתי ואשר הסתרתני פני מהעיר
הזאת על כל-דעתם הנני מעלה-לה ארבה
ומרפא ורפאתים וגליתי להם עתרת שלום
ואמת והשבתני את-שבות יהודה ואת שבות
ישראל ובנתים כבראשנה וטהרתים מכל-
עונם אשר הטאו-לי וסלחתי לכול לכל-
עונותיהם אשר הטאו-לי ואשר פשעו בי
והיתה לי לשם ששון לתהלה ולתפארת לכל
גויי הארץ אשר ישמעו את-כל-הטובה אשר
אנכי עשה אותם ופחדו ורגזו על כל-הטובה
ועל כל-השלום אשר אנכי עשה לה כה אמר
י-הוה עוד ישמע במקום-הזה אשר אתם
אמרים חרב הוא מאין אדם ומאין בהמה בערי
יהודה ובהצות ירושלים הנשמות מאין אדם
ומאין יושב ומאין בהמה קול ששון וקול
שמחה קול חתן וקול פלה קול אמרים הודו
את-י-הוה צ-באות פיי-טוב י-הוה פיי-לעולם
חסדו מבאים תודה בית י-הוה פיי-אשיב את-
שבות-הארץ כבראשנה אמר י-הוה כה-אמר
י-הוה צ-באות עוד יהיה במקום הזה החרב
מאין-אדם ועד-בהמה ובכל-ערינו נוה רעים
מרבצים צאן בערי החר בערי השפלה ובערי
הנגב ובארץ בנימן ובסביבי ירושלים ובערי
יהודה עד תעברנה הצאן על-ידי מונה אמר
י-הוה הנה ימים באים נאם-י-הוה והקמתי
את-הדבר הטוב אשר דברתי אל-בית ישראל

וְעַל־בֵּית יְהוּדָה ^{טו}בְּיָמִים הָהֵם וּבָעֵת הַהִיא
אֲצַמִּיחַ לְדוֹד צְמַח צְדָקָה וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וְצְדָקָה
בְּאָרֶץ ^{טז}בְּיָמִים הָהֵם תּוֹשַׁע יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם
תִּשְׁפּוֹן לְבִטָּח וְזֶה אֲשֶׁר־יִקְרָא־לָהּ י־הוּזָה צְדָקְנוּ
בִּי־כֹה אָמַר י־הוּזָה לֹא־יִכָּרֵת לְדוֹד אִישׁ יֹשֵׁב
עַל־כַּסֵּא בֵּית־יִשְׂרָאֵל וְלִכְהֻנִּים הַלְוִיִּם לֹא־
יִכָּרֵת אִישׁ מִלִּפְנֵי מַעְלָה עוֹלָה וּמִקֵּטִיר מִנְחָה
וְעָשָׂה זָבַח כָּל־הַיָּמִים ^{יז}וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי
יְרַמְיָהוּ לֵאמֹר כֹּה אָמַר י־הוּזָה אִם־תִּפְרוּ אֶת־
בְּרִיתִי הַיּוֹם וְאֶת־בְּרִיתִי הַלְיִלָה וּלְבַלְתִּי הַיּוֹם
יּוֹמָם־וּלְיִלָה בְּעֵתָם ^{יח}גַּם־בְּרִיתִי תִפֹּר אֶת־דָּוִד
עַבְדִּי מֵהַיּוֹת־לוֹ בֶּן מֶלֶךְ עַל־כַּסֵּאוֹ וְאֶת־הַלְוִיִּם
הַכְּהֻנִּים מִשְׁרָתִי ^{יט}אֲשֶׁר לֹא־יִסְפָּר צְבֹא הַשָּׁמַיִם
וְלֹא יִמַּד חוֹל הַיָּם בֶּן אֲרֶבֶה אֶת־זֶרַע דָּוִד עַבְדִּי
וְאֶת־הַלְוִיִּם מִשְׁרָתִי אֲתִי ^כוַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי
יְרַמְיָהוּ לֵאמֹר ^{כא}הֲלוֹא רָאִיתָ מִה־הָעַם הַזֶּה דִּבְרוּ
לֵאמֹר שְׁתֵּי הַמִּשְׁפָּחוֹת אֲשֶׁר בָּחַר י־הוּזָה בָּהֶם
וַיִּמָּאֲסוּ וְאֶת־עַמִּי יִנְאַצּוֹן מֵהַיּוֹת עוֹד גּוֹי
לִפְנֵיהֶם ^{כב}כֹּה אָמַר י־הוּזָה אִם־לֹא בְרִיתִי יּוֹמָם
וּלְיִלָה חַקוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא־שָׁמַתִּי ^{כג}גַּם־זֶרַע
יַעֲקֹב וְדוֹד עַבְדִּי אִמָּאם מִקַּחַת מִזֶּרְעוֹ מִשְׁלִים
אֶל־זֶרַע אַבְרָהָם יִשְׁחַק וַיַּעֲקֹב כִּי־אָשִׁיב אֲשׁוּב
אֶת־שְׁבוּתָם וְרַחֲמַתִּים:

לֵד ^{כד}הֲדַבֵּר אֲשֶׁר־הָיָה אֵלַי־רַמְיָהוּ מֵאֵת י־הוּזָה
וּנְבוּכַדְרֶאֶצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל וְכַלְחִילוֹ וְכַל־
מַמְלָכוֹת אָרֶץ מִמְּשַׁלַּת יָדוֹ וְכַל־הָעַמִּים
נִלְחָמִים עַל־יְרוּשָׁלַם וְעַל־כָּל־עָרֶיהָ לֵאמֹר כֹּה־
אָמַר י־הוּזָה אֶ־לֵהִי יִשְׂרָאֵל הֶלֶךְ וְאָמַרְתָּ אֵלַי־
צְדָקְיָהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר
י־הוּזָה הִנְנִי נֹתֵן אֶת־הָעִיר הַזֹּאת בְּיַד מֶלֶךְ־בָּבֶל
וְשָׂרְפָהּ בָּאֵשׁ וְאֵתָהּ לֹא תִמְלֹט מִיָּדוֹ כִּי תִפֹּשׂ
תִּתְפָּשׂ וּבִידוֹ תִנָּתֵן וְעֵינַיָךְ אֶת־עֵינַי מֶלֶךְ־בָּבֶל
תִּרְאִינָה וּפִיהוּ אֶת־פִּיךָ יְדַבֵּר וּבָבֶל תִּבּוֹא־אֶךְ
שָׁמַע דְּבַר־יְהוָה צְדָקְיָהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה כֹּה־אָמַר

י־הוּזָה עָלֶיךָ לֹא תָמוּת בַּחֲרָב בְּשָׁלוֹם תָמוּת
וּכְמִשְׁרָפוֹת אֲבוֹתֶיךָ הַמְּלָכִים הָרִאשֹׁנִים אֲשֶׁר־
הָיוּ לִפְנֵיךָ כִּן יִשְׂרָפוּ־לְךָ וְהוּי אָדוֹן יִסְפְּדוּ־לְךָ
כִּי־דַבֵּר אֲנִי־דְבַרְתִּי נְאֻם־יְהוָה וַיְדַבֵּר יְרַמְיָהוּ
הַנְּבִיא אֶל־צְדָקְיָהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה אֵת כָּל־הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה בִּירוּשָׁלַם וְחִיל מֶלֶךְ־בָּבֶל נִלְחָמִים עַל־
יְרוּשָׁלַם וְעַל כָּל־עָרֵי יְהוּדָה הַנּוֹתְרוֹת אֶל־לְכִישׁ
וְאֶל־עִזְקָה כִּי הִנֵּה נִשְׂאָרוֹ בְּעָרֵי יְהוּדָה עָרֵי
מִבְּצָר הֲדַבֵּר אֲשֶׁר־הָיָה אֵלַי־רַמְיָהוּ מֵאֵת י־הוּזָה
אֲחֵרֵי כָרֵת הַמֶּלֶךְ צְדָקְיָהוּ בְרִית אֶת־כָּל־הָעָם
אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם לְקַרְא לָהֶם דְּרוֹר לְשַׁלַּח אִישׁ
אֶת־עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת־שִׁפְחָתוֹ הָעֵבֶרִי וְהָעֵבֶרְיָהּ
הַפְּשִׁים לְבַלְתִּי עַבְדֶּכֶם בִּיהוּדֵי אָחִיהוּ אִישׁ
וַיִּשְׁמְעוּ כָּל־הַשָּׂרִים וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־בָּאוּ בְּבְרִית
לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת־שִׁפְחָתוֹ
הַפְּשִׁים לְבַלְתִּי עַבְדֶּכֶם עוֹד וַיִּשְׁמְעוּ וַיִּשְׁלְחוּ
וַיָּשׁוּבוּ אַחֲרֵי־כֵן וַיָּשׁוּבוּ אֶת־הָעַבְדִּים וְאֶת־
הַשִּׁפְחוֹת אֲשֶׁר שְׁלְחוּ הַפְּשִׁים וַיִּכְבְּשׁוּם
וַיִּכְבְּשׁוּם לְעַבְדִּים וּלְשִׁפְחוֹת ^אוַיְהִי דְבַר־יְהוָה
אֵלַי־רַמְיָהוּ מֵאֵת י־הוּזָה לֵאמֹר כֹּה־אָמַר י־הוּזָה
אֶ־לֵהִי יִשְׂרָאֵל אֲנִכִּי כָרַתִּי בְרִית אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם
בַּיּוֹם הַזֶּה וְאֵתֶם מֵאָרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים
לֵאמֹר ^במִקֶּץ שֶׁבַע שָׁנִים תִּשְׁלְחוּ אִישׁ אֶת־אָחִיו
הָעֵבֶרִי אֲשֶׁר־יִמְכַר לְךָ וְעַבְדְּךָ שֵׁשׁ שָׁנִים
וְשִׁלַּחְתוּ הַפְּשִׁי מֵעַמְךָ וְלֹא־שָׁמְעוּ אֲבוֹתֵיכֶם
אֵלָי וְלֹא הִטּוּ אֶת־אָזְנָם ^גוַתִּשְׁבוּ אֲתֶם הַיּוֹם
וַתַּעֲשׂוּ אֶת־הַיִּשָּׁר בְּעֵינַי לְקַרְא דְּרוֹר אִישׁ
לְרַעְהוּ וַתִּכְרַתוּ בְרִית לִפְנֵי בַּיִת אֲשֶׁר־נִקְרָא
שְׁמִי עָלָיו ^דוַתִּשְׁבוּ וַתַּחֲלָלוּ אֶת־שְׁמִי וַתִּשְׁבוּ
אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת־שִׁפְחָתוֹ אֲשֶׁר־
שְׁלַחְתֶּם הַפְּשִׁים לְנַפְשָׁם וַתִּכְבְּשׁוּ אֲתֶם לְהִיּוֹת
לָכֶם לְעַבְדִּים וּלְשִׁפְחוֹת לָכֵן כֹּה־אָמַר י־הוּזָה
אֲתֶם לֹא־שָׁמַעְתֶּם אֵלָי לְקַרְא דְּרוֹר אִישׁ לְאָחִיו
וְאִישׁ לְרַעְהוּ הִנְנִי קֹרֵא לָכֶם דְּרוֹר נְאֻם־יְהוָה

אֶל־הַחֶרֶב אֶל־הַדָּבָר וְאֶל־הָרֶעִב וְנָתַתִּי אֶתְכֶם לְזוּעָה לְזוּעָה לְכָל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ וְנָתַתִּי אֶת־הָאֲנָשִׁים הָעֹבְרִים אֶת־בְּרִיתִי אֲשֶׁר לֹא־הִקִּימוּ אֶת־דְּבַר־יְהוָה אֲשֶׁר כָּרַתוּ לִשְׂנֵי וַיַּעֲבְרוּ בֵּין בְּתָרְיוֹ שְׂרֵי יְהוּדָה וְשְׂרֵי יְרוּשָׁלַם הַפָּרָסִים וְהַכַּהֲנִים וְכָל עַם הָאָרֶץ הָעֹבְרִים בֵּין בְּתָרֵי הָעֵגֶל וְנָתַתִּי אוֹתָם בְּיַד אִיבִיָּהֶם וּבְיַד מִבְקָשֵׁי נַפְשָׁם וְהִיתָה נַבְלָתָם לְמֵאֵכָל לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבַהֲמַת הָאָרֶץ וְאֶת־צִדְקָתָהּ מִלְךְ־יְהוּדָה וְאֶת־שָׂרְיוֹ אֶתְּן בְּיַד אִיבִיָּהֶם וּבְיַד מִבְקָשֵׁי נַפְשָׁם וּבְיַד חֵיל מִלְךְ בָּבֶל הָעֹלִים מֵעֲלֵיכֶם הֲנַנִּי מִצֹּהַ נְאֻם־יְהוָה וְהַשְׁבַּתִּים אֶל־הָעִיר הַזֹּאת וְנִלְחַמוּ עָלֶיהָ וּלְכַדוּהָ וּשְׂרָפָהּ בָּאֵשׁ וְאֶת־עָרֵי יְהוּדָה אֶתְּן שְׂמֹמָה מֵאִין יֹשֵׁב׃

לֹה הַדָּבָר אֲשֶׁר־הָיָה אֶל־יְרֻמָּיהוּ מֵאֵת יְהוָה בְּיַמֵּי יְהוֹיָקִים בְּנִי־אֲשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה לֵאמֹר הֲלוֹךְ אֶל־בֵּית הַרְכָּבִים וְדַבַּרְתָּ אוֹתָם וְהַבְּאוֹתָם בֵּית יְהוָה אֶל־אֶחָת הַלְשָׁכוֹת וְהַשְׁקִיתָ אוֹתָם יַיִן וְאָקַח אֶת־יְאֻזָּנִיָּה בְנִי־יְרֻמָּיהוּ בְנִי־חַבְצַנְיָה וְאֶת־אָחִיו וְאֶת־כָּל־בָּנָיו וְאֶת־כָּל־בֵּית הַרְכָּבִים וְאָבָא אֶתְּם בֵּית יְהוָה אֶל־לְשַׁכַּת בְּנֵי חָנָן בְּנִי־יְגַדְלִיָּהוּ אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־אֶצֶּל לְשַׁכַּת הַשָּׂרִים אֲשֶׁר מִמַּעַל לְלְשַׁכַּת מַעֲשִׂיָּהוּ בְּנִי־שָׁלֹם שִׁמְרֵם הַסֶּף וְאֶתְּן לִפְנֵי בְנֵי בֵּית־הַרְכָּבִים גְּבַעִים מְלֵאִים יַיִן וְכִסּוֹת וְאֵמַר אֲלֵיהֶם שְׂתוּ־יַיִן וַיֹּאמְרוּ לֹא נִשְׁתַּהֲיִין כִּי יוֹנָדָב בְּנִי־יְרֻמָּיהוּ צֹהַ עָלֵינוּ לֵאמֹר לֹא תִשְׂתוּ־יַיִן אֶתְּם וּבְנֵיכֶם עַד־עוֹלָם וּבֵית לֹא־תִבְנוּ וְזָרַע לֹא־תִזְרְעוּ וְכָרֶם לֹא־תִטְעוּ וְלֹא יִהְיֶה לָכֶם כִּי בָאֵהֱלִים תִּשְׁבּוּ כָּל־יְמֵיכֶם לִמְעַן תַּחֲיוּ יָמִים רַבִּים עֲלֵי־פָנַי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אַתְּם גָּרִים שָׁם וְנִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוֹנָדָב בְּנִי־יְרֻמָּיהוּ לְכָל אֲשֶׁר צִוָּנוּ לְבַלְתִּי שְׂתוּ־יַיִן כָּל־יְמֵינוּ אֲנַחְנוּ נֹשִׁינּוּ בְּנֵינוּ וּבְנֹתֵינוּ וּלְבַלְתִּי בְּנוֹת

בְּתִים לְשַׁבְּתָנוּ וְכָרֶם וְשָׂדֶה וְזָרַע לֹא יִהְיֶה־לָּנוּ וְנִשְׁבּוּ בָאֵהֱלִים וְנִשְׁמַע וְנַעֲשֶׂה כְּכָל אֲשֶׁר־צִוָּנוּ יוֹנָדָב אָבִינוּ וַיְהִי בַעֲלוֹת נְבוּכַדְרֶאֶצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל אֶל־הָאָרֶץ וְנֹאמַר בָּאוּ וְנִשְׁבּוּ אֶת־יְרוּשָׁלַם מִפְּנֵי חֵיל הַכֹּשְׁדִים וּמִפְּנֵי חֵיל אָרָם וְנִשְׁבּוּ בִירוּשָׁלַם וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־יְרֻמָּיהוּ לֵאמֹר כֹּה־אָמַר יְהוָה צֶ־בְאוֹת אֶ־לֵהִי יִשְׂרָאֵל הַלֵךְ וְאֶמַּרְתָּ לְאִישׁ יְהוּדָה וּלְיוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם הֲלוֹא תִקְחוּ מוֹסֵר לְשִׁמְעַע אֶל־דְּבַר־יְהוָה נְאֻם־יְהוָה הֲיֹקֵם אֶת־דְּבַר־יְהוָה יוֹנָדָב בְּנִי־יְרֻמָּיהוּ אֶת־בָּנָיו לְבַלְתִּי שְׂתוּ־יַיִן וְלֹא שְׂתוּ עַד־הַיּוֹם הַזֶּה כִּי שָׁמְעוּ אֶת מִצְוֹת אֲבִיהֶם וְאֲנֹכִי דַבַּרְתִּי אֲלֵיכֶם הַשָּׁכֶם וְדַבַּר וְלֹא שָׁמַעְתֶּם אֵלָי וְאֲשַׁלַּח אֲלֵיכֶם אֶת־כָּל־עַבְדֵי הַנְּבֵאִים הַשָּׁכֶם וְשַׁלַּח לֵאמֹר שְׁבּוּ־נָא אִישׁ מִדְּרָכּוֹ הָרַעָה וְהִיטִיבוּ מַעַלְלֵיכֶם וְאֶל־תִּלְכוּ אַחֲרַי אֶ־לֵהִים אַחֲרַי לְעַבְדָם וּשְׁבּוּ אֶל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־נָתַתִּי לָכֶם וְלֹא־אֲבַתִּיכֶם וְלֹא הִטִּיתֶם אֶת־אֲזָנְכֶם וְלֹא שָׁמַעְתֶּם אֵלָי כִּי הִקִּימוּ בְנֵי יְהוֹנָדָב בְּנִי־יְרֻמָּיהוּ אֶת־מִצְוֹת אֲבִיהֶם אֲשֶׁר צִוָּם וְהָעַם הַזֶּה לֹא שָׁמְעוּ אֵלָי לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה אֶ־לֵהִי צֶ־בְאוֹת אֶ־לֵהִי יִשְׂרָאֵל הֲנַנִּי מִבִּיא אֶל־יְהוּדָה וְאֶל כָּל־יְרוּשָׁלַם אֶת כָּל־הָרַעָה אֲשֶׁר דַּבַּרְתִּי עָלֵיהֶם יַעַן דַּבַּרְתִּי אֲלֵיהֶם וְלֹא שָׁמְעוּ וְאֶקְרָא לָהֶם וְלֹא עָנוּ וְלִבַּיִת הַרְכָּבִים אָמַר יְרֻמָּיהוּ כֹה־אָמַר יְהוָה צֶ־בְאוֹת אֶ־לֵהִי יִשְׂרָאֵל יַעַן אֲשֶׁר שָׁמַעְתֶּם עַל־מִצְוֹת יְהוֹנָדָב אֲבִיכֶם וְתִשְׁמְרוּ אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי וְתַעֲשׂוּ כְּכָל אֲשֶׁר־צִוָּה אֶתְכֶם לָכֵן כֹּה אָמַר יְהוָה צֶ־בְאוֹת אֶ־לֵהִי יִשְׂרָאֵל לֹא־יִפְרָת אִישׁ לְיוֹנָדָב בְּנִי־יְרֻמָּיהוּ עֹמֵד לִפְנֵי כָּל־הַיָּמִים׃

לֹו וַיְהִי בַשָּׁנָה הָרְבַעִית לִיהוֹיָקִים בְּנִי־אֲשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה הָיָה הַדָּבָר הַזֶּה אֶל־יְרֻמָּיהוּ מֵאֵת יְהוָה לֵאמֹר כֹּה־לֵךְ מִגַּלְת־סַפֵּר וְכַתְּבַת אֲלֵיָּה אֶת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דַּבַּרְתִּי אֲלֵיךָ עַל־יִשְׂרָאֵל

וְעַל־יְהוּדָה וְעַל־כָּל־הַגּוֹיִם מִיּוֹם דְּבַרְתִּי אֵלֶיךָ
מִימֵי יֵאשְׁיָהוּ וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה אֹלֵי יִשְׁמְעוּ בֵּית
יְהוּדָה אֵת כָּל־הַרְעָה אֲשֶׁר אָנֹכִי חָשַׁב לַעֲשׂוֹת
לָהֶם לְמַעַן יָשׁוּבוּ אִישׁ מִדַּרְכּוֹ הַרְעָה וְסָלַחְתִּי
לְעוֹנָם וּלְחַטָּאתָם וַיִּקְרָא יְרֻמְיָהוּ אֶת־בְּרוּךְ בֶּן־
נְרִיָּה וַיִּכְתֹּב בְּרוּךְ מִפִּי יְרֻמְיָהוּ אֵת כָּל־דְּבָרֵי
יְהוָה אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֵלָיו עַל־מַגְלַת־סֵפֶר וַיִּצְוֶה
יְרֻמְיָהוּ אֶת־בְּרוּךְ לֵאמֹר אֲנִי עָצוּר לֹא אוֹכֵל
לִבּוֹא בֵּית יְהוָה וּבָאת אֵתָּה וְקִרְאת בַּמַּגְלָה
אֲשֶׁר־כָּתַבְתָּ מִפִּי אֶת־דְּבָרֵי יְהוָה בְּאָזְנֵי הָעָם
בֵּית יְהוָה בַּיּוֹם צוּם וְגַם בְּאָזְנֵי כָל־יְהוּדָה
הַבָּאִים מֵעַרְיָהֶם תִּקְרָאֵם אֹלֵי תִפְל תַּחֲנַנְתֶּם
לְפָנַי יְהוָה וַיָּשׁוּבוּ אִישׁ מִדַּרְכּוֹ הַרְעָה כִּי־גָדוֹל
הָאֵף וְהַחֲמָה אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה אֶל־הָעָם הַזֶּה
וַיַּעַשׂ בְּרוּךְ בֶּן־נְרִיָּה כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוְּהוּ יְרֻמְיָהוּ
הַנְּבִיא לְקִרְאָה בְּסֵפֶר דְּבָרֵי יְהוָה בֵּית יְהוָה וַיְהִי
בַשָּׁנָה הַחֲמִשִּׁית לַיהוֹיָקִים בְּנֵי־אֲשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ־
יְהוּדָה בַּחֲדָשׁ הַתְּשִׁיעִי קָרְאוּ צוּם לְפָנַי יְהוָה
כָּל־הָעָם בִּירוּשָׁלַם וְכָל־הָעָם הַבָּאִים מֵעַרֵי
יְהוּדָה בִּירוּשָׁלַם וַיִּקְרָא בְרוּךְ בַּסֵּפֶר אֶת־דְּבָרֵי
יְרֻמְיָהוּ בֵּית יְהוָה בְּלִשְׁכַּת גְּמַרְיָהוּ בֶן־שָׁפָן
הַסֹּפֵר בַּחֲצַר הָעֲלִיּוֹן פֶּתַח שַׁעַר בֵּית־יְהוָה
הַחֲדָשׁ בְּאָזְנֵי כָל־הָעָם וַיִּשְׁמַע מִכְּיָהוּ בֶן־
גְּמַרְיָהוּ בֶן־שָׁפָן אֶת־כָּל־דְּבָרֵי יְהוָה מֵעַל הַסֵּפֶר
וַיֵּרֶד בֵּית־הַמֶּלֶךְ עַל־לִשְׁכַּת הַסֹּפֵר וְהִנֵּה־שָׁם
כָּל־הַשָּׂרִים יוֹשְׁבִים אֲלִישְׁמַע הַסֹּפֵר וְדִלְיָהוּ בֶן־
שְׁמַעְיָהוּ וְאַלְנָתָן בֶּן־עֲכָבוֹר וְגַמְרִיָּהוּ בֶן־שָׁפָן
וְצִדְקִיָּהוּ בֶן־חֲנַנְיָהוּ וְכָל־הַשָּׂרִים וַיִּגִּד לָהֶם
מִכְּיָהוּ אֵת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר שָׁמַע בְּקִרְאָה בְּרוּךְ
בַּסֵּפֶר בְּאָזְנֵי הָעָם וַיִּשְׁלַחוּ כָל־הַשָּׂרִים אֶל־
בְּרוּךְ אֶת־יְהוּדִי בֶן־נְתַנְיָהוּ בֶן־שְׁלֹמֹמַיָהוּ בֶן־כּוּשִׁי
לֵאמֹר הַמַּגְלָה אֲשֶׁר קִרְאתָ בָּהּ בְּאָזְנֵי הָעָם קַחנָה
בְּיָדְךָ וְלֶךְ וַיִּקַּח בְּרוּךְ בֶּן־נְרִיָּהוּ אֶת־הַמַּגְלָה בְּיָדוֹ
וַיָּבֹא אֵלֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו שֵׁב נָא וְקִרְאָנָה

בְּאָזְנֵינוּ וַיִּקְרָא בְרוּךְ בְּאָזְנֵיהֶם וַיְהִי כַּשְׁמָעִם
אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים פָּחַדוּ אִישׁ אֶל־רַעְיָהוּ וַיֹּאמְרוּ
אֶל־בְּרוּךְ הַגִּיד נְגִיד לְמַלְכְךָ אֵת כָּל־הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה וְאֶת־בְּרוּךְ שָׁאֲלוּ לֵאמֹר הַגִּד־נָא לָנוּ אֵיךְ
כָּתַבְתָּ אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה מִפִּי וַיֹּאמֶר
לָהֶם בְּרוּךְ מִפִּי יִקְרָא אֵלֵי אֵת כָּל־הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה וְאֲנִי כָתַב עַל־הַסֵּפֶר בְּיָדִי וַיֹּאמְרוּ
הַשָּׂרִים אֶל־בְּרוּךְ לָךְ הִסְתַּר אֶתָּה וַיְרַמְיָהוּ וַאִישׁ
אֶל־יָדַע אֵיפֹה אַתֶּם וַיָּבֹאוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ הַצָּרָה
וְאֶת־הַמַּגְלָה הִפְקְדוּ בְּלִשְׁכַּת אֲלִישְׁמַע הַסֹּפֵר
וַיִּגִּדוּ בְּאָזְנֵי הַמֶּלֶךְ אֵת כָּל־הַדְּבָרִים וַיִּשְׁלַח
הַמֶּלֶךְ אֶת־יְהוּדִי לְקַחַת אֶת־הַמַּגְלָה וַיִּקְחָהּ
מִלִּשְׁכַּת אֲלִישְׁמַע הַסֹּפֵר וַיִּקְרָאָהּ יְהוּדִי בְּאָזְנֵי
הַמֶּלֶךְ וּבְאָזְנֵי כָל־הַשָּׂרִים הָעֹמְדִים מֵעַל הַמֶּלֶךְ
וְהַמֶּלֶךְ יוֹשֵׁב בֵּית הַחֹרֶף בַּחֲדָשׁ הַתְּשִׁיעִי וְאֶת־
הָאֵף לְפָנָיו מִבְּעֵרַת וַיְהִי כַּקְּרֹאָה יְהוּדִי שְׁלֹשׁ
דְּלָתוֹת וְאַרְבַּעַה יְקָרְעָה בְּתַעַר הַסֹּפֵר וְהַשְׁלֶךְ
אֶל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר אֶל־הָאֵף עַד־תֵּם כָּל־הַמַּגְלָה
עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הָאֵף וְלֹא פָחַדוּ וְלֹא קָרְעוּ
אֶת־בְּגָדֵיהֶם הַמֶּלֶךְ וְכָל־עַבְדָּיו הַשְּׂמֹעִים אֵת
כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְגַם אֲלִנָּתָן וְדִלְיָהוּ וְגַמְרִיָּהוּ
הַפְּגָעוּ בַּמֶּלֶךְ לְבַלְתִּי שַׂרְף אֶת־הַמַּגְלָה וְלֹא
שָׁמַע אֵלֵיהֶם וַיִּצְוֶה הַמֶּלֶךְ אֶת־יְרַחְמָאֵל בֶּן־
הַמֶּלֶךְ וְאֶת־שָׂרְיָהוּ בֶן־עֲזַרְיָאֵל וְאֶת־שְׁלֹמֹמַיָהוּ
בֶן־עַבְדָּאֵל לְקַחַת אֶת־בְּרוּךְ הַסֹּפֵר וְאֵת יְרַמְיָהוּ
הַנְּבִיא וַיִּסְתַּרְם יְהוָה וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־
יְרַמְיָהוּ אַחֲרֵי שַׂרְף הַמֶּלֶךְ אֶת־הַמַּגְלָה וְאֶת־
הַדְּבָרִים אֲשֶׁר כָּתַב בְּרוּךְ מִפִּי יְרַמְיָהוּ לֵאמֹר
שׁוּב קַח־לְךָ מַגְלָה אַחֶרֶת וְכָתַב עָלֶיהָ אֵת כָּל־
הַדְּבָרִים הָרִאשׁוֹנִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל־הַמַּגְלָה
הָרִאשׁוֹנָה אֲשֶׁר שַׂרְף יְהוֹיָקִים מֶלֶךְ־יְהוּדָה
וְעַל־יְהוֹיָקִים מֶלֶךְ־יְהוּדָה תֹּאמַר כֹּה אָמַר
יְהוָה אֵתָּה שַׂרְפַת אֶת־הַמַּגְלָה הַזֹּאת לֵאמֹר
מִדּוּעַ כָּתַבְתָּ עָלֶיהָ לֵאמֹר בְּאֵיבּוֹא מֶלֶךְ־בָּבֶל

והשחית את־הארץ הזאת והשבית ממנה אדם ובהמה לכן כה־אמר י־הוה על־יהויקים מלך יהודה לא־יהיה־לו יושב על־פסא דוד ונבלתו תהיה משלכת לחרב ביום ולקרה בקללה ופקדתי עליו ועל־זרעו ועל־עבדיו את־עונם והבאתי עליהם ועל־ישבי ירושלים ואל־איש יהודה את כל־הרעה אשר־דברתי אליהם ולא שמעו וירמיהו לקח מגלה אחרת ויתנה אל־ברוך בן־נריהו הספר ויכתב עליה מפי ירמיהו את כל־דברי הספר אשר שרף יהויקים מלך־יהודה באש ועוד נוסף עליהם דברים רבים כהמה:

לו וימלך־מלך צדקיהו בן־יאשיהו תחת כנניהו בן־יהויקים אשר המליך נבוכדראצר מלך־בבל בארץ יהודה ולא שמע הוא ועבדיו ועם הארץ אל־דברי י־הוה אשר דבר ביד ירמיהו הנביא וישלח המלך צדקיהו את־יהויכל בן־שלמיה ואת־צפניהו בן־מעשיה הכהן אל־ירמיהו הנביא לאמר התפלל־נא בעדנו אל־י־הוה א־להינו וירמיהו בא ויצא בתוך העם ולא־נתנו אתו בית הכליא הפלוא והחיל פרעה יצא ממצרים וישמעו הכש־דים הצרים על־ירושלים את־שמעם ויעלו מעל ירושלים ויהי דבר־י־הוה אל־ירמיהו הנביא לאמר כה־אמר י־הוה א־להי ישראל כה תאמרו אל־מלך יהודה השלח אתכם אלי לדרשני הנה חיל פרעה היצא לכם לעזרה שב לארצו מצרים וישבו הכש־דים ונלחמו על־העיר הזאת ולכדה ושרפה באש כה אמר י־הוה אל־תשאנו נפשתיכם לאמר הלך ילכו מעלינו הכש־דים כי־לא ילכו כי אם־הפיתם כל־חיל כש־דים הנלחמים אתכם ונשארו־בם אנשים מדקרים איש באהלו יקומו ושרפו את־העיר הזאת באש ויהיה בהעלות חיל הכש־דים מעל ירושלים

מפני חיל פרעה ויצא ירמיהו מירושלים ללכת ארץ בנימן לחלק משם בתוך העם ויהי־הוא בשער בנימן ושם בעל פקדת ושמו יראיה בן־שלמיה בן־חנניה ויתפש את־ירמיהו הנביא לאמר אל־הכש־דים אתה נפל ויאמר ירמיהו שקר אינני נפל על־הכש־דים ולא שמע אליו ויתפש יראיה בירמיהו ויבאהו אל־השרים ויקצפו השרים על־ירמיהו והפו אתו ונתנו אותו בית האסור בית יהונתן הספר כי־אתו עשו לבית הכלא כי בא ירמיהו אל־בית הבור ואל־החניזות וישב־שם ירמיהו ימים רבים וישלח המלך צדקיהו ויקחהו וישאלהו המלך בביתו בסתר ויאמר היש דבר מאת י־הוה ויאמר ירמיהו יש ויאמר ביד מלך־בבל תנתן ויאמר ירמיהו אל־המלך צדקיהו מה הטאתי לך ולעבדיך ולעם הזה פי־נתתם אותי אל־בית הכלא ואיו ואיה נביאיכם אשר־נבאו לכם לאמר לא־יבא מלך־בבל עליכם ועל הארץ הזאת ועתה שמע־נא אדני המלך תפל־נא תחנתי לפניך ואל־תשבני בית יהונתן הספר ולא אמות שם ויצוה המלך צדקיהו ויפקדו את־ירמיהו בחצר המטרה ונתן לו כפר־לחם ליום מחוץ האפים עד־תם כל־הלחם מן־העיר וישב ירמיהו בחצר המטרה

לח וישמע שפטיה בן־מתן וגדליהו בן־פשחור ויוכל בן־שלמיהו ופשחור בן־מלכיה את־הדברים אשר ירמיהו מדבר אל־כל־העם לאמר כה אמר י־הוה הישב בעיר הזאת ימות בחרב ברעב ובדבר והיצא אל־הכש־דים יחיה ויהי והיתה־לו נפשו לשלל וחי כה אמר י־הוה הנתן תנתן העיר הזאת ביד חיל מלך־בבל ולכדה ויאמרו השרים אל־המלך יומת נא את־האיש הזה פי־על־כפן הוא־מרפא את־ידי אנשי המלחמה הנשארים בעיר הזאת ואת ידי כל־

הָעַם לְדַבֵּר אֲלֵיהֶם בְּדְבָרִים הָאֵלֶּה כִּי הָאִישׁ
הַזֶּה אֵינְנוּ דֹרֵשׁ לְשָׁלוֹם לָעַם הַזֶּה כִּי אִם-לְרָעָה
וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ צְדָקְיָהוּ הִנֵּה-הוּא בְיַדְכֶם כִּי-אִין
הַמֶּלֶךְ יוֹכַל אֶתְכֶם דָּבָר וַיִּקְחוּ אֶת-יִרְמְיָהוּ
וַיִּשְׁלְכוּ אֹתוֹ אֶל-הַבּוֹר מִלְכִּיָּהוּ בֶן-הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר
בַּחֲצַר הַמְּטָרָה וַיִּשְׁלְחוּ אֶת-יִרְמְיָהוּ בַּחֲבָלִים
וּבַבּוֹר אֵין-מַיִם כִּי אִם-טֵיט וַיִּטְבַּע יִרְמְיָהוּ בְּטֵיט
וַיִּשְׁמַע עֶבֶד-מֶלֶךְ הַכּוּשִׁי אִישׁ סָרִיס וְהוּא בְּבֵית
הַמֶּלֶךְ כִּי-נִתְּנוּ אֶת-יִרְמְיָהוּ אֶל-הַבּוֹר וְהַמֶּלֶךְ
יֹושֵׁב בְּשַׁעַר בְּנִימָן וַיֵּצֵא עֶבֶד-מֶלֶךְ מִבֵּית הַמֶּלֶךְ
וַיְדַבֵּר אֶל-הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ הִרְעוּ
הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשׂוּ לְיִרְמְיָהוּ
הַנְּבִיא אֵת אֲשֶׁר-הִשְׁלִיכוּ אֶל-הַבּוֹר וַיָּמָת תַּחֲתָיו
מִפְּנֵי הָרָעַב כִּי אֵין הַקֶּחַם עוֹד בְּעִיר וַיֵּצֵא
הַמֶּלֶךְ אֵת עֶבֶד-מֶלֶךְ הַכּוּשִׁי לֵאמֹר קַח בְּיָדְךָ
מִזֶּה שְׁלֹשִׁים אָנָּשִׁים וְהַעֲלִית אֶת-יִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא
מִן-הַבּוֹר בְּטָרֶם יָמוּת וַיִּקַּח עֶבֶד-מֶלֶךְ אֶת־
הָאֲנָשִׁים בְּיָדוֹ וַיָּבֵא בֵּית-הַמֶּלֶךְ אֶל-תַּחַת הָאוֹצַר
וַיִּקַּח מִשָּׁם בָּלוּי הַסַּחְבוֹת סַחְבוֹת וּבָלוּי מְלָחִים
וַיִּשְׁלַח אֶל-יִרְמְיָהוּ אֶל-הַבּוֹר בַּחֲבָלִים וַיֹּאמֶר
עֶבֶד-מֶלֶךְ הַכּוּשִׁי אֶל-יִרְמְיָהוּ שִׁים נָא בְלוּאֵי
הַסַּחְבוֹת וְהַמְּלָחִים תַּחַת אֲצִלוֹת יָדֶיךָ מִתַּחַת
לַחֲבָלִים וַיַּעַשׂ יִרְמְיָהוּ כֵן וַיִּמְשְׁכוּ אֶת-יִרְמְיָהוּ
בַּחֲבָלִים וַיַּעֲלוּ אֹתוֹ מִן-הַבּוֹר וַיֵּשֶׁב יִרְמְיָהוּ
בַּחֲצַר הַמְּטָרָה וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ צְדָקְיָהוּ וַיִּקַּח
אֶת-יִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא אֹלָיו אֶל-מְבוֹא הַשְּׁלִישִׁי
אֲשֶׁר בְּבֵית י-הוָה וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל-יִרְמְיָהוּ
שְׂאֵל אֲנִי אֶתְּךָ דָּבָר אֶל-תַּכַּחַד מִפְּנֵי דָבָר וַיֹּאמֶר
יִרְמְיָהוּ אֶל-צְדָקְיָהוּ כִּי אֲגִיד לְךָ הַלּוֹא הִמָּת
תְּמִיתָנִי וְכִי אֵיעָצְךָ לֹא תִשְׁמַע אֵלָי וַיִּשְׁבַּע
הַמֶּלֶךְ צְדָקְיָהוּ אֶל-יִרְמְיָהוּ בַּסֶּתֶר לֵאמֹר חַי-
י-הוָה (את) אֲשֶׁר עָשָׂה-לָנוּ אֶת-הַנֶּפֶשׁ הַזֹּאת
אִם-אֲמִיתְךָ וְאִם-אֲתַנְּךָ בְּיַד הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה
אֲשֶׁר מְבַקְשִׁים אֶת-נַפְשְׁךָ וַיֹּאמֶר יִרְמְיָהוּ אֶל-

צְדָקְיָהוּ כִּהְיֵהוּ כִּהְיֵהוּ אֶל-לְהִי צ-בְּאוֹת א-לְהִי
יִשְׂרָאֵל אִם-יֵצֵא תֵצֵא אֶל-שָׂרֵי מֶלֶךְ-בָּבֶל וְחִיתָה
נַפְשְׁךָ וְהָעִיר הַזֹּאת לֹא תִשָּׂרֵף בְּאֵשׁ וְחִיתָה אַתָּה
וּבֵיתְךָ וְאִם לֹא-תֵצֵא אֶל-שָׂרֵי מֶלֶךְ בָּבֶל וְנִתְּנָה
הָעִיר הַזֹּאת בְּיַד הַכּוּשִׁי-דִים וְשָׂרְפוּהָ בְּאֵשׁ וְאַתָּה
לֹא-תִמְלֹט מִיָּדָם וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ צְדָקְיָהוּ אֶל־
יִרְמְיָהוּ אֲנִי דֹאג אֶת-הַיְהוּדִים אֲשֶׁר נָפְלוּ אֶל־
הַכּוּשִׁי-דִים פְּרִי-יָתְנוּ אֵתִי בְיָדָם וְהִתְעַלְלוּ-בִּי
וַיֹּאמֶר יִרְמְיָהוּ לֹא יִתְּנוּ שְׁמַע-נָא בְּקוֹל י-הוָה
לְאֲשֶׁר אֲנִי דֹבֵר אֵלֶיךָ וַיִּיטֹב לְךָ וְתַחֲי נַפְשְׁךָ
וְאִם-מָאן אַתָּה לֵצֵאת זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר הִרְאֵנִי
י-הוָה וְהִנֵּה כָל-הַנָּשִׁים אֲשֶׁר נִשְׂאָרוּ בְּבֵית
מֶלֶךְ-יְהוּדָה מוֹצְאוֹת אֶל-שָׂרֵי מֶלֶךְ בָּבֶל וְהִנֵּה
אִמְרַת הַסִּיתוּךָ וַיִּכְלוּ לְךָ אָנָּשִׁי שְׁלֹמֶךָ הִטְבְּעוּ
בַּבֶּץ רִגְלְךָ נִסְגוּ אַחֲזֹר וְאֶת-כָּל-נְשִׂיךָ וְאֶת-בָּנֶיךָ
מוֹצְאִים אֶל-הַכּוּשִׁי-דִים וְאַתָּה לֹא-תִמְלֹט מִיָּדָם
כִּי בְיַד מֶלֶךְ-בָּבֶל תִּתְּפֹשׂ וְאֶת-הָעִיר הַזֹּאת
תִּשְׂרֹף בְּאֵשׁ וַיֹּאמֶר צְדָקְיָהוּ אֶל-יִרְמְיָהוּ אִישׁ
אֶל-יָדַע בְּדְבָרִים-הָאֵלֶּה וְלֹא תָמוּת וְכִי-יִשְׁמְעוּ
הַשָּׂרִים כִּי-דִבַּרְתִּי אֶתְּךָ וּבָאוּ אֵלֶיךָ וְאָמְרוּ אֵלֶיךָ
הַגִּידָה-נָא לָנוּ מִה-דִּבַּרְתָּ אֶל-הַמֶּלֶךְ אֶל-תַּכַּחַד
מִפְּנֵינוּ וְלֹא נִמִּיתְךָ וּמִה-דָּבָר אֵלֶיךָ הַמֶּלֶךְ
וַיֹּאמֶרְתָּ אֲלֵיהֶם מִפִּיל-אֲנִי תַחֲנַתִּי לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ
לְבַלְתִּי הִשִּׁיבֵנִי בֵּית יְהוֹנָתָן לָמוּת שָׁם וַיָּבֵאוּ
כָל-הַשָּׂרִים אֶל-יִרְמְיָהוּ וַיִּשְׂאֲלוּ אֹתוֹ וַיַּגִּד לָהֶם
כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּה הַמֶּלֶךְ וַיַּחֲרְשׁוּ
מִפְּנֵינוּ כִּי לֹא-נִשְׁמַע הַדָּבָר וַיֵּשֶׁב יִרְמְיָהוּ בַּחֲצַר
הַמְּטָרָה עַד-יּוֹם אֲשֶׁר-נִלְכְּדָה יְרוּשָׁלַם וְהָיָה
כַּאֲשֶׁר נִלְכְּדָה יְרוּשָׁלַם:

לֹט בַּשָּׁנָה הַתְּשַׁעִית לְצְדָקְיָהוּ מֶלֶךְ-יְהוּדָה
בַּחֹדֶשׁ הָעֲשׂוֹרִי בָּא נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ-בָּבֶל וְכָל־
חֵילוֹ אֶל-יְרוּשָׁלַם וַיִּצְרוּ עֲלֵיהָ בַּעֲשָׂתֵי-עֶשְׂרֵה
שָׁנָה לְצְדָקְיָהוּ בַּחֹדֶשׁ הָרִבְעִיעִי בַּתְּשַׁעָה לַחֹדֶשׁ
הִבְקָעָה הָעִיר וַיָּבֵאוּ כָל שָׂרֵי מֶלֶךְ-בָּבֶל וַיֵּשְׁבוּ

בשער התוך נרגל שראצו סמנר-נבו שר-סכים
רב-סרים נרגל שראצו רב-מג וכל-שארית שרי
מלך בבל ויהי פאשר ראם צדקיהו מלך-יהודה
וכל אנשי המלחמה ויברחו ויצאו לילה מן-
העיר דרך גן המלך בשער בין החמתים ויצא
דרך הערבה וירדפו חיל-כש-דים אחריהם
וישגו את-צדקיהו בערבות ירחו ויקחו אותו
ויעלהו אל-נבוכדראצו מלך-בבל רבלתה
בארץ חמת וידבר אתו משפטים וישחט מלך
בבל את-בני צדקיהו ברבלה לעיניו ואת כל-
חרי יהודה שחט מלך בבל ואת-עיני צדקיהו
עור ויאסרהו בנחשתים לביא אתו בבלה ואת-
בית המלך ואת-בית העם שרפו הכש-דים באש
ואת-חמות ירושלם נתצו ואת יתר העם
הנשארים בעיר ואת-הנפלים אשר נפלו עליו
ואת יתר העם הנשארים הגלה נבוזראדן רבי
טבחים בבל ומן-העם הדלים אשר אין-להם
מאומה השאיר נבוזראדן רבי-טבחים בארץ
יהודה ויתן להם פרמים ויגבים ביום ההוא ויצו
נבוכדראצו מלך-בבל על-ירמיהו ביד
נבוזראדן רבי-טבחים לאמר קחנו ועיניך שים
עליו ואל-תעש לו מאומה רע פי (אם) פאשר
ידבר אליו כן עשה עמו וישלח נבוזראדן רבי-
טבחים ונבושזבו רב-סרים ונרגל שראצו רב-מג
וכל רבי מלך-בבל וישלחו ויקחו את-ירמיהו
מחצר המטרה ויתנו אתו אל-גדליהו בן-
אחיקם בן-שפן להוצאהו אל-הבית וישב בתוך
העם ואל-ירמיהו היה דברי-הזה בהיתו עצור
בחצר המטרה לאמר הלוך ואמרת לעבד-מלך
הכושני לאמר כה-אמר י-הזה צ-באות א-להי
ישראל הנני מבי את-דברי אליהעיר הזאת
לרעה ולא לטובה והיו לפניך ביום ההוא
והצלתיך ביום-ההוא נאם-י-הזה ולא תנתן
ביד האנשים אשר-אתה יגור מפניהם כי מלט

אמלטך ובהרב לא תפל והיתה לך נפשך לשלל
כי-בטחת בי נאם-י-הזה:

מ הדבר אשר-היה אל-ירמיהו מאת י-הזה
אחר שלח אתו נבוזראדן רבי-טבחים מן-הרמה
בקחתו אתו והוא-אסור באזקים בתוך פלגלות
ירושלם ויהודה המגלים בבלה ויקח רבי-
טבחים לירמיהו ויאמר אליו י-הזה א-להיך
דבר את-הרעה הזאת אל-המקום הזה ויבא
ויעש י-הזה פאשר דבר פי-הטאתם לי-הזה
ולא-שמעתם בקולו והיה לכם דבר הדבר הזה
ועתה הנה פתחתך היום מן-האזקים אשר
עליך אם-טוב בעיניך לבוא אתי בבל בא
ואשים את-עיני עליך ואם-רע בעיניך לבוא-
אתי בבל חדל ראה כל-הארץ לפניך אל-טוב
וא-ליהישר בעיניך ללכת שמה לך ועודנו לא-
ישוב ושבא אל-גדליה בן-אחיקם בן-שפן אשר
הפקיד מלך-בבל בערי יהודה ושב אתו בתוך
העם או אל-כל-הישר בעיניך ללכת לך ויתן-לו
רבי-טבחים ארחה ומשאת וישלחהו ויבא
ירמיהו אל-גדליה בן-אחיקם המצפתה וישב
אתו בתוך העם הנשארים בארץ וישמעו כל-
שרי החילים אשר בשדה המה ואנשיהם פי-
הפקיד מלך-בבל את-גדליהו בן-אחיקם בארץ
וכי הפקיד אתו אנשים ונשים וטף ומדלת
הארץ מאשר לא-הגלו בבלה ויבאו אל-גדליה
המצפתה וישמעאל בן-נתניהו ויוחנן ויונתן
בני-קרח ושריה בן-תנחמת ובני עופי עיפי
הנטפתי ויזניהו בן-המעכתי המה ואנשיהם
וישבע להם גדליהו בן-אחיקם בן-שפן
ולאנשיהם לאמר אל-תיראו מעבוד הכש-דים
שבו בארץ ועבדו את-מלך בבל וייטב לכם ואני
הנני ישב במצפה לעמד לפני הכש-דים אשר
יבאו אלינו ואתם אספו יין וקויז ושמן ושמו
בכליכם וישבו בעריכם אשר-תפשתם וגם כל-

היהודים אשר במואב ובבני עמון ובאדום
ואשר בכל הארצות שמעו כי נתן מלך בבל
שאריה ליהודה וכי הפקיד עליהם את גדליהו
בן אחיקם בן שפן וישבו כל היהודים מפלג
המקמות אשר נדחו שם ויבאו ארץ יהודה
אל גדליהו המצפתה ויאספו יין וקוץ הרבה
מאד ויוחנן בן קרח וכל שרי החילים אשר
בשדה באו אל גדליהו המצפתה ויאמרו אליו
הידע תדע כי בעלים מלך בני עמון שלח את
ישמעאל בן נתניה להפתך נפש ולא האמין
להם גדליהו בן אחיקם ויוחנן בן קרח אמר
אל גדליהו בסתר במצפה לאמר אלכה נא
ואפה את ישמעאל בן נתניה ואיש לא ידע
למה יכפה נפש ונפצו פל יהודה הנקבצים
אליך ואבדה שאריה יהודה ויאמר גדליהו בן
אחיקם אל יוחנן בן קרח אל תעשה תעש את
הדבר הזה כי שקר אתה דבר אל ישמעאל:

מא ויהי בחדש השביעי בא ישמעאל בן
נתניה בן אלישמע מזרע המלוכה ורבי המלך
ועשרה אנשים אתו אל גדליהו בן אחיקם
המצפתה ויאכלו שם לחם יחדו במצפה ויקם
ישמעאל בן נתניה ועשרת האנשים אשר היו
אתו ויכו את גדליהו בן אחיקם בן שפן בחרב
וימת אתו אשר הפקיד מלך בבל בארץ ואת
כל היהודים אשר היו אתו את גדליהו במצפה
ואת הפשדים אשר נמצאו שם את אנשי
המלחמה הבה ישמעאל ויהי ביום השני
להמית את גדליהו ואיש לא ידע ויבאו אנשים
משכם משלו ומשמרון שמנים איש מגלחי זקן
וקרעי בגדים ומתגדדים ומנחה ולבונה בידם
להביא בית י-הוה ויצא ישמעאל בן נתניה
לקראתם מן המצפה הלך הלך ובכה ויהי
כפגש אתם ויאמר אליהם באו אל גדליהו בן
אחיקם ויהי כבואם אל תוך העיר וישחטם

ישמעאל בן נתניה אל תוך הבור הוא
והאנשים אשר אתו ועשרה אנשים נמצאו בם
ויאמרו אל ישמעאל אל תמתנו כי יש לנו
מטמנים בשדה חטים ושערים ושמן ודבש
ויחדל ולא המיתם בתוך אחיהם והבור אשר
השליך שם ישמעאל את כל פגרי האנשים
אשר הבה ביד גדליהו הוא אשר עשה המלך
אסא מפני בעשא מלך ישראל אתו מלא
ישמעאל בן נתניהו חללים וישב ישמעאל
את כל שאריה העם אשר במצפה את בנות
המלך ואת כל העם הנשארים במצפה אשר
הפקיד נבוזראדן רב טבחים את גדליהו בן
אחיקם וישבם ישמעאל בן נתניה ויך לעבר
אל בני עמון וישמע יוחנן בן קרח וכל שרי
החילים אשר אתו את כל הרעה אשר עשה
ישמעאל בן נתניה ויקחו את כל האנשים
וילכו להלחם עם ישמעאל בן נתניה וימצאו
אתו אלמים רבים אשר בגבעון ויהי כראות
כל העם אשר את ישמעאל את יוחנן בן קרח
ואת כל שרי החילים אשר אתו וישמחו ויסבו
כל העם אשר שבה ישמעאל מן המצפה
וישבו וילכו אל יוחנן בן קרח וישמעאל בן
נתניה נמלט בשמנה אנשים מפני יוחנן ויך
אל בני עמון ויקח יוחנן בן קרח וכל שרי
החילים אשר אתו את כל שאריה העם אשר
השיב מאת ישמעאל בן נתניה מן המצפה
אחר הבה את גדליה בן אחיקם גברים אנשי
המלחמה ונשים וטף וסרסים אשר השיב
מגבעון וילכו וישבו בגרות כמוהם פמהם
אשר אצל בית לחם ללכת לבוא מצרים מפני
הפשדים כי יראו מפניהם כי הבה ישמעאל
בן נתניה את גדליהו בן אחיקם אשר הפקיד
מלך בבל בארץ:

מב ויגשו כל שרי החילים ויוחנן בן קרח

וַיִּזְנֶיהָ בְּיַהוֹשֻׁעִיָּה וְכָל־הָעָם מִקָּטָן וְעַד־גָּדוֹל
וַיֹּאמְרוּ אֶל־יְרֵמְיָהוּ הַנְּבִיא תַפְלֵ־נָא תַחֲנַתְנוּ
לְפָנֶיךָ וְהַתְּפַלֵּל בְּעַדְנוּ אֶל־יְיָ־הוֹה אֶל־לְהִיךָ בְּעַד
כָּל־הַשְּׂאֲרִית הַזֹּאת כִּי־נִשְׂאָרְנוּ מֵעַט מִהַרְבֵּה
כַּאֲשֶׁר עֵינֶיךָ רֹאוֹת אֲתָנוּ וַיַּגְדֵּלְנוּ יְיָ־הוֹה
אֶל־לְהִיךָ אֶת־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר גַּלְתָּ־בָּהּ וְאֶת־הַדָּבָר
אֲשֶׁר נִעֲשֶׂה וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם יְרֵמְיָהוּ הַנְּבִיא
שְׁמַעְתִּי הַגְּנִי מִתְּפַלֵּל אֶל־יְיָ־הוֹה אֶל־לְהִיכֶם
כַּדְּבַרְכֶם וְהָיָה כָּל־הַדָּבָר אֲשֶׁר־יַעֲנֶה יְיָ־הוֹה
אֲתָכֶם אֲגִיד לָכֶם לֹא־אֶמְנַע מִכֶּם דָּבָר וְהִמָּה
אָמְרוּ אֶל־יְרֵמְיָהוּ יְהִי יְיָ־הוֹה בָּנוּ לְעַד אָמֵת
וְנֶאֱמָן אִם־לֹא כָּל־הַדָּבָר אֲשֶׁר יִשְׁלַחְךָ יְיָ־הוֹה
אֶל־לְהִיךָ אֵלֵינוּ כִּן נַעֲשֶׂה אִם־טוֹב וְאִם־רָע בְּקוֹל
יְיָ־הוֹה אֶל־לְהִינּוּ אֲשֶׁר אָנוּ אֲנַחְנוּ שְׂלָחִים אֲתָךְ
אֵלָיו נִשְׁמַע לְמַעַן אֲשֶׁר יִטַּב־לָנוּ כִּי נִשְׁמַע
בְּקוֹל יְיָ־הוֹה אֶל־לְהִינּוּ וַיְהִי מִקֶּץ עֶשְׂרֵת יָמִים
וַיְהִי דְבַר־יְיָ־הוֹה אֶל־יְרֵמְיָהוּ וַיִּקְרָא אֶל־יֹחָנָן
בֶּן־קֶרַח וְאֵל כָּל־שְׂרֵי הַחִילִים אֲשֶׁר אִתּוֹ וְלִכְלֵ־
הָעָם לְמִקָּטָן וְעַד־גָּדוֹל וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם כֹּה־אָמַר
יְיָ־הוֹה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר שְׁלַחְתֶּם אֵתִי אֵלָיו
לְהַפִּיל תַּחֲנַתְכֶם לְפָנָיו אִם־שׁוּב תִּשְׁבוּ בְּאֶרֶץ
הַזֹּאת וּבְנִיתִי אֲתָכֶם וְלֹא אֶהְרַס וְנִטְעַתִּי אֲתָכֶם
וְלֹא אֶתּוֹשׁ כִּי נַחֲמַתִּי אֶל־הַרְעָה אֲשֶׁר עָשִׂיתִי
לָכֶם אֶל־תִּירְאוּ מִפְּנֵי מֶלֶךְ בְּבַל אֲשֶׁר־אֲתֶם
יֹרְאִים מִפְּנָיו אֶל־תִּירְאוּ מִפְּנֵי נְאֻם־יְיָ־הוֹה כִּי־
אֲתָכֶם אֲנִי לְהוֹשִׁיעַ אֲתָכֶם וּלְהַצִּיל אֲתָכֶם מִיָּדוֹ
וְאֲתֵן לָכֶם רַחֲמִים וְרַחֵם אֲתָכֶם וְהָשִׁיב אֲתָכֶם
אֶל־אֲדֹמַתְכֶם וְאִם־אֹמְרִים אֲתֶם לֹא נִשְׁבַּ בְּאֶרֶץ
הַזֹּאת לְבַלְתִּי שְׁמַע בְּקוֹל יְיָ־הוֹה אֶל־לְהִיכֶם
לֹא־אֵמַר לֹא כִּי אֶרֶץ מִצְרַיִם נְבֹאָה אֲשֶׁר לֹא־נִרְאָה
מִלְחָמָה וְקוֹל שׁוֹפָר לֹא נִשְׁמַע וְלִלְחָם לֹא־נִרְעַב
וְשֵׁם נִשְׁבַּ וְעַתָּה לָכֵן שְׁמַעוּ דְבַר־יְיָ־הוֹה שְׂאֲרִית
יְהוּדָה כֹּה־אָמַר יְיָ־הוֹה צֶ־בְאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
אִם־אֲתֶם שׁוֹם תִּשְׁמוֹן פְּנִיכֶם לְבֹא מִצְרַיִם

וּבְאֲתֶם לָגוּר שָׁם וְהָיְתָה הַחֶרֶב אֲשֶׁר אֲתֶם
יֹרְאִים מִמֶּנָּה שָׁם תִּשְׁיֹג אֲתָכֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם
וְהָרַעַב אֲשֶׁר־אֲתֶם דְּאֲנִים מִפְּנֵי שָׁם יִדְבַק
אֲחֵרֵיכֶם מִצְרַיִם וְשֵׁם תָּמַתוּ וַיְהִיו כָּל־הָאֲנָשִׁים
אֲשֶׁר־שְׁמוֹ אֶת־פְּנֵיהֶם לְבֹא מִצְרַיִם לָגוּר שָׁם
יָמוּתוּ בַחֶרֶב בְּרַעַב וּבַדָּבָר וְלֹא־יְהִיָּה לָהֶם שְׂרִיד
וּפְלִיט מִפְּנֵי הַרְעָה אֲשֶׁר אָנִי מֵבִיא עֲלֵיהֶם כִּי
כֹה אָמַר יְיָ־הוֹה צֶ־בְאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר
נִתְּךָ אִפְּי וַחֲמַתִּי עַל־יֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם כִּן תִּתְּךָ
חֲמַתִּי עֲלֵיכֶם בְּבֹאֲכֶם מִצְרַיִם וְהָיִיתֶם לְאֵלֶּה
וְלִשְׂמָה וְלִקְלָלָה וְלַחֲרָפָה וְלֹא־תִרְאוּ עוֹד אֶת־
הַמָּקוֹם הַזֶּה וְדָבָר יְיָ־הוֹה עֲלֵיכֶם שְׂאֲרִית יְהוּדָה
אֶל־תִּבְאוּ מִצְרַיִם יָדַע תִּדְעוּ כִּי־הִעִידֹתִי בָכֶם
הַיּוֹם כִּי הִתְעַתִּים הִתְעִיתֶם בְּנַפְשׁוֹתֵיכֶם כִּי־
אֲתֶם שְׁלַחְתֶּם אֵתִי אֶל־יְיָ־הוֹה אֶל־לְהִיכֶם לֹא־אֵמַר
הַתְּפַלֵּל בְּעַדְנוּ אֶל־יְיָ־הוֹה אֶל־לְהִינּוּ וְכָל־אֲשֶׁר
יֹאמַר יְיָ־הוֹה אֶל־לְהִינּוּ כִּן הִגְדֵּלְנוּ וְעָשִׂינוּ וְאֲגִיד
לָכֶם הַיּוֹם וְלֹא שְׁמַעְתֶּם בְּקוֹל יְיָ־הוֹה אֶל־לְהִיכֶם
וְלִכְלֵ אֲשֶׁר־שְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם וְעַתָּה יָדַע תִּדְעוּ כִּי
בַחֶרֶב בְּרַעַב וּבַדָּבָר תָּמוּתוּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר חִפְצַתֶם
לְבֹא לָגוּר שָׁם:

מִגַּ וַיְהִי כִּכְלוֹת יְרֵמְיָהוּ לְדַבֵּר אֶל־כָּל־הָעָם אֶת־
כָּל־דְּבָרֵי יְיָ־הוֹה אֶל־לְהִיָּהם אֲשֶׁר שְׁלַחוּ יְיָ־הוֹה
אֶל־לְהִיָּהם אֲלֵיהֶם אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
וַיֹּאמֶר עֲזַרְיָה בֶן־הוֹשֻׁעִיָּה וַיֹּחָנָן בֶּן־קֶרַח וְכָל־
הָאֲנָשִׁים הַזֵּדִים אֹמְרִים אֶל־יְרֵמְיָהוּ שְׁקֹר אֲתָהּ
מְדַבֵּר לֹא שְׁלַחְךָ יְיָ־הוֹה אֶל־לְהִינּוּ לֹא־אֵמַר לֹא־
תִּבְאוּ מִצְרַיִם לָגוּר שָׁם כִּי בְרוּךְ בֶּן־נְרִיָּה מִסִּית
אֲתָךְ בְּנוֹ לְמַעַן תֵּת אֲתָנוּ בְּיַד־הַכַּשְׁ־דִּים לְהַמִּית
אֲתָנוּ וּלְהַגְלוֹת אֲתָנוּ בְּבַל וְלֹא־שְׁמַע יֹחָנָן בֶּן־
קֶרַח וְכָל־שְׂרֵי הַחִילִים וְכָל־הָעָם בְּקוֹל יְיָ־הוֹה
לְשַׁבֵּת בְּאֶרֶץ יְהוּדָה וַיִּקַּח יֹחָנָן בֶּן־קֶרַח וְכָל־
שְׂרֵי הַחִילִים אֵת כָּל־שְׂאֲרִית יְהוּדָה אֲשֶׁר־שָׁבוּ
מִכָּל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר נְדָחוּ־שָׁם לָגוּר בְּאֶרֶץ יְהוּדָה

וְאֶת־הַגְּבֻרִים וְאֶת־הַנְּשִׁים וְאֶת־הַטֹּף וְאֶת־בָּנוֹת
הַמֶּלֶךְ וְאֶת כָּל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר הֵנִיחַ נְבוּזַרְדָּן רַב־
טַבָּחִים אֶת־גְּדֻלָּיהֶוּ בֶן־אֲחִיקָם בֶּן־שָׁפָן וְאֶת
יִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא וְאֶת־בְּרוּךְ בֶּן־נְרִיָּהוּ וַיָּבֹאוּ אֶרֶץ
מִצְרַיִם כִּי לֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְיָ הוֹדָה וַיָּבֹאוּ עַד־
תַּחֲפִנְחָם וַיְהִי דְבַר־יְיָ הוֹדָה אֶל־יִרְמְיָהוּ
בְּתַחֲפִנְחָם לֵאמֹר קַח בְּיָדְךָ אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת
וּטְמֵנָתָם בַּמַּלְט בַּמַּלְבָּן אֲשֶׁר בִּפְתַח בַּיִת־פְּרָעָה
בְּתַחֲפִנְחָם לְעֵינַי אֲנָשִׁים יְהוּדִים וְאָמַרְתְּ אֲלֵיהֶם
כֹּה־אָמַר יְיָ הוֹדָה צְ-בָאוֹת אֱ-לֹהֵי יִשְׂרָאֵל הַנְּנִי
שִׁלַּח וְלִקְחָתִי אֶת־נְבוּכַדְרֶאֱצַר מֶלֶךְ־בָּבֶל עַבְדִּי
וְשִׁמְתִי כֶסֶף מִמַּעַל לְאֲבָנִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר
טְמַנְתִּי וְנָטָה אֶת־שִׁפְרִירוֹ שִׁפְרוּרוֹ עֲלֵיהֶם
וּבֹאָה וּבֹא וְהָפָה אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר לְמוֹת
לְמוֹת וְאֲשֶׁר לְשָׁבִי לְשָׁבִי וְאֲשֶׁר לְחָרֵב לְחָרֵב
וְהַצַּתִּי אֵשׁ בְּבֵתִי אֱ-לֹהֵי מִצְרַיִם וְשָׂרְפָם וְשָׂבֵם
וְעָטָה אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם כַּאֲשֶׁר־יַעֲטָה הָרַעָה אֶת־
בְּגָדוֹ וַיֵּצֵא מִשָּׁם בְּשָׁלוֹם וְשִׁבַר אֶת־מַצְבּוֹת בַּיִת
שִׁמְשׁ אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֶת־בֵּתִי אֱ-לֹהֵי־
מִצְרַיִם יִשְׂרָף בְּאֵשׁ:

מִד ׀ הַדָּבָר אֲשֶׁר הָיָה אֶל־יִרְמְיָהוּ אֵל כָּל־
הַיְהוּדִים הַיֹּשְׁבִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הַיֹּשְׁבִים בְּמִגְדוֹל
וּבְתַחֲפִנְחָם וּבְנָף וּבְאֶרֶץ פְּתָרוֹס לֵאמֹר כֹּה־אָמַר
יְיָ הוֹדָה צְ-בָאוֹת אֱ-לֹהֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם רְאִיתֶם אֶת
כָּל־הָרַעָה אֲשֶׁר הִבֵּאתִי עַל־יְרוּשָׁלַם וְעַל כָּל־
עָרֵי יְהוּדָה וְהֵנֶם חָרְבָה הַיּוֹם הַזֶּה וְאִין בָּהֶם יוֹשֵׁב
מִפְּנֵי רָעַתְם אֲשֶׁר עָשׂוּ לְהַכְעִסְנִי לְלַכֵּת לְקַטֵּר
לְעַבֵּד לֹא־לֵהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּם הִמָּה
אַתֶּם וְאַבְתִּיכֶם וְאֲשִׁלַּח אֲלֵיכֶם אֶת־כָּל־עַבְדֵי
הַנְּבִיאִים הַשְּׂפִימִים וְשִׁלַּח לֵאמֹר אֲלֵי־נָא תַעֲשׂוּ אֶת
דְּבַר־הַתַּעֲבָה הַזֹּאת אֲשֶׁר שָׁנֵאתִי וְלֹא שָׁמְעוּ
וְלֹא־הִטּוּ אֶת־אָזְנָם לָשׁוּב מִרָעַתְם לְבַלְתִּי קַטֵּר
לֹא־לֵהִים אֲחֵרִים וְתַתְּךָ חֲמָתִי וְאִפִּי וְתַבְעֵר
בְּעָרֵי יְהוּדָה וּבַחֲצוֹת יְרוּשָׁלַם וְתַהֲיִינָה לְחָרְבָה

לְשִׁמְמָה כַּיּוֹם הַזֶּה וְעַתָּה כֹּה־אָמַר יְיָ הוֹדָה
אֱ-לֹהֵי צְ-בָאוֹת אֱ-לֹהֵי יִשְׂרָאֵל לָמָּה אַתֶּם עוֹשִׂים
רָעָה גְדוֹלָה אֶל־נַפְשֵׁיכֶם לְהַכְרִית לָכֶם אִישׁ־
וְאִשָּׁה עוֹלָל וַיּוֹנֵק מִתּוֹךְ יְהוּדָה לְבַלְתִּי הוֹתִיר
לָכֶם שְׂאֵרִית לְהַכְעִסְנִי בְּמַעֲשֵׂי יָדֵיכֶם לְקַטֵּר
לֹא־לֵהִים אֲחֵרִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר־אַתֶּם
בָּאִים לָגוּר שָׁם לְמַעַן הַכְרִית לָכֶם וּלְמַעַן
הַיּוֹתֶכֶם לְקַלְלָה וּלְחַרְפָּה בְּכָל גּוֹי הָאָרֶץ
הַשְּׂכַחְתֶּם אֶת־רַעוֹת אֲבוֹתֵיכֶם וְאֶת־רַעוֹת
מַלְכֵי יְהוּדָה וְאֶת רַעוֹת נָשָׂיו וְאֶת רָעַתְכֶם וְאֶת
רָעַת נְשִׁיכֶם אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּאֶרֶץ יְהוּדָה וּבַחֲצוֹת
יְרוּשָׁלַם לֹא דָפְאוּ עַד הַיּוֹם הַזֶּה וְלֹא יָרְאוּ וְלֹא־
הִלְכוּ בְּתוֹרָתִי וּבַחֲקֹתִי אֲשֶׁר־נָתַתִּי לְפָנֵיכֶם
וְלְפָנַי אֲבוֹתֵיכֶם לָכֵן כֹּה־אָמַר יְיָ הוֹדָה צְ-בָאוֹת
אֱ-לֹהֵי יִשְׂרָאֵל הַנְּנִי שָׁם פָּנֵי בָכֶם לְרַעָה
וּלְהַכְרִית אֶת־כָּל־יְהוּדָה וְלִקְחָתִי אֶת־שְׂאֵרִית
יְהוּדָה אֲשֶׁר־שָׁמוּ פָּנִיהֶם לְבּוֹא אֶרֶץ־מִצְרַיִם
לָגוּר שָׁם וְתָמוּ כָל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם יִפְלוּ בַחֲרָב
בְּרַעַב יִתָּמוּ מִקַּטָּן וְעַד־גְּדוֹל בַּחֲרָב וּבְרַעַב יָמוּתוּ
וְהָיוּ לְאֵלֶּה לְשִׁמָּה וּלְקַלְלָה וּלְחַרְפָּה וּפְקַדְתִּי
עַל הַיּוֹשְׁבִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם כַּאֲשֶׁר פָּקַדְתִּי עַל־
יְרוּשָׁלַם בַּחֲרָב בְּרַעַב וּבַדָּבָר וְלֹא יִהְיֶה פָלִיט
וְשָׂרִיד לְשְׂאֵרִית יְהוּדָה הַבָּאִים לָגוּר־שָׁם בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם וּלְשׁוּב אֶרֶץ יְהוּדָה אֲשֶׁר־הִמָּה מִנְּשָׂאִים
אֶת־נַפְשָׁם לָשׁוּב לְשִׁבְתָּ שָׁם כִּי לֹא־יָשׁוּבוּ כִּי
אִם־פָּלְטִים וַיַּעֲנֵנו אֶת־יִרְמְיָהוּ כָּל־הָאֲנָשִׁים
הַיֹּדְעִים כִּי־מִקְטָרוֹת נְשִׂיהֶם לֹא־לֵהִים אֲחֵרִים
וְכָל־הַנְּשִׁים הָעַמְדוֹת קָהָל גְּדוֹל וְכָל־הָעָם
הַיֹּשְׁבִים בְּאֶרֶץ־מִצְרַיִם בְּפְתָרוֹס לֵאמֹר הִדְבָר
אֲשֶׁר־דִּבַּרְתָּ אֵלֵינוּ בְּשֵׁם יְיָ הוֹדָה אֵינָנו שֹׁמְעִים
אֲלֵיךָ כִּי עָשָׂה נַעֲשֶׂה אֶת־כָּל־הַדָּבָר אֲשֶׁר־יֵצֵא
מִפִּינוּ לְקַטֵּר לְמַלְכֵת הַשָּׁמַיִם וְהַפִּי־דָלָה נִסְכִּים
כַּאֲשֶׁר עָשִׂינוּ אֲנַחְנוּ וְאַבְתִּינוּ מְלַכֵּינוּ וְשָׂרֵינוּ
בְּעָרֵי יְהוּדָה וּבַחֲצוֹת יְרוּשָׁלַם וְנִשְׁבַּע־לָחֶם

וַנְהִיָּה טוֹבִים וְרָעָה לֹא רָאִינוּ וַיִּמְנָאז חֲדָלְנוּ
לְקַטֵּר לְמַלְכַת הַשָּׁמַיִם וְהַסֶּדֶף לָהּ נִסְכִּים חֲסַרְנוּ
כָּל וּבַחֲרָב וּבִרְעָב תָּמְנוּ וְכִי־אֲנַחְנוּ מִקְטָרִים
לְמַלְכַת הַשָּׁמַיִם וְלַהֶסֶף לָהּ נִסְכִּים הַמִּבְלָעָדִי
אֲנַשִּׁינוּ עָשִׂינוּ לָהּ פּוֹנִים לְהַעֲצֵבָה וְהַסֶּדֶף לָהּ
נִסְכִּים וַיֹּאמֶר יְרַמְיָהוּ אֶל־כָּל־הָעָם עַל־הַגְּבֻרִים
וְעַל־הַנְּשִׁים וְעַל־כָּל־הָעָם הָעֲנִים אַתּוּ דָּבַר
לֵאמֹר הֲלוֹא אֶת־הַקְּטָר אֲשֶׁר קִטַּרְתֶּם בְּעָרֵי
יְהוּדָה וּבַחֲצוֹת יְרוּשָׁלַיִם אַתֶּם וְאֲבוֹתֵיכֶם
מִלְכֵיכֶם וְשָׂרֵיכֶם וְעַם הָאָרֶץ אַתֶּם זָכַר יְיָ הוּא
וַתַּעֲלֶה עַל־לְבָבוֹ וְלֹא־יִזְכַּל יְיָ הוּא עוֹד לְשִׂאת
מִפְּנֵי רַע מַעַלְלֵיכֶם מִפְּנֵי הַתּוֹעֵבֹת אֲשֶׁר עָשִׂיתֶם
וַתְּהִי אֶרֶצְכֶם לְחָרָבָה וּלְשָׂמָה וּלְקַלְלָה מֵאִין
יּוֹשֵׁב בְּהַיּוֹם הַזֶּה מִפְּנֵי אֲשֶׁר קִטַּרְתֶּם וְאֲשֶׁר
חִטַּאתֶם לִי־הוּא וְלֹא שָׁמַעְתֶּם בְּקוֹל יְיָ הוּא
וּבַתְּרַתּוֹ וּבַחֲקֹתָיו וּבַעֲדוֹתָיו לֹא הִלַּכְתֶּם עַל־כֵּן
קִרְאת אֶתְכֶם הָרַעָה הַזֹּאת פִּיּוֹם הַזֶּה וַיֹּאמֶר
יְרַמְיָהוּ אֶל־כָּל־הָעָם וְאֶל כָּל־הַנְּשִׁים שְׁמַעוּ
דְּבַר־יְיָ הוּא כָּל־יְהוּדָה אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּה־
אָמַר יְיָ הוֹהֲצֵ־בָאוֹת אֶ־לְהִי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַתֶּם
וְנָשִׁיכֶם וַתִּדְבַּרְנָה בְּפִיכֶם וּבִידֵיכֶם
מִלֵּאתֶם לֵאמֹר עָשֵׂה נַעֲשֵׂה אֶת־נִדְרֵינוּ אֲשֶׁר
נִדְרְנוּ לְקַטֵּר לְמַלְכַת הַשָּׁמַיִם וְלַהֶסֶף לָהּ נִסְכִּים
הַקִּים תְּקִימָנָה אֶת־נִדְרֵיכֶם וְעָשֵׂה תַעֲשִׂינָה אֶת־
נִדְרֵיכֶם לָכֵן שְׁמַעוּ דְּבַר־יְיָ הוּא כָּל־יְהוּדָה
הַיֹּשְׁבִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הֲנִי נִשְׁבַּעְתִּי בְּשֵׁמִי
הַגָּדוֹל אָמַר יְיָ הוּא אִם־יְהִיָּה עוֹד שְׁמִי נִקְרָא
בְּפִי כָל־אִישׁ יְהוּדָה אָמַר חִי־אֶ־דְּנִי יְיָ הוּא בְּכָל־
אֶרֶץ מִצְרַיִם הֲנִי שָׁקַד עֲלֵיהֶם לְרָעָה וְלֹא
לְטוֹבָה וַתִּמּוּ כָל־אִישׁ יְהוּדָה אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ־
מִצְרַיִם בַּחֲרָב וּבִרְעָב עַד־כָּלּוֹתָם וּפְלִיטֵי חָרָב
יִשְׁבוּן מִן־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֶרֶץ יְהוּדָה מִתִּי מִסֶּפֶר
וַיִּדְעוּ כָּל־שְׂאֵרֵי יְהוּדָה הַבָּאִים לְאֶרֶץ־מִצְרַיִם
לְגֹר שֵׁם דְּבַר־מִי יְקוּם מִמֶּנִּי וּמֵהֶם וַזֹּאת־לָכֶם

הָאוֹת נֹאֲמֵי־הוּא כִּי־פָקַד אֲנִי עֲלֵיכֶם בְּמִקּוֹם
הַזֶּה לְמַעַן תִּדְעוּ כִּי קוֹם יְקוּמוּ דְבַרִי עֲלֵיכֶם
לְרָעָה כֹּה־אָמַר יְיָ הוּא הֲנִי נָתַן אֶת־פְּרַעְיָה
חֲפָרַע מֶלֶךְ־מִצְרַיִם בְּיַד אִיָּבּוּ וּבְיַד מִבְּקָשִׁי
נִפְשׁוּ כַּאֲשֶׁר נָתַתִּי אֶת־צַדִּיקֵיהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה בְּיַד
נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל אִיָּבּוּ וּמִבְּקָשׁ נִפְשׁוּ:

מֵה הַדְּבַר אֲשֶׁר דָּבַר יְרַמְיָהוּ הַנְּבִיא אֶל־בְּרוּךְ
בְּרִנְיָה בְּכַתְּבוֹ אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה עַל־סֵפֶר
מִפִּי יְרַמְיָהוּ בַּשָּׁנָה הָרְבַעִית לִיהוֹזָקִים בֶּן־
יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה לֵאמֹר כֹּה־אָמַר יְיָ הוּא
אֶ־לְהִי יִשְׂרָאֵל עַל־יְדֵי בְרוּךְ אֲמַרְתָּ אוֹיֵינָא לִי כִּי־
יִסַּף יְיָ הוּא יִגּוֹן עַל־מִכְאֲבֵי יַגְעֹתִי בְּאֲנַחְתִּי
וּמְנוּחָה לֹא מִצָּאתִי כֹּה תֹאמַר אֱלֹהֵי כֹּה אָמַר
יְיָ הוּא הִנֵּה אֲשֶׁר־בְּנִיתִי אֲנִי הִרַס וְאֵת אֲשֶׁר־
נִטַּעְתִּי אֲנִי נָתַשׁ וְאֶת־כָּל־הָאָרֶץ הִיא וְאֶתְּהָ
תְּבַקֵּשׁ־לָךְ גְּדֻלוֹת אֶל־תְּבַקֵּשׁ כִּי הֲנִי מִבִּיא רָעָה
עַל־כָּל־בָּשָׂר נֹאֲמֵי־הוּא וְנָתַתִּי לָךְ אֶת־נִפְשֶׁךָ
לְשָׁלַל עַל כָּל־הַמְּקוֹמוֹת אֲשֶׁר תִּלְךְ־שָׁם:

הַלְכוּת חֶמֶץ וּמִצָּה פֶּרֶק ה

וּבְעָרֵי הַמְּעָרָב, שֶׁלֹּא יִבְלְלוּ הַחֲטִיִּים בְּמִים-גְּזֵרָה, שְׁמָא יִשְׁהוּ וַיְחַמְצוּ.

ה, ח תבשיל שנתבשל, ונמצאו בו שעורים או חטים-אם נתבקעו-הרי כל התבשיל אסור, שהרי נתערב בו החמץ. ואם לא נתבקעו-מוציאין אותן, ושורפין אותן, ואוכלין שאר התבשיל: שאין הדגן שנבלל או נתבשל ולא נתבקע, חמץ גמור שלתורה, ואינו אלא מדברי סופרים משום שנאמר "ושמרתם, את-המצות", כלומר הזהירו במצוה ושמרו אותה מכל צד חמוץ.

ה, ט לפיכך אמרו חכמים, צריך אדם להזהר בדגן שאוכל ממנו בפסח, כדי שלא יבוא עליו מים אחר שנקצר, עד שלא יהיה בו שם חמוץ. דגן שטבע בנהר, או שנפל עליו מים-כשם שאסור לאכלו, כך אסור לקימו: אלא מוכרו לישראל ומודיעו, כדי שיאכלנו קדם הפסח; ואם מכרו לגויים קדם הפסח, מוכר מעט לכל אחד ואחד, כדי שיכלה קדם הפסח, שמה יחזר הגוי וימכרנו לישראל.

ה, י דגן שנפל עליו דלף-כל זמן שהוא טורד טפה אחר טפה, אפלו כל היום פלו-אינו בא לידי חמוץ; אבל כשפוסק-אם נשתהה כשעור, הרי זה אסור.

ה, יא אין לשין בפסח עיסה גדולה, שמה תחמיץ-אלא שעור חלה בלבד. ואין לשין לא בחמין, ולא בחמי חמה, ולא במים שנשאבו בו ביום-אלא במים שלנו; ואם עבר ולש באחד מכל אלו, הרי הפת אסורה.

ה, יב לא תשב אשה תחת השמש, ותלוש; ולא תחת הרקיע ביום העבים, אפלו במקום שאין השמש זורחת בו. ולא תניח את העיסה, ותתעסק בדבר אחר. ואם היתה לשה ואופה, צריכה שני פלים שלמים, אחד שמקטפת בו, ואחד שמצננת בו ידה. ואם עברה ולשה תחת השמש, או שלא צננה ידה, או שעשת עיסה יתר משעור חלה-הפת מתרת. וכמה שעור חלה, כמו שלוש וארבעים וחמש ביצה-כגוף הביצה הבינונית, לא כמשקלה.

ה, יג כל זמן שאדם עוסק בבצק, אפלו כל היום פלו-אינו בא לידי חמוץ. ואם הגביה ידו והניחו, ושהה הבצק עד שהגיע להשמיע הקול בזמן שאדם מכה בידו עליו-כבר החמיץ, וישרף מייד; ואם אין קולו נשמע-אם שהה כדי שיהלך אדם מיל-כבר החמיץ, וישרף מייד. וכן אם הכסיפו פניו, כאדם שעמדו שערותיו-הרי זה אסור לאכלו, ואין חיבין עליו פרת.

ה, יד היו שתי עיסות שהגביהו היד מהן בעת אחת,

ה, א אין אסור משום חמץ בפסח, אלא חמשת מיני הדגן בלבד-והם שני מיני החטים, שהן החטה והפסמת, ושלשת מיני השעורים, שהן השעורה ושבלת שועל והשיפון. אבל הקטניות, כגון ארז ודחן ופולים ועדשים וכיוצא בהן-אין בהן משום חמץ; אלא אפלו לש קמח ארז וכיוצא בו ברותחין וכסהו בבגדים עד שנתפח כמו בצק שהחמיץ, הרי זה מתר באכילה-שאין זה חמוץ, אלא סרחון.

ה, ב חמשת מיני דגן אלו-אם לשן במי פרות בלבד, בלא שם מים בעולם-אינם באין לידי חמוץ; אלא אפלו הניחן כל היום עד שנתפח כל הבצק, הרי זה מתר באכילה: שאין מי פרות מחמיצין, אלא מסריחין. ומי פרות, הן כגון יין וחלב ודבש וזית ומי תפוחים ומי רמונים וכל כיוצא בהן משאר יינות ושמנים ומשקין-והוא, שלא יתערב בהן שם מים בעולם; ואם יתערב בהן מים כל שהוא, הרי אלו מחמיצין.

ה, ג אין מבשלין חטים במים כגון ריפות, ולא קמח כגון לביבות; ואם בשל, הרי זה חמץ גמור-והוא, שיתבקעו בתבשיל. אין קולין את הבצק, בשמן על המחבת; אבל מבשלין את הפת, ואת הקמח הקלוי. ואם הרתיח המים הרבה, ואחר כך השליך לתוכן הקמח-הרי זה מתר, מפני שהוא מתבשל מייד קדם שיחמיץ; וכבר נהגו בשנער ובספרד ובכל המערב, לאסור דבר זה-גזרה, שמה לא ירתיח המים יפה יפה.

ה, ד מתר לבשל הדגן או הקמח, במי פרות; וכן בצק שלשו במי פרות-אם בשלו במי פרות, או קלהו על המחבת בשמן-הרי זה מתר: שמי פרות אינן מחמיצין.

ה, ה פרמל שמהבהבין אותו באור וטוחנין אותו, אין מבשלין הקמח שלו במים-שמה לא נקלה באור יפה, ונמצא מחמיץ כשמבשלין אותו. וכן כשמוללין הקדרות החדשות, אין מבשלין בהן אלא מצה אפויה שחזרו וטחנו אותה; אבל קמח קלי אסור-שמה לא קלהו יפה, ויבוא לידי חמוץ.

ה, ו אין בוללין את השעורין במים בפסח, מפני שהן רפין ומחמיצין במהרה. ואם בלל-אם רפו כדי שאם הניחן על פי הביב שאופין עליו החלות יתבקעו, הרי אלו אסורין; ואם לא הגיעו לרפיון זה, הרי אלו מתרין.

ה, ז החטים-מתר לבלל אותן במים, כדי להסיר סבן, וטוחנין אותן מייד, כדרך שטוחנין הסלת; וכבר נהגו כל ישראל בשנער ובארץ הצבי ובספרד

ונשתהו, והאחת מהן יש לה קול, והאחרת אין לה קול- שתיהן ישרפו, והרי הן חמץ גמור.

ה, טו אין עושין סריקין המצירין בפסח, מפני שהאשה שוהה עליהן, ומתחמצין בעת עשייתן. לפיכך הנחתומין מתרין לעשותם, מפני שהן בקיאים באמנותן, וממהרים לעשותם; אבל בעלי בתים אסורים, ואפלו צרו אותן בדפוס- שפא יבואו אחרים לעשות שלא בדפוס, וישהו בעשייתן ויחמיצו.

ה, טז מים שרוחצין בו הידים והערבה אחר שלשין, וכן מים שמשתמשין בו בשעת לישה- הרי זה ישפך במקום מדרון, כדי שלא יתקבץ במקום אחד ויחמיץ.

ה, יז אין שורין את המרסן ומניחין לפני התרנגולין, שפא יחמיץ. אבל חולטין להן המרסן ברותחין, ומניחין לפניהן; וכבר נהגו רב העולם, שלא לחלט- גזרה, שפא לא ירתיח המים יפה יפה.

ה, יח ומתיר ללוש לתרנגולין מרסן או קמח, ומאכילן מיד, או נותן לפניהן, והוא עומד עליהן- עד שלא ישהה לפניהן, כדי הלוד מיל. וכל זמן שהן מנקרין בו, או שהוא מהפך בו ביזו- אינו מחמיץ; וכשיפסקו מלאכל- ישטף הכלי במים, וישפך במקום מדרון.

ה, יט לא תשרה אשה את המרסן, שתוליד בידה למרחץ; אבל שפה היא על בשרה, יבש. ולא ילעס אדם חטין ויתן על מפתו, מפני שהן מחמיצות. אין נותנין את הקמח לתוך החרסת; ואם נתן- ישרף מיד, מפני שהוא ממהר להחמיץ. אין נותנין את הקמח לתוך החרדל; ואם נתן, יאכל מיד.

ה, כ מתיר לתת התבלין והשמשמין והקצח וכיוצא בהן, לתוך הבצק; וכן מתיר ללוש העיסה במים ושמון, או דבש וחלב, או לקטף בהן. וביום הראשון, אסור ללוש ולקטף אלא במים בלבד- לא משום

חמץ, אלא כדי שיהיה "לחם עני"; ובראשון בלבד הוא, שצריך להיות זכרון "לחם עני".

ה, כא כל כלי חרס שנשתמש בהן חמץ בצונן, מתיר להשתמש בהן מצה בצונן- חוץ מכלי שמניחין בו השאור וכלי שמניחין בו חרסת, מפני שחמוצן קשה; וכן ערבות שלשין בהן החמץ, ומניחין אותו שם עד שיחמיץ- הרי הן כבית שאור, ואין משתמשין בהן בפסח.

ה, כב ביב שלחרס שאופין עליו חלות חמץ כל השנה, אין אופין עליו מצה בפסח; ואם מלאו גחלים והסיק מקום שהיה מבשל בו החמץ, מתיר לבשל עליו מצה.

ה, כג כלי מתכות וכלי אבנים שנשתמש בהן חמץ ברותחין בכלי ראשון, כגון קדרות ואלפסין- נותן אותן לתוך כלי גדול, וממלא עליהן מים, ומרתיחן בתוכו; ואחר כך שוטף אותן, ומשתמש בהן במצה. וכן הספינין, מרתיח את הלהב ואת הנצב בכלי ראשון; ואחר כך משתמש בהן במצה.

ה, כד כלי מתכות ואבנים וכלי עצים שנשתמש בהן חמץ בכלי שני, כגון קערות וכוסות- נותן אותן לתוך כלי גדול, ונותן עליהן מים רותחין, ומניחן בתוכו עד שיפלטו; ואחר כך שוטפו, ומשתמש בהן במצה.

ה, כה כל כלי חרס שנשתמש בהן חמץ בחמין- בין בכלי ראשון כגון קדרות, בין בכלי שני כגון קערות, בין שהיו משוחין ושוועין באבר שעושין אותן כעין זכוכית, בין שהיו חרס כמה שהן- אין משתמשין בהן במצה, אלא מניחן לאחר הפסח ומבשל בהן.

ה, כו כלי ראשון שרצה להרתיחו, ולא מצא כלי אחר גדול ממנו כדי להרתיחו בתוכו- הרי זה מקיף לו שפה שלטיט על שפתו מבחוץ, וממלאהו מים עד שיגברו המים על שפתו, ומרתיח המים בתוכו, ודיו; ואחר כך שוטף אותו, ומשתמש בו במצה.

הלכות חמץ ומצה פרק ו

כטפלה למצה. כרכן בסיב וכיוצא בו ובלען, אף ידי מצה לא יצא.

ו, ג אכל מצה בלא כוונה, כגון שאנסוהו גויים לאכל- יצא ידי חובתו; אבל כוונה מצה והוא נכפה בעת שטותו, ואחר כך נתרפא- חייב לאכל אחר שנתרפא, לפי שאותה אכילה היתה בשעה שהיה פטור מכל המצוות.

ו, ד אין אדם יוצא ידי חובת אכילת מצה, אלא אם כן אכלה מאחד מחמשת המינין- שנאמר "לא יאכל, חמץ" ונאמר "תאכלו, מצת": דברים

ו, א מצות עשה מן התורה לאכל מצה בליל חמשה עשר, שנאמר "בערב, תאכלו, מצת" - בכל מקום, ובכל זמן. ולא תלה אכילה זו בקרבן הפסח, אלא זו מצוה בפני עצמה; ומצותה כל הלילה. אבל בשאר הרגל, אכילת מצה רשות- רצה, אוכל מצה; רצה, אוכל ארז או דחן או קליות או פרות. אבל בליל חמשה עשר בלבד, חובה; ומשאכל כוונה, יצא ידי חובתו.

ו, ב בלע מצה, יצא; בלע מרור, יצא. בלע מצה ומרור כאחד- ידי מצה יצא, ידי מרור לא יצא: שהמרור

הפאים לידי חמוץ-אם אכלן מצה, יצא בהן ידי חובתו; אבל שאר הדברים, כגון ארז ודחן וקטניות-אין בהן מצה, לפי שאין בהן חמץ.

וה העושה עיסה מן החטים ומן הארז-אם יש בה טעם דגן, יוצא בה ידי חובתו. עיסת הכלבים-בזמן שהרועים אוכלין ממנה, יוצא בה ידי חובתו; אין הרועים אוכלין ממנה, אינו יוצא בה, שאין זו משמרת לשם מצה.

וה מצה שלשה במי פרות, יוצא בה ידי חובתו בפסח. אבל אין לשין אותה ביין, או שמן, או דבש, או חלב-משום "לחם עני", כמו שבארנו; ואם לש ואכל, לא יצא ידי חובתו. ואין יוצאין לא בפת מרסו, ולא בפת סבין; אבל לש הוא את הקמח בסבין שלו ובמרסנו ועושהו פת, ויוצא בה ידי חובתו. וכן פת סלת נקיה ביותר-הרי זו מתרת, ויוצא בה ידי חובתו בפסח; ואין אומרים בה, אין זה "לחם עני".

וה אחד מצה שנאפת בתנור, או באלפס, בין שהדביק הבצק באלפס ואחר כך הרתיח, בין שהרתיח ואחר כך הדביק; אפלו אפיה בקרקע, הרי זה יוצא בה ידי חובתו. וכן אם לא נאפת אפיה גמורה, יוצאין בה-והוא, שלא יהיו חוטין שלבצק נמשכין ממנה בעת שפורסה. ויוצאין ברקיק השרוי-והוא, שלא נמוח; אבל מצה שבשלה-אינו יוצא בה ידי חובתו, שהרי אין בה טעם הפת.

וח אין אדם יוצא ידי חובתו באכילת מצה שהיא אסורה לו, כגון שאכלה טבל, או מעשר ראשון שלא נטלה תרומתו, או שגזלה. זה הכלל-כל שמברכין עליו ברכת המזון, יוצא בה ידי חובתו; וכל שאין מברכין עליו ברכת המזון, אין יוצא בה ידי חובתו.

וט הכוהנים יוצאין בחלה ובתרומה, אף על פי שהיא מצה שאינה ראויה לכל אדם; וכן יוצאין

הלכות חמץ ומצה פרק ז

ז, א מצות עשה שלתורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים, בליל חמשה עשר בניסן-שנאמר "זכור את-היום הזה אשר יצאתם", כמה שנאמר "זכור את-יום השבת". ומנין שביליל חמשה עשר-תלמד לומר "והגדת לבנך, ביום ההוא לאמר: בעבור זה", בשעה שיש מצה ומרור מנחים לפניך.

ז, ב ואף על פי שאין לו בן, אפלו חכמים גדולים-חביבים לספר ביציאת מצרים; וכל המאריך בדברים שארעו ושהיו, הרי זה משבח.

ז, ג מצוה להודיע לבנים, ואפלו לא שאלו-שנאמר "והגדת לבנך". לפי דעתו שלבן, אביו מלמדו.

במצה שלמעשר שני, בירושלים. אבל אין יוצאין במצה שלבפורים, אפלו בירושלים: מפני שהפורים, אין בהן התר בכל המושבות, ומעשר שני, אפשר שיפדה ויאכל בכל מקום; וכתוב "בכל מושבתיכם, תאכלו, מצות"-מצה הראויה להאכל בכל המושבות, היא שיוצאין בה ידי חובה.

ו, י חלות תודה ורקיקי נזיר שעשה אותן לעצמו, אין יוצאין בהן: שנאמר "ושמרתם, את-המצות"-מצה המשתמרת לענין מצה בלבד, היא שיוצאין בה; אבל זו, משתמרת לענין הזבח. ואם עשין למכר בשוק, הרי זה יוצא בה ידי חובתו: שהעושה למכר בשוק, בדעתו שאם לא ימכרו יאכל אותן; ונמצא בשעת עשייתו, שמרן לשם מצה.

ו, יא הכל חביבין באכילת מצה, אפלו נשים ועבדים; קטן שיכול לאכל פת-מחנכין אותו במצוות, ומאכילין אותו כזית מצה. חולה או זקן שאינו יכול לאכל מצה, שורין לו רקיק במים ומאכילין אותו-והוא, שלא נמוח.

ו, יב מדברי סופרים שאין מפטירין אחר מצה כלום, אפלו קליות ואגוזים וכיוצא בהן; אלא אף על פי שאכל מצה, ואכל אחריה מאכלות אחרות ופרות וכיוצא בהן-חוזר ואוכל כזית מצה באחרונה, ופוסק.

ו, יג אסרו חכמים לאכל מצה בערב הפסח, כדי שיהיה הכר לאכילתה בערב; ומי שאכל מצה בערב הפסח, מכין אותו מפת מרדות. וכן אסור לאכל ערב הפסח, מקדם המנחה במעט, כדי שיפנס לאכילת מצה בתאוה; אבל אוכל הוא מעט פרות או ירקות, ולא ימלא פרסו מהן. וחכמים הראשונים היו מרעיבין עצמן ערב הפסח, כדי לאכל מצה בתאוה ויהיו מצוות חביבין עליו; אבל בשאר ערבי ימים טובים, אוכל והולך עד שתחשך.

פיצד: אם היה קטן או טפס-אומר לו, בני, כלנו היינו עבדים כמו שפחה זו או כמו עבד זה במצרים, ובלילה הזה פדה אותנו הקדוש ברוך הוא, ויצאנו לחרות; ואם היה הבן גדול וחכם-מודיעו מה שארע לנו במצרים, ונסים שנעשו לנו על ידי משה רבנו: לפי דעתו שלבן.

ז, ד וצריך לעשות שנוי בלילה הזה-כדי שיראו הבנים וישאלו ויאמרו, מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות, עד שישביב להם ויאמר להם, כך וכך ארע וכך וכך היה.

ז, ה וכיצד משנה-מחלק להם קליות ואגוזים, ועוקרים השלחן מלפניהם קדם שיאכלו, וחוטפין

מצה זה מיד זה, וכיוצא בדברים האלו. אין לו בן, אשתו שואלתו; אין לו אשה-שואלין זה את זה מה נשתנה הלילה הזה, ואפלו היו כלן חכמים. היה לבדו, שואל לעצמו מה נשתנה הלילה הזה.

ז, וצריך להתחיל בגנות, ולסיים בשבת. כיצד: מתחיל ומספר שבתחלה היו אבותינו בימי תרח ומלפניו, כופרים וטועין אחרי ההבל ורודפין עבודה זרה; ומסיים בדת האמת, שקרבנו הקדוש ברוך הוא לה, והבדילנו מן התועים, וקרבנו ליחודו. וכן מתחיל ומודיע שעבדים היינו לפרעה במצרים, וכל הרעה שגמלונו; ומסיים בנסים ונפלאות שנעשו לנו, ובחרותנו. והוא שידרש מ"ארמי אבד אבי", עד שיגמר כל הפרשה; וכל המוסיף ומאריך בדרש פרשה זו, הרי זה משבח.

ז, כל מי שלא אמר שלושה דברים אלו בליל חמשה עשר, לא יצא ידי חובתו; ואלו הן-פסח, מצה, ומרורים: פסח, על שם שפסח המקום ברוך הוא על בתי אבותינו במצרים, שנאמר "ואמרתם זבח-פסח הוא לה"; מרורים, על שם שמררו המצריים את חיי אבותינו במצרים; מצה, על שם שנגאלו. ודברים האלו כלן, הן הנקראין הגדה.

ז, ח בכל דור ודור, חיב אדם להראות את עצמו כאלו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים, שנאמר "ואותנו, הוציא משם...". ועל דבר זה צוה בתורה, "וזכרת, כי עבד היית", כלומר כאלו אתה בעצמך היית עבד, ויצאת לחרות ונפדיית.

ז, ט לפיכך כשסועד אדם בלילה הזה, צריך לאכל ולשתות והוא מסב דרך חרות. וכל אחד ואחד, בין אנשים בין נשים, חיב לשתות בלילה הזה, ארבעה כוסות שליון-אין פחות מהן; ואפלו עני המתפרנס מן הצדקה, לא יפחתו לו מארבעה כוסות: שעור כל כוס מהן, רביעית.

ז, י אפלו עני שבישראל, לא יאכל עד שיסב. אשה אינה צריכה הסבה; ואם אשה חשובה היא, צריכה הסבה. וכן אצל אביו והשמש בפני רבו, צריכין הסבה; אבל תלמיד בפני רבו, אינו מסב אלא אם

כן נתן לו רבו רשות. והסבת ימין, אינה הסבה; וכן המסב על ערפו, או על פניו-אין זו הסבה. ואימתי צריכין הסבה-בשעת אכילת כזית מצה, ובשתית ארבעה כוסות האלו. ושאר אכילתו ושתיתו-אם הסב, הרי זה משבח; ואם לאו, אינו צריך.

ז, יא ארבעה כוסות האלו-צריך למזג אותן, כדי שתהיה שתיה ערבה: הכל לפי היין, ולפי דעת השותה; ולא יפחת בארבעתן, מרביעית יין חי. שטה ארבעה כוסות אלו מיין שאינו מזוג-יצא ידי ארבעה כוסות, ולא יצא ידי חרות; שטה ארבעה כוסות מזוגין בבת אחת-יצא ידי חרות, ולא יצא ידי ארבעה כוסות. ואם שטה מכל כוס מהן רבו, יצא.

ז, יב כל כוס וכוס מארבעה כוסות האלו, מברך עליו ברכה בפני עצמו. וכוס ראשון, אומר עליו קדוש היום; כוס שני, קורא עליו את ההגדה; כוס שלישי, מברך עליו ברכת המזון; כוס רביעי, גומר עליו את ההלל, ומברך עליו ברכת השיר. ובין הכוסות האלו-אם רצה לשתות, שותה; בין שלישי לרביעי, אינו שותה.

ז, יג החרסת-מצוה מדברי סופרים, זכר לטיט שהיו עובדין בו במצרים. וכיצד עושין אותה-לוקחין תמרים או גרגרות או צמוקין וכיוצא בהן, ודורסין אותן, ונותנין לתוכן חמץ, ומתבלין אותן בתבלין כמו טיט בתבן; ומביאין אותן על השלחן, בליל הפסח.

ז, יד אכילת מרור-אינה מצוה מן התורה בפני עצמה, אלא תלויה היא באכילת הפסח: שמצות עשה אחת לאכל בשר הפסח, על מצה ומרורים. ומדברי סופרים, לאכל המרור לבדו בלילה זה, אפלו אין שם קרבן פסח.

ז, טו מרורים האמורים בתורה, הן החזרת והעלשין והתמכה והחרחבונה והמרור; כל אחד מחמשת מיני ירק אלו, נקרא מרור. ואם אכל מאחד מהן או מחמשתן כזית, יצא-והוא, שיהיו לחין; ויוצאין בקלח שלהן, אפלו יבש. ואם שלקו, או כבשן, או בשלן-אין יוצא בהן.

הלכות חמץ ומצה פרק ח

ח, ב מתחיל ומברך בורא פרי האדמה, ולוקח ירק ומטבל אותו בחרסת, ואוכל כזית, הוא וכל המסבין עמו-כל אחד ואחד, אין פחות מפזית. ואחר כך עוקרין את השלחן, מלפני קורא ההגדה לבדו; ומוזגין הכוס השני, וכאן הבה שואל. ואומר הקורא, מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות: שבכל הלילות, אין אנו מטבילין אפלו פעם אחת; והלילה הזה, שתי פעמים. שבכל הלילות, אנו אוכלין חמץ

ח, א סדור עשית מצוות אלו בליל חמשה עשר, כך הוא: בתחלה מביאין כוס לכל אחד ואחד, ומברך בורא פרי הגפן; ואומר עליו קדוש היום, וזמן, ושותה. ואחר כך מברך על נטילת ידים, ונוטל ידיו. ומביאין שלחן ערוך, ועליו מרור וירק אחר ומצה וחרסת וגופו שלכבש הפסח ובשר חגיגה שליום ארבעה עשר; ובזמן הזה, מביאין על השלחן שני מיני בשר-אחד זכר לפסח, ואחד זכר לחגיגה.

ומצה; והלילה הזה, פלו מצה. שבכל הלילות, אנו אוכלין שאר ירקות; והלילה הזה, מרורים. שבכל הלילות, אנו אוכלין בשר צלי שלוק ומבשיל; והלילה הזה, פלו צלי. שבכל הלילות, אנו אוכלין בין יושבין ובין מסבין; והלילה הזה, פלנו מסבין. ח, ג בזמן הזה, אינו אומר והלילה הזה פלו צלי- שאין לנו קרבן. ומתחיל בגנות, וקורא עד שגומר דרש פרשת "ארמי אבד אבי" כלה.

ח, ד ומחזיר השלחן לפניו ואומר, פסח זה שאנו אוכלין, על שם שפסח המקום ברוך הוא על בתי אבותינו במצרים, שנאמר "ואמרתם זבח-פסח הוא לה"; ומגביה המרור בידו ואומר, מרור זה שאנו אוכלין, על שם שמררו המצריים את חיי אבותינו במצרים, שנאמר "וימררו את-חיהם..."; ומגביה המצה בידו ואומר, מצה זו שאנו אוכלין, על שם שלא הספיק בצקם שלאבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם הקדוש ברוך הוא וגאלם מיד, שנאמר "ויאפו את-הבצק אשר הוציאו ממצרים...". ובזמן הזה אומר, פסח שהיו אבותינו אוכלין בזמן שבית המקדש קיים, על שם שפסח הקדוש ברוך הוא על בתי אבותינו...

ח, ה ואומר, לפיכך אנו חגיגין להודות להלל לשבח לפאר לרומם לגדל ולהדר ולנצח למי שעשה לנו ולאבותינו את כל הנסים האלו, והוציאנו מעבדות לחרות...; ונאמר לפניו, הללו יה. "הללו-יה: הללו, עבדי ה'..." עד "חלמיש, למעינו-מים"; וחותם ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים, והגיענו ללילה הזה לאכל בו מצה ומרורים. ובזמן הזה מוסיף, בן ה' אלהינו ואלהי אבותינו, יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום, שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך, ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים שיגיע דמם על קיר מזבחת לרצון, ונודה לך שיר חדש על גאלתנו ועל פדות נפשנו. ברוך אתה ה', גואל ישראל. ומברך על הגפן, ושותה הכוס השני.

ח, ו ואחר כך מברך על נטילת ידים, ונוטל ידיו שניה-שהרי הסיח דעתו בשעת קריאת ההגדה; ולוקח שני ריקינין, חולק אחד מהן ומניח פרוס לתוך שלם, ומברך המוציא לחם מן הארץ. ומפני מה אינו מברך על שתי כפרות, כשאר ימים טובים: משום שנאמר "לחם עני" - מה דרכו שלעני בפרוסה, אף כאן בפרוסה.

ח, ז ואחר כך פורץ מצה ומרור כאחד, ומטביל בחרסת, ומברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו על אכילת מצה

ומרורים; ואוכלן. ואם אכל מצה בפני עצמה, ומרור בפני עצמו, מברך על זה בפני עצמו, ועל זה בפני עצמו. ואחר כך מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו על אכילת הזבח; ואוכל מבשר חגיגת ארבעה עשר, תחלה. ומברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו על אכילת הפסח; ואוכל מגופו שלפסח. ולא ברכת הפסח, פוטרת שלזבח; ולא שלזבח, פוטרת שלפסח.

ח, ח בזמן הזה שאין שם קרבן, אחר שמברך המוציא לחם, חוזר ומברך על אכילת מצה, ומטביל מצה בחרסת ואוכל. וחוזר ומברך על אכילת מרור, ומטביל מרור בחרסת ואוכל; ולא ישהה אותו בחרסת, שמא יבטל טעמו. וזה, מצוה מדברי סופרים. וחוזר וכורך מצה ומרור, ומטביל בחרסת, ואוכל בלא ברכה, זכר למקדש.

ח, ט ואחר כך נמשך בסעודה, ואוכל כל שהוא רוצה לאכל, ושותה כל שהוא רוצה לשתות. ובאחרונה אוכל מבשר הפסח, אפלו כזית, ואינו טועם אחריו מאכל אחר, כלל; ובזמן הזה, אוכל כזית מצה, ואינו טועם אחריה כלום: כדי שיהיה הפסק סעודתו, וטעם בשר הפסח או המצה בפיו-שאכילתן היא המצה.

ח, י ואחר כך נוטל ידיו, ומברך ברכת המזון על כוס שלישי, ושותהו. ואחר כך מוזג כוס רביעי, וגומר עליו את ההלל; ואומר עליו ברכת השיר, והיא יהללוך ה' אלהינו כל מעשיך... ואינו טועם אחר כך כלום, כל הלילה-חוץ מן המים. ויש לו למזג כוס חמישי, ולומר עליו הלל הגדול-והוא מ"הודו לה' כפי-טוב", עד "על נהרות, בבבל"; וכוס זה אינו חובה, כמו ארבע הכוסות. ויש לו לגמר את ההלל בכל מקום שירצה, אף על פי שאינו מקום סעודה.

ח, יא מקום שנהגו לאכל צלי בלילי פסחים, אוכלים; מקום שנהגו שלא לאכל, אין אוכלין-גזרה, שמא יאמרו בשר הפסח הוא. ובכל מקום אסור לאכל שה צלי פלו כאחד בליל זה, מפני שנראה כאוכל קדשים בחוץ; ואם היה מחתך, או שחסר ממנו אבר, או שלק בו אבר והוא מחבר-הרי זה מתר, במקום שנהגו.

ח, יב מי שאין לו יין בלילי הפסח-מקדש על הפת כדרך שעושה בשבת, ועושה כל הדברים על הסדר הזה; מי שאין לו ירק אלא מרור בלבד, בתחלה מברך על המרור שתי ברכות-בורא פרי האדמה, ועל אכילת מרור-ואוכל; וכשגומר ההגדה, מברך על המצה ואוכלה, וחוזר ואוכל מן המרור, בלא ברכה.

ח, יג מי שאין לו מצה משמרת אלא פזית, פשגומר סעודתו ממצה שאינה משמרת, מברך על אכילת מצה, ואוכל אותו פזית; ואינו טועם אחריו כלום.

נסח ההגדה

הפסח אפיקימון.

ח רשע, מה הוא אומר- "מה העבדה הזאת, לכם". "לכם", ולא לו. ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל וכפר בעיקר, אף אתה הקהה את שניו ואמר לו: "בעבור זה, עשה ה' לי, בצאתי ממצרים" - "לי", ולא לו; אלו היה שם, לא היה נגאל.

ט תם, מה הוא אומר- "מה-זאת". "ואמרת אליו- בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים, מבית עבדים".

י ושאינו יודע לשאל, את פתח לו- שנאמר "והגדת לבנך, ביום ההוא לאמר: בעבור זה, עשה ה' לי, בצאתי ממצרים". "והגדת לבנך", יכול מראש החדש-תלמד לומר "ביום ההוא". אי "ביום ההוא", יכול מפעוד יום-תלמד לומר "בעבור זה", לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מנחים לפניך.

יא מתחלה, עובדי עבודה זרה היו אבותינו; ועכשו, קרבנו המקום ברוך הוא לעבודתו, שנאמר "ויאמר יהושע אל-כל-העם, כה-אמר ה' אלהי ישראל, בעבר הנהר ישבו אבותיכם מעולם, תרח אבי אברהם ואבי נחור; ויעבדו, אלהים אחרים. ואקח את-אביכם את-אברהם, מעבר הנהר, ואולף אתו, בכל-ארץ כנען; וארבה, את-זרעו, ואתן-לו, את-יצחק. ואתן ליצחק, את-יעקב ואת-עשו; ואתן לעשו את-הר שעיר, לרשת אותו, ויעקב ובניו, ירדו מצרים".

יב ברוך שומר הבטחתו לישראל עמו, ברוך הוא: שהקדוש ברוך הוא מחשב את הקץ, לעשות כמה שאמר לאברהם אבינו בין הבתרים, שנאמר "ויאמר לאברהם, ידע תדע כי-גר יהיה זרעך בארץ לא להם, ועבדום, וענו אתם-ארבע מאות, שנה. וגם את-הגוי אשר יעבדו, דן אנכי; ואחרי-כן יצאו, ברכש גדול".

יג היא שעמדה לאבותינו, ולנו- שלא אחד בלבד עמד עלינו, אלא בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו; והקדוש ברוך הוא, מצילנו מידם.

יד צא ולמד, מה בקש לבן הארמי לעשות ליעקב אבינו- שפרעה הרשע, לא גזר אלא על הזכרים; ולבן בקש לעקר את הכל, שנאמר "ארמי אבד אבי, וירד מצרימה, ויגר שם". מלמד שלא ירד

א נסח ההגדה שנהגו בה ישראל בזמן הגלות, כך הוא: מתחיל על פוס שני ואומר, בבהילו יצאנו ממצרים. הא לחמא עניא, דאכלו אבהתנא דנפקו מארעא דמצרים. כל דכפין, ייתי וייכול; וכל דצריך לפסח, ייתי ויפסח. שתא הכא, לשנה הבאה בארעא דישראל; שתא הדא עבדי, לשתא דאתיא בני חורי.

ב מה נשתנה הלילה הזה, מפל הלילות. שבכל הלילות, אין אנו מטבילין אפלו פעם אחת; והלילה הזה, שתי פעמים. שבכל הלילות, אנו אוכלים חמץ ומצה; והלילה הזה, פלו מצה. שבכל הלילות, אנו אוכלים שאר ירקות; והלילה הזה, מרורים. שבכל הלילות, אנו אוכלין בין יושבין ובין מסבין; והלילה הזה, פלנו מסבין.

ג עבדים היינו, לפרעה במצרים; ויוציאנו ה' אלהינו משם, ביך חזקה ובזרוע נטויה. ואלו לא גאל הקדוש ברוך הוא את אבותינו ממצרים, עדין אנו ובנינו ובני בנינו משעבדים היינו לפרעה במצרים. ואפלו פלנו חכמים, פלנו נבונים, פלנו יודעים את התורה-מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים; וכל המאריך ביציאת מצרים, הרי זה משבח.

ד מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושוע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבה ורבי טרפון, שהיו מסבין בבני ברק; והיו מספרין ביציאת מצרים כל אותו הלילה, עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם, רבותינו, הגיע זמן קרית שמע שלשחרית.

ה אמר להם רבי אלעזר בן עזריה, הרי אני כבן שבעים שנה, ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות, עד שדרשה בן זומא: שנאמר "למען תזכר את-יום צאתך מארץ מצרים, כל ימי חיידך" - "ימי חיידך", הימים; "כל ימי חיידך", הלילות. וחכמים אומרים "ימי חיידך", העולם הזה; "כל ימי חיידך", להביא את ימות המשיח.

ו ברוך המקום שנתן תורה לישראל עמו, ברוך הוא. כנגד ארבעה בנים דברה תורה-אחד חכם, ואחד רשע, ואחד תם, ואחד שאינו יודע לשאל.

ז חכם, מה הוא אומר- "מה העדת, והחקים והמשפטים, אשר צוה ה' אלהינו, אתכם". אף אתה אמר לו כהלפת הפסח, אין מפטירין אחר

לְהַשְׁתַּקֵּעַ אֶלָּא לְגוֹר שָׁם, שֶׁנֶּאֱמַר "וַיֹּאמְרוּ אֶל-פְּרָעָה, לְגוֹר בְּאַרְץ בְּאֵנוּ, כִּי-אֵין מִרְעָה לְצֹאן אֲשֶׁר לְעַבְדֶּיךָ, כִּי-כִבֵּד הָרַעַב בְּאַרְץ כְּנָעַן; וְעַתָּה יֵשְׁבוּ-נָא עַבְדֶּיךָ, בְּאַרְץ גִּשּׁוֹן".

טו בַּמָּתִי מַעַט-כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ, יֵרְדוּ אֲבֹתֶיךָ מִצְרַיִמָּה; וְעַתָּה, שִׂמְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ, כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם, לָרֹב".

טז וַיְהִי-שָׁם, לְגוֹי-מְלֻמֵּד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מְצַיְנֵינוּ שָׁם. גְּדוֹל וְעָצוּם-כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל, פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבוּ וַיַּעֲצֻמוּ-בְמַאֲד מַאֲד; וַתִּמְלֹא הָאָרֶץ, אֹתָם".

יז וְרֹב-כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "רַבְבָּה, כְּצֹמַח הַשָּׂדֶה נִתְתִּיךָ, וְתִרְבִּי וְתִגְדְּלִי, וְתִבְאֵי בְעֲדֵי עֲדָיִים: שְׂדִים נִכְנוּ וַשְׁעָרַי צִמְח, וְאֵת עֵרֶם וְעָרְיָה".

יח וַיִּרְעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרַיִם-כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "הִבֵּה נִתְחַכְמָה, לוֹ: פֶּן-יִרְבֶּה, וְהָיָה כִּי-תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסֵף גַּם-הוּא עַל-שְׁנָאֵינוּ, וְנִלְחַם-בָּנוּ, וְעָלָה מִן-הָאָרֶץ".

יט וַיַּעֲנוּנוּ-כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "וַיִּשְׁימוּ עָלָיו שָׂרֵי מִסִּים, לְמַעַן עַנּוּתוֹ בְּסִבְלָתָם; וַיְבִן עָרֵי מִסְכְּנוֹת, לְפְרָעָה-אֶת-פַּתֶם, וְאֶת-רַעְמֶסֶס".

כ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ, עֲבָדָה קָשָׁה-כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּפֶרֶךְ".

כא וַנִּצְעַק, אֶל-ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ-כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "וַיְהִי בַיָּמִים הַרְבִּים הָהֵם, וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם, וַיֹּאנְחוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל מִן-הָעֲבָדָה, וַיִּזְעְקוּ; וַתַּעַל שׁוֹעַתָם אֶל-הָאֱלֹהִים, מִן-הָעֲבָדָה".

כב וַיִּשְׁמַע ה' אֶת-קִלְנוֹ-כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים, אֶת-נַאֲקָתָם; וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת-בְּרִיתוֹ, אֶת-אַבְרָהָם אֶת-יִצְחָק וְאֶת-יַעֲקֹב".

כג וַיֵּרָא אֶת-עֲנִיָנוּ-זוֹ פְּרִישוֹת דָּרֶךְ אֶרֶץ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "וַיֵּרָא אֱלֹהִים, אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל; וַיַּדַּע, אֱלֹהִים".

כד וְאֶת-עֲמֻלָנוּ-אֵלֹו הַבְּנִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "כֹּל-הַבֶּן הַיְלֹוד, הַיָּאֲרָה תִשְׁלִיכֶהוּ, וְכֹל-הַבַּת, תַּחֲיוּן".

כה וְאֶת-לַחֲצֵנוּ-זֶה הַדַּחֲקָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "וְגַם-רְאִיתִי, אֶת-הַלַּחֲץ, אֲשֶׁר מִצְרַיִם, לַחֲצִים אֹתָם".

כו וַיּוֹצֵאנוּ ה', מִמִּצְרַיִם-לֹא עַל יְדֵי מַלְאָךְ, לֹא עַל יְדֵי שָׂרָף, לֹא עַל יְדֵי שְׁלִיחַ, אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכַבּוּדוֹ: כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "וְעִבְרַתִּי בְּאַרְץ-מִצְרַיִם, בַּלִּילָה הַזֶּה, וְהַפִּיתִי כֹל-בְּכוֹר בְּאַרְץ מִצְרַיִם, מֵאָדָם וְעַד-בְּהֵמָה; וּבְכֹל-אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים, אֲנִי ה'".

כז בְּיַד חֲזָקָה-זֶה הַדָּבָר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "הִנֵּה יָד-ה'"

הַיָּד, בְּמִקְנֶה אֲשֶׁר בְּשָׂדֶה, בְּסוּסִים בְּחֲמֹרִים בְּגַמְלִים, בְּבָקָר וּבְצֹאן-דָּבָר, כְּבַד מַאֲד".

כח וּבַזְרַע נְטוּיָה-זוֹ הַחֲרֵב, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "וַחֲרַבוּ שְׁלוֹפָה בְּיָדוֹ, נְטוּיָה עַל-יְרוּשָׁלַם".

כט וּבְמִרְא גְדֹל-זֶה גְלוּי שְׂכִינָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "אוֹ הַנֶּסֶה אֱלֹהִים, לְבּוֹא לְקַחַת לוֹ גּוֹי מְקָרָב גּוֹי, בְּמִסְתַּבְּ בָּאֵתֶת וּבְמוֹפְתִים וּבְמִלְחָמָה וּבְיַד חֲזָקָה וּבַזְרַע נְטוּיָה, וּבְמוֹרָאִים גְּדֹלִים: כֹּל אֲשֶׁר-עָשָׂה לְכֶם ה' אֱלֹהֵיכֶם, בְּמִצְרַיִם-לְעֵינֶיךָ".

ל וּבָאֵתוֹת-זֶה הַמִּטָּה, שֶׁנֶּאֱמַר "וְאֵת-הַמִּטָּה הַזֶּה, תִּקַּח בְּיָדְךָ, אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה-בוֹ, אֶת-הָאֵתֶת".

לא וּבְמִפְתֵי-זֶה הַדָּם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "וַנִּתְּתִי, מוֹפְתִים, בְּשָׁמַיִם, וּבְאַרְץ: דָּם וְאֵשׁ, וְחֵימָרוֹת עָשָׂן".

לב דָּבָר אַחֵר: בְּיַד חֲזָקָה, שְׂתִים; וּבַזְרַע נְטוּיָה, שְׂתִים; וּבְמִרְא גְדֹל, שְׂתִים; וּבָאֵתוֹת, שְׂתִים; וּבְמִפְתֵי-שְׂתִים, אֵלֹו עֲשֵׂר מִפּוֹת, שֶׁהֵבִיא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרַיִם בְּמִצְרַיִם; וְאֵלֹו הַן: דָּם, צְפָרְדַּע, כְּנִים, עָרוֹב, דָּבָר, שְׁחִין, פָּרָד, אַרְבֶּה, חֲשָׁד, מִפֶּת בְּכוֹרוֹת. רַבִּי יְהוּדָה הָיָה נוֹתֵן בָּהֶם סִימָן, דָּצ"ד עַד"ש בְּאַח"ב.

לג רַבֵּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, כֹּל שֶׁלֹּא אָמַר שְׁלוֹשָׁה דְּבָרִים אֵלֹו בְּפִסְחָה, לֹא יֵצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ-פֶּסַח, מִצָּה, וּמְרוֹרִים.

לד פֶּסַח שֶׁהָיוּ אֲבוֹתֵינוּ אוֹכְלִין בְּזֶמַן שְׂבִית הַמִּקְדָּשׁ קָיָם, עַל שֵׁם מֶה-עַל שֵׁם שְׁפִסַח הַמִּקְדָּשׁ עַל בְּתֵי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר "וַאֲמַרְתֶּם זִבַח-פֶּסַח הוּא לָהּ, אֲשֶׁר פִּסַח עַל-בְּתֵי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם, בְּנִגְפוֹ אֶת-מִצְרַיִם, וְאֶת-בְּתֵינוּ הֲצִיל; וַיִּקַּד הָעָם, וַיִּשְׁתַּחֲוּ".

לה מִצָּה זוֹ שֶׁאֲנַחְנוּ אוֹכְלִין, עַל שֵׁם מֶה-עַל שֵׁם שֶׁלֹּא הִסְפִּיק בְּצֶקֶם שְׁלֹא אֲבוֹתֵינוּ לְהַחְמִיץ, עַד שֶׁנִּגְלָה עָלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִים הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּגְאָלָם מִיָּד: שֶׁנֶּאֱמַר "וַיֹּאפּוּ אֶת-הַבָּצֵק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם, עֲגַת מִצּוֹת-כִּי לֹא חָמֵץ: כִּי-גָרְשוּ מִמִּצְרַיִם, וְלֹא יָכֹלוּ לְהַתְּמַהְמָה, וְגַם-צִדָּה, לֹא-עָשׂוּ לָהֶם".

לו מְרוֹרִים אֵלֹו שֶׁאֲנַחְנוּ אוֹכְלִין, עַל שֵׁם מֶה-עַל שֵׁם שֶׁמְרוֹרוֹ הַמִּצְרַיִים אֶת חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר "וַיִּמְרוּ אֶת-חַיֵּיהֶם בְּעֲבָדָה קָשָׁה, בְּחַמּוֹר וּבַלְבָּנִים, וּבְכָל-עֲבָדָה, בְּשָׂדֶה-אֶת, כֹּל-עַבְדֹתָם, אֲשֶׁר-עָבְדוּ בָהֶם, בְּפֶרֶךְ".

לז וּבְכָל דוֹר וָדוֹר, חִיָּב אָדָם לְהֵרָאוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּאֵלֹו הוּא יֵצֵא מִמִּצְרַיִם, שֶׁלֹּא אֶת אֲבוֹתֵינוּ בְּלָבָד גְּאָל, אֶלָּא אֵף אוֹתָנוּ גְּאָל-שֶׁנֶּאֱמַר "וְאוֹתָנוּ, הוֹצִיא מִשָּׁם-

למען, הביא אתנו, לתת לנו את-הארץ, אשר נשבע לאבותינו".

לח לפיכך אנו חייבים להודות להלל לשבח לפאר לרומם לגדל ולהדר, ולנצח ולברך למי שעשה לנו ולאבותינו את כל הנסים האלו, והוציאנו מעבדות לחרות, ומשעבוד לגאולה, ומיגון לשמחה, ומאבל ליום טוב, ומאפלה לאור גדול; ונאמר לפניו, הללו יה.

לט "הללו-יה: הללו, עבדי ה'; הללו, את-שם ה'. יהי שם ה' מברך... "עד חלמיש, למעינו-מים".

מ ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים, והגיענו ללילה הזה

הלכות שופר וספה ולולב

יש בכללן שלוש מצוות עשה; וזה הוא פרטן: לשמע קול שופר באחד בתשרי; לישב בספה שבעת ימי החג; לטל לולב במקדש כל שבעת ימי החג. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

הלכות שופר פרק א

אלא הוא, אינו עולה באילן ולא שט על פני המים כדי להביאו; ואין צריך לומר שאין חותכין אותו, ואין עושין בו מלאכה, מפני שתקיעת שופר מצוות עשה, ויום טוב עשה ולא תעשה. ומתיר לתן לתוכו מים או יין או חמץ ביום טוב, כדי לצחצחו; ולא יתן לתוכו מי רגלים לעולם, מפני הכבוד-שלא יהיו מצוות בזויות עליו.

א,ה שיעור השופר-כדי שיאחזנו בידו, ויראה לכאן ולכאן. נסדק לארפו, פסול; לרחבו-אם נשתיר בו פשעור-פשר, וכאלו נכרת ממקום הסדק. נקב-אם סתמו שלא במינו, פסול; סתמו במינו-אם נשתיר רבו שלם, ולא עפבו הנקבים שנסתמו את התקיעה-הרי זה פשר. קדחו בזכרותו-פשר, שמין במינו אינו חוצץ. דבק שברי שופרות עד שהשלימו לאחד, פסול.

א,ו הוסיף עליו כל שהוא, בין במינו בין שלא במינו-פסול. צפהו זהב מבפנים, או במקום הנחת הפה-פסול. צפהו מבחוץ-אם נשתנה קולו מןממות שהיה, פסול; ואם לא נשתנה, פשר. נתן שופר בתוך שופר-אם קול פנימי שמע, יצא; ואם קול חיצון שמע, לא יצא. הרחיב את הקצר, וקצר את הרחב-פסול.

א,ז היה ארוך וקצרו, פשר. גרדו-בין מבפנים בין מבחוץ, אפלו העמידו על גלדו-פשר. היה קולו עבה או דק או צרוד-פשר, שפך הקולות פשרין בשופר.

א,ח התוקע בתוך הבור או בתוך המערה-אותן העומדים בתוך הבור והמערה, יצאו. והעומדים

א,א מצוות עשה שלתורה, לשמע תרועת השופר בראש השנה, שנאמר "יום תרועה, יהיה לכם". ושופר שתוקעין בו, בין בראש השנה בין ביובל-הוא קרן הכבשים הכפוף; וכל השופרות חוץ מקרן הכבש, פסולין. ואף על פי שלא נתפרש בתורה תרועה בשופר בראש השנה, הרי הוא אומר ביובל "והעברת שופר תרועה... תעבירו שופר"; ומפי השמועה למדו מה תרועת יובל בשופר, אף תרועת ראש השנה בשופר.

א,ב במקדש, היו תוקעין בראש השנה בשופר אחד, ושתי חצוצרות מן הצדדין-השופר מאריך והחצוצרות מקצרות, שמצות היום בשופר. ולמה תוקעין עמו בחצוצרות, משום שנאמר "בחצוצרות, וקול שופר-הריעו, לפני המלך ה'". אבל בשאר מקומות, אין תוקעין בראש השנה אלא בשופר בלבד.

א,ג שופר שלעבודה זרה-אין תוקעין בו, לכתחלה; ואם תקע בו, יצא. ושלעיר הנדחת-אם תקע בו, לא יצא. שופר הגזול שתקע בו, יצא ידי חובתו-שאין המצוה אלא בשמיעת הקול אף על פי שלא נגע בו ולא הגביהו השומע, ואין בקול דין גזל. וכן שופר שלעולה, לא יתקע בו; ואם תקע-יצא, שאין בקול מעילה. ואם תאמר, והלא נהנה בשמיעת הקול-מצוות לא להנות נתנו; לפיכך המדר הנה משופר, מתיר לתקע בו תקיעה שלמצוה.

א,ד שופר שלראש השנה-אין מחללין עליו את יום טוב, ואפלו בדבר שהוא משום שבת. פיצד: היה השופר בראש האילן או מעבר הנהר ואין לו שופר

בחוץ-אם קול שופר שמעו, יצאו; ואם קול הברה שמעו, לא יצאו. וכן התוקע לתוך החבית הגדולה

וכיוצא בה-אם קול שופר שמעו, יצא; ואם קול הברה שמעו, לא יצא.

הלכות שופר פרק ב

ב,א הכל חיבין לשמע קול שופר, כוהנים לויים וישראלים וגרים ועבדים משחררים; אבל נשים ועבדים וקטנים, פטורין. מי שחציו עבד וחציו בן חורין, וטמטום ואנדרגינוס-חיבין.

מוציאו מרשות לרשות, ויבוא לידי אסור סקלה-שהכל חיבים בתקיעה, ואין הכל בקיאיין לתקע.

ב,ז התינוקות שלא הגיעו לחנוך-אין מעכבין אותן מלתקע בשבת שאינה יום טוב שלראש השנה, כדי שילמדו; ומתיר לגדול להתעסק עמהן כדי ללמדן, ביום טוב-בין קטן שהגיע לחנוך, בין קטן שלא הגיע לחנוך: שהתקיעה, אין אסורה אלא משום שבת.

ב,ב כל מי שאינו חיב בדבר, אינו מוציא את החיב ידי חובתו; לפיכך אשה או קטן שתקעו בשופר, השומע מהן לא יצא. אנדרגינוס מוציא את מינו, ואינו מוציא את שאינו מינו; טמטום אינו מוציא לא את מינו, ולא את שאינו מינו-שהטמטום שנקרע, אפסר שימצא זכר ואפסר שימצא נקבה.

ב,ח כשגזרו שלא לתקע בשבת, לא גזרו אלא במקום שאין בו בית דין; אבל בזמן שהיה המקדש קיים, והיה בית דין הגדול בירושלים, היו הכל תוקעין בירושלים בשבת, כל זמן שבית דין יושבין. ולא אנשי ירושלים בלבד, אלא כל עיר שהיתה בתוך תחום ירושלים, והיתה רואה ירושלים לא שתהיה בתוך הנחל, והיתה שומעת קול תקיעת ירושלים לא שתהיה בראש החר, והיתה יכולה לבוא לירושלים לא שיהיה נהר מפסיק ביניהם-אנשי אותה העיר היו תוקעים בשבת בירושלים; אבל בשאר ערי ישראל, לא היו תוקעין.

ב,ג וכן מי שחציו עבד וחציו בן חורין, אינו מוציא אפלו לעצמו, שאין צד עבדות שבו, מוציא צד חרות שבו; אלא כיצד יוצא ידי חובתו, שישמע מבן חורין שיתקע לו.

ב,ד המתעסק בתקיעת שופר להתלמד, לא יצא ידי חובתו; וכן השומע מן המתעסק, לא יצא. נתפון שומע לצאת ידי חובתו ולא נתפון התוקע להוציא, או שנתפון התוקע להוציא ולא נתפון השומע לצאת-לא יצא ידי חובתו: עד שיתפון שומע, ומשמיע.

ב,ט ובזמן הזה שחרב המקדש, כל מקום שיש בו בית דין קבוע-והוא, שיהיה סמוך בארץ-תוקעין בו בשבת. ואין תוקעין בשבת, אלא בבית דין שקדשו את החדש; אבל שאר בתי דינים, אין תוקעין בהן אף על פי שהן סמוכין. ואין תוקעין אלא בפני בית דין בלבד, כל זמן שהן יושבין, ואפלו ננערו לעמד ולא עמדו, תוקעין בפניהם; אבל חוץ לבית דין, אין תוקעין. ולמה תוקעין בפני בית דין-מפני שבית דין זריזין הן, ולא יבואו התוקעין להעביר השופר בפניהם ברשות הרבים, שבית דין מזהירין את העם, ומודיעין אותן.

ב,ה מי שתקע ונתפון להוציא כל השומע תקיעתו, ושמע השומע ונתפון לצאת ידי חובתו-יצא, אף על פי שאין התוקע מתפון לזה פלוני ששמע תקיעתו, ואינו יודעו: שהרי נתפון לכל מי שישמענו. לפיכך מי שהיה מהלך בדרך או יושב בתוך ביתו, ושמע התקיעות משליח צבור-יצא, אם נתפון לצאת: שהרי שליח צבור מתפון להוציא את הרבים ידי חובתן.

ב,י יום טוב שלראש השנה שחל להיות בשבת, אין תוקעין בשופר בכל מקום: אף על פי שהתקיעה, משום שבת; ומן הדין היה, שתוקעין-יבוא עשה שלתורה, וידחה שבת שלדבריהם. ולמה אין תוקעין: גזרה שמה יטלנו בידו, ויוליכו למי שיתקע לו, ויעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים או

ב,ו יום טוב שלראש השנה שחל להיות בשבת, אין תוקעין בשופר בכל מקום: אף על פי שהתקיעה, משום שבת; ומן הדין היה, שתוקעין-יבוא עשה שלתורה, וידחה שבת שלדבריהם. ולמה אין תוקעין: גזרה שמה יטלנו בידו, ויוליכו למי שיתקע לו, ויעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים או

עם איז באקאנט אז אין די נענעגעים וואס מען שאקלט מיט'ן לולב, ליגט אין דעם גרויסע זאכן, דער אר"י הקדוש ברענגט אויף דעם גרויסע פונות (פרי עץ חיים שער הלולב פ"ג). מען קען אבער זאגן אויך בפשטות די פונות וואס מען זאל אינזון האבן ביים שאקלען די נענעגעים, וואס פון דעם קען מען נעמען גרויס חיוב אנצוגיין אין לעבן.

מזרח מעריב - מען שאקלט אויף פארנט און אויף אונטן, דאס ווייזט אויף צוויי מיני מצבים אין וואס א מענטש געפינט זיך. אמאל גייט אים אלעס גוט, ער פילט א געשמאק אין לעבן, א געשמאק אין דינען דעם אייבערשטן, און אמאל גייט אלעס פארקערט, מען שפירט נישט קיין שום טעם. דערפאר שאקלט מען פון פארנט און פון אונטן, סיי ווען עס גייט גוט און סיי ווען עס גייט נישט גוט זאל מען וויסן אז אלעס איז נאר פונעם אייבערשטן, און נאר צו אים זאל מען גיין.

דרום צפון - מען שאקלט רעכטס און לינקס, דאס מיינט רוחניות און גשמיות, דאס הייסט אז מען וויל דינען דעם אייבערשטן סיי מיט רוחניות צו דאווענען און לערנען און טון מצוות, און סיי מיט גשמיות צו עסן און טרינקן און טון אלע באדערפענישן, אויך מיט'ן אייבערשטן, אזוי ווי די הלכה וואס דער אייבערשטער האט געהייסן.

מעלה מטה - מען שאקלט אויף ארויף און אויף אראפ, אז סיי ווען מען איז אויבן נאנט צום אייבערשטן, דארף מען וויסן אז מען קען גיין נאך העכער. און סיי ווען מען איז אראפגעפאלן, מען האט געטון עבירות, דארף מען געדענקן אז דער אייבערשטער איז נאכאלץ דא מיטן מענטש, און מען קען שטענדיג צוריק קומען צו אים.

ווי אזוי מען דרייט נאר מיט'ן מענטש איז דער אייבערשטער שטענדיג מיט אים, און מען קען זיך שטענדיג ווענדן צו אים, און דערפאר איז טאקע מסוגל בשעת'ן שאקלען דעם לולב צו בעטן דעמאלט דעם אייבערשטן וואס מען דארף, און געהאלפן ווערן מיט אלעס גוטס ברוחניות וּבגשמיות.

<p>1</p> <p>ראשון Sunday</p> <p>Yom Tov Ends 7:51 זמן מוצי"ט</p>	<p>טז</p> <p>16</p>	<p>2nd Day Succos</p> <p>נץ החמה..... 6:53 סו"ז קר"ש - גר"א..... 9:48 סו"ז תפלה - גר"א..... 10:47 שקיעה..... 7:51 בבלי: קידושין מט • ירושלמי: מעשר שני כא • תוספתא: עקצין ג נ"ך: ירמיה לב-ג • רמב"ם: חמץ ומצה ה</p>	<p>ב' דסוכות, למען אמיתך</p> <p>עלות השחר..... 5:40 סו"ז קר"ש - מג"א..... 9:12 סו"ז תפלה - מג"א..... 10:23 שקיעה..... 6:38 בבלי: קידושין מט • ירושלמי: מעשר שני כא • תוספתא: עקצין ג נ"ך: ירמיה לב-ג • רמב"ם: חמץ ומצה ה</p>
<p>2</p> <p>שני Monday</p> <p>התחלת מחזור כ"ג של לימוד תוספתא יומי - ברוך אחד ליום</p>	<p>יז</p> <p>17</p>	<p>1st Day Chol Hamoed</p> <p>נץ החמה..... 6:54 סו"ז קר"ש - גר"א..... 9:48 סו"ז תפלה - גר"א..... 10:47 צה"כ לשיטת ר"ת..... 7:49 בבלי: קידושין נ • ירושלמי: מעשר שני כב • תוספתא: ברכות א נ"ך: ירמיה לד-לה • רמב"ם: חמץ ומצה ו</p>	<p>א דחזה"מ סוכות, אערור שועי</p> <p>עלות השחר..... 5:41 סו"ז קר"ש - מג"א..... 9:12 סו"ז תפלה - מג"א..... 10:23 שקיעה..... 6:36 בבלי: קידושין נ • ירושלמי: מעשר שני כב • תוספתא: ברכות א נ"ך: ירמיה לד-לה • רמב"ם: חמץ ומצה ו</p>
<p>3</p> <p>שלישי Tuesday</p> <p>הילולא דרביז"ל</p>	<p>יח</p> <p>18</p>	<p>2nd Day Chol Hamoed</p> <p>נץ החמה..... 6:55 סו"ז קר"ש - גר"א..... 9:49 סו"ז תפלה - גר"א..... 10:47 צה"כ לשיטת ר"ת..... 7:47 בבלי: קידושין נא • ירושלמי: מעשר שני כג • תוספתא: ברכות ב נ"ך: ירמיה לו-לו • רמב"ם: חמץ ומצה ז</p>	<p>ב דחזה"מ סוכות, אבן שתיה</p> <p>עלות השחר..... 5:42 סו"ז קר"ש - מג"א..... 9:13 סו"ז תפלה - מג"א..... 10:23 שקיעה..... 6:34 בבלי: קידושין נא • ירושלמי: מעשר שני כג • תוספתא: ברכות ב נ"ך: ירמיה לו-לו • רמב"ם: חמץ ומצה ז</p>
<p>4</p> <p>רביעי Wednesday</p>	<p>יט</p> <p>19</p>	<p>3rd Day Chol Hamoed</p> <p>נץ החמה..... 6:56 סו"ז קר"ש - גר"א..... 9:49 סו"ז תפלה - גר"א..... 10:47 צה"כ לשיטת ר"ת..... 7:46 בבלי: קידושין נב • ירושלמי: מעשר שני כד • תוספתא: ברכות ג נ"ך: ירמיה לז-לט • רמב"ם: חמץ ומצה ח</p>	<p>ג דחזה"מ סוכות, אל-ל למושעות</p> <p>עלות השחר..... 5:43 סו"ז קר"ש - מג"א..... 9:13 סו"ז תפלה - מג"א..... 10:23 שקיעה..... 6:33 בבלי: קידושין נב • ירושלמי: מעשר שני כד • תוספתא: ברכות ג נ"ך: ירמיה לז-לט • רמב"ם: חמץ ומצה ח</p>
<p>5</p> <p>חמישי Thursday</p>	<p>כ</p> <p>20</p>	<p>4rd Day Chol Hamoed</p> <p>נץ החמה..... 6:57 סו"ז קר"ש - גר"א..... 9:50 סו"ז תפלה - גר"א..... 10:47 צה"כ לשיטת ר"ת..... 7:44 בבלי: קידושין נג • ירושלמי: מעשר שני כה • תוספתא: ברכות ד נ"ך: ירמיה מ-מא • רמב"ם: נוסח ההגדה</p>	<p>ד דחזה"מ סוכות, אדון המושיע</p> <p>עלות השחר..... 5:44 סו"ז קר"ש - מג"א..... 9:14 סו"ז תפלה - מג"א..... 10:23 שקיעה..... 6:31 בבלי: קידושין נג • ירושלמי: מעשר שני כה • תוספתא: ברכות ד נ"ך: ירמיה מ-מא • רמב"ם: נוסח ההגדה</p>
<p>6</p> <p>ששי Friday</p> <p>Candle Lighting 6:12 הדלקת הנרות</p>	<p>כא</p> <p>21</p>	<p>Hoshanah Rabbah</p> <p>נץ החמה..... 6:58 סו"ז קר"ש - גר"א..... 9:50 סו"ז תפלה - גר"א..... 10:48 צה"כ לשיטת ר"ת..... 7:43 בבלי: קידושין נד • ירושלמי: מעשר שני כו • תוספתא: ברכות ה נ"ך: ירמיה מב-מג • רמב"ם: שופר וסכה ולולב א</p>	<p>הושענא רבה</p> <p>עלות השחר..... 5:45 סו"ז קר"ש - מג"א..... 9:14 סו"ז תפלה - מג"א..... 10:24 שקיעה..... 6:30 בבלי: קידושין נד • ירושלמי: מעשר שני כו • תוספתא: ברכות ה נ"ך: ירמיה מב-מג • רמב"ם: שופר וסכה ולולב א</p>
<p>7</p> <p>שב"ק Shabbos</p> <p>Candle Lighting 7:41 הדלקת הנרות</p>	<p>כב</p> <p>22</p>	<p>Shemini Atzeres / Yizkor</p> <p>נץ החמה..... 6:59 סו"ז קר"ש - גר"א..... 9:50 סו"ז תפלה - גר"א..... 10:48 צה"כ לשיטת ר"ת..... 7:41 בבלי: קידושין נה • ירושלמי: מעשר שני כז • תוספתא: ברכות ו נ"ך: ירמיה מד-מה • רמב"ם: שופר וסכה ולולב ב</p>	<p>שמיני עצרת, יזכור, גשם, תקופה 9:00</p> <p>עלות השחר..... 5:46 סו"ז קר"ש - מג"א..... 9:14 סו"ז תפלה - מג"א..... 10:24 שקיעה..... 6:28 בבלי: קידושין נה • ירושלמי: מעשר שני כז • תוספתא: ברכות ו נ"ך: ירמיה מד-מה • רמב"ם: שופר וסכה ולולב ב</p>

דורך שמתחת יום טוב, און דורכ'ן לייגן תפלין ווי עס דארף צו זיין, איז מען זוכה צו געבוירן אינגלעך.

(ספר המדות אות בנים תק"א, סימן י')